

Lalai 7

Veiyalayaleti Vou
Yabaki 8–11

Lalai 7

Veiyalayaleti Vou Yabaki 8–11

Me baleta na nodra tuberi na gonelalai
mai na yabaki walu ki na tinikadua

© 1994, 1997 mai na Intellectual Reserve, Inc.

E Taukena

Tabaki e Amerika

Vakadonui me Vakaperitania: 6/97

Vakadonui me Vakadewataki: 6/97

Vakadewa ni *Primary 7: New Testament*

Fijian

Lewena

Naba ni Lesoni kei na iUlutaga		Tabana
	Me Vukeya na Qasenivuli	v
1	Mo Kila Vinaka na Veiyalayalati Vou	1
2	Bolea o Jisu me Noda iVakabula	5
3	Vakarautaka o Joni na Dauveipapitaisotaki na Sala i Jisu Karisito	9
4	Jisu Karisito na Luvena na Tamada Vakalomalagi	12
5	Gauna Ni Gone i Jisu Karisito	15
6	Na Papitaiso nei Jisu Karisito	19
7	Temaki Jisu Karisito o Setani	22
8	Vakasavasavataka na Valetabu o Jisu Karisito	26
9	Kacivi Iratou Nona iApositolo o Jisu Karisito	30
10	Na Vunau mai na Ulunivanua	34
11	Jisu Karisito e Veivakavulici me Baleta na Masu	38
12	Na Vale Tara e Dela ni Uluvalu	42
13	Jisu Karisito e Vakabulai Ira na Tauvimate	46
14	O Jisu Karisito kei na Siga ni Vakacecegu	50
15	Jisu Karisito e Vakayagataka Nona Kaukauwa ni Matabete Me Vakalougatataki Ira na Tani	54
16	Cakamana o Jisu Karisito	58
17	Na Vosa Vakatautauvata ni Daukakaburaki kei na Witi kei na Sila Ca	62
18	Vakabula o Jisu e Dua na Tamata Sucu Mataboko	66
19	Na Sipi ka Yali, na Tiki ni Siliva ka Yali, kei na Gone Cidro	69
20	Na iTalanoa Vakaibalebale ni kai Samaria Dauloloma	73
21	Vakabula e Tini na Vukavuka ko Jisu Karisito	76
22	Na Dauveiqaravi Segaloni ni Dauloloma	79
23	Na iVakatawa Vinaka	82
24	Na iSolisoli ni Yada	85
25	Na iTalanoa Vakaibalebale ni Goneyalewa e Lewe Tini	90
26	Talanoa Vakaibalebale ni Taledi	94
27	Talanoa Vakaibalebale ni Sipi kei na Me	98
28	E Vakaturi Lasarusai Mai na Mate ko Jisu Karisito	102
29	Na Curu Vakataui nei Jisu Karisito kei na iTioti ni Vakayakavi	106
30	Ko Jisu Karisito e Kecisemani	110
31	Na Nona Cakitaki, Vesu ka Veilewaitaki o Jisu Karisito	115
32	Na Veivakoti ki na Kauveilatai kei na Buluti nei Jisu Karisito	119
33	Na Tucake tale nei Jisu Karisito	124

34	Vakania Noqu Sipi	128
35	Na iLesilesi nei Jisu Karisito	132
36	Na Siga ni Penitiko	136
37	O Pita na iApositolo	140
38	Panapasa, Ananaiasa kei Safaira	144
39	Sitiveni ka a Solia na Nona Bula	148
40	Pita kei Konilio	152
41	E Vakavulici Keda o Jemesa me da Qarauna na Yameda	156
42	Na Veisautaki i Saula	160
43	E vakadinadinataki Jisu Karisito ko Paula	164
44	Na Kaulotu nei Paula	168
45	iLakolako iPaula i Roma	172
46	E na Lesu Mai ko Jisu Karisito	177
47	Na Matabete e Rawa me Vakalougatataka na Noda Bula (Lesoni ni Vakavakarau ki na Matabete)	182

Me vukea na Qasenivuli

E vakavuvulitaka na iVakabula na bibi ni kena muri ka vakavuvulitaki na ivakaro ena nona kaya, "ia ko koya ena vakabauta ka vakatavuvulitaka, ena vakatokai me levu ena matanitu vakalomalagi" (Maciu 5:19). Sa nomu e dua na veinuitaki tabu mo vukei ira na gone me ra vulica na sala me ra maroroya kina na nodra veiyalayalati ni papitaiso ka dauveiqaravi. E na rawa mo ivakaraitaki bibi ki na nodra bula ena nodra vakavakarau na yalewa me ra goneyalewa kei na nodra vakavakarau na tagane me ra cauravou ka ciqoma na matabete.

Ena 1831, ni oti vakalailai na kena tauyavutaki na Lotu, e vakavuvulitaka kina na iVakabula ni o ira na qasenivuli era na "vunautaka yani na noqu itukutuku vinaka sa tabaki tu ena iVola Tabu kei na iVola i Momani" (V&V 42:12), na ivolanikalou ga era a tu ena gauna koya. Ni kua sa nodra itavi na qasenivuli me ra vakavuvulitaka yani na dina bibi mai na ivolanikalou kece sara era tu, ka okati kina na Vunau kei na Veiyalayalati kei na Mataniciva Talei, ka na vukei ira na gone me ra vakatorocaketaka na nodra vakabauta na Kalou kei na Luvena o Jisu Karisito.

Lesoni ni Vuli

O ira kece na gone era yabaki walu ki na tinikadua ena 1 ni Janueri me ra vakavulici mai na dua vei ira na ivolavakarau ni Lalai 4, 5, 6, kei na 7. E dua ga na lesoni ni vuli e dau vakayagataki e na dua na yabaki vei ira kece na gone ena itabayabaki oqo. Na veilesoni yadua ni vuli e yavutaki ena dua na ivola ni ivolanikalou: na Lalai 4 ena iVola i Momani, Lalai 5 ena Vunau kei na Veiyalayalati, Lalai 6 ena Veiyalayalati Makawa, kei na Lalai 7 ena Veiyalayalati Vou. Ena loma ni va na yabaki era sa na vulica kina na gone na veivola tudei ni Lotu yadua.

E rawa ni tauyavutaki na veikalasi mai na veitabayabaki yadua, me vakacokovatataki na veitabayabaki, se me duidui na nodra kalasi na yalewa kei na tagane me vakatau mai na veika e gadrevi kei na iwiliwili ni gone mai na yabaki walu ki na tinikadua. Se vakacava ga na ituvaluva ni nomu kalasi, sa dodonu mo raica ni ra kawaitaki na gone yadua.

Ni ra sa yabaki tinikarua na gone, sa na tekivu me ra lakova na Goneyalewa se na Matabete i Eroni. Ia, era na tomana tikoga na nodra lakova na kalasi ni Lalai ena Wilivola ni Sigatabu me yacova na imatai ni macawa ni Janueri, ni ra sa na qai tekivu lakova kina na Wilivola ni Sigatabu.

Kalasi ni
Vakavakarau ki
na Matabete

E dua na lesoni digitaki, "Na Matabete E Rawa ni Vakalougatataka na Noda Bula," e okati talega ena ivolavakarau oqo. Me ra vakayagataka na qasenivuli ni gone yabaki 11 na lesoni oqo, ni ra sa vakarau na gonetagane me ra dikoni ka me ra toroicake na yalewa ki na Goneyalewa. Vakavulica na lesoni oqo ni se bera ni yabaki tinikarua na imatai ni nomu gone. Masuta na Nona veidusimaki na Turaga ena nomu vakarautaka kei na nomu solia na lesoni me rawa kina ni ra kila na gone na cava na matabete, na sala e rawa ni vakalougatataka kina na nodra bula, kei na sala e rawa ni ra qarava kina vakavinaka na nodra itavi ena nodra rokova na matabete.

Lesoni ni Siganimata kei na Siganisucu E sega ni tiko ena ivolavakarau oqo eso na lesoni me baleta vakatabakidua na Siganimata se Siganisucu. Baleta ni vakanamata ga vakatabakidua na ivolavakarau oqo ki na nona bula kei na nona cakacaka o Jisu Karisito, o na sega beka ni gadreva tale eso na ikuri ni lesoni, me baleta na Siganimata kei na Siganisucu. Kevaka o na gadreva mo vakavulica e dua na lesoni digitaki, ena rawa ni o vakarautaka e dua ena nomu vakayagataka na idusidusi eso mai na iVola i Momani kei na Veiyalayalati Vou kei na veivurevure tale eso me vaka na iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli kei na Mekesini ni Lotu veiganiti. Tuva na lesoni ka ra na vukei kina na gone me ra voleka vei Jisu Karisito ka kila na nona cakacaka.

Veivakavulici ena iVolavakarau Oqo

Na lesoni ni vuli oqo e yavutaki mai na Veiyalayalati Vou, ka vakabibitaki kina na nona bula kei na nona cakacaka o Jisu Karisito. Ni o wasea ka veivosakitaka na veivakavuvuli oqo, sa dodonu me ra na kila vakavinaka kina na gone na nona cakacaka kei na nona veisorovaki o Jisu Karisito ka tara cake kina e dua na vakabauta cecere kei na ivakadinadina me baleti koya. E dodonu me ra vulica na sala me ra vakayagataka kina na ivakavuvuli i Jisu Karisito ena nodra bula ka ra gadreva vakaukauwa cake me ra muria na nona ivunau.

Vakayaloqaqataki ira na gone me ra dau wilika tiko e vale na Veiyalayalati Vou. Ena nodra vulica na loloma i Jisu ka kila vakavinaka cake na nona ivakavuvuli ena vukea na nodra vakarautaki me ra maroroya na nodra veiyalayalati ka veiqaravi ena Lotu ena nodra bula taucoko. Na dina oqori ena vakukauwataki ira talega me ra vorata na veitemaki ni vuravura ena gauna oqo.

Vakavakarau Mo Veivakavulici

Sa dodonu mo vakarautaka na nomu vakasama kei na yalomu, mo rawa ni qarava kina vakavinaka na nomu itavi bibi ni veivakavulici vei ira na gone. E tiki ni vakavakarau oqo na nomu kila vakavinaka ka vakadinadinataka talega na ivakavuvuli o vakavulica. E vakavulica vei keda na iVakabula, o koya na qasenivuli cecere duadua, na sala me da dau vakarautaki keda kina ena noda vakavulica na kosipeli vei ira na tani:

- Ni dau vakasaqara na Yalo Tabu ena yalomalumulumu mai na masu. E kaya na Turaga, “Ia mo yalomalumulumu; raica ena tubera na ligamu na Turaga na nomu Kalou, ka vakayacora na nomu kerekere” (V&V 112:10). Kevaka eda yalomalumulumu ena tu vei keda na dodonu me da kila na sala e gadreva vei keda na Turaga me da tuberi ira kina na luvena.
- Vulica na ivolanikalou kei na nodra vosa na parofita bula. E vakaitamera na kaukauwa ena rawa mai na noda vulica ka vakananuma na vosa ni Turaga. E vakaroti keda o koya, “Mo kakua mada ni vunautaka na noqu vosa; ia mo vulica taumada mo kila, ena qai sereki na wa ni yamemu, ia kevaka ko sa qai via vunau, sa na soli vei iko na noqu Yalo Tabu mo vunautaka kina na noqu vosa; ia era na qai vakabauta na tamata ena kaukauwa ni Kalou” (V&V 11:21).

E vakadeitaka tale o Peresitedi Ezra Taft Benson, e dua na parofita ni gauna oqo na noda gadreva me da vulica na vosa ni Turaga: “Au vakauqeti kemuni mo ni soli kemuni tale mada ki na kena vulici na ivolanikalou. Ni luvuci kemuni kina e veisiga mo ni rawata na kaukauwa ni Yalo Tabu mo ni qarava kina na nomuni ilesilesi” (Ensign, Me 1986, t. 82).

- Ni maroroya na nomuni veiyalayalati. Na nomu rawata me dusimaki iko na Yalo Tabu e vakatau mai na nomu yalodina ena nomu maroroya na veiyalayalati o vakayacora kei na Tamada Vakalomalagi. O sa na ivakaraitaki

vinaka tale tiko ga ni o “vunautaka yani na veiyalayalati . . . me ra kitaka” (V&V 42:13). Ni ra raica na gone na nomu lomana na iVakabula kei na nomu yalodina ena nomu bulataka na kosipeli, era na vakauqeti me ra muri koya.

- Vakasaqara eso na sala mo vukei ira kina na gone mera vakila na nona loloma na iVakabula. Dau tukuna wasoma vei ira na levu ni nomu lomani ira, ka vakaraitaka talega na kedra yaga kei na veika era rawa ni rawata. Na nomu loloma kei na yalovinaka ena vukea na nodra kila na gone na nodrau loloma kivei ira na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. Ena vukea talega na nodra vulica me ra lomani ira na tani.

Vakarautaka Nomu Lesoni

Na ivolavakarau oqo ena vukea na nomu vakarautaka na lesoni ka na vakanamata ki na ivolanikalou. Na veilesone era vakayagataki kina na veivakamacala kei na idusidusi mai na Veiyalayalati Vou me vukea na nodra kila na gone na ivakavuvuli ni kosipeli. E sega ni vakaraitaki sara vakadodonu ena lesone na sala me ra vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou. Ni o vakavakarau ka veivakavulici mai na Yalo Tabu, o na vukea na nodra kila vakavinaka na gone na ivakamacala vakaivolanicakalou, na ivakavuvuli era tu kina, kei na sala e rawa ni ra vakayagataka kina ki na nodra bula. Ni sa vakarautaki vakavinaka ka taleitaki na nomu lesone, era na vakayarayarataki na gone me ra vakarorogo ka vuli.

Na veikabakaba oqo era na vukea na nomu vakavakarau vakavinaka me mana kina na nomu veivakavulici vei ira na gone ena nomu kalasi:

1. Vulica ena masumasu na inaki ni lesone kei na veivolanicakalou ka volai tu ena iwasewase “Me Vakarautaki” ni vo e dua se rua na macawa mo vakavulica na lesone. Wilika tale na inaki ni lesone kei na ivolanikalou, ka vakasamataka na sala era na yaga kina vei ira na gone ena nomu kalasi. Tarogi iko: “Na cava beka e gadreva na Tamada Vakalomalagi me ra vulica ka cakava na gone yadua me ivakayaga ni lesone oqo? E rawa vakacava me vukea na nodra vakatorocaketaka na gone na nodra vakabauti Jisu Karisito, vaqacacotaka na nodra ivakadinadina, ka rawa kina vei ira me ra vorata na veitemaki ca era dau sotava, na lesone oqo?” Vola na veivakasama e votu mai vei iko.

Na ivola na *iVakavuvuli Talei* (31110) a vakarautaki me idusidusi ni vuli yadua ena ivakavuvuli taumada ni kosipeli kei na ivunau. Eso na iwase mai na *iVakavuvuli Talei* era volai tu ena iwasewase “Me Vakarautaki” ni so na lesone. Na veiwase oqo ena vukea na nomu vakarautaka mo vakavulica na suitu ni ivakavuvuli se na ivunau ka ra tu ena lesone. Ena tu beka e dua na kena ilavelave ena nomuni vale ni ivola se ena rawa ni voli mai na nomuni sitoa ni Lotu.

2. Qai lewa se mo vakayagataka na itavi qaravi ni malele ena itekivu ni lesone se mo bulia ga e dua vakataki iko, ena nomu vakadeitaka ni veiganiti ka tautauvata ki na kena vakavulici na ivakamacala ni ivolanikalou.
3. Ena sega ni tukuna vei iko na veilesone na sala mo vakavulica kina na ivakamacala ni ivolanikalou, o koya e dodonu kina mo vakasaqara na Yalo Tabu me vukei iko ena nomu vakatulewataka na cava mo vakavulica kei na sala mo vakavulica kina. Dau veisautaka na ivakarau ni nomu veivakavulici e veimacawa (raica na Veivakavulici mai na iVolanicakalou” ena tabana oqo). Tuva mo vakayagataki ira na lewenikalasi ena kena levu ga e rawa ena veitavi qaravi vakavuli, ka vakavulica na nomu lesone me rawa kina ni ra na la’ki vakadewa na ivakamacala ni ivolanikalou vei ira tale eso.
4. Digia mai na “Taro me Veivosakitaki ka Vakayagataki” na kena ena vukea na nodra kila vakavinaka ka vakayagataka ena nodra bula na gone na ivolanikalou.

E rawa mo vakayagataka na taro ena dua ga na gauna ena lesoni. Ena sega ni gadrevi mo vakayagataki ira taucoko.

5. Wilika na "iTavi Qaravi ni Veivakabulabulataki" ka tuva na gauna kei na sala mo vakayagataka kina na kena o nanuma ni ra na vukei vakavinaka duadua kina na gone ena nomu kalasi me ra kila na kosipeli kei na inaki ni lesoni. Era na duidui na veikalasi yadua, ena so na itavi qaravi ena yaga sara ki na dua na ilawalawa ka na sega beka ni yaga ki na dua tale.
6. Tuva mo wasea na veika o sa sotava ka veiganiti ka tokona talega na inaki ni lesoni. Laiva na Yalo Tabu me dusimaki iko ena nomu wasea na veika o sa sotava vei ira na kalasi kei na nodra wasea na lewenikalasi na veika era sotava. Eso na veika sotavi vakavuvale se yadua era sa rui ka bibi se ka vuni ka sega ni dodonu me veitalanoataki e matanalevu.

Veivakavulici mai
na iVolanikalou

E dodonu mo na dau vakasaqara tikoga na Yalo Tabu ena nomu vakarautaka ka vakavulica na nomu lesoni (raica na Alama 17:2-4; V&V 42:12-14; 50:17-22). Ena vukei iko na Yalo Tabu mo kila na sala me kamikamica ka vakaibalebale kina vei ira na gone na nomu lesoni.

Eso na gone ena nomu kalasi era na sega beka ni kila vinaka na ivolanikalou. Ni o ni wiliwili vata, mo nanumi ira na gone era na gadreva na veivuke ena nodra vakaraica na ivolanikalou. O na gadreva beka mo taura eso na gauna ena itekivu ni yabaki, vakauasivi kevaka o vakavulici ira tiko na gone sobu, me vakaraitaki kina vei ira na gone na sala me ra raica kina na idusidusi vakaivolanikalou.

Tovolea na sala duidui eso mo vakaraitaka kina na iyaragi me ra taleitaka tikoga na gone. Na veivakatutu oqo e rawa ni ra vukea na nomu veivukiyaka na sala mo veivakavulici kina ena ivolanikalou.

1. Tukuna na ivakamacala ni ivolanikalou ena nomu vosa ga vakataki iko. Tovolea mo vukea na nodra raitayaloyalotaka na gone na veika era yaco tiko kei na tamata era tukuni kina. Vukea me ra kila na gone ni tamata o tukuni ira tiko era a bula dina kei na veika a yaco era a yaco dina.
2. Me ra wilika na gone na ivakamacala taucoko se na veimalanivosa digitaki mai na ivolanikalou. Mo nanuma tiko ni sega ni rawa me ra dau wiliwili kece vakavinaka na gone ka sega ni vakatau mai na yabaki na noda rawa ni wiliwili vakavinaka. Kevaka e rawa ni ra wiliwili kece na gone, e rawa mo solia vei ira e vica na miniti me ra wiliwili lo toka kina. Ni oti e rawa mo qai veivosakitaka na veika era wilika. Vakayagataka na gauna ni veivosaki ni sa oti na nodra wiliwili na gone me vukea na nodra kila na veivosa kei na malanivosa dredre.
3. Vakayagataka na iyaloalo vakaturi ni ivakamacala ni ivolanikalou me vukea na nodra raitayaloyalotaka na gone na veika e yaco. E levu vei ira na lesoni e tu kina na veiyaloalo vakaturi ena iwasewase na "iYaya e Gadrevi." Era sa nabataki tu na iyaloalo ka ra okati vata kei na ivolavakarau. Eso na iyaloalo era tu talega ena iYaloalo Taurivaki ni Kosipeli ka ra na tu beka ena valenivola ni valenilotu (na naba ni valenivola ni valenilotu era tu ena iwasewase na "iYaya Gadrevi"). E levu vei ira na iyaloalo era tu kina na ivakaleleka me vaka era tabaki ena dakuna e muri. E rawa ni o vakayagataka talega na veiyaloalo tale eso kevaka e ganita.

4. Me ra dramataka na gone na ivakamacala ni ivolanikalou. (Raica me kakua ni vagolei tani na bibi ni ivolanikalou ena drama e vakayacori. O na kauta beka mai na isulu ni drama eso me vaka na icurucuru, na iubi ni ulu, kei na veika tale eso, ka qai solia me ra matanataka na gone na ivakamacala taucoko se me vakatikina ga. Tarogi ira se cava era na vakila kevaka o ira saraga, na tamata era matataka tiko. E sega ni dodonu me vakatayaloyalotaki na iVakabula vakavo ga ena vakatasuasua ka vakatayaloyalotaki kina na vanua a bula voli kina. E sega sara ni dodonu me vakatayaloyalotaki na Tamada Vakalomalagi.
5. Droinitaka eso na droini se ivakaraitaki rawarawa ena papaloaloa, se vakayagataka na ialoyalo se ikotikoti ni yaloyalo ena papaloaloa ni o tukuna se wilika na ivakamacala ni ivolanikalou.
6. Liutaka e dua na vale ni wiliwili ka ra matataki ira kina na tamata ka ra tukuni ena ivakamacala ni ivolanikalou na gone. Ena vanua e rawa kina, me ra wilika sara ga mai na ivolanikalou na gone na veivosaki e yaco tiko kina.
7. Sureta e dua na itubutubu, lewe ni tabanalevu se tabana, se lewenikalasi me tukuna na ivakamacala. Solia vua e dua se rua na macawa e liu me gauna ni vakavakarau, ka raica mo solia vua e dua na gauna yalataki me vakaitavi kina.
8. Solia vei ira na gone e dua na veitarogi rawarawa, me vaka beka na kena e saumi ena io se sega se na kilakila mada leleka ga, ni se bera ni o vakavulica na ivakamacala ni ivolanikalou. Vakamacalataka vei ira na kalasi ni o na vinakata mo kila se cava soti era sa kila me baleta na ivakamacala. Qai solia vei ira na veitarogi vata oqori e muri me rawa ni ra raica kina na veika era sa vulica.
9. Vola ena papanivolavola na veivosa bibi eso se yaca ni tamata ni o tukuna tiko na ivakamacala. Vukei ira na gone me ra vakalevutaka na nodra kila na vosa me rawa ni ra kila vakavinaka na ivolanikalou ka taleitaka me ra dau wilika e vale.
10. Ni se bera ni o solia na nomu lesoni, vola na veitaro eso me baleta na ivakamacala ena papanivolavola. Ena gauna ga era rogoca kina a gone na kena isau ena ivakamacala, cegu sara me veivosakitaki.
11. Tukuna na ivakamacala, ka qai solia me ra bole mai na gone me ra tukuna tale na tikina era taleitaka. E rawa mo kerea e dua na lewenikalasi me tekivuna na ivakamacala ka qai kacivi ira na vo ni gone me ra tomana.
12. Qitotaka na kena katonu na veitikina digitaki mai na ivolanikalou.
13. Qitotaka e dua na qito ni veidutaitaki vata. Vakaraudaka e va ki na walu na kadi se pepa veisasa ni veidutaitaki me 3 na idi na kena raba ka 5 na idi na kena balavu. Ena imatai ni ivakaraitaki biuta na imatai ni ivunau yadua ena dua na kadi kei na ikarua ni veimama, se na veivakalougatataki, ena kadi ka dua se na kena isa. Veiwakitaka vata na kadi se na pepa ka biuta vakatoboicu ena teveli se vuloa. Me ra lako yadudua mai ki cake na gone ka vukica e rua na kadi. Wilika e cake na ka e volai tu ena veikadi yadua. Kevaka e rau tautauvata na kadi (eke kevaka e rau vakaotia e dua na ivunau), erau sa na biu tu ga vakatadraicake. Kevaka e rau sega ni tautauvata na kadi me rau biu tale vakatoboicu ka me qai lako tale mai

e dua na gone me tovolea. Me tomani tikoga me yacova ni sa tautauvata kece na kadi.

Oqo e walu na veisa ka na rawa mo vakayagataka ena qito ni veidutaitaki ena iVunau:

Veisa 1: Sa kalougata ko ira sa yalomalumulumu—ni sa nodra na matanitu vakalomalagi.

Veisa 2: Sa kalougata ko ira sa dautagi— ni ra na vakacegui.

Veisa 3: Sa kalougata ko ira sa yalomalua—ni ra na taukena na vanua.

Veisa 4: Sa kalougata ko ira sa viakania ka viagunuva na ivalavala dodonu—ni ra na vakamamautaki.

Veisa 5: Sa kalougata ko ira sa dauloloma—ni ra na lomani.

Veisa 6: Sa kalougata ko ira sa yalosavasava— ni ra na raica na Kalou.

Veisa 7: Sa kalougata ko ira sa dautataro—ni ra na vakatokai me ra luve ni Kalou.

Veisa 8: Sa kalougata ko ira era sa vakacacani ena vuku ni valavala dodonu—ni sa nodra na matanitu vakalomalagi.

14. Qitotaka e dua na qito ni veitarotarogi. Biuta eso na taro ena dua na tavaya se dua na kateni lailai, me ra veivukevuke na lewenikalasi ena nodra tomika cake e dua na taro ka sauma.

Liutaka na
Veivosaki Vakalasi

Ena vukea na nodra vulica na gone na ivakavuvuli ni kosipeli na nodra dau vakaitavi ena veivosaki kei na so tale na itavi qaravi vata ni vuli. E rawa ni vukea na nomu taroga na veitaro vakaibalebale ka vakauqeta na veivosaki vakalasi na veidusidusi oqo:

1. Taroga na taro ka solia na veidusidusi vakaivolanikalou me rawa ni ra raica na kena isau mai na ivolanikalou na lewenikalasi.
2. Taroga na taro ka me kakua ni kena isau ga na "io" se "sega" ka gadreva me vakasamataki ka veivosakitaki. Na veitaro ka dau tekivutaki ena na cava na vuna, na sala cava, o cei, na cava, na gauna cava, kei na evei na vanua era dau yaga sara vakalevu.
3. Vakayagataki ira na gone era sega ni dau vakaitavi vakalevu ena nomu kaciva na yacadra ka tarogi ira ena taro ka ra rawa ni sauma. Solia vei ira na gauna me ra sauma kina. Vukeyi ira kevaka era gadreva, ia mo qai veivuke ni o a solia oti vei ira e dua na gauna me ra vakasamataka kina ka sauma mai na taro.
4. Vakayaloqaqataki ira na gone me ra wasea na veika era nanuma me baleta na veika era vulica tiko mai na ivolanikalou. Dau vosa vinakataka na veika era cau mai kina.
5. Dau vakacaucautaki ira ena yalodina na gone ni ra sauma mai na taro. Vukeyi ira me ra kila ni sa ka bibi sara na nodra nanuma kei na veika era vakila. Dau nanumi ira na gone e dau dredre na nodra vakaitavi mai.

Vukei Ira na Gone
me ra Vakayagataka
na iVolanikalou

Vukea na nodra vakayagataka na veika era sa vulica na gone ki na nodra bula. E boleki keda o Jemesa me da dau Amuria na vosa ka kakua ni rogoca walega, ka vakaisini kemudou kina vakai kemudou. (Jemesa 1:22). Na veivakasama oqo ena vukea mo ni rawata vakavinaka na cakacaka:

1. Ni o vakauqeti mai na Yalo Tabu, wasea na nomu ivakadinadina me baleta na dina o vakavuvulitaka tiko. E na qaqaco vinaka na nomu lesoni ni o vakavuvulitaka ena yalodina kei na lomadei.
2. Vakayaloqaqataki ira na gone me ra dau wilika na ivolanikalou e vale vakataki ira ka vakakina vata kei ira na nodra vuvale. Vakayaloqaqatki ira na gone me ra dau kauta mai na nodra ivolanikalou ki na kalasi. Kevaka e sega tu na nodra ivolanikalou na gone se ni ra guilecava me ra kauta mai, me dau tu ga eso ena kalasi me rawa ni ra vakayagataka na gone. Kevaka e tiko e dua na valenivola ni tabana se tabanalevu, ena rawa mo kauta mai kina e dua na kena ilavelave.
3. Kerei ira na gone me ra wasea na veika era sa vulica mai. Tarogi ira ena sala e rawa me ra vakayagataka kina ki na nodra bula na ivakavuvuli ni kosipeli era vulica rawa mai na lesoni.
4. O iko e dua na dau volaitukutuku, vakatarogi ira na gone me vaka ni o ira na tamata ka ra talonoataki tu ena ivolanikalou. Kerei ira me ra tukuna vakalekaleka vei iko na ivakamacala ni ivolanikalou kei na nodra nanuma me baleta na veika a yaco.
5. Wasea na kalasi ki na rua se sivia na iwasewase lalai. Ni o sa wasea oti na ivakamacala ni ivolanikalou, me ra qai vola na veiwasewase yadua na veivakavuvuli bibi mai na ivolanikalou. Me ra qai veivukevuke na iwasewase ena kena veivosakitaki na veivakavuvuli bibi mai na ivakamacala. Me ra qai veivukevuke na iwasewase yadua ena kena veivosakitaki na yaga ni veivakavuvuli oqo ki na nodra bula.
6. Cakava e dua na vaqaqara ena ivolanikalou: Vakayaloqaqataki ira tiko na lewenikalasi ena loma ni yabaki taucoko me ra dau makataka na veitiki ni ivolanikalou ka vakaibalebale vakalevu ki na nodra bula. Me kena ivakaraitaki, e rawa ni ra makataka na Maciu 7:12, Luke 11:9, Joni 3:16, kei na Cakacaka 2:38. Solia vei ira e dua na ivakatakilakila, me vaka e dua na ka a yaco, se dua na leqa a sotavi; qai bolei ira na lewenilalasi me ra raica e dua na ivolanikalou ka a yaco kina na veika oqori. Me ra qai veivuke na lewenikalasi ka ra raica e liu, vei ira era se bera ni raica na ivolanikalou. Me ra qai tukuna se rau veisotari vakacava kei na ivakatakilakila na ivolanikalou oqo.
7. Wasea na veigauna eso o sa raica kina na nodra muria eso na gone na ivakavuvuli ka veivosakitaki tiko. Me vaka beka oqo, kevaka o vakavuvulitaka tiko e dua na ivakavuvuli me baleta na yalololoma, e rawa mo dusimaka eso na gauna o raica kina na nodra yalololoma vei ira na tani eso na gone.
8. Raillesuva na ilesilesi o solia. Ena veigauna kece o solia kina eso na ilesilesi se bolebole, vakadeitaka mo dau taroga vei ira na gone na veika era sotava ena itekivu ni kalasi ena Sigatabu ka tarava.

Vukea me ra
Cavuqaqataka
na Gone na
iVolanikalou

Na cavuqaqataki ni ivolanikalou e rawa me dua na gaunisala mana sara me vakavuvulitaki kina na dina ni kosipeli. E vuqa na gone era dau taleitaka na cavuqaqa ni o vakayagataka na kena veisala taleitaki ka duidui eso:

1. Volavola ena papanivolavola, se mo cakava e dua na ivolakabi, ni imatai ni matanivola me cavuqaqataki. Me vaka beka oqo, e rawa ni o cakava na veivolakabi oqo me baleta na veivosa eso ena imatai ni yavu ni vakabauta:

K v n K n T T k n L k J K k n Y T

Dusia na matanivola ni o cavuta na kena vosa. Taleva lesu vakavica ka qai solia me ra cavuta na gone ni ra sa rawata. E sega ni dede era sa na sega ni gadreva na ivolakabi.

2. Wasewasea na ivolanikalou ki na veimalanivosa leleka. Cavuta tale e cake na veimalanivosa yadua me tekivu mai na kena itinitini ka qai cakacaka lesu me rawa ni ra taleva tale tiko na gone na veitikina ka sega soti ni kilai vinaka. Me vaka beka oqo ena Maciu 5:16 e rawa ni ra taleva lesu e liu vakavica na gone na "ka vakarokorokotaka na Tamamudou sa tiko mai Lomalagi. Oti me ra qai vakuria ena malanivosa ka tarava, "me ra raica na nomudou ivalavala vinaka." Oti e rawa me ra qai taleva tale na tikina taucoko.
3. Kevaka era dau wilivola vakavinaka na gone, vola e dua na ilavelave ni ivolanikalou me baleti ira na gone yadua. Kotiva na ilavelave yadua ki na tikinipepa volai. Ni oti na nodra cavuta vata vakavica na vosa, sola vei ira na gone tikinipepa volai ka ra sa vakasesei tu na vosa era tu kina, ka me ra qai biubiuta vata vakalasi se me ra cakacaka yadua.
4. Cavuta tale vakavica na ivolanikalou, ka cegu me cavuta mai e dua na gone na vosa se na malanivosa ka tarava. Me dua tale na gone me qai vakuria ena vica tale na vosa. Tomana tiko me yacova ni ra sa vakaitavi kece vakayadua na gone.
5. Vakayagataka na ivakatagi me vukei ira na gone me ra cavuqaqa. Me vakaoqo, vakavulica na Yavu ni Vakabauta mai na nodra Sere na Lalai (tt. 122–32).
6. Wasei ira na gone ki na rua na iwaewase. Me veivukevuke na iwasewase yadua oqo me ra taleva tale na vosa se na malanivosa ena kena ituvatua dina. E rawa me cavuta e dua na iwasewase na imatai ni vosa ka cavuta na kena ikarua na iwasewase ka dua, ka qai vaka tiko kina me yacova ni sa oti na tikina.
7. Digia e dua na malanivosa ni ivolanikalou o vinakata me ra cavuqaqataka na gone. Vola na ivolanikalou ena papanivolavola se na ivolakabi. Taleva lesu vakavica na malanivosa oqo, ka ubia se bokoca laivi na veivosa eso me yacova ni ra sa cavuqaqataka rawa na ivolanikalou taucoko oqori.

Vakayagataka
Vakavuku na
Vo ni Gauna

Kevaka o sa vakacavara na nomu gauna vakarautaki ni lesoni ni se bera ni oti na gauna ni kalasi, o na gadreva beka mo cakava e dua na itavi qaravi me vakayagataki kina na vo ni gauna. Na vei vakatutu oqo e rawa ni vukei iko mo vakayagataka vakavinaka na gauna oqori:

1. Me ra vosa eso na gone me baleta na tiki ni ivolanikalou taleitaki.
2. Cakava e dua na vaqara ivolanikalou ena nomu solia vei ira na gone na ivakatakilakila ni idusidusi ni veivolanikalou bibi eso era sa makataka. Me ra qai cakacaka vata vakaveisasa se iwasewase lalai me ra raica na kena malanivosa ni ivolanikalou dodonu.
3. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka e dua na ivolanikalou se yavu ni vakabauta mai na lesoni.
4. Me ra wasea na gone na veivakasama eso me baleta na sala era rawa ni vakayagataka kina na ivakavuvuli mai na lesoni e vale, e koronivuli, ka vakakina vei ira na nodra itokani.
5. Wasea na kalasi ki na veiwasevase lalai, ka me ra qai veitarotarogi me baleta na lesoni.

6. Me ra droinitaka na gone yadua e dua na iyaloalo ka salavata kei na leseni, se tabaka e dua na vosacavuti ka kauta ki vale me ivakananumi ni inaki ni leseni.
7. Sureti ira na gone me ra makataka na idusidusi ni ivolanikalou me ka ni vuli ena veigauna mai muri. O na kerei ira na gone me ra makataka na veitikina eso mai na leseni era taleitaka, se rawa mo vakatura na veitikina eso o nanuma ni na vakananuma lesu vei ira na gone na inaki ni leseni.
8. Vukeyi ira na gone me ra cavuqaqataka na ituvatuva ni ivola ena ivolanikalou. E rawa ni o raica na ilagalaga ni ituvatuva ogo ena nodra iVolanisere na Lalai (tt. 114, 116, kei na 119).
9. Raillesuva na ivakavuvuli kei na ivakamacala ni ivolanikalou mai na leseni sa oti.

iVakatagi ena loma ni kalasi

E rawa ni vakavinakataka ka vaqaqacotaki na vulici ni kosipeli mai na ivakatagi. E vakavuqa ni dau vinaka cake na nodra vakanananu kei na vuli na gone ena ivakatagi.

E sega ni gadrevi mo kenadau sara ena ivakatagi mo rawa ni vakayagataka kina na ivakatagi veiganiti me vukea na nodra vakila na gone na Yalo Tabu ka vulica na kosipeli. Na ivakatagi e rawa ni vakayagataka ga na tepi ni vakatagi se dua na ilawalawa dau lagasere ena gauna ni leseni se ena itekivu ni leseni. E rawa talega mo lagasere se wilika ga na qaqana mo okati ira kina na gone ki na nomu leseni. Kevaka e tu na tepi ni Nodra Sere na Lalai (sere walega, 52505; vosa kei na sere, 52428) se na peleti ni vakatagi (sere walega, 50505; vosa kei na sere, 50428), e rawa mo vakayagataka me vukei iko mo vulica na sere se mo veitokoni ena lagasere e valenivuli.

Gauna ni Veiwasei

Ena so na gauna ena dau kerei kina na kalasi me ra dau vakaitavi ena Gauna ni Veiwasei ni Lalai. Na itavi ogo e rawa ni lako mai ena veileseni eso, ka na gadrevi kina na vakatovotovo, ka na veivuke ena kena vaqaqacotaki na ivakavuvuli o vakavuvulitaka tiko. E rawa mo vakayagataka na vakatutu ogo me baleta na gauna ni veiwasei:

1. Matanataka e dua na ivakamacala ni ivolanikalou.
2. Cavuqaqataka vata na ivolanikalou era sa vulica.
3. Taleva tale se lagata e dua na yavu ni vakabauta ka vakamacalataka na kena ibalebale.
4. Matanataka e dua na ivalavala vou ni kena vakayagataka e dua na ivakavuvuli kosipeli.

Yavu ni Vakabauta

E dodonu mo vakayagataka na Yavu ni Vakabauta ena nomu leseni ka vakayaloqaqataka ira na gone yadua me ra cavuqaqataka rawa na Yavu ni Vakabauta ni bera ni ra biuta na Lalai. Vakayagataka na veigauna vivinaka kece o rawa ni raica mo vukei ira kina na gone me ra cavuqaqataka ka kila na Yavu ni Vakabauta.

**Kilai Ira na Gone
Yabaki Walu ki
na Tinikadua**

Me vukei ira na gone me ra nuitaki ira vakataki ira, o na gadreva mo kila na nodra gagadre kei na ivakarau ni nodra bula ka tuva na itavi qaravi kei na veikalasi e veiganiti. Me so tale na itukutuku e baleta na nodra ivakarau ni bula na gone ena itabayabaki oqo, raica *Na Veituberi—Ai Lutua ni Bula* (33043), tabana 37–38.

iVakarau ni Bula

Vakayago

So na gauna e totolo kina na nona tubu ka so na gauna e berabera kina
Rawa ni dau veilecayaki
Dau marautaka na qito vakailawalawa

Vakasama

Dau vinakata me vuli
Dau vakasamataka na veika e sota kaya ena veigauna sa sivi
Tekivu me yavutaka na nona lewa ena nona nanuma
Vinakata me kila na vuna
Dau vakalelewa
Dau qarava me dua na nona qaqa
Yaco me dau vakatulewa vakataki koya
Dau taleitaka me vakayagataka na nona vakanananu

Veimaliwai

Tekivu me lako tani mai na nona sega ni dau taleitaki ira na yalewa se tagane
ka gadreva me dau veimaliwai vakalevu kei ira na tagane se na yalewa
Taleitaka ruarua na gauna vakailawalawa kei na gauna yadua
Gadreva vakalevu me vakatulewa vakataki koya
Vakatorocaketaka tiko na dokai vakaikoya
Tekivu me taleitaki ira na tani

Dau cudru

Sega ni taleitaka me vakasewasewani
Rawa ni vakaraitaka eso na itovo tawakilikili
evaka e basika eso na leqa vakailawalawa
Yaco me tamata nuitaki
Sa kila ni dodonu me dau veinanumi
Tekivu me lomalomarua me baleta na kena yaga
Yaco me seyavu yani vakamalua nona dau via vakayaco lomana

Vakayalo

Taleitaka na vulica ka vakatovotovotaka na ivakavuvuli ni kosipeli
Vakaugeti mai na nodra ivakadinadina na tani
Tubucake ena vakavakarau me kila na ivakavuvuli ni kosipeli
Kila na vinaka mai na ca

**Idusidusi Digitaki
ni Nodra Kawaitaki
na Vakaleqai
Vakayago**

E dusia vei keda na ivakaraitaki na iVakabula ena nona vakila ka vakaraitaka na loloma vei ira era vakaleqai tu vakayago. Ena nona sikovi ira na Nifaiti ni oti na nona tucake tale, e kaya kina:

“Sa tiko li eso na nomudou tauvimate? Dou kauti ira mai. Io dou kauti ira mai na lokiloki, na mataboko, na gera, na mudu, na vukavuka, ko ira sa malai, ko ira na didivara kei ira kecega sa tauvimate tu. Dou kauti ira mai ka’u na vakabulai ira, ni’u sa lomani kemudou; io sa vuabale sara na noqu loloma” (3 Nifai 17:7).

Ni o qasenivuli ena Lalai o sa koto kina ena dua na ikotokoto vinaka sara mo vakaraitaka na loloma. E dina beka ni sega ni o tuberi mai mo solia na veivuke me vaka e dua na kena dau, e rawa ni o kilai ira ka vakamareqeti ira na gone era vakaleqai tu vakayago. E gadrevi na veikawaitaki, na nodra kilai, kei na gagadre me ra okati na lewenikalasi yadua ki na itavi qaravi vakavuli.

E rawa ni ra tarai mai na Yalo Tabu na gone ka ra vakaleqai tu vakayago veitalia sara na nodra ivakatagedegede ni kila ka. E dina ni so na gone era na sega ni rawa ni tiko ena gauna taucoko ni Lalai, era gadreva ga me ra tiko vakalekaleka ga me rawa ni ra vakila na Yalo Tabu. Ena yaga beka me na tiko vata kei na gone ena gauna ni Lalai e dua na gone ka dau kawaitaka na veika e baleti koya na gone oqori de na mani gadreva ena dua na gauna me tiko taudua voli kina ena gauna ni lalai.

Eso beka na lewenikalasi era na bolel mai na nodra sega ni vuli rawa vakavinaka, na leqa ni vakasama, leqa ni vosa, leqa ni rai se rorogo, leqa ni itovo kei na veimaliwai, tauvimate ni vakasama, leqa ni veitosoyaki, se na mate ka sa tauvi koya tu mai vakabalavu. Eso beka ena sega ni matau vei ira na itovo vakavanua. Veitalia sara na duidui ni veika era sotava tu era gadreva ga na gone yadua me ra lomani, ka ciqomi, me ra vulica na kosipeli, me ra vakila na Yalo Tabu, me ra dau vakaitavi vakavinaka, ka veiqaravi vei ira na tani.

Na veidusidusi ogo e rawa ni vukei iko ena nomu vakavulica e dua na gone ka vakaleqai tu na ituvaki ni yagona:

Kakua ni raica na nona lokiloki ka tovolea mo kila na gone. Dau itokani vinaka ka veikawaitaki.

Vulica na nona kaukauwa na gone kei na veika e dau bolel kina.

Segata vakaukauwa mo veivakavulici, ka taleva lesu vei ira na lewenikalasi na nodra itavi me ra dau veivakarokorokotaki, vei ira kece sara na lewenikalasi. Na nona vukei e dua na lewenikalasi ka vakaleqai tu vakayago e rawa ni yaco me veivakavulici va-Karisito ki na kalasi raraba.

Vakasaqara na sala vinaka duadua me vakavulici kina na gone ena nomu taro ivakasala vei rau na nona itubutubu, vei ira na lewe ni nona vuvale, ka vakakina ena gauna e veiganiti kina, vua sara ga na gone vakataki koya.

Ni bera ni o kaciva e dua na gone ka vakaleqai tu na ituvaki ni yagona me wilivola, masu, se me vakaitavi, taroga mada se vakaevei na lomana me baleta na nona vakaitavi ena kalasi. Vakabibitaka na veika era rawa ni rawata na gone yadua ka vakasaqara na veisala eso e rawa ni ra logaloga vinaka kina ni ra vakaitavi ka rawa me ra vakaitavi talega kina vakavinaka

Veivukiyaka na iyaragi ni lesoni kei na veika e vakavolivoliti keda me sotava na nodra gagadre yadua na gone ka ra vakaleqai tu vakayago.

Na ikuri ni yaragi me ra vakavulici kina na gone ka ra vakaleqai tu vakayago e tu ena sitoa ni Lotu (raica na "Materials for Those with Disabilities" ena *Salt Lake Distribution Center Catalog*).

**Sotavi ni Leqa ni
Veivakalolomataki**

Ni o qasenivuli o na vakila ena so na gauna ni so na gone ena nomu kalasi era sotava na veivakalolomataki vakayalo se vakayago. Kevaka ena yaco mo kawaitaka e dua na gone ena nomu kalasi, yalovinaka taro ivakasala mai vua na nomu bisopi. Ni o vakarautaka ka vakavulica na lesoni, masuta na nona veidusimaki na Turaga. Vukei ira na gone ena nomu kalasi me ra vakila ni o koya e dua na luvena vakamareqeti na Tamada Vakalomalagi ka ni rau sa dau lomani keda yadua ka rau vinakata o Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito me da marau ka tiko vinaka.

Mo Kila Vinaka Na Veiyalayalati Vou

Lesoni

1

iNaki ni Lesoni Me ra kila na gone na Veiyalayalati Vou ka ra vakayaloqaqataki me ra vulica na ivolanikalou.

-
- Me Vakarautaki**
1. Vulica ena masumasu na 2 Timoci 3:1–7, 13–17. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
 2. iKuri ni Wiliwili: *iVakavuvuli Talei*, wase 10.
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. Vakarautaka na veitikinipepa volai e walu oqo: iVolanikalou, iVola Tudei ni Lotu, iVola Tabu, Veiyalayalati Makawa, Veiyalayalati Vou, iVola i Momani, Vunau kei na Veiyalayalati, Mataniciva Talei. (E rawa ni o vakayagataka na papanivolavola ka kua na tikinipepa volai.)
 5. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou me baleti ira na gone yadua.
 - b. Yadua mai na veivola tudei ni Lotu.

iDusidusi: Ena tiko eso na gone ena nomu kalasi ka ra sega ni rawa ni wiliwili vakavinaka. Vaqara eso na sala me ra vakaitavi kina ka sega ni logaloga ca. E donu me ra sotava e veimacawa na gone yadua eso na veika vinaka me baleta na ivolanikalou. Na nomu taleitaka na ivolanikalou ena vukea me ra vinakata me ra vuli vakataki ira.

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi Qaravi
ni Malele

Solia vei ira na gone na veivakatakilakila oqo ka laiva me ra laveta na ligadra ni ra nanuma ni ra sa kila na vosa ka sota vata kei na ivakatakilakila.

E tiko e va na ka oqo.

(Yacana e dua na gone ena kalasi se dua tale na tamata era kila ni tiko vua na ivola va-va ni ivolanikalou) e tiko vua oqo.

Era vakatokai me ra ivola tudei ni Lotu.

E tu kina na vosa ni Kalou.

Era ivola.

Ni ra sa kila na gone na vosa *iVolani Kalou*, vakamacalataka, ni lesoni oqo ena vakavulica vei ira me baleta na ivolanikalou ka vakamacalataka na kena bibi ki na nodu bula.

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolanikalou oqo ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Ni o wilika vata kei ira na gone ena kalasi na idusidusi ena vukei ira me ra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava na ivolanikalou? E duidui vakacava na ivolanikalou mai na veivolavola tale eso? (2 Timoci 3:16.)
- Na cava eda na gadreva kina me da vulica na ivolanikalou? Na gauna cava e dodonu me da tekivu vulica kina na ivolanikalou? (2 Timoci 3:14–15.) Na cava e bibi kina me da tekivu vulica na kosipeli ni da se gone?

Vakaraitaka na nomu ilavelave ni ivolanikalou, ka vakaraitaka na tikinipepa volai na "iVola Tudei ni Lotu." Vakamacalataka ni da vakatoka na ivolanikalou me ivola tudei ni Lotu baleta ni ra sa ivolanikalou vakadonui me vakayagataki e na Lotu.

Sureti ira na gone me ra wasea ki na kalasi na veika era kila me baleta na ivolanikalou. Ni o veivosakitaka na ivola yadua ni ivolanikalou, vakaraitaka na tikinipepa volai ka veiganiti kaya se vola na vosa ena papanivolavola. (Raica na *iVakavuvuli Talei*, wase 10.)

- Ena ivola tudei cava ni Lotu eda wilika kina na veika me baleti Jisu Karisito? Wilika se sureta e dua na gone me wilika mai na veitikina oqo: Mosese 8:24 (me yacova ni o sa wilika oti na vosa Yalo Tabu), Vunau kei na Veiyalayalati 20:29, 2 Nifai 25:26, kei na Same 83:18 (vakamacalataka ni *Jiova* e dua tale na yaca e vakatokai vei Jisu Karisito). Vukei ira na gone me ra kila ni ivola tudei va-va ni Lotu era vakadinadinataki Jisu Karisito.
- Me ra cega na gone na nodra iVola Tabu ki na tabana ni lewena (ituvatuva ni veivola ena Veiyalayalati Makawa kei na Veiyalayalati Vou). Na iwasewase lelevu cava e rua e wasei kina na iVola Tabu? Na cava na ituvatuva ena iwasewase e rua oqo? Vakamacalataka ni veivola lalai ena Veiyalayalati Vou kei na Veiyalayalati Makawa era a volai mai vei ira na parofita kei na iliuliu ni Lotu ka ra duidui kece. (Kevaka e tiko e dua na ivolavivi ni ivakaleleka ni vosa, vakamacalataka oqo vei ira na gone.) Eda na raica evei na ivakamacala ni nona bula vakavuravura kei na nona cakacaka o Jisu? (Ena Veiyalayalati Vou.) Me ra raica na gone na ituvatuva ni ivola ena Veiyalayalati Vou.
- O cei o Maciu, Marika Luke, kei Joni? Na cava beka eratou a vola? (Vukea me ra kila na gone ni ratou a vola na lewe va oqo e dua na ivakamacala ni bula nei Jisu, eratou dau vola vakawasoma e dua vata ga na ka, ka vakadinadinataka ni sa i koya na iVakabula.) Sureti ira na gone me ra wasea na nodra italanoa talei kei na ivakavuvuli mai na bula nei Jisu.
- Me ra cega na gone na Cakacaka, wase 1. vakamacalataka ni Cakacaka e tukuni kina na nodratou vakavuvulitaka na kosipeli na iApositolo ni sa oti na nona mate kei na nona tucake tale o Jisu. Na veika cava soti o nanuma era dau cakava na iApositolo ena gauna i Jisu? Na cava era dau cakava na iApositolo ena gauna oqo?
- Me ra cega tale na gone na tabana ni lewe ni vola. Vakamacalataka ni iwase levu sara ni vo ni ivola ena Veiyalayalati Vou era kune kina na ivola ka ra vola na iApositolo i Jisu se ko ira na iliuliu ni Lotu tale eso vei ira na lewe ni Lotu. Na cava o nanuma e vu ni nodra vola? Vakamacalataka ni veivola oqori a vukei ira na lewe ni Lotu taumada me ra kila na kosipeli ka vakasalataki ira me

ra yalodina tikoga. Na cava e tu vei keda ena Lotu ni kua ka tautauvata kei na veivola oqo? (Na nodra vosa na Vakaitutu Raraba ena veimekesini ni Lotu, na kakaburaki ena biau livaliva, kei na koniferedi raraba kei na koniferedi ni iteki.)

Vakamacalataka ni veivola yadua ena Veiyalayalati Makawa era wasewasei ki na veiwase kei na tikina me rawa ni da raica kina vakarawarawa na veimalanivosa eso ni ivolanikalou.

- Vola *Maciu 28:2–9* ena papanivolavola. Ena ivola tudei ni Lotu cava eda na raica kina na veivolanicakalou oqo? Na naba cava e tukuna vei keda na kena wase? Na naba cava e tukuna vei keda na kena tikina? Wilika vata kei ira na gone na veitikina ogo. Na cava e tukuni ena ivakamacala ni ivolanikalou oqo? Na cava e bibi kina me volai tu ena ivolanikalou na veika oqo?

iTavi Qaravi ni Veivakabulataki

E rawa mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ena gauna ni lesoni se me railesuvi kina na lesoni, ivakaleleka se ka ni bolebole.

1. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na veivola eso ni Veiyalayalati Vou ena kena ituvatuva dodonu. O na gadreva beka mo vakayagataka na sere "The Books in the New Testament" (*Nodra Sere na Lalai*, t. 116). Railesuva na veivola oqo ena vica na macawa mai oqo.
2. Veivosakitaka na i ka walu ni Yavu ni Vakabauta kei ira na gone, ka vukei ira me ra cavuqaqataka (raica na "Vukei ira na Gone me ra Cavuqaqataka na iVolanicakalou," t. x). Taleva lesu vei ira na gone ni noda iVola Tabu a vakadewataki mai na veitukutuku makawa ka a lavetaki ka baci lavetaki tale ena liga ka basika kina na cala ena kena lavetaki kei na kena lavetaki tale. E dina ni dua na iwase levu ni iVola Tabu sa donu tu vakavinaka, e vola na parofita o Nifai ni vuqa na "tikina macala vinaka sara ka talei" (1 Nifai 13:28) era sa kau tani. A railesuva na parofita o Josefa Simici na iVola Tabu mai na veivakauqeti ni Kalou ka vakuria tale ena veitikina ka sa kau laivi se veisautaki. Vakamacalataka ni veitikina oqo ena vukei keda me da kila e levu cake na ka me baleta na kosipeli.
3. Kevaka e tiko e dua na nomu iVola Tabu vakavalagi ka tabaka Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai, vakaraitaka vei ira na gone na idusidusi ena Vakavakadewa nei Josefa Simici ni Maciu 6:13 (ivakamacala e ra a). Vukei ira na gone me ra raica na idusidusi balavu cake ni JST e muri ena iVola Tabu.
Kevaka e tiko vei iko e dua na iVola Tabu ka sega ni vakavalagi, raica na idusidusi ni JST ena daku ni ivola ka tiko kina e tolu vei iratou na ivola tudei ni Lotu. Veidutaitaka na tikina ka veivosakitaka na sala e vukei keda kina na Vakavakadewa nei Josefa Simici me da kila na tikina.
4. Kevaka e tiko vei ira ena nomu kalasi na vakavalagi ni lavlave ni iVolatabu tabaki ni LDS, vakamacalataka vakaleleka na veiwasewase eso oqo ni iVolatabu: ivakamacala e ra, iDusidusi Vakaiulutaga, iVolavosa ni iVolatabu (ka okati kina na Talei ni Kosipeli), Gazetteer, kei na Mape.
5. Wilika ka veivosakitaka na Luke 24:27. Vukei ira na gone me ra kila ni o Jisu a dau vuli ka veivakavulici vakawasoma mai na ivolanikalou. Na ivolanikalou cava beka ena vulica o Jisu? (Na Veiyalayalati Makawa.)

6. Kauta tani na tikinipepa volai, dui biubiuta, ka biuti ira ena dua na teveli se na vuloa. Taroga vei ira na gone na taro ka tautauvata kei na kena e ra oqo:
- Na tikinipepa volai cava soti e tautauvata na kena ibalebale? (“iVolanikalou” kei na “iVola Tudei ni Lotu.”)
 - Na rua na tikinipepa volai cava soti ka cavuti kina na yaca ni rua na ivola ka rau tiki ni dua tale na ivola? (“Veiyalayalati Vou” kei na “Veiyalayalati Makawa,” ka ra tiki ni iVolatabu.)
 - Na ivola cava soti era oka ki na ivola tudei ni Lotu? (Na iVolatabu, iVola i Momani, Vunau kei na Veiyalayalati, kei na Mataniciva Talei.)
- Ni sauma mai e dua na gone na taro, raica me lako sara mai cake ka vakaraitaka na tikinipepa volai dodonu.
7. Wilika na veimalanivosa ni “As I Search the Holy Scriptures” (*Sere, naba 277*) se na “Search, Ponder, and Pray” (*Children’s Songbook*, t. 109).

iTinitini

- iVakadinadina Vakadinadinataka na dina ni kosipeli kei na kena bibi ki na noda bula. Wasea vata kei ira na gone e dua na gauna ena noda bula a vukei keda kina na nomu wilika na ivolanikalou. Vakayaloqaqataki ira na gone me ra dau wilika na ivolanikalou e veisiga.
- Vakatutu ni Wiliwili e Vale Vakatura me ra vulica na gone 2 Timoci 3:14–17 e vale me raillesuvi kina na lesoni oqo.
- Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Bolea o Jisu me Noda iVakabula

Lesoni 2

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone me ra lomani Jisu Karisito vakalevu cake e na kena vakavulici vei ira ni a bolea o Jisu Karisito me nodra iVakabula e na bula taumada.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Joni 15:13, Iperiu 12:9, iVakatakila 12:7–9, Vunau kei na Veiyalayalati 93:21, kei na Mosese 4:1–4. Raica talega na wase 2 kei na 3 ni *iVakavuvuli Talei*. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. Vakarautaka me ra lagata eso na gone ena nomu kalasi na “I Lived in Heaven” (*Nodra iVolanisere na Lalai*, t. 4) se vakarautaka mo lagata se wilika na qaqana vata kei ira na gone ena gauna ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua na Veiyalayalati Vou kei na dua na Mataniciva Talei me baleti ira na gone yadua.
 - b. iYaloyalo 7-1, Jisu na Karisito (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 240; 62572), kei na iyaloalo ni dua na gone sucu vou, e vinaka me kena iyaloalo e dua na lewenikalasi se o iko.

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Vakaraitaka na iyaloalo ni dua na gone sucu vou, ka me ra wakilakila na gone se o cei oya.

- Na cava e sega ni itekitekivu kina ni nona bula na tamata oqo na gauna oqori?

Vakadinadinataka vei ira na gone ni bera ni da sucu mai ki vuravura eda a bula vata tu kei Tamada Vakalomalagi me vaka ni da luvena vakayalo. Vakamacalataka ni yagoda vakayalo e vaka ga na irairai ni yagoda oqo, ni tu na ligana, yavana, matana, kei na so tale, ia e sega ga na luvena kei na kena dra. Vakamacalataka talega ni bula oqo ni luvena vakayalo e vakatokai me bula taumada. Ena gauna oqo ni bula taumada e rau a vakavulica kina vei keda na noda itubutuu vakalomalagi na kosipeli kei na ituvatua ni bula.

O na via wasea beka na vosacavuti oqo nei Brigham Young: “E kilai iko vinaka na Kalou na Tamada Vakalomalagi. . . . E sega tale ni dua vei kemuni e a sega ni tiko vata kei koya ka bula vata kei koya. . . . E sega tale ni dua e tiko eke ni kua e sega ni luvena tagane se luvena yalewa na Ka Bula koya” (*Discourses of Brigham Young*, t. 50).

Taroga na veitaro vakaoqo, ka solia vei ira na gone e dua na gauna me ra veivosakitaka kina na nodra nanuma:

- O cei e lomani iko?
- O na rawa ni tukuna vakacava ni lomani iko e dua?
- O cei o lomana?

Tukuna na italanoa me baleta e dua ka dau lomana vakalevu e dua tale na tamata ka cakava kina vua e dua na ka bibi, me vaka beka e dua na tina ka yadrava tiko na luvena tauvimate ena bogi taucoko se dua na tuakana se ganena qase e dua ka vukea na tacina me baleta e dua na cakacaka ni vuli.

Vakamacalataka ni lesoni oqo e baleta na veika a cakava o Jisu ena bula tau-mada ka vakaraitaka kina na nona loloma vakaitamera me baleti keda yadua.

Vakaraitaka na iyaloalo kei Jisu Karisito ka tukuna na italanoa kei Jisu ena nona bolea me noda iVakabula. (me baleta na veisala vakaturi eso me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.) Vukei ira na gone me ra kila na veivakasama oqo:

1. Ena bula taumada eda a gone vakayalo ka da bula vata kei rau na noda itubutubu vakalomalagi (Iperiu 12:9).
2. O Jisu na imatai ni Nona gone vakayalo na Tamada Vakalomalagi (V&V 93:21) ka tuakadra na yaloda.
3. O Lusefa, o koya ka a qai yaco me o Setani, e luvena talega vakayalo na Tamada Vakalomalagi.
4. A kaciva na Tamada Vakalomalagi e dua na bose me baleti ira kece sara na luvena vakayalo. Ena bose oqori a vakamacalataka kina na nona ituvatuva me baleta na noda yaco me da vakataki koya. A tukuna kina vei keda ni vinakata me da lako mai ki vuravura me da mai vakayago. E vakamacalataka ni da na mai vakatovolei e vuravura me laurai kina se da na muria tikoga na nona ivakaro.
5. Ena bose talega oqori a vakamacalataka kina o Tamada Vakalomalagi ni da na mai valavala ca ka mate kece e vuravura. E gadreva kina na Tamada Vakalomalagi me dua na noda iVakabula, me vakararawataki ena vuku ni noda ivalavala ca, ka me mate ena vukuda me rawa kina ni da tucake tale.
6. A vinakata o Lusefa me veisautaka o Tamada Vakalomalagi na nona ituvatuva. E kaya o Lusefa ni na vakabula na tamata kecega ena nona kauta laivi na nodra galala ni digidigi, ka na sega beka kina ni rawa vei keda me da cala se me da buladodonu. A vinakata talega o Lusefa me nona kece na kena lagilagi (Mosese 4:1).
7. Mai na nona lomani keda (Joni 15:13), a bolea kina o Jisu me noda iVakabula. A vinakata me muria na ituvatuva nei Tamada Vakalomalagi ka na solia na kena lagilagi vei Tamada Vakalomalagi (Mosese 4:2).
8. A digitaki Jisu o Tamada Vakalomalagi me noda iVakabula. A cudru o Lusefa ka veisaqasaqa kei Tamada Vakalomalagi (iVakatakila 12:7–9; Mosese 4:3–4).

9. Era a digitaka na luvena vakayalo na Tamada Vakalomalagi me ra muri Jisu se o Lusefa.
10. E dua na ikatolu ni luvena vakayalo na Tamada Vakalomalagi era a digitaka me ra muri Lusefa, era a qai cemuri tani kece mai lomalagi. A yaco o Lusefa me o Setani, ka ra yaco me ra tevoru o ira na yalo era a muri koya, o ira era dau segata tiko me da vakayacora na veika ca. O ira na yalo oqo ka ra a muri Setani era a sega ni vakayago.
11. Na yalo kece era a digitaka me ra muria na ituvatuva nei Tamada Vakalomalagi ka ra muri Jisu ena bula taumada era sa sucu se era na qai sucu mai ki vuravura ka vakayago ena lewe kei na dra.
12. Na gone kece ena valenivuli oqo era a digitaka me ra muria na nona ituvatuva na Tamada Vakalomalagi ka ra sa sucu mai kina ki vuravura ka vakayago.

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na idusidusi vakaivolanikalou ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Na kena wiliki na idusidusi vata kei ira na gone ena kalasi ena vu-kea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Ena nomu nanuma e vakacava tu beka na bula vata kei Tamada Vakalomalagi mai lomalagi?
- E vakaevei na nomu vakasama ni o kila ni o Tamada Vakalomalagi e Tama ni Yaloda?
- Na cava na kena ibalebale ni tuakada vakayalo o Jisu?
- Na sala cava e via veisautaka kina o Lusefa na nona ituvatuva na Tamada Vakalomalagi?
- E vakaevei na nomu nanuma ni o kila ni a bole o Jisu me vakararawataki ka mate ena vukumu?
- O kila vakacava ni o a digia mo muri Jisu ena bula taumada? Na cava na vuna o marautaka kina na nomu vakayacora na digidigi koya?
- Na cava e vakaraitaka vei iko me baleti iko na nomu a digia mo muri Jisu ena nomu bula taumada?
- Oqo ni da sa sucu mai ki na bula oqo, na cava e bibi kina me da na digitaka tikoga me da muri Jisu?

Vakaraitaka vei ira na gone na iVolatabu, ka vakamacalataka ni Veiyalayalati Vou ena iVolatabu e tukuna na veika eratou dau cakava o Jisu kei iratou na nona iApositolo ena nodratou a bula voli e vuravura. Vakamacalataka ni lesoni ena yabaki oqo e yavutaki ena nona bula kei na nona ivakavuvuli o Jisu Karisito kei na nona iApositolo. Vakayaloqaqataki ira na gone me ra dau kauta mai ki na kalasi e vei-Sigatabu na nodra iVolatabu.

Me ra lagata na gone na "I Lived in Heaven" (*iVola ni Sere ni Lalai*, t. 4), se mo lagata se wilika na qaqana vata kei na kalasi.

**iTavi Qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

E rawa mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ena leseni se mo raillesu kina vakaleleka, se me ka ni bolebole.

1. Me ka ni raillesu vola na veivosa oqo ena papanivolavola:

*Dua na iKatolu
Ulumatua
Tuakamu
Tama ni Yaloda
Bose mai Lomalagi
Lusefa*

Wasea na kalasi ki na veiwasewase lalai. Kerea na veiwasewase yadua me ra veivosakitaka e dua se sivia na veivakasama oqo ka vakarau me ra tukuna ki na kalasi na veika era kila kina. Ni oti e vica na miniti qai kerei ira me ra ripote ki na kalasi.

2. Me ra cega na gone na nodra iVolatabu ki na tabana e tiko kina na ituvatuva ni ivola ni Veiyalayalati Vou. Raillesuva na leseni 1 ena nomu taroga eso na taro oqo: Era tautauvata beka vakaevei na ivola i Maciu, Marika, Luke, kei Joni? Era duidui vakacava? Na cava beka e volai ena Cakacaka? Na cava era vakatokai kina e vuqa na vo ni ivola me na ivola? Vukei ira na gone me ra kila vakavinaka na veivola ni Veiyalayalati Makawa ena nodra vola na veidusidusi eso ena papanivolavola ka me ra qai raica na idusidusi ena nodra iVolatabu.
3. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na Joni 15:13.
4. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na ivola ni Veiyalayalati Vou (raica na "The Books of the New Testament," *Children's Songbook*, t. 116).

iTinitini

iVakadinadina

Wasea nomu ivakadinadina ni o iko kei ira na gone ena nomu kalasi o ni luvena vakayalo na Tamada Vakalomalagi, ka sa vuabale sara na nona lomani keda mai na bula taumada o Jisu ka a boleka kina me noda iVakabula. A sa vuabale sara na noda lomani Tamada Vakalomalagi ka da a digia kina me da muria na nona ituvatuva. Vakabibitaka na kena gadrevi me ra tomana tikoga na nodra muria na nona ituvatuva na Tamada Vakalomalagi e vuravura oqo. Vakadinadinataka ni sala duadua ga me da marau dina sara kina oya na noda muri Jisu ka talairawarawa ki na nona ivunau.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica na gone na Mosese 4:1–4 mai vale me raillesuvi kina na leseni oqo.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Vakarautaka o Joni na Dauveipapitaisotaki na Sala nei Jisu Karisito

Lesoni 3

iNaki ni Lesoni Me vukei ira na gone me ra kila ni ra a sa tabaki taumada mai me ra mai qarava e dua na tiki bibi ni nona cakacaka na Tamada Vakalomalagi e vuravura.

- Me Vakarautaki**
1. Vulica ena masumasu na Luke 1:5–25, 57–80; Maciu 3:1–6; kei na Vunau kei na Veiyalayalati 84:27–28. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
 2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 3. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua na Veiyalayalati Vou me baleti ira na gone yadua.
 - b. Dua na pepa ka volai tu kina na vosa *O au e dua na yalo digitaki* me baleti ira na gone yadua.
 - c. iYaloyalo 7-2, Vunau ena loma ni veikau o Joni (iYaloyaloTaurivaki ni Kosipeli 207; 62132).
-

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Ni se bera na kalasi kerea e dua na gone me solia na pepa o sa vakarautaka tu mai vei ira na vo ni gone ni oti sara ga na imatai ni masu.

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Me veisoliyaka yani na gone sa lesi tu na pepa vei ira na lewenikalasi. Vakamacalataka ni bera ni tekivu na kalasi o a sa digitaka na gone ka veisoliyaka yani na pepa me qarava na itavi oqo. Na tabaki taumada e vakaoqo. (*Vola tabaki taumada* ena papanivolavola.) A tabaki keda taumada o Tamada Vakalomalagi ena nona digitaki keda me da cakava e dua na cakacaka ena vukuna e vuravura. Ni da a tabaki taumada e sega ni kena ibalebale ni dodonu me da cakava na cakacaka; e se tiko ga na noda galala, ia sa noda na gauna vinaka kevaka eda digia vakakina. Vakamacalataka ni ena lesoni oqo era na vulica kina na gone na veika e baleti Joni na Dauveipapitaisotaki, o koya ka a tabaki taumada me qarava e dua na cakacaka bibi e vuravura. Me ra wilika e cake na gone na ka e volai tu ena nodra pepa. Tukuna vei ira ni ivolanikalou era na vulica e vakamacalataki kina ni o Joni na Dauveipapitaisotaki e dua na yalo digitaki, a digitaki mai na bula taumada me vakarautaka na sala me baleti Jisu Karisito.

Vakamacala ni iVolanikalou

Vakavuvulitaka na italanoa ni nona sucu, nona gauna ni gone, o Joni na Dauveipapitaisotaki mai na ivolanikalou ka ra tuvai koto ena iwasewase “Me Vakarautaki”. Vakaraitaka na iyaloyalo na Vunau Voli ena Lekutu ena dua na gauna vinaka. (me baleta na veisala vakaturi me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou” t. vii.) Vukei ira na gone me ra kila ni o Joni na Dauveipapitaisotaki a tabaki taumada me vakarautaki ira na tamata me ra vakarorogo vei Jisu Karisito.

Taro Me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na idusidusi vakaivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na taro o nanuma ka na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka ena nodra bula. Na nomu wilika vata kei ira na gone ena kalasi na idusidusi ena vukea me ra raica vakatobu na ivolanikalou.

- Na cava eda kila me baleti rau na itubutubu nei Joni na Dauveipapitaisotaki? (Luke 1:5–7.)
- Na cava na vuna a galu kina o Sakaraia me kakua ni vosa? (Luke 1:18–20.)
- Na cava na vuna e rau vakayacani luvedrau kina o Sakaraia kei Ilisapeci me o Joni? (Luke 1:13.)
- Na cava eda kila me baleta na nona gauna ni gone o Joni? (Luke 1:80; V&V 84:27–28.)
- Na cava beka e a tabaki taumada mai kina o Joni me mai vakayacora? (Luke 1:15–17, 76–77.)
- A vakataucokotaka vakacava o Joni na Dauveipapitaisotaki na cakacaka a tabaki taumada mai kina oya me mai vakarautaka na sala me baleti Jisu Karisito? (Maciu 3:1–6.)

Vakamacalataka ni me vaka ga ni a dua na yalo digitaki o Joni na Dauveipapitaisotaki ka digitaki me mai veivuke ena kena tarai cake na matanitu nei Tamada Vakalomalagi ena nona vakarautaka na sala nei Jisu Karisito, eda sa yalo digitaki tale ga vakakina o keda ka da digitaki me da veivuke ena kena tarai na matanitu nei Tamada Vakalomalagi ena noda vukei ira na tamata me ra kilai Jisu Karisito vakalevu cake.

Wilika na vosacavuti oqo mai vei Peresitedi Ezra Taft Benson: “O ni sa yalo digitaki, e vuqa vei kemuni o ni a maroroi tu ena rauta ni 6,000 na yabaki mo ni qai lako mai ena gauna oqo, ena gauna e levu duadua tu kina na veitemaki, na itavi, kei na veigauna vivinaka” (ena Conference Report, Okt. 1977, t. 43; se *Ensign*, Nov. 1977, t. 30).

- Na cava o vakila ena nomu kila ni kilai iko vakavinaka tu o Tamada Vakalomalagi ka sa digitaki iko mo lako mai ki vuravura ena gauna oqo?
- Na cava beka eso na ka eda a tabaki taumada mai kina me da mai vakayacora me da veivuke kina ena kena tarai na matanitu nei Tamada Vakalomalagi? (Kaulotu, ivakaraitaki vinaka ena noda maroroya na noda veiyalayalati, lewena na matabete, susuga cake na vuvale buladodonu, qarava vinaka na ilesilesi vakalotu.)
- O na rawa ni kila vakacava na veika e vinakata vei iko na Tamada Vakalomalagi mo mai cakava e vuravura? (Masulaka na veika eso mo vakatulewa kina, vakarorogo ki na Yalo Tabu.) Vakamacalataka ni sa solia talega vei keda na Tamada Vakalomalagi na gauna me da ciqoma kina na veivakalougatataki vakapeteriaki ni sa veirauti na kena yabaki. E dau vakaraitaki mai na veivakalougatataki vakapeteriaki na veilesilesi eda na ciqoma se na veika e vinakata na Tamada Vakalomalagi me da cakava ena noda bula. E rawa vakacava mo vakarautaki iko mo cakava na veika e vinakata vei iko na Tamada Vakalomalagi?

**iTavi Qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

O na gadreva beka mo vakayagataka e dua se sivia na veivakatovotovo oqo ena dua na gauna ena lesoni se me railesuvi kina, ivakaleleka, se na bolebole.

1. Vakarautaka e dua na pepa ka koto kina na veimalanivosa oqo (ka sega na kena isau) me baleti ira yadua na gone, se mo vola na malanivosa ena papanivolavola:

Joni na Dauveipapitaisotaki:

- a. Bula ena _____.
- b. E qase vei Jisu ena _____ na vula.
- c. Dau daramaka na isulu ka caka mai na _____.
- d. Dau kania na _____ kei na.
- e. Vakarautaka na sala vei _____.

Kena isau: a. lekutu; b. ono; c. vuti ni kameli, leca; d. vodre, oni ni veikau; e. Jisu Karisito.

Me ra wilika na gone na Luke 1:26–27, 35–36, 76 kei na Maciu 3:1, 4 me ra vakatawana kina na veivanua e lala tu. (Kevaka era sega ni kila na gone na cava na vodre, vakamacalataka ni oqori eso na manumanu qasi ka dau vuka talega.) Vukei ira me ra kila ni dina ga ni a bula voli vakadravudravua o Joni na Dauveipapitaisotaki ena lekutu, a rawata vakavinaka na nona cakacaka ka vakarautaka e dua na sala vei Jisu Karisito.

2. Me ra wilika na gone na veivolaniyalou oqo me ra kilai ira kina era a tabaki taumada mai me baleta na cakacaka me ra mai qarava e vuravura:

Jeremaia 1:5—Jeremaia
1 Nifai 11:18—Meri, na tinai Jisu (raivotu a raica o Nifai)
Ica 3:14—Jisu Karisito
Vunau kei na Veiyalayalati 138:53, 55—Josefa Simici kei na so tale
Eparaama 3:23—Eparaama

iTinitini

iVakadinadina

Vakadinadinataka ni me vaka ga ni a tabaki taumada mai o Joni na Dauveipapitaisotaki me mai vakarautaka na sala nei Jisu Karisito ka me kena ivakadinadina, sa vakakina ko i keda yadua ni da a tabaki taumada mai ki na noda cakacaka e vuravura. Vakaraitaka na lomamu me baleta na bibi ni noda bulataka na kosipeli ka kilikili tiko me da cakava na veika cava ga a tabaki keda taumada mai kina na Tamada Vakalomalagi me da mai cakava.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica na gone na Luke 1:5–23, 57–80 kei na Maciu 3:1–6 e vale me railesuvi kina na lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Jisu Karisito na Luvena na Tamada Vakalomalagi

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone me ra kila ni o Jisu Karisito e Luvena e Duabau vakayago na Kalou.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 1:18–25 kei na Luke 1:26–38, 2:1–20. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni wiliwili: Joni 3:16–17, Alama 22:14, Vunau kei na Veiyalayalati 19:16–19, kei na *iVakavuvuli Talei*, wase 11.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua na Veiyalayalati Makawa me baleti ira na gone yadua.
 - b. iYaloyalo 7-1, Jisu na Karisito (iyaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 240; 62572); 7-3, Na Sucu i Jisu (iyaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 200; 62116); 7-4, Na Tukuni Yani ni Sucu i Karisito vei Ira na iVakatawa ni Sipi (iyaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 202; 62117); kei na 7-5, Vuvale kei na Dua na Gonelailai (62307).

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Vakaraitaka na iyaloalo 7-5, Vuvale kei na Dua na Gone. Tarogi ira na gone ena veitaro oqo:

- Na cava na nomu vakasama se na vakaeevei na nodrau nanuma na itubutubu ena kena sucu mai na gonelailai oqo?
- A bula tu mai vei na yalona na gone oqo ni bera ni sucu mai?
- O cei na tinana vakavuravura? O cei na tamana vakavuravura? O cei na tama ni yalona?

Vakamacalataka ni, me vaka ga na gonelailai oqo, o keda yadua e tiko na tamada vakavuravura kei na tinada ka Tama talega ni yaloda na Tamada Vakalomalagi.

Vakaraitaka na iyaloalo i Jisu na Karisito.

- O cei na tinai Jisu? O cei a tamai Jisu?

Vukei ira na gone me ra kila ni duatani mai vei keda o Jisu baleta ni o Tamada Vakalomalagi e tama talega ni yagoi Jisu. Tukuna vei ira ni lesoni oqo ena vakavulica vei ira e vuqa tale na ka me baleta na sucu i Jisu.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica na italanoa me baleti Meri kei Josefa kei na sucu i Jisu mai na ivolanikalou ka volai tu ena iwasewase na "Me Vakarautaki", ka vakayagataka na ialoyalo ena vanua e gadrevi kina. (Me baleta na veisala vakaturi eso ni kena vakavulici na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.) Vukei ira na gone me ra kila ni o Tamada Vakalomalagi e Tama ni yagona vakayalo o Jisu Karisito ka Tama talega ni yagona vakavuravura.

Taro me
Vakayagataki
ka Veivosakitaki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolanikalou oqo ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivavuvuli ki na nodra bula. Na nomu wilika vata na idusidusi kei ira na gone ena vukea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava beka era tukuna na nona agilosi na Tamada Vakalomalagi vei Meri kei Josefa me baleti Jisu ni bera ni sucu mai? (Maciu 1:19–23; Luke 1:30–33, 35.) Na cava vuna?
- Na cava na vuna o nanuma era rairai kina na agilosi vei ira na ivakatawa ni sipi? (Luke 2:9–14.) (Me vakadinadinataka vei ira na ivakatawa ni sipi ni sa sucu na Luvena e Duabau Ga na Tamada Vakalomalagi mai Peceliema.)
- Na cava o nanuna ni ra tukuna na ivakatawa ni sipi vei ira na tamata me baleti Jisu? (Luke 2:15–20.)
- Na cava na vuna e vakatokai kina o Jisu me Le Duabau Ga Nei Tamana? (O Jisu na tamata duadua ga ka sucu mai ki na bula oqo ka tamana vakayago na Tamada Vakalomalagi.) Vakamacalataka ni, me vaka ga ni wati Meri, sa digitaki o Josefa me na veivuke ena nona susugi cake o Jisu.
- E duidui vakacava na nona veiwekani ko Jisu vei Tamada Vakalomalagi mai na noda veiwekani o keda vei Tamada Vakalomalagi?
- Na cava e bibi kina me a tamata vakayago na tinai Jisu? Vukei ira na gone me ra kila baleta ni tamata vakayago o Meri, sa tamata vakayago talega kina o Jisu ka rawa kina me mai mate ena vukuda. Vukei ira talega na gone mera kila, me baleta ni tama ni yagoi Jisu na Tamada Vakalomalagi, a sega kina ni yaga me mate ko Jisu (raica Joni 5:26; 10:17–18). A digia o koya me vakararawataki ena vuku ni noda ivalavala ca ka vakadruka na mate (raica Alama 22:14; V&V 19:16–19).

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua na gauna ena gauna ni lesoni se me railesuvi kina, ivakalekaleka, se me ka ni bolebole.

1. Kerei ira na gonetagane me ra raitayaloyalotaka se na vakaevai beka kevaka o ira o Josefa. Kerei ira na goneyalewa me ra raitayaloyalotaka se na vakaevai beka kevaka o ira o Meri. Me ra tukuna vei iko se na vakacava beka na nodra vakasama ena nona mai sikovi ira na agilosi. Tarogi se na vakaevai beka na nodra nanuma ena gauna e mai tukuni kina vei ira ni ra na itubutubu vakavuravura ni iVakabula.
2. Me ra raica na gone e dua vei ira na ivolanikalou oqo, ka cavuti kina o Jisu me Luvena e Duabau Ga: Joni 1:14; 3:16–18; 1 Joni 4:9; Jekope 4:5, 11; Alama 5:48; 12:33–34; Vunau kei na Veiyalayalati 29:42, 46; 93:11; kei na Mosese 1:6. (Kevaka e sivia na ciwa na gone ena nomu kalasi, e rawa ni o

lesia e rua ki na dua na ivolanikalou.) Ni ra sa vakacavara na gone na itavi qaravi oqo, sa dodonu me ra kila ni tukuna vei keda na itutu na *Luvana e Duabau Ga* ni ko Jisu na tamata duadua ga e vuravura ka luvena vakayago na Tamada Vakalomalagi.

3. Kerei ira na gone me ra tukuna vei iko e dua na ka era kila me baleti Jisu ka bibi vei ira.
4. Railesuva na imatai ni yavu ni vakabauta.
5. Me ra lagata se wilika na gone na "He Sent His Son" (*Children's Songbook*, t. 34).

iTinitini

iVakadinadina

Wasea nomu ivakadinadina me baleti Jisu Karisito, vakabibitaka ni o koya na Luvena e Duabau Ga na Tamada Vakalomalagi, se na tamata duadua ga ka sucu mai ki vuravura ka tamana vakayago na Tamada Vakalomalagi. Vakadinadinataka ni sa noda iVakabula ko Jisu. Vakayaloqaqataki ira na gone me ra vuli ka masu me ra rawata kina e dua na nodra ivakadinadina ni o Jisu Karisito na noda iVakabula.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica na gone na Luke 1:26–38 mai vale me i railesuvi na lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Gauna ni Gone i Jisu Karisito

Lesoni 5

iNaki ni Lesoni Me vukea na nodra vulica na gone na nona gauna ni gone o Jisu ka me ra kila ni sa vakarautaka na Kalou na ivakadinadina me ra vakadinadinataka ni Luvena o Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Luke 2:21–52, Maciu 2, na vakavakadewa nei Josefa Simici ni Maciu 3:24–26, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 93:11–14. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua na Veiyalayalati Vou vei ira yadua na gone.
 - b. Dua na iyaya taleitaki, me vaka beka e dua na iyaya maroroi ni vuvale, me ka lailai toka ga ka me rawa ni vunitaki ga e loma ni valenivuli.
 - c. iYaloyalo 7-6, Gonetagane ko Jisu ena Valetabu (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 205; 62500).

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu.

iTavi Qaravi
ni Malele

Ni ra curu mai ki na kalasi na gone vakaraitaka ki na rua se tolu vei ira na iyaya o kauta mai, qai vunia ni ra se bera mai na vo ni kalasi. Kerea e dua vei ira na gone era a raica na iyaya koya me ra vakamacalataka ka me ra kakua ni tukuna se cava oya. Taroga na kalasi kevaka era kila na iyaya oya. Kerei ira na vo ni gone era a raica na iyaya me ra vakamacalataka. Vukei ira na gone me ra kila ni na rawa me ra vakadeitaka e dua na ka kevaka era rogoca mai vei ira e levu na tamata. Vakaraitaka na iyaya ki na kalasi.

Vakamacalataka ni o ira na gone era a raica e liu na iyaya era ivakadinadina baleta ni ra kila na iyaya ka ra a vakamacalataka na kena irairai. Na ivakadinadina sa i koya e dua ka kila vakataki koya e dua na ka qai wasea na kila ka oqori vei ira tale eso. Na ivakadinadina e rawa talega ni kena soli e dua na ka me ivakadinadina ni duatale na ka, me vaka beka na iVola i Momani e vakadinadinataka ni Karisito o Jisu. Vakamacalataka ni ena gauna a se gone kina o Jisu a vakarautaka na Tamada Vakalomalagi e vuqa na ivakadinadina me ra vakadinadinataka ni Luvena o Jisu.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica na ivakamacala ni nona gauna ni gone o Jisu me vaka ena laurai ena ivolanikalou ka ra tu ena iwasese “Me Vakarautaki”. (Me baleta na veisala vakaturi eso me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolanikalou oqo ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Na nomu wilika vata na idusidusi kei ira na gone ena vukea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou. E rawa ni o vakayagataka na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 1 ni lesoni e liu ni bera ni o vakavulica na lesoni oqo.

- Na cava e rau kauta mai kina na gonelailai o Jisu ki na Valetabu o Meri kei Josefa? (Luke 2:21–24.)
- E kila vakacava o Simione ni Luve ni Kalou o Jisu? (Luke 2:25–30.)
- E vakadinadinataka vakacava o Ana ni Luve ni Kalou o Jisu? Na cava na nomu nanuma se kila vakacava o cei o koya? (Luke 2:36–38.)
- Era kila vakacava na tamata vuku ni Luve ni Kalou o Jisu? Na cava na vuna era soli iloloma kina vua? (Maciu 2:2, 11.)
- E rawa vakacava mo ivakadinadina kei Jisu Karisito?
- Na cava na vuna e tukuna kina na Tamada Vakalomalagi vei Josefa me kauta na nona vuvale ki Ijipita? (Maciu 2:13–14.) Na cava a cakava o Eroti me tovolea kina me tarova na nona rawa ni yaco me tui ko Jisu? (Maciu 2:16.) E kila vakacava o Josefa ni sa kena gauna me ratou lesu kina mai Ijipita? (Maciu 2:19–20.) Evei na vanua eratou a lako kina na vuvale me ratou la'ki bula kina? (Maciu 2:21–23.)
- Na cava o nanuma a vakayacora o Jisu ni se gonetagane me rawata kina na kila ka? (Vakavakadewa nei Josefa Simici ni Maciu 3:24–26; Luke 2:40, 52; V&V 93:11–14.) Na veika cava soti e ka bibi vei iko mo vulica ena gauna o tubu cake tiko kina? Na takete cava soti o sa vakadavora?
- Vakaraitaka na iyaloalo Gonetagane o Jisu ena Valetabu. Na cava era taleitaki Jisu kina na tamata ena valetabu? (Luke 2:46–47. Mo kila ni tukuna na vakavakadewa nei Josefa Simici ni ivolanikalou oqo, “Ka ra sa rogoci koya, ka vakatarogi koya.”) Na cava beka e tukuna vei keda na veika oqo me baleta na levu ni ka sa vulica o Jisu ena nona gauna ni gone? Na cava o rawa ni vakayacora mo vulica kina eso tale na ka me baleta na kosipeli? Na sala cava a rokova ka talairawarawa tiko kina vei Tamana ena loma ni valetabu o Jisu?
- Na cava e vakayacora o Jisu me rokovi rau ka talairawarawa kina vei rau o Josefa kei Meri? (Luke 2:51–52.) Vakamacalataka ni rau a vakavulici Jisu ena nona gauna ni gone o Meri kei Josefa me vaka ga na nodra dau vakavulici keda na noda itubutubu ena gauna ni noda gone. Ena rawa vakacava mo rokovi rau na nomu itubutubu?

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na gadreva beka mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ni lesoni se me raillesuvi kina, ivakalekaleka, se me ka ni bolebole.

1. Me ra tukuna mai na gone na kena levu ga ni yaca e rawa mai na lesoni sa oti ka ra vakadinadinataka ni Luve Ni Kalou o Jisu Karisito. Me vukei ira na gone me ra nanuma na yacadra na ivakadinadina oqo, me ra qai cega na veivolanikalou oqo: Luke 1:30–32 (Keverieli), Luke 1:41–43 (Ilisapeci), Joni 1:29–34 (Joni na Dauveipapitaisotaki), kei na Luke 2:8–17 (na agilosi kei na ivakatawa ni sipi).

2. Veivosakitaka na takete e rawa ni ra vakadavora na gone me vukea na nodra vulica eso tale na ka ena kosipeli, me vaka na wiliki ni ivolanikalou e veisiga , na masumasu, vakaitavi ena lotu vakavuvale, kei na veika tale eso. Kerei ira na gone me ra vola ena dua na tikinipepa e rua na takete ka na vukei ira me ra vulica eso tale na ka me baleta na kosipeli ena yabaki oqo. Vakayaloqaqataki ira me ra biuta toka ga na pepa ena vanua era na rawa ni raica tiko kina vakawasoma.
3. Cakava e dua na ilavelave ni mape ena mua ni lesoni me baleti ira na gone yadua ena kalasi. Me ra vakaraica ka makataka na gone na veivanua a vakaitikotiko kina o Jisu: Jerusalemi, Peceliema, Ijipita, kei Nasareci. (Mape #13 kei na #14 ena itabataba ni LDS ni King James Version ni iVolatabu ena rawa ni vukei iko ena itavi qaravi oqo.)
4. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na imatai ni yavu ni vakabauta.
5. Vola ena papanivolavola na idusidusi vakaivolanicakalou ki na veigauna e vakadinadinataka kina na Tamada Vakalomalagi ni Luvena o Jisu (Maciu 3:16–17; 17:5; 3 Nifai 11:6–8; Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:17). Me ra raica na gone na idusidusi, ka veivosakitaka na veika a yaco ena veigauna yadua oqori.
6. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na Luke 2:52.
7. Lagata se wilika na qaqa ni “Jesus Once Was a Little Child” (*Children’s Songbook*, t. 55) se “This Is My Beloved Son” (*Children’s Songbook*, t. 76).

iTinitini

iVakadinadina

Wasea vei ira na gone na nomu nanuma me baleti Jisu Karisito, ka tukuna vei ira na vuna e ka bibi kina vei iko na nona Luve ni Kalou. Vukei ira me ra kila ni kevaka era muria na nona ivakaraitaki era na yaco me ra ucui koya cake.

Na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 2 e rawa ni vakayagataki me ivakadinadina ki na bula ni lesoni.

Vakatutu ni Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica na gone mai vale na Luke 2:40–52 me railesuvi kina na lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Veivanua ka a bula kina o Jisu Karisito

Na Papitaiso nei Jisu Karisito

Lesoni 6

iNaki ni Lesoni Me vukei ira na gone me ra gadreva me ra maroroya na nodra veiyalayalati ni papitaiso.

- Me Vakarauteki**
1. Vulica ena masumasu na Maciu 3:13–17; Joni 3:5; 2 Nifai 31:4–10, 17–21; Mosaia 18:8–17; kei na Vunau kei na Veiyalayalati 33:15. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarauteki Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
 2. iKuri ni Wiliwili: Joni 1:29–34, Vunau kei na Veiyalayalati 20:37, kei na *iVakavuvuli Talei*, wase 20.
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua na Veiyalayalati Vou me baleti ira yadua na gone.
 - b. Dua na iVola i Momani.
 - c. iVolavivi ni Yavu ni Vakabauta (65004).
 - d. iYaloyalo 7-7, Joni na Dauveipapitaisotaki ni Papitaisotaki Jisu tiko (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli; 62133).
-

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu.

iTavi Qaravi
ni Malele

Me rau lako mai ki na mata ni kalasi e rua na gone, me rau veiqaravi, ka veitauri liga e dela ni uludrau me vakarauteki kina e dua na vanua me rawa ni ra lako kina na vo ni gone. Vakamacalataka ni o rau na gone ogo erau matataka e dua na matamata bibi. Tukuna vei ira na gone ni matamata oqori sa i koya na katuba ki na gaunisala qiqo ka rabaililai ka gole ki na bula tawamudu. Me wiliika e dua na gone na 2 Nifai 31:17. Vakamacalataka ni dua vei ira na ikalawa taumada ki na bula tawamudu sa i koya na nomu curuma na matamata (ena nomu papitaisotaki). Me ra qai curuma yani na gone na matamata.

iVakamacala ni
iVolanikalou

Vakaraitaka na iyaloalo Joni na Dauveipapitaisotaki ni Papitaisotaki Jisu. Vakavulica na ivakamacala me vaka e kune ena ivolanikalou ka volai tu ena iwasewase na “Me Vakarauteki” (Me baleta na veisala vakaturi me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)

iTavi Qaravi ni
Veivakabulabulataki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolanikalou ogo ena nomu vakarauteki na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Na nomu wiliika vata na idusidusi kei ira na gone ena vukea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- O cei e papitaisotaki Jisu? (Maciu 3:13.)
- Na cava e lomalomarua kina o Joni na Dauveipapitaisotaki me papitaisotaki Jisu? (Maciu 3:14.)
- Na cava e vinakata kina o Jisu me papitaisotaki? (Maciu 3:15; 2 Nifai 31:7, 9.)
- Na cava eda gadreva kina me da papitaisotaki? (Joni 3:5.) Na cava na kena ibalebale me da tabadromuci? Na cava na vuna me da tabadromuci sara ga kina e loma ni wai ena noda papitaiso? (3 Nifai 11:26–28.)
- Na cava a yaco ni se qai oti sara ga na nona papitaiso? (Maciu 3:16–17.)
- Eda na ciqoma vakacava na isolisoli ni Yalo Tabu? (V&V 33:15.)
- Na cava o vakila ena nomu papitaiso? Na cava o vakila ena gauna o vakadeitaki kina ka soli vei iko na isolisoli ni Yalo Tabu?
- Na cava o yalataka ena gauna o papitaiso kina? Na cava e yalataka vei keda o Tamada Vakalomalagi? (Mosaia 18:8–13; V&V 20:37.)

Vakamacalataka ni yalayala oqo vei keda kei Tamada Vakalomalagi sa l koya na veiyalayalati ni papitaiso. Ni da sa papitaiso, eda sa yalataka me da:

Yaco me lewe ni lotu i Jisu.

Vukei ira na tani.

Tu me ivakadinadina ni Tamada Vakalomalagi e veigauna kecega kei na veivanua kecega.

Qarava na Tamada Vakalomalagi ka muria na nona ivunau.

Kevaka eda maroroya na noda veiyalayalati, sa yalataka na Tamada Vakalomalagi ni na:

Vosota na noda ivalavala ca.

Vakalougatataki keda vakalevu.

Dusimaki keda e veisiga mai vua na Yalo Tabu.

Solia vei keda na bula tawamudu (raica na *iVakavuvuli Talei*, wase 20.)

- Ni da curuma yani na matamata ena papitaiso, na cava eda sa curuma tiko? (2 Nifai 31:17–18.) Na cava e dodonu me da cakava me da rawata kina na bula tawamudu ka rawa me da bula vata ka tawamudu kei na Tamada Vakalomalagi? (2 Nifai 31:18–20.)

Yavu niVakabauta

Vakaraitaka na ivolavivi ni ka va ni Yavu ni Vakabauta. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na gadreva beka mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ni lesoni se me raillesuvi kina, ivakalekaleka, se me ka ni bolebole.

1. Vola na veitaro oqo me baleta na papitaiso kei na kena idusidusi vakaivolanicakalou ena papanivolavola se ena dua na tiki ni pepa: Na cava eda papitaiso kina? (V&V 49:13; 2 Nifai 31:18.) Eda papitaiso vakacava? (V&V 20:72–74.) Eda na papitaisotaki mai vei cei? (V&V 20:73.) Na gauna cava eda na qai papitaiso kina? (V&V 68:27.) Me ra raica na gone na ivolanikalou ka veivosakitaka na kena isau.

2. Vola na veimalanivosa oqo ena dua tale na tikinipepa:

Me baleta na bokoci ni noda ivalavala ca
 Me da yaco me da lewenilotu
 Me da rawa ni ciqoma kina na isolisoli ni Yalo Tabu
 Me da talairawarawa
 Me da butuka kina na sala qiqo ka rabaililai

Me ra curuma tale na gone na matamata ka vakayagataki ena itekivu ni lesoni. Ni ra curu yadua yani na gone, solia vei ira e dua na tikinipepa oqori. Vakamacalataka ni oqori na vuna me da papitaiso kina. Veivosakitaka vata kei ira na gone na sala e rawa ni da maroroya kina na noda veiyalayalati ni papitaiso.

3. Vakayagataka na iyaloalo ni dua na gone e papitaisotaki (62018) kei na iyaloalo kei Joni na Dauveipapitaisotaki ni Papitaisotaki Jisu tiko, tukuna na nomu papitaiso se lesia e dua na gone me tukuna na nona papitaiso.
4. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na 2 Nifai 31:20.
5. Vukea e dua na ilawalawa gone me ra lagata na sere "Papitaiso" (*Children's Songbook*, t. 100), se lagata se wilika na qaqana vata kei na kalasi.

iTinitini

iVakadinadina	Wasea nomu ivakadinadina me baleta na bibi ni papitaiso ka ni papitaiso sa i koya na matamata ki na sala qiqo ka rabaililai ka gole ki na bula tawamudu. Ena so beka na gone era na vinakata me ra wasea na nodra ivakadinadina me baleta na nodra papitaiso.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica e vale na gone na Maciu 3:13–17 me raillesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

iNaki ni Lesoni Me vukei ira na gone yadua me ra vulica na sala me ra vorata kina na veitemaki nei Setani.

-
- Me Vakaraautaki**
1. Vulica ena masumasu na Maciu 4:1–11, Marika 1:12–13, kei na Luke 4:1–13. (Kila ni dusidusi e ra e dusia na Vakavakadewa nei Josefa Simici.) Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
 2. iKuri ni wiliwili: 1 Koronica 10:13; 2 Nifai 2:18; 28:19–22; 3 Nifai 18:18; kei na Yunau kei na Veiyalalayati 10:5, 27; 11:12.
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua na Veiyalalayati Vou vei ira yadua na gone.
 - b. Dua na pepa kei na penikau vei ira yadua na gone.
 - c. Kei na tikinipepa volai e tolu oqo:
 - Lewa
 - Masu
 - Rogoca na Yalo Tabu
 - d. iYaloyalo 7-8, Na iVakatakilakila ni Valetabu.

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

**iTavi Qaravi
ni Malele** Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu. Solia vei ira yadua na gone e dua na tikinipepa. Kerei ira na gone me ra vola mai e tolu na ka cala era nanuma era na rawa ni temaki kina na gone ena nodra ita-bayabaki me ra cakava. Me ra tukuna vei iko na gone na veika era vola tu. O na gadreva beka mo vola na veika era tukuna mai ena papanivolavola ka veivosaki-taka talega na veileqa era sotava tu ena gauna oqo. Tukuna vei ira ni lesoni oqo ena vukei ira me ra vulica na sala e rawa ni ra vorata kina na veitemaki vakaoqo.

**iVakamacala
ni iVolanikalou** Vakavulica na italanoa kei Jisu ena nona temaki me vaka e tukuni ena iwase-wase “Me Vakarautaki”. (Me baleta na veisala eso mo vakavuvulitaka kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Me Kilai: ni Vakavakadewa nei Josefa Simici e vakamatatataka na ivakamacala ka kune ena King James Version ni iVolatabu. Vukei ira na gone me ra kila ni matata vinaka tu ena ivakavakadewa nei Josefa Simici ni o Jisu a liutaki mai vua na Yalo Tabu me tiko vata kei na Kalou” ka sega ni baleta me temaki mai vua na tevoru. Vakamacalataka ni a sega ni lako ga yani o Jisu ki na dua na vanua me temaki kina, ka sega talega ni vinakata o koya me da kitaka vakakina. Vakamacalataka talega ni VJS e tukuna ni a kauti Jisu ki na tikina cecere ena valetabu ka vakakina ki na ulunivanua cecere na Yalo Tabu ka sega ni tevoru me vaka e wiliki ena iVolatabu.

Taro Me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolanikalou oqo ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Na nomu wilika vata na idusidusi kei ira na gone ena vukea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava a lako kina ko Jisu ki na lekutu? (Maciu 4:1, idusidusi e ra *b.*)
- Ena vakavakadewa nei Josefa Simici ena Maciu 4:2 e tukuni kina ni ena nona tiko ko Jisu ena lekutu, a “veivosaki kei na Kalou.” Na cava na nomu nanuma e kena ibalebale me da veivosaki kei na Kalou? E rawa vakacava mo veivosaki kei na Kalou?
- Na sala cava o nanuma e vakarautaki Jisu kina me vorata na veitemaki na vasagavulu na siga ni lolo kei na veivosaki kei na Kalou?
- Na sala cava e temaki Jisu Kina ena imatai ni gauna o Setani? (Maciu 4:3.) Na cava o nanuma kina ni na dredre vua me vorata na veitemaki oqo? (Maciu 4:2.) E sauma vakacava vei Setani o Jisu? Na cava e vakaibalebaleta o Jisu? (Maciu 4:4.)
- Na veisala cava tale e temaki Jisu kina o Setani? (Maciu 4:5–6, 8–9.) E sauma vakacava na veitemaki oqori o Setani? (Maciu 4:7, 10.) O nanuma beka ni oqo walega na gauna a temaki kina o Jisu? (Luke 4:13. “E dua na gauna” e kena ibalebale ni sega ni oqori walega na gauna.)
- E vukei Jisu vakacava na nona vulica na ivolanikalou me vorata kina na veitemaki? (Maciu 4:4, 6–7, 10.)
- Na cava e segata tiko o Setani me cakava vei keda? (2 Nifai 2:18; 28:20–22; V&V 10:27.)
- E rawa vakacava ni vukei iko o Tamada Vakalomalagi mo vorata na veitemaki? Na cava e rawa ni o cakava ena gauna sara ga oqo ka na vukei iko mo levea na veitemaki ena veigauna sa bera mai?
- Na yalayala cecere cava sa solia vei keda na Turaga me baleta na noda veitemaki? (1 Koronica 10:13.) Wilika vata na ivolanikalou oqo.

Veivosakitaka e tolu na ka oqo e rawa ni da cakava ka na vukei keda me da levea ka vorata na veitemaki. Vakaraitaka na tikinipepa volai ni o veivosakitaki ira tiko.

1. *Lewa* mo vorata na veitemaki ni bera ni o sotava.

Wilika ka veivosakitaka na veivosacavuti oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball:

“Ena rawarawa sara na noda vakatulewa dodonu ni da sa vakatulewa rawa ena gauna eda se bera ni sotava kina na veivakatovolei. . . .

“Ni’u se gone sara au sa lewa kina . . . ni’u na sega ni tara na ti, kofi, tavako, se wai ni mateni. . . .

“Na gauna mo lewa kina mo yalodina oya na gauna e se bera ni solia mai kina vakasivia vei iko o itaukei ni sitoa na veisau. Na gauna mo lewa kina mo kua ni vakayagataka na waigaga vakatabui sa I koya na gauna e se bera ni vakalialiai iko mai kina e dua na nomu itokani o dau taleitaka ni o rere se [o via via tamata dodonu]. Na gauna me da lewa kina me da na kakua ni logaloga vinaka ena dua na ka e lailai mai na Bula tawamudu kei koya na

Tamada Vakalomalagi na gauna oqo" ("Decisions: Why It's Important to Make Some Now," *New Era*, Epereli 1971, t. 3).

2. *Masulaka* mo rawa ni vorata na veitemaki (Marika 14:38) ia kevaka o temaki, me tu vei iko na kaukauwa kei na vakabauta mo vorata kina. Vakamacalataka ni masumasu ena veisiga, noda segata me da levea na veika ni veitemaki kecega, kei na vakasaqara na veiqaravi yaga ena vukei keda sara.
3. *Vakarorogo ki na Yalo Tabu*. Vakamacalataka ni oti na noda papitaiso, sa na soli vei keda na Yalo Tabu, ka na rawa ni vukei keda me da vorata na veitemaki (raica V&V 11:12).

Kerei ira na gone me ra tukuna na veigauna eso era temaki kina. Me ra wasea na veika era a cakava me ra levea kina se vorata na veitemaki.

Goleva na veitemaki era a volai tu ena papaloaloa ena itavi qaravi ena itekivu ni lesoni. Veivosakitaka yadua eso vei ira, me ra qai vakasamataka na gone na sala e rawa ni levei ira ka vorati ira kina e dua na gone. Kerei ira na gone me ra digia lo ga e dua na veitemaki era vinakata me ra vakarautaki ira me ra vorata ka tuva na sala me ra na levea ka vorata kina na veitemaki oqo.

iTavi Qaravi ni
Veivakabulabulataki

O na gadreva beka mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ni lesoni se me raillesuvi kina, ivakalekaleka, se me ka ni bolebole.

1. Qitotaka e dua na qito ni "Vakacava kevaka e". Vola ena veitiki ni pepa na taro ni "Vakacava kevaka" ka vakamacalataka na veitemaki era na sotava na lewenikalasi, me vaka na ivakaraitaki ni taro e ra. Me dua na gone me tara mai e dua na taro mai na kena kateni se tavaya, wilika na taro, ka sauma. Me qai digia na gone oqori e dua tale me mai tomika e dua tale na taro ni "Vakacava kevaka e" mai na kena itawatawa. Vakabibitaka ni noda lewa taumada sa dua na veivuke bibi ena noda vorata na veitemaki.

Vakacava kevaka o raica e dua na ka e nona e dua tale?

Vakacava kevaka o yalataka vei tamamu ni o na vukei koya, qai lako mai e dua na nomu itokani ka kerea mo drau qito?

Vakacava keva ka era vakalialiai iko na nomu itokani ni o se ga ni kania na tavako era kunea (se mateni se kania na waigaga ni veivakamatenitaki)?

Vakacava kevaka o kila ni o na leqa kevaka o tukuna na ka dina?

2. Me ra vakatotomuria na gone se ra matanataka na vorati ni veitemaki.
3. Vakarautaka eso na "Kadi ni Veitemaki" Vola ena tikitiki ni kadi se pepa ka 3 na idi na kena raba ka 5 na idi na kena balavu na veitemaki eso ka na dau yacovi ira na gone, me vaka na lasu, na lawaki, na butako, na vosa ca, kei na so tale. Ena so tale na kadi, "Kadi ni Veivuke," vola kina *Vakabauti Jisu Karisito, ira na iTubutubu, Qasenivuli, iTokani Vinaka, Masumasu, Lolo, iLiuliu ni Lotu, iVolanikalou, na Yalo Tabu, Levei ni veitemaki*, kei na veika tale eso ka na vukei ira na tamata me ra vorata na veitemaki.

Biuta vakatoboicu na Kadi ni Veitemaki ena dua na ibinibini kei na Kadi ni Veivuke ena dua tale na ibinibini. Me digia e dua na gone e dua na kadi ni veivuke kei na dua na kadi ni veitemaki ka tukuna vei ira na kalasi na cava e dui volai tu vei rau. Me ra veivosakitaka na kalasi na sala e rawa ni vakarawarawataka kina na kena vorati se levei na ka e tiko ena Kadi ni Veitemaki na ka e tiko ena Kadi ni Veivuke. Me ra vakaitavi kece sara na gone ena nodra tomika na kadi

4. Wasea vei ira na gone na veivosacavuti oqo nei Peresitedi Joseph Fielding Smith: "Na itovo e rawarawa sara na kena tauyavu. E rawarawa sara na nomu tauyavutaka na itovo vinaka me vaka ga na kena rawarawa na tauyavutaki ni itovo ca" (*New Era*, Julai 1972, t. 23). O na gadreva beka mo vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na vosacavuti oqo.
5. Kerei ira na gone me ra cavuta eso na vakatulewa era sa cakava ka na vukei ira me ra levea na veitemaki ena gauna mai muri.
6. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na Maciu 4:4.
7. Me ra lagata se wilika na gone na qaqa ni dua se sivia na veisere oqo: "Hum Your Favorite Hymn" (*Children's Songbook*, t. 152); "The Still Small Voice" (*Children's Songbook*, t. 106); "Listen, Listen" (*Children's Songbook*, t. 107); "Keep Thy Commandments" (*Children's Songbook*, t. 146).

iTinitini

iVakadinadina	Vakadinadinataka ni tu vei keda na kaukauwa me da vorata kina na veitemaki ka ra dau yacovi keda mai. Vakaraitaka na nomu lomani Jisu kei na nona ivakaraitaki ni vorati Setani.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica e vale na gone na Maciu 4:1–11 me railesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone me ra lomana ka doka vakalevu na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito kei na veivanua tabu.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Joni 2:13–16, Maciu 21:12–14, Luke 19:45–48, kei na Lako Yani 20:7. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni Wiliwili: Marika 11:15–17.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua ga na Veiyalayalati Vou vei ira yadua na gone.
 - b. Na veitikinipepa volai oqo:

E rawa ni da vakaraitaka na noda loloma kei na noda vakarokoroko vei Tamada Vakalomalagi kei Jisu ena noda:
Vakarokoroko ena Lalai kei na soqoni ni sakaramede.
Na vosa eda vakayagataka ena noda masu.
Noda isulusulu.
Noda ivalavala.
Noda ivosavosa.
 - c. iYaloyalo 7-9, Vakasavasavataka tiko na Valetabu o Jisu (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 224; 62163).

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu.

iTavi Qaravi
ni Malele

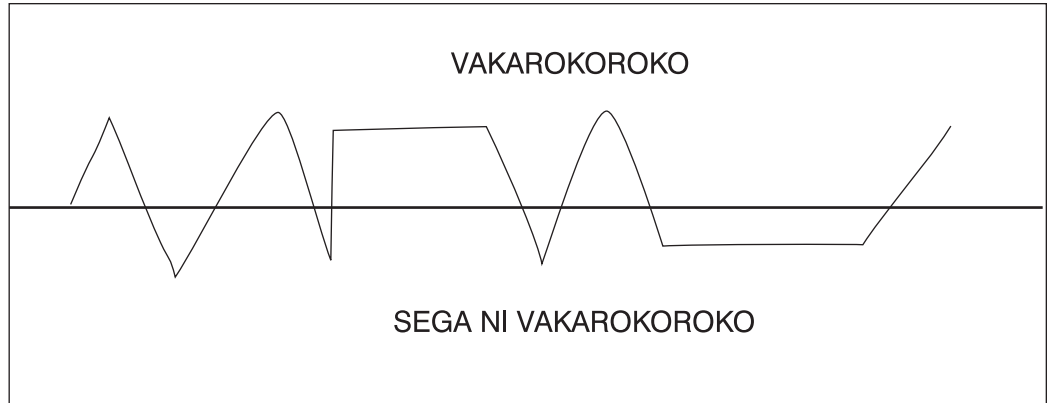
Droinitaka e dua na laini vakababa ena papanivolavola. Vola *VAKAROKOROKO* ena dela ni laini kei na *SEGA NI VAKAROKOROKO* e ra. Kerei ira na gone me ra raitayaloyalotaka ni lako mai nodra vale e dua na nodra itokani. Tukuna vei ira ni o na droinitaka e dua na “laini ni vakarokoroko” ena papanivolavola. Tukuna na veika e cakava na itokani oqo (rai e ra), ka me ra lewa na kalasi se vakarokoroko tiko se sega ni vakarokoroko tiko vei iko kei na nomu vale. Droinitaka tale e dua na laini me takosova na laini vakababa ena papanivolavola, lako cake ni vakaraitaki na vakarokoroko ka lako sobu ni vakaraitaki na sega ni vakarokoroko. Vakayagataka na veika me vakaoqo:

Na itokani:

Wawa tu ga vakamalua e tautuba me yacova ni sa sureti yani ki loma.
Curu yani ni soso tu na yavana.
Vakavinavinaka vei iko ena nomu sureti koya yani ki loma.
Kaikaila e loma ni nomudou vale.
Kidavaki rau na nomu itubutubu vakamalua.
Kaya me kana.

Qaqarauni ena nona tara na nomu iyaya.
 Sega ni vosa vei rau na nomu itubutubu ni rau vosa yani vua.
 Sureti iko mo gade yani ki nodratou.

Na nomu "laini ni vakarokoroko" ena via vaka oqo na kena irairai:

Mera sauma vakataki ira na gone na veitaro oqo:

- Ni o sikova na nona vale na nomu itokani, ena vakacava na irairai ni nomu laini ni vakarokoroko?
- Ni o lako mai ki na Lalai, e vakaevei na irairai ni nomu "laini ni vakarokoroko"?
- E vakaevei na irairai ni nomu "laini ni vakarokoroko" ena nomu tiko ena nomu vale?

iVakamacala
 ni iVolanikalou

Vakavulica na ivakamacala kei Jisu ni vakasavasavataka tiko na valetabu e Jerusalemi. Na ivakamacala ni imatai ni sasamaki e tiko ena Joni 2:13–16. Na ikarua ni vakamacala, e voleka ni tolu na yabaki ki muri ni vo e vica na siga me vakoti ki na kauveilatai, e kune ena Maciu 21:12–14 kei na Luke 19:45–48. (Me baleta na veisala vakaturi eso me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.) Ni o vakavulica na ivakamacala oqo, me ra taroga vakataki ira na gone se vakaevei beka na nona nanuma o Jisu me baleti Tamada Vakalomalagi kei na Valetabu. Vukei ira na gone me ra kila ni valetabu oqo sa dua na vanua tabu me vaka ga na noda valetabu kei na vale ni soqoni ena gauna oqo, ka ni gadreva o Jisu me da dau rokova na veivanua tabu oqo.

Taro me
 Veivosakitaki
 ka Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolanikalou oqo ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivavuvuli ki na nodra bula. Na nomu wilika vata na idusidusi kei ira na gone ena vukea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava e raica o Jisu ni ra cakava tiko eso ena loma ni valetabu? (Joni 2:14.)
- Na cava e vakasavi ira kina na dauveivoli kei ira na dau veisau ilavo ki tautuba o Jisu? Na cava e tukuna vei ira ko Jisu? (Joni 2:16; Maciu 21:13; Luke 19:45–46.)
- Na cava a qai cakava e loma ni valetabu ko Jisu ni sa vakasavi ira oti ki tautuba? (Maciu 21:14; Luke 19:47.)

- Na cava o nanuma ni bibi kina me da dau vakarokoroko ena veivanua tabu me vaka na noda veivale, valetabu, kei na veivalenilotu? Eda vakaraitaka tiko na noda rokovi cei?

Veivosakitaka na bibi ni noda dau rokova na veivanua sa vakatabui oti vua na Turaga. Vukeyi ira na gone me ra kila ni vakarokoroko sa ivakaraitaki ni veidokai kei na loloma.

- O cei a vakaraitaka tiko vua o Jisu na nona vakarokoroko kei na loloma ena nona vakasavi ira na dauveivoli kei na dauveisau ilavo? (Joni 2:16.) Na cava e vakayacora kina oqo?
- E rawa vakacava ni da vakaraitaka na noda loloma kei na vakarokoroko vei Tamada Vakalomalagi kei Jisu ena lotu? E vale? E koronivuli? Ena qito?

Vakaraitaka yadudua na tikinipepa volai. Veivosakitaka vata kei na kalasi na veisala eso me da vakaraitaka kina na noda loloma kei na noda vakarokoroko vei Tamada Vakalomalagi kei Jisu. Okata kina na veivakasama oqo:

Ni da vakarokoroko ena sakaramede, eda sa vakaraitaka tiko na loloma kei na vakarokoroko vei Jisu kei na veiyalayalati eda vakayacora vata kei Tamada Vakalomalagi.

Ni da vakarorogo ki na vosa ena sakaramede ka da vakarokoroko ena Lalai, eda na vulica eso tale na ka me baleti Tamada Vakalomalagi kei Jisu kei na veika e rau vinakata me da cakava.

Ni da masu ena kena ivalavala dodonu, eda sa vakaraitaka tiko na noda vakarokoroko vei Tamada Vakalomalagi.

Ni da vakaisulu rakorako, eda sa vakaraitaka tiko ni da rokova na yagoda ni sa ibulibuli tabu ni Tamada Vakalomalagi.

Ni da ivalavala me vaka e rau vinakata vei keda na Tamada Vakalomalagi kei Jisu, eda sa vakaraitaka tiko ni da vakabauti rau ka sa ka bibi vei keda me da cakava na veika e rau kerea vei keda me da cakava.

Ni da vakayagataka na yaca ni Turaga ena vakarokoroko ka sega ni vakayagataka vakailoa, eda sa vakaraitaka tiko vei ira na tani ni da rokovi koya ka lomani koya.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na gadreva beka mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ni leseni se me raillesuvi kina, ivakalekaleka, se me ka ni bolebole.

1. Me ra wilika ka cavuqaqataka na gone na Lako Yani 20:7. Veidutaitaka vata kei na veika e yaco ka tukuna o Peresitedi Spencer W. Kimball, ka vukeyi ira na gone me ra soli ira me ra muria na ivunau bibi oqo.

“E na dua na siga mai valenibula a vaqiqici au ki tautuba ni vale ni veisele e dua na dauveiqaravi, a sisi ka qai tasova mai gusuna na vosavosa ca ka salavata kei na nona cavuta na yaca ni iVakabula. Ena noqu sega ni vakilai yaloqu vinaka tu, au a vuki mai ka kaya: ‘yalovinaka! yalovinaka! Oqori na noqu turaga o sa vakacacana tiko na yacana.’ A yaco e dua na vakadigagalu, ka qai vakasolokakanataka mai e dua na domo malumu: ‘Ni vosoti au.’ Sa guilecava o koya ena gauna koya ni a vakaroti ira vakaukauwa na nona tamata na

Turaga, 'Mo kakua ni cavuta walega na yacai Jiova na nomu Kalou; ni na sega ni vakadonui koya ko Jiova sa cavuta wale na yacana' (Lako Yani 20:7)" ("President Kimball Speaks Out on Profanity," *Ensign*, Feperueri 1981, t. 3).

2. Kauta mai e so na iyaloalo ni valenilotu kei na valetabu. Vola na yaca ni valetabu kei na veivale ena so tale na tikinipepa, qai kerei ira na gone me ra veidutaitaka na yaca kei na iyaloalo. Me ra veidutaitaka tale vakarua ni o vakamacalataka tiko na sala eso era vukea kina na Turaga na veivale oqo ena kena tosoi na nona cakacaka e vuravura.
3. Vakamacalataka na veika o vakila ena nomu curuma na valetabu, se mo sureta e dua mai na nomu tabanalevu se tabana me mai wasea na nona nanuma me baleta na valetabu. Vukei ira na gone me ra kila na bibi ni valetabu ka ni ra dau la'ki vakila o ira na lako kina na nodra voleka sara vua na Turaga e kea. Veivosakitaka na veika era rawa ni cakava na gone ki na nodra bula me rawa kina ni ra kilikili me ra curuma na valetabu.
4. Solia vei ira yadua na gone e dua na tikinipepa kei na dua na penikau. Me ra vola na veisala eso e rawa ni ra vakaraitaka kina na loloma, veidokai, kei na vakarokoroko vei Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito ena macawa ka lako mai. Kerei ira me ra biuta toka na tikinipepa ena vanua e rawa ni ra dau raica vakawasoma kina.
5. Droinitaka tale e dua na "laini ni vakarokoroko" ena papanivolavola ni ra solia tiko mai na gone na ivakaraitaki ni ivalavala ka vakaraitaki kina na vakarokoroko kei na sega ni vakarokoroko ena veivale ni Lotu.

Bolebole

Goleva tale na "laini ni vakarokoroko" ka tukuna vei ira na gone ni ra na gadreva me dua na nodra "laini ni vakarokoroko" me baleta na nodra veiwekani vei Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. Bolei ira me tu ga e cake na nodra laini ena nodra vakaraitaka na loloma kei na vakarokoroko vei Tamada Vakalomalagi kei Jisu ena veika kece era cakava.

iTinitini

iVakadinadina

Vakaraitaka na nomu vakanananu me baleti rau na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito kei na nomu gagadre mo vakaraitaka na loloma, veidokai, kei na vakarokoroko vei rau ena ivakarau ni nomu bula.

Vakatutu ni Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Maciu 21:12–14 me raillesuvi kina na lesoni.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Kacivi Iratou Nona iApositolo o Jisu Karisito

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira yadua na gone me ra lomani ira vakalevu cake ka rokovi ira na iApositolo e kaciva o Jisu Karisito me ra kena ivakadinadina digitaki.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 4:18–22, Luke 5:1–11, 6:12–16, Maciu 16:13–19, Marika 3:13–19, 16:15, Cakacaka 10:39–43, 3 Nifai 12:1–2, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 107:23. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni wiliwili: Maciu 10:2–4, Marika 1:16–20, kei na Joni 1:35–51.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e Gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua ga na Veiyalayalati Vou vei ira yadua na gone.
 - b. Me vica na ilavelave ni Vunau kei na Veiyalayalati.
 - c. iVolakabi ni ka Ono ni Yavu ni Vakabauta (65006).
 - d. iYaloyalo 7-10, O Jisu kei iratou na Gonedau (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 209; 62496), kei na 7-11, Tabaki ira na iApositolo na Karisito (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 211; 62557), kei na kedra iyaloyalo talega na iApositolo bula (64329–64378. Kevaka era sega ni tiko ena nomuni vale ni soqoni, vakaraica e dua na mekesini ni Lotu ka se qai taba wale toka ga ena dua na gauna wale ga oqo).

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu.

iTavi Qaravi
ni Malele

Vola na veidusidusi vakaivolanikalou oqo ena papanivolavola:

1 Koronica 12:28
Efeso 2:20
Vunau kei na Veiyalayalati 107:23

Me ra vakaraica na gone na veidusidusi ke rawa ni ra raica e dua na vosa bibi ka tiko ena veidusidusi kece. O na gadreva beka me ra cakacaka vata na gone me yarua se yatolu. Kevaka era gadreva na veivuke tukuna vei ira ni vosa e te-kivu ena matanivola A (Apositolo).

Me wilika e dua na gone na Vunau kei na Veiyalayalati 107:23 ki na kalasi me kilai kina se cava e sa rui dauveiqaravi bibi kina ni Turaga e dua na iApositolo.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Ni o vakaraitaka tiko na iyaloyalo ena kena gauna dodonu, vakavulica na ivakamacala ni nona kacivi ira na nona tisaipeli o Jisu (Maciu 4:18–22; Luke 5:1–11) ka qai muri o iratou na iApositolo e Tinikarua (Marika 3:13–19; Luke 6:12–16). (Me baleta na veisala vakaturi eso me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)

Ni o vakavulica na ivakamacala oqo, raica me ra kila na gone ni levu sara era dau muri Jisu, ka ra vakatokai me ra tisaipeli. Ena imatai ni gauna ena nona kacivi iratou o Pita, Adriu, Jemesa vata kei Joni mai na nodratou waqa ni qoli, a kacivi iratou me ratou nona tisaipeli. Mai vei ira na ilawalawa levu ka ra nona tisaipeli a qai kaciva kina e lewe tinikarua me ratou nona iApositolo (raica Luke 6:13). A tabaki ira ena kena ivalavala ga era tabaki kina na iApositolo ena gauna oqo, mai na veitabaki ni liga, ka solia vei ira na dodonu vata ga ka tu vei ira na iApositolo ena gauna ni kua (raica Marika 3:13–15).

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolaniakalou oqo ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Na nomu wilika vata na idusidusi kei ira na gone ena vukea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cakacaka cava eratou dau cakava o Pita, Adriu, Jemesa vata kei Joni me ratou bula kina? (Maciu 4:18–22.) Na cava na kena ibalebale me ra “gonedau ni tamata”? (Maciu 4:19.) Na sala cava era gonedau kina ni tamata” na iApositolo ni gauna oqo? (V&V 18:27–29.)
- Na cava eratou kitaka o Pita, Adriu, Jemesa, kei Joni ni tukuna vei iratou o Jisu me ratou muri koya? (Maciu 4:19–22.) Vakamacalataka ni biuta sara tu na nodrau lawa ka muri koya e kena ibalebale ni gauna *sara ga koya*. E vakaraitaka vakacava na veika eratou vakayacora ni ratou vakabauta ni o Jisu na Karisito? (Kila ni Vakavakadewa nei Josefa Simici ni Maciu 4:18 e tukuna ni a vakaraitaka taumada vei iratou o Jisu se o cei o koya ni bera ni kacivi iratou me ratou muri koya.) Na cava e bibi kina me da kila ni Luve ni Kalou o Jisu Karisito?
- Na cava e tukuna vei Saimoni o Jisu me cakava ki na nona lawa? (Luke 5:4.) (Vakamacalataka ni o Saimoni, Saimoni Pita, kei Pita eratou dua ga na tamata.) Na cava e lomatarotaro kina o Saimoni ena nona cakava na veika e vinakata o Jisu? (Luke 5:5.) Na cava a qai yaco? (Luke 5:6–7.) Na cava e vukei iratou kina na Tisaipeli me vakalevutaka cake na nodratou vakabauti Jisu na veika a yaco oqo? (Luke 5:8–10.) Na cava eratou vakayacora o Pita, Jemesa, kei Joni me vakaraitaka na nodratou vakabauti Jisu? (Luke 5:11.) Eda na vakaraitaka vakacava ni da muri Jisu Karisito tiko?
- A vakacava na balavu ni nona masu tiko o Jisu ni bera ni kacivi iratou na nona tisaipeli? (Luke 6:12.) Na cava na vuna e masu kina o Jisu ni bera ni vakayacora na vakatulewa bibi oqo? O cei e kacivi ira na iApositolo ena gauna oqo? (E vakaroti iratou na Mataveiliutaki taumada na Tamada Vakalomalagi mai na veivakauqeti.)
- E tukuni ira na tisaipeli kei na iApositolo na ivolanikalou. Na cava na kedrau duidui na tisaipeli kei na iApositolo? (Luke 6:13.)

Vakamacalataka ni tisaipeli e dua ka dau muri Jisu Karisito. Na iApositolo e dua na ilawalawa tamata era tabaki me ra ivakadinadina digitaki kei Jisu Karisito ki vuravura raraba. Ena vakadinadinataka ni Luve ni Kalou o Jisu ka ni a tucake tale mai na mate. E raica me kacivaki ki vuravura raraba na kosipeli (Raica Marika 16:15 kei na V&V 107:23.)

- O iko beka e dua na tisaipeli se dua na iApositolo?
- Na cava na kena ibalebale mo ivakadinadina digitaki kei Jisu Karisito? (Cakacaka 4:33; 10:39–43; V&V 107:23.) E vakadinadinataka vakacava o Pita ni Karisito o Jisu? (Maciu 16:13–17.) Na cava e yalataka vei Pita o Jisu me

baleta na nona ivakadinadina o Pita? (Maciu 16:18–19.) Vukei ira na gone me ra kila ni “idola ni matanitu” sa I koya na veivakadonui e tu vei ira na iApositolo me ra cakava na nodrau cakacaka na Tamada Vakalomalagi kei Jisu e vuravura. Na ivakamacala ni nodratou ciqoma na idola oqo o Pita, Jemesa, vata kei Joni mai na Ulunivanua ni Veivakamataliataki ena qai veivosakitaki ena leseni 15.

- Era vakadinadinataka vakacava na iApositolo ena gauna oqo ni Karisito o Jisu?

Tukuna na ivakamacala oqo nei Elder David B. Haight, e dua na iApositolo ni Turaga:

“Ena yakavi e yaco kina ki na noqu bula e dua na leqa, au vakila ni sa yaco ki na noqu bula e dua na leqa bibi. . . .Au vakatakekere vei Tamaqu Vakalomalagi me vakavotaka vakalailai na noqu bula me solia tale vakalailai vei au na gauna me’u cakava na nona cakacaka, kevaka e vaka na Lomana.

“Ni’u se masu tikoga, sa tekivu me’u sega ni vakilai au mai. Na iotioti ni ka au nanuma rawa ni se bera ni yali yani na yaloqu oya na alamu ni lori ni valenibula, ka ni qai vaka tu kina me vica na siga.

“Sa oti yani na mosi kei na kosakosa ni tamata. Au sa tu oqo ena dua na vanua ni vakacegu, e totoka ka vakanomodi na ka kecega. . . .

“Au sega ni rogoca e dua na domo ia au vakila ni’u tu ena dua na vanua tabu. Ena veiauwa kei na veisiga ka tarava, e talevi vakawasoma ki na noqu vakasama na nona cakacaka tawamudu kei na itutu vakalou ni Luve ni Tamata. Au vakadinadinataka vei kemuni ni sa i koya o Jisu na Karisito, na Luve ni Kalou, iVakabula ni tamata kecega, Dauveisereki ni kawatamata, iTaukei ni loloma cecere, loloma vakalou, kei na veivosoti, na Rarama kei na Bula kei vuravura. Au kila na dina oqo e liu—Au sega vakadua ni se bau vakatitiqataka se vakasamataka tale vakarua. Ia oqo au sa qa kila na dina vakalou oqo ena dua na kena sala matalia, me baleta na nona veivakatakilai na Yalo Tabu ki yaloqu.

“A vakaraitaki vei au e dua na iyaloalo matata ni Nona cakacaka e vuravura: Nona papitaiso, Nona ivakavuvuli, Nona vakabulai ira na tauvimate kei na gera, na veivakatovolei kei na veivakalialiai, Nona vakoti ki na kauveilatai, Nona tucake tale kei na cabe cake. E tarava mai ki na noqu vakasama na Nona cakacaka e vuravura, ka vakadeitaka na nodra ivakamacala na raica e matadra. Au a vakavulici, ka dolavi na mata ni noqu kila ka mai na Yalo Tabu ni Kalou me’u kila kina e vuqa na ka” (ena Conference Report, Okt. 1989, t. 73; se *Ensign*, Nov. 1989, tt. 59–60).

- O cei na iApositolo e vuravura ena gauna oqo?

Raica mai na yacadra na Mataveiliutaki Taumada kei na Kuoramu ni iApositolo e Le Tinikarua. Tukuna e dua na ka o kila me baleti ira na iApositolo ena gauna oqo, mo vakanamata beka ga ki vua e dua e se qai butuka oti se sa qai vakarau lako tiko yani ki na vanua o tiko kina.

- E vakalougatataki vakacava na noda bula ni da rogoca na nodra ivakasala na iApositolo? (3 Nifai 12:1–2.)

Yavu ni Vakabauta

Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na i ka ono ni yavu ni vakabauta.

**iTavi Qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

O na gadreva beka mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ni lesoni se me raillesuvi kina, ivakalekaleka, se me ka ni bolebole ira na.

1. Kauta mai ki na kalasi na kedra itaba yadua na Mataveiliutaki Taumada kei ira na iApositolo Le Tinikarua. Vola na yacadra ena veitikinipepa ka me ra qai veidutaitaka vata na gone na yaca kei na itaba me ra qai tuva ena kena ituvatuva me tekivu mai vei koya ka a kacivi duadua e liu ka kauta sobu. Kevaka e sega na itaba me ra qai tuva ga na gone ena kena ituvatuva me tekivu mai vei koya ka a kacivi duadua e liu. Me ra vakaitavi kece kina na gone.
2. Tuva ka veivosakitaka na yacadra na iApositolo e Tinikarua ka a kaciva o Jisu. (Luke 6:12–16.)
3. Ni o vakayagataka na ripote ni koniferedi raraba ka se qai oti ga oqo ena mekesini ni Lotu, me ra vaqara na gone na nodra vosa na iApositolo. Kerei ira me ra vaqara ena veivosa oqo na nodra cavuta na iApositolo na nodra ivakadinadina digitaki kei Jisu Karisito (e dau kune oqo ena mua ni nodra vosa e muri).

iTinitini

iVakadinadina

Wasea vata kei ira na gone na nomu vakavinavinaka me baleti ira na iApositolo, ka tukuna na sala e sa vakalougatataki kina na nomu bula ena nomu vakamuria na nodra ivakasala. Wasea na nomu ivakadinadina ni dau kacivi ira na iApositolo o Jisu, mai vei ira na parofita bula, me ra vakadinadinataka na yacana ka vunautaka na kosipeli ki vuravura raraba.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Maciu 4:18–22 me raillesuvi kina na lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone me ra segata me ra ucui Jisu vakalevu cake ena nodra vakamuraia na nona ivakavuvuli ena Vunau mai na Ulunivanua.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 5:1–6:4 kei na 7:12. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni Wiliwili: Luke 6:17–36 kei na 3 Nifai 12.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e Gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua ga na Veiyalayalati Vou vei ira yadua na gone.
 - b. Tikitikinipepa ka volai kina na veika e rawa ni ra sotava na gone (raica na itavi qaravi ni malele).
 - c. iYaloyalo 7-12, Vunau mai na Ulunivanua (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 212; 62166).

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu.

**iTavi Qaravi
ni Malele**

Me ra lako yadua mai ki na mata ni kalasi na gone, me yadua ena dua na ga-una, ka taura e dua na tikiinipepa o sa vola tu kina e dua na ka dredre e rawa me na sotava. Vakayagataka na veika me vaka na ivakaraitaki oqo:

E rau vosa vakacacani iko o tacimu kei ganemu.

E dua e cakava vakaca vei iko mai koronivuli.

Era vakalialiai iko na vo ni gone ena nomu bese ni tovolea na tavako.

Era vakalialiai iko na kena vo ni o sega ni veiwali velavela.

Me ra tukuna mai na gone yadua na sala era na sotava kina na veika oqori. Me ra vakuria mai kina na nodra vakasama na vo ni kalasi. Vakamacalataka ni ra na vakarau veivosakitaka eso na nona ivakavuvuli o Jisu ena Vunau mai na Ulunivanua. Na veivakavuvuli oqo ena vukei keda me da ucui Jisu vakalevu cake baleta ni ra tukuna vei keda na ivakarau ni bula e vinakata o koya me da bula kina.

**iVakamacala
ni iVolanikalou**

Vakaraitaka na iyaloyalo ni Vunau mai na Ulunivanua. Ni o vakayagataka na iyaloyalo era volai tu ena iwasewase “Me Vakarautaki” vakavulica vei ira na gone me baleti Jisu ena nona solia na Vunau mai na Ulunivanua. (Me baleta na veisala eso mo vakavulica kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) vakabibitaka na veitikina oqo:

Na lawa eso
 Lomani ira na kemu meca
 Yaco mo vinaka sara
 Na lawa koula (Cakava vei ira na tani na ka o vinakata me caka vei iko.)

Taro me
 Vakayagataki
 ka Veivosakitaki

Vulica na veitaro kei na idusidusi vakaivolanicakalou oqo ena nomu vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vakavinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Na nomu wilika vata na idusidusi kei ira na gone ena vukea na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Vakamacalataka ni ivakavuvuli ena Maciu 5:3–11 era dau vakatokai me Lawa. (Dusimaka ni ena nona solia o Jisu na Lawa vei ira na Nifaiti, a vakuria talega kina na malanivosa “ka lako mai vei au.” Vakatautauvatataka na Maciu 5:3 kei na 3 Nifai 12:3.) E rawa vakacava ni vukei keda na Lawa me da ucui Jisu cake?
- Na cava na kena ibalebale me da via kania ka via gunuva na ivalavala dodonu? (Maciu 5:6.) Eda na rawata vakacava oqo? Na veivakalougatataki cava ena noda ni da sa rawata?
- Na cava na yalosavasava? (Maciu 5:8.) Na cava e yalataki vei ira na yalosavasava? Eda na rawata vakacava na yalosavasava?
- Na cava e bibi kina me da dau tataro? (Maciu 5:9.) E rawa vakacava ni da yaco me da dau tataro?
- Na cava na kena ibalebale me da “masima kei vuravura”? (Maciu 5:13.) E rawa vakacava me da vaka na masima? (Raica na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 2.) Na cava na kena ibalebale me da “rarama kei vuravura”? (Maciu 5:14–16.) E rawa vakacava me da rarama vei ira na tani?
- Na cava e dodonu me da cakava kevaka e tiko e dua na duidui ena keda maliwa kei na dua tale? (Maciu 5:23–24.) Na cava e dodonu me da cakava vei ira na keda meca se o ira era cati keda? (Maciu 5:43–47.)
- Ena rawa vakacava ni yaco me da vinaka sara? (Maciu 5:48.)

Veivosakitaka na malanivosa oqo mai vei Elder Joseph Fielding Smith me baleta na vinaka sara: “[Na Vinaka sara] ena sega ni yaco ga mai ena dua na gauna, ia mai na laini ki na laini, ivunau ki na ivunau, ivakaraitaki ki na ivakaraitaki, ka na sega ni taura walega na noda gauna ni bula oqo. . . . Ia eke eda sa vakatora kina na kena yavu . . . me vakarautaki keda ki na vinaka sara oya. Sa noda itavi me da vinaka cake ni kua mai na siga ena noa, ka me da vinaka cake ni mataka mai na siga nikua” (*Doctrines of Salvation*, 2:18).

- Na sala cava me da cakava kina na cakacaka ni veiqaravi? (Maciu 6:1–4.) Na cava soti beka eso na cakacaka ni veiqaravi vuni e rawa ni da cakava vei ira na tani?
- Na Maciu 7:12 e dau vakatokai na Lawa Koula. Na cava e kerei keda kina o Jisu me da cakava? Eda na rawata vakacava na ka oqo?

Vukei ira na gone me ra kila ni kevaka era segata me ra bulataka na ivakavuvuli oqo ka a vakatavuvulitaka o Jisu mai na Vunau ena Ulunivanua, era sa lakova tiko kina na sala ki na vinaka sara. Vakabibitaka ni vinaka sara e dua na ka ena sega ni rawati ga ena bula oqo. Na ka beka eda na gadreva me da cakava ena gauna oqo oya me da tovolea me da vakataki Jisu vakalevucake tikoga e veisiga yadua.

Me ra raillesuva na gone na veika eso ka yaco mai na iTavi Qaravi ni Malele. Me ra tukuna na veika era vulica me baleta na sala e vinakata o Jisu me da sotava kina na veika eso e dau yaco. Kerei ira na gone me ra vakasamataka na veika ena yaco kevaka eda bulataka kece na ivakavuvuli nei Jisu ena Vunau mai na Ulunivanua.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na gadreva beka mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena dua ga na gauna ni lesoni se me raillesuvi kina, ivakalekaleka, se me ka ni bolebole.

1. Vola ena kadi na imatai ni tiki ni lawa, me vaka na "Sa kalougata ko ira sa yalomalumulumu ka lako mai vei au," ka qai vola ena dua tale na kadi na ikarua ni tiki ni Lawa, me vaka "ni sa nodra na matanitu vakalomalagi." Kumuna vata na kadi ka tuvana vakatoboicu ena dua na teveli se vuloa. Me ra lako cake yadua mai na kalasi ka tovolea me ra raica e rua e rau tautauvata ena nomu vukica cake e rua na kadi. (E rawa ni ra vakayagataka na gone na ivolanikalou me vukei ira.) Kevaka e rau sa tautauvata na kadi, me ra qai vakatadraicaketaki tu ga na kena era sa tautauvata. Kevaka era sega ni tautauvata, me ra qai vakacuvvari tale. Kevaka era sega ni rawa ni vakaitavi kece ena imatai ni gauna, qai cokota vata tale na kadi, vukica, me ra qai veidutaitaka vata tale na gone.
2. Vakarautaka e dua na kakana ka dau vakarautaki vata kei na masima, me vaka na silacalidi, raisi, vasita, kei na so tale. Kua ni vakayagataka na masima ka qai kerei ira yadua na gone me ra tovolea na kakana. (Veitalanoa vata kei ira na itubutubu me baleta na kena leqa ni laukana eso na kakana.) Biuta kina vakalailai na masima me ra qai tovolea tale na gone na kakana. Dusia ni vakalailai sara na masima ena solia e dua na duidui levu. Me ra veitalanoataka na gone na duidui era rawa ni kauta mai kevaka era buladodonu tiko. Wilika na Maciu 5:13.
3. Cavuta eso na gauna ni veisaqasaqa, me vaka beka e rua na gone e rau vinakata tiko e dua na idabedabe, era veicudruvi tiko eso na gone, kei na so tale. Matanataka na veika oqori ka me qai tataro e dua na gone. Me ra vakasamataka na gone eso na ka e rawa ni ra vakacudruvi kina, me vaka beka ni dua e kaya vakaca na ka e baleti koya, e dua e kauta na nona iyaya, cudruvi koya na nona itokani, ni dua e vosa vakacacani koya me baleta ni lewenilotu, kei na so tale. Tarogi ira se cava e dodonu me ra cakava me ra sotava kina na veika oqo me vaka na Maciu 5:44.
4. Me dua na gone me vakamurimuria e dua na veiqaravi e sa cakava oti se rawa ni cakava. Me ra kilakila mai na vo ni gone na cava e cakava tiko na gone oqori. Veivosakitaka na bibi ni noda veiqaravi vei ira na tani. Kerei ira na gone me ra tukuna na veika era vakila ni ra vukea e dua tale, ka kerei ira me ra vakasamataka na veika vinaka e yaco ni ra vukei ira na tani.
5. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na Maciu 5:16 se na imatai ni tiki ni Maciu 7:12.
6. Vakarautaka e yadua na ilavelave ni lawa me ra kauta I vale na gone, se me ra makataka ga na gone ena nodra ivolanikalou.

7. Vakaraotaka na tikitikinipepa se vola na veidusidusi oqo ena papanivolavola:

Maciu 5:3 kei na 3 Nifai 12:3

Maciu 5:6 kei na 3 Nifai 12:6

Maciu 5:10 kei na 3 Nifai 12:10

Maciu 5:48 kei na 3 Nifai 12:48

Me ra wilika na gone na idusidusi ruarua ka veivosakitaka na sala e rau duidui kina. Vukei ira na gone me ra kila ni a vakatavuvulitaka o Jisu na veika vata ga vei ira na Jiu kei ira na Nifaiti ka ni ra matata cake ena iVola I Momani.

8. Lagata se wilika na qaqa ni "I'm Trying to Be like Jesus" (*Children's Songbook*, t. 78).

iTinitini

iVakadinadina Wasea na nomu ivakadinadina ni kevaka eda bulataka na ivakavuvuli nei Jisu ena Vunau mai na Ulunivanua, eda sa na lakova tiko kina na sala ki na vinaka sara.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Maciu 5:3–11 me railesuvi kina na lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Jisu Karisito e Veivakavulici me Baleta na Masu

iNaki ni Lesoni

Me vukea na gone yadua me dau gadreva na masu taudua e veisiga.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 6:5–13 (raica na ivakadewa nei Josefa Simici ena ivakamacala e ra ni tikina e 13), 7:7–11, kei na Alama 34:19–27. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni wiliwili: Maciu 4:2, vakabibi na ivakamacala e ra c; 14:23; 26:36–46; Luke 9:28–29; 11:2–4, 9–13; Joni 17; 3 Nifai 14:7–12; 17:14–21; 18:16.
3. Digia mai na veitaro me veivosakitaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki na kena ka na vukei ira vakalevu sara na gone ena nomu kalasi me ra na rawata kina na inaki ni lesoni.
4. iYaya e Gadrevi:
 - a. Dua na iVolatabu se dua ga na Veiyalayalati Vou.
 - b. Dua na iVola i Momani.
 - c. Penikau me makataki kina na ivolanikalou.
 - d. iYaloyalo 7-12, Vunau mai na Ulunivanua (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 212; 62166), kei na 7-13, Gone Yabaki Tinikadua Tekiduru ena Masu (62218).

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na dua na masu.

**iTavi Qaravi
ni Malele**

Me duidui na tikinipepa ka mo vola kina e vica na ituvaki, me ra tautauvata kei na kena ena iyatu oqo, e rawa ni ra oka kina na gone (se e rawa ni o tukuna vei ira na ituvaki). Kerei ira na gone me ra lako cake mai vakayadua ka digia e dua na tiki ni pepa. Me ra qai tukuna na cava era vakila me baleta na ituvaki kei na cava era na cakava.

O a lutu ena baisikeli ka mavoa na yavamu. A sega ni dua e tu e kea ko qai sega ni kila se o na taubale rawa ki vale se sega.

O a tauvi katakata ka vakaleqai na ketemu. Rau sa cakava na nomu itubutubu na veika kece sara mo qaravi kina, ia o sa tauvimate tikoga vakalevu.

E tiko e dua na nomu itavi ka dodonu me kau i koronivuli ni mataka. O solia taucoko kina na nomu igu, ia e sega ni vaka na ka o vinakata ka sega ni macala mo cakava vakacava.

O a qito tiko e tautuba ia nomu lesu mai vale sa lala tu. O sa rere baleta ni o sega ni kila se ratou lako kivei na nomu vuvale.

Ena nomu siganisucu rau a solia vei iko na tukamu kei na bumu eso na ilavo, ka sa yali mai na vanua o nanuma ni o a biuta kina.

Ni sa buto mai na vanua o a dabe toka e tautuba o qai raica na totoka ni veikakalo.

O a veivuke tiko ena kena teivaki e dua na iteitei ni vuvale, o qai raica tiko na kena sa tubu vinaka mai na veikakana draudrau ka ra sa dreu mai na vuata.

Vakamacalataka ni veidredre kei na leqa eda sotava e rawa ni da masuta na Tamada Vakalomalagi me vukei keda kina, ka wasea vata kei koya na noda vakanananu, se me da vakaraitaka na noda vakavinavinaka. Ena dau rogoca na Tamada Vakalomalagi na noda masu ena yalodina.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulici ira na gone ni a vakaraitaka o Jisu vei ira na nona tisaipeli na ivakarau ni masu ena Vunau mai na Ulunivanua (raica na Maciu 6:9–13). (Eso na vakatutu ni veisala me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “iVakavuvuli mai na iVolanikalou,” t. vii.) O na rairai gadreva beka me ra vakaitavi yadudua na gone me ra wilika na veitikina oqo. O na rairai gadreva talega me soli vei ira na gauna me ra vakatakilakilataka kina eso se taucoko sara na veitikina ena nodra dui ivolanikalou. Me veivosakitaki na vakanananu ena veitikina yadua ka vakamacalataki na veivosa dredre. Vakaraitaka na iyaloalo ena kena gauna dodonu.

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na ivakatakilakila ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o vakila ni na vukei ira vakavinaka na gone ena nodra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli ki na nodra bula. Ni o wilika tiko vata kei ira na gone ena kalasi na veivakatakilakila ena vukei ira ena nodra rawata na veika titobu e koto e loma ni ivolanikalou.

- Na cava na ibalebale ni nona a kaya o Jisu, “Ia ni ko sa masu mo kakua ni vakataki ira na dauveivakaisini?” (Maciu 6:5.) E rawa vakacava me da masu ena yalodina me da kakua kina ni vakataki ira na dauveivakaisini? (Na veivakaisini sa i koya e dua na tamata ka lasutaka tiko ni vinaka ia e sega ni vakakina se e dua na tamata vinaka ka qai lasutaka ni sega ni vakakina.)
- E tukuna vakacava o Jisu ni dodonu me duidui mai vei ira na dauveivakaisini ena noda masu vakaikeda? (Maciu 6:6.)
- Na cava na ibalebale ni nona a kaya o Jisu, “Ia ni dou sa masu kakua ni vosa balabalavu walega, me vakataki ira na tawa lotu?” (Maciu 6:7.) (*Tawa lotu* oqo e kena ibalebale o ira na tamata ka ra qarava e vuqa na kalou, se era sega ni lotu Vakarisito. Na *vosa balabalavu* sa i koya na noda cavuta vakawasoma na veivosa balabalavu sega ni vakasamataki ka sega ni savasava) e rawa vakacava ni da levea na veivosa balabalavu ena noda masu?
- Na cava na ibalebale ni nona a kaya o Jisu me da kerekere, vakasaqara, ka tukituki? (Maciu 7:7–11.) Na cava na iyalayala ni Tamada Vakalomalagi vei ira era kerekere, vakasaqara, ka tukituki? (Maciu 7:7–8.) Sa vukei iko vakacava na nomu dau masu vua na Tamada Vakalomalagi?
- E dau sauma li na Tamada Vakalomalagi na noda masu ena veigauna taucoko? Vukei ira na gone me ra kila ni dina ga ni na sega ni saumi mai vakatotolo na noda masu se da sega ni dau taura na kena isau eda namaka, na Tamada Vakalomalagi e sauma vakayadudua na masu savasava. Ena vuqa na gauna na kena isau e “sega” se “bera.”
- Na cava beka na vuna e sauma kina na Tamada Vakalomalagi ena “sega” se “se bera” na masu? Kevaka e rawa, solia e dua na kena ivakaraitaki mai na veika o sotava. Vukei ira na gone me ra kila baleta ni Tamada Vakalomalagi e kila na veika kece, e kila na veika e vinaka vei keda.

- Evei na vanua ka vakacava na dodonu ni kena wasoma na noda masu? (Alama 34:19–27.) Na cava e dodonu me da masulaka? Na cava e solia vei keda na Tamada Vakalomalagi ka dodonu me da vakavinavinakataka?
- Na cava na vuna o nanuma e vinakata kina na Tamada Vakalomalagi me da masuti koya?
- Na cava na vuna e bibi kina me da masu vakaikeda ena veimataka kei na bogi? (Alama 37:37.)
- Na cava o vakila ena gauna o masu kina vakai iko ena yalomalua ka savasava? E rawa vakacava me da veivolekati kei na Tamada Vakalomalagi ena masu? E rawa vakacava me da dau masu e lomada ena veigauna taucoko? Na cava na vuna e dodonu kina me da tovolea na ka oqo?

iTavi Qaravi ni Veivakabulabulataki E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi vata oqo ena gauna cava ga ni leseni se me raillesuvi, vakalekalekataki, se bolebole.

1. Wasea vakalalai na kalasi ka me vakasaqara na veiwasewase yadua e dua na ivakatakilakila ni ivolanikalou. Oti me qai tukuna na iwasewase koya ki na kalasi me baleta na ivolanikalou. Ena veigauna yadua me veivosakitaki se cava na vuna e masu tiko kina o Jisu ka vakatulewa se rawa vakacava ni vukei keda na nona ivakaraitaki mai na noda masu.

iVakadewa nei Josefa Simici ni Maciu 4:2
Maciu 14:23
Luke 9:28–29
Joni 17
Maciu 26:36–42
3 Nifai 17:14–21, 18:16
2. Tukuna vei ira na gone me baleta e dua na gauna e a saumi kina na nomu masu, se kerei ira na gone me ra wasea eso na veika bibi era a sotava mai na nodra masu. O na rairai gadreva talega mo tukuna na italanoa oqo:

“E dua na iliuliu ni kaulotu gone ka veivakurabuitaki. . . . e talanoataka na veika a sotava ena yaluma ni a yali e Petropolis (Brazil), sega ni rawa me vosataka na kena vosa vakaitaukei ka sega ni macala na vanua e tu kina na valenilotu se o ira na daukaulotu. Ni oti na nona masu vagumatua vua na Turaga ni dodonu me soli vua na veivuke me vakayacora na nona kaulotu, a rogoca e dua na domo ka kaya vakarua vua me muria na tamata ka tiko ena tutu. E a talairawarawa ka muria na tamata me vaka na ivakaro a mani liutaki sara ki na valenilotu ka sega tale ni dua na ka me dredre” (L. Brent Goates, *Harold B. Lee, Parofita ka Daurairai*, t. 282).
3. Tukuna vei ira na gone ni *yacamuni*, *nomuni*, *kemuni*, kei na *lomamuni* era veivosa bibi eda vakayagataka me vakabalei vua na Kalou ena noda masu. Na veivosa oqo e vakaraitaka na noda doka ka lomani koya. me dua na gone me wilika na Maciu 6:9–13 kei ira na gone me ra laveliga ena gauna era rogoca kina na veivosa ni masu me vakaoqo. Cakava talega vakakina ena sere, “I Thank Thee, Dear Father,” (*Children’s Songbook*, t. 7).
4. Vakarautaka e dua na jati ka vola kina na itukutuku mai vei Elder Boyd K. Packer se vola ga ena papanivolavola, vakalala tu eso na vanua me na qai volai tale kina eso na vosa. Vola na veivosa ka ra lutu laivi mai na iyatuvosa se ena tutu ni papanivolavola. Me ra tovolea na gone me ra vakalewena na

vanua e lala tu ena veivosa mai na iyatuvosa.

“Eso _____ (b) _____ ni wiliki na _____ (d) _____, eso mai na rogoci ni _____ (c) _____. Ia e vagauna ena kena sa rui bibi, eso era na lako ga mai vakadodonu ka _____ (e) _____. Na veiuqeti ena _____ (a) _____. Ka sega ni cala” (ena Conference Report, Okt. 1979, t. 30; se *Ensign*, Nov. 1979, t. 20).

- a. Matata
- b. Saunitaro
- c. Daunivosa
- d. iVolanikalou
- e. iVakaraitaki kaukauwa

5. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na ivolanikalou oqo me baleta na masu: Maciu 7:7, Jemesa 1:5, 3 Nifai 18:20, se na imatai ni veimama ni Vunau kei na Veiyalayalati 19:38.
6. Sureti ira na gone me ra lagata se wilika na qaqa ni sere “Ko a Masu Li?” (Sere naba 48) se “A Child’s Prayer” (*Children’s Songbook*, t. 12).

iTinitini

iVakadinadina	Wasea na ivakadinadina ni Tamada Vakalomalagi e rogoca ka sauma na noda vakaikeda. Vakadinadinataka na kena bibi na noda masu e veimataka kei na veibogi, ka bolei ira na gone me ra cakava vakakina ena macawa mai oqo.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica na gone mai vale na Maciu 6:5–8 me raillesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

iNaki ni Lesoni

Me vakaukauwataka na gagadre ni gone yadua me muria na ivakaro me rawa ni yavudei ni nona bula o Jisu Karisito kei na nona kosipeli.

Me Vakarauteki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 7:24–27, Luke 6:47–49, kei na Vunau kei na Veiyalalati 11:24. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarauteki Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni Wiliwili: Ilamani 5:12 kei na 3 Nifai 14:24–27.
3. Digia na taro me veivosakitaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki me ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira sara vakalevu ena nodra rawata na inaki ni lesoni.
4. Tuva me dua na iwase ni gone me ra lagata na “The Wise Man and the Foolish Man” (*Children’s Songbook*, t. 281) se vakarauteki mo lagata se wilika na qaqana vata kei ira na gone ena gauna ni kalasi.
5. Cakava e dua na ivolakabi ni Vunau kei na Veiyalalati 11:24 se tuva mo vola ena papanivolavola.
6. iYaya e Gadrevi:
 - a. iVolatabu se na Veiyalalati Vou me ra yadua na gone.
 - b. Eso na tiki ni kateni me 3” x 5” kei na so na nuku se masima (me qai lewai).
 - c. iYaloyalo 7-12, Vunau mai na Ulunivanua (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 212; 62166).

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na dua na masu.

Tarogi ira na gone kevaka era a nanuma me ra masu e veimataka kei na veiyakavi ena macawa sa oti. Kerei ira me ra tukuna vei iko se vakacava na nodra vakila vei ira na nodra cakava na veika oqo.

**iTavi Qaravi
ni Malele**

Kevaka o a sotava e dua na ka vakarerevaki ena dua na cagilaba, vakamacalataka na veika o a sotava. Tarogi ira na gone kevaka era a bau rere ena dua na cagilaba, ka sureti ira na gone era gadreva vakakina me ra wasea vata kei na kalasi na veika era vakila.

**Duatale na iTavi
Qaravi ni Malele**

Vakabira vata e rua na iwasewase ni tiki ni kateni 3” x 5” me tautauvata na kedrau ibulibuli, me vaka e dua na ivakatakarakara ni vale lailai. (E sega ni kainaki me maucokona. Ke va na tiki ni kateni e vakabiri vata me dua na kato, sa rauta vinaka ena itavi qaravi oqo) Me dua na gone me biuta e dua na kato buli e dela ni teveli kei na dua tale me biu ena dela ni nuku se masima ena dela ni teveli. Oti qai kurea na teveli me rawa ni toso se lutu sara na kena ka biu toka e dela ni nuku. Tukuna vei ira ni vale e tara e dela ni nuku ena dau sisi ka lutu ena veigauna taucoko baleta ni nuku e dau sisi rawarawa.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakatavulica na ivakamacala i Jisu ena nona tukuna vei iratou na tisaipeli me tara vakacava na vale ena dela ni vatu ka sega ena dela ni nuku, mai na Maciu 7:24–27 kei na Luke 6:47–49. (Na vakatutu ni veisala me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “iVakavuvuli mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vakamacalataka ni da bulataka na kosipeli i Jisu Karisito e rawa ni vukei keda me da levea na veivakatovolei kei na dredre se veileqa ena noda bula.

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na veivakatakilakila ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o vakila ni na vukei ira vakavinaka na gone ena nodra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli ena nodra bula. Ni o wilika vata kei ira na gone ena kalasi na veivakatakilakila ena vukei ira ena nodra rawata na veika titobu e koto ena ivolanikalou.

- Evei na vanua e a tara kina nona vale na tamata vuku? (Maciu 7:24; Luke 6:47–48.) Na cava na vuna o nanuma kina ni tamata vuku?
- Evei na vanua a tara kina na nona vale na tamata lialia? (Maciu 7:26; Luke 6:49.) Na cava na vuna o nanuma kina ni tamata lialia? Na cava na vuna o nanuma kina de mani dua na tamata e tara na nona vale ena yavu nuku? Evei beka na vanua e rawarawa me kelivaki kina na yavu– ena nuku se ena qele tudei?
- Na cava na ibalebale ni “rogoca na vosa i Jisu ka vakayacora”?
- Na cava na vuna o nanuma kina ni vakatautauvatataka o Jisu e dua na tamata ni a rogoca ka talairawarawa ki na nona ivakavuvuli ki vua na tamata e a tara na nona vale ena dela ni vatu?
- Na cava na vuna o nanuma kina ni o Jisu e vakatautauvatana e dua na tamata ni a rogoca na nona ivakavuvuli ia e talaidredre kina ni a tara na nona vale ena dela ni nuku?

Me dua na iwase ni gone me ra laga na “The Wise Man and the Foolish Man” (*Children’s Songbook*, t. 281) se me ra lagata se wilika na qaqana ena kalasi.

Wilika na ka e tukuna o Jisu Karisito ena Vunau kei na Veiyalayalati 11:24, e dua na ivakatakila a vakaraitaki vei Josefa Simici vua na tacina o Hyrum. Vakaraitaka na pepa ka volai tiko kina na ivolanikalou oqo se vola na tikina ena papanivolavola.

- Na cava na vuna e dodonu kina me da tara na noda vale, se dua tale na kena itukutukuni na noda bula, ena uluvatu i Jisu Karisito kei na nona kosipeli? (Ilamani 5:12.)

Vukei ira na gone me ra kila ni o Jisu kei na nona ivakavuvuli sa i koya duadua ga na noda yavudei. Kevaka era tara cake na nodra bula ena duatani tale na ka, ena tautauvata na tara vale e dela ni nuku.

- Na cava era tara cake kina na nodra bula eso na tamata ena veika ka rawa me vakatauvatani kei na nuku?

Me veivosakitaki na veika me vaka na ilavo, na irogorogo, na kilai levu, na qito, na irairai totoka vakayago, kei na vuqa tale. Vakamacalataka ni kevaka e inaki ni bula na veika kece oqori era sa yavu nuku kecega.

- E ka bibi li ki na noda bula me da caka ilavo, me da qito ka vakukauwa yago, me da vakaitokani ka caka vinaka vei ira? Na cava na vuna?

Vakamacalataka ni da gadreva na ilavo me voli kina na kakana, isulu, kei na vuqa tale na ka. Era bibi talega ena noda bula o ira na itokani kei na cakacaka. Ia kevaka me ra sa bibi cake na veika oqo mai na nona vakamuri na iVakabula kei na bulataki ni kosipeli, e rawa me sa na yali mai vei keda na veivakalougatataki ni bula tawamudu.

- Na cava na vuna e talai keda mai kina ki vuravura na Tamada Vakalomalagi?
- Na mataqali sala cava soti e rawa ni da tara cake kina na noda bula vei Jisu Karisito kei na nona ivakavuvuli?

iTaviQaravi ni Veivakabulataki

E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi vata oqo ena gauna cava ga ni lesoni se me raillesuvi, vakalekalekataki, se bolebole.

1. Solia vei ira na gone me ra yadua na tikinipepa ka tiko kina na vosa *Jisu Karisito na noqu yavudei baleta* _____ Me volai vakababa toka e cake. Tukuna vei ira na gone me ra voia ena pepa na kena levu ga ni vosa e rawa ni ra vakasamataka me vakacavari kina na iyatuvosa oqori. Oti qai tarogi ira me ra tukuna vei iko na nodra isaunitaro. Kevaka era a sega ni nanuma rawa na veika oqo, nanuma mo tukuna vei ira:

E lomani au.

E vakavulici au me'u bula matau.

E ivakaraitaki vei au.

E solia na nona bula ena vukuqu.

E vakararawataki ena vuku ni noqu ivalavala ca.

Au na tucake tale me baleti koya.

E a cakava me rawa kina vei au me'u lesu tale vua na Tamada Vakalomalagi.

2. Na gone yadua me vakaotia na iyatuvosa "e na tara cake na noqu bula vua na iVakabula mai na _____." Na kena isau e rawa ni kena vakayacori na lotu vakamatavuvuale, saumi ikatini, masumasu, vakamuria na Vosa ni Vuku, tukuna na ka dina, daulomani ira na tani, wilika na ivolanikalou, dau rairai maqosa, kei na vuqa tale. Solia na gauna vei ira yadua na gone me ra vakaitavi mai, ka soli vakatutu ena veivanua e gadrevi kina. O na rairai gadreva mo tomana tiko na kena balavu e rawa mai na nodra vakananuma tiko me ra cavuta na gone na veivakaro. Dusimaka ni gaunisala duadua ga e rawa ni da rawata kina na bula tawamudu sa i koya na noda talairawarawa ena lawa ni kosipeli. O na rairai gadreva mo vola me duidui na tikinipepa na cava era kaya na gonetagane se yalewa ni ra na cakava ka vakabira na pepa ki na dua na vatu me ra kauta i vale na gone yadua.
3. Me ra vakasaqara na gone na ivolanikalou oqo ka raica se cava e kaya o Jisu me baleta na talairawarawa. Taleva lesu vei ira ni noda tara cake noda bula ena yavudei sa i koya na noda talairawarawa ki na ivakaro nei Jisu.

Maciu 7:21 (raica na ivakamacala e ra)

Luke 11:28

Joni 15:10

4. Raillesuva na ikatolu ni yavu ni vakabauta vata kei ira na gone.
5. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na Vunau kei na Veiyalayalati 11:24 mai na ivolavivi se papanivolavola.

iTinitini

iVakadinadina	Vakayatuyatutaka na nomu lomana na iVakabula ka vakadinadinataka ni veivakaro yadudua e solia vei keda ena vukea na noda marau, ia na talaidredre ena liutaki keda ki na rarawa. O na rairai gadreva mo wasea na veika o sotava kei na veivakalougatataki e yaco vei iko ena nomu bulataka tiko na kosipeli.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica na gone e vale na Maciu 7:24–27 me raillesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

iNaki ni Lesoni

Me vukea na gone yadua me ra gadreva me ra vakaraitaka na loloma kei na veikawaitaki vei ira na tani me vaka e a cakava o Jisu ena nona vakabulai ira na tauvimate.

Me Vakarauteki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 8:5–10, 13; 25:34–40; Marika 1:40–45; Luke 4:38–40; 7:11–17; kei na Joni 4:46–54; 13:34–35. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarauteki Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. Digia na veitaro me veivosakita kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki me ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira sara vakalevu ena nodra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaragi e Gadrevi: iVolatabu se na Veiyalayalati Vou me ra yadua na gone.

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

iTavi Qaravi
ni Malele

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na dua na masu.

Tukuna na italanoa ogo me baleti Heber J. Grant, ka qai yaco e muri me i kavitu ni Peresitedi ni Lotu.

E oroti koya o Heber ena nona kote mamare ka sautaninini ena batabata. Sa voleka mai na nona siganisucu, na ka ga e vinakata vakalevu duadua me dua na nona kote ni katakata. Ena vuqa na gauna eratou sa dau moce vakatotolo ni sa sega na waiwai me vakatakata kina na lomanivale, e vakavuqa na nona dau viakana ni sa dau takiveiyaga na kakana. E dau cakacaka tu me yacova na bogilevu ena kena cula na nodra isulu na tani, o tinai Heber me rawata kina eso na nodratou ilavo.

Ena siganisucu nei Heber a qai solia vua o tinana e dua na kote rairai vinaka ka cula mai na ivovo ni tikitikinisulu. Sa dredre vei Heber me waraka na gauna me curu yani kina ki tautuba me vakila na kena katakata.

Ni oti e vica na macawa, a raica o Heber e dua na gonetaganane ni tagi tiko ka tautauvata sara ga kei koya na kena levu. E a dara voli ga e dua na siqeleti, ka kila vinaka sara ga o Heber ni curumi koya tu na liliwa. A wanonova matua toka na kote nei Heber. E a mani tu vakadua o Heber, e sega sara ga ni vakasama tale vakarua ena nona luvata na nona kote ka solia vua.

Ena yakavi e raici Heber o tinana ni dara voli ga na nona kote makawa. E mani taroga, “Na cava o sa cakava ki na nomu kote vou?” E vakasamataka o Heber se me na tukuna vakacava vua. E qai mani kaya ga, “Au raica ni dua na gonetaganane ni gadreva vakalevu cake sara mai vei au, oti au sa mani solia vua.”

“E sega ni rawa mo solia ga vua na nomu ka makawa?” e taroga.

E raici tinana cake o Heber, ena vakanuinui me rawa ni kila, ka raica ni sa tona-wanawa na wainimatana. Rau veimokomoko ka sauma ga vakataki koya

na nona taro. "Sa dina e sega ni rawa mo cakava vakakina, Heber," e kaya yani. "Sa dina sara e sega ni rawa mo cakava vakakina." (Tauri mai na "The Coat," e talanoataka tale o Lucile C. Reading, *Children's Friend*, Nov. 1966, t. 5.)

Kerei ira na gone me ra raitayaloyalotaka mada na veika e vakila o Heber ni raici koya na gonetagane koya ni tagi tiko ena liliwa. Vakamacalataka ni lomana ka kawaitaka o Heber na gonetagane oya. E vinakata o Jisu me da lomani ira ka kawaitaki ira na tani me vaka e a vakayacora o Peresitedi Grant. Vakamacalataka ni lesoni oqo e vakaraitaka kina o Jisu na ivakaraitaki ni loloma kei na veikawaitaki mai na nona vakabulai ira na tauvimate.

Duatale na iTavi
Qaravi ni Malele

Vola ena veitikinipepa duidui na veivosa yadua mai na Joni 13:34. Veiwakitaki ira na pepa qai tukuna vei ira na gone me ra tuva ena kena ituvaluva dodonu. Kevaka era gadreva na veivuke me ra vakayagataka na nodra ivolanikalou.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakatavulica na veivakamacala oqo ni nona veivakabulai cakamana o Jisu. (Na vakatutu ni veisala eso me vakvulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou raica na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.) Vukei ira na gone me ra kila ni o Jisu e kawaitaki ira vakalevu ka lomani ira na tauvimate.

1. Vakabula na nona tamata na turaganivalu (Maciu 8:5–10, 13). Vakamacalataka ni turaganivalu e kai Roma ka liutaki ira tu e lewevuqa na sotia. A rogoca na veika e baleti Jisu ka vakabauta sara.
2. Vakabula e dua na vukavuka (Marika 1:40–45). Vakamacalataka ni vukavuka e dua na mate ka vakararawataka na kuli ni yago. Ena kena rerevaki ni mate dewa na vukavuka, o ira e tauvi ira e sega ni rawa me ra vakaitikotiko ena veikoro lelevu ka ra dau ririkotaki mai vei ira ka sega ni tauvi ira na vukavuka.
3. Vakabulai na tina ni wati Pita kei na vuqa tale (Luke 4:38–40).
4. Vakaturi cake tale mai na mate na luve ni yada (Luke 7:11–17).
5. Vakabula na luve ni turaga (Joni 4:46–54).

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na veivakatakilakila ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o vakila ni na vukei ira vakavinaka na gone ena nodra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli ena nodra bula. Ni o wilika vata kei ira na gone na veivakatakilakila ena vukei ira ena nodra rawata na veika titobu e koto ena loma ni ivolanikalou.

- Na cava na vuna o nanuma ni vakayacora kina o Jisu na cakamana oqo? (Marika 1:41; Luke 7:13; Joni 9:1–3.)
- E veivakalougatataki vakacava ki na nodra bula o ira na tamata ka ra vakabulai oqo? (Luke 7:2, 12; Joni 4:52–53.)
- Na ivakatagedegede cava eda gadreva me vakatoroicaketaki kina na noda bula kevaka me da vakamura na ivakaraitaki ni iVakabula ena ivakamacala oqo? (Joni 13:34–35. O na rairai gadreva mo solia e dua na gauna vei ira na gone me ra toqa kina na veitikina oqo.) E rawa vakacava ni da vakaraitaka na loloma, na loloma cecere, kei na yalo kauwai vei ira na tamata ka ra gadreva tu na veivuke.
- E kilai ira taucoko beka o Jisu na tamata e a vakabulai ira? (Maciu 8:5–8.) Na cava e tukuna vei keda na veika oqo me baleta na kena dodonu me da veivuke ni da raici ira era gadreva tu na veivuke?

- Ni sa oti na nona vakabulai koya na vukavuka o Jisu, na cava e a qai kerei koya kina me cakava? (Marika 1:43–44.) Na cava e tukuna vei keda na ka oqo ena sala e dodonu me da vukei ira kina na tani?
- Na noda vukei ira era gadreva tu na veivuke ena kauti keda vakacava me da voleka vua na Tamada Vakalomalagi kei Jisu? (Maciu 25:45.) Na cava o vakila ena nomu vukea e dua? Sureti ira na lewenikalasi me ra veiwaseitaka na veika era sotava ena gauna era vukea kina e dua ka gadreva tu na veivuke se ena gauna era ciqoma kina na veivuke mai vua e duatale na tamata.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi vata oqo ena gauna cava ga ni lesoni se me raillesuvi, ivakalekeka, se bolebole.

1. Me dua na gone me wilika na 1 Joni 3:18. Vakamacalataka ni tiki ni ivola oqo e tukuna tiko vei keda ni dodonu me da sega walega ni tukuna vei ira na tamata ni da lomani ira, e dodonu me da vakaraitaka na noda loloma mai na noda ivakarau. Sa i koya na noda cakava e dua na ka vua e duatale e vakaraitaka na noda lomani ira. O ira na gone me ra cakava eso na veisala me rawa ni ra vakaraitaka na nodra lomani ira na nodra vuvale kei na nodra itokani.
2. Me dua na gone e wilika na vosacavuti oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball: “E raici keda tiko na Kalou ka wanonovi keda tu. Ia ena qai la’ki basika tale mai vua e dua na tamata na nona sotava na noda gagadre” (“Small Acts of Service,” *Ensign*, Tiseba, 1974, t. 5). Sureti ira yadua na gone me ra tukuna me baleta na gauna e sotava kina na Tamada Vakalomalagi na nodra gagadre mai vua e dua tani tale na tamata. E rawa talega ni o tukuna vei ira na gone me baleta e dua na tamata o kila a vukea e dua tale na tamata ka gadreva tu na veivuke. Vakabibitaka ni tamata oqo e sa vakatubura na loloma, veikawaitaki, kei na nona leqataki ira tale eso ka vakaraitaka na loloma mai a nona cakava na veiqaravi.
3. Me ra wilika na gone na veivolanikalou oqo me baleta na qaravi ira na tani: Maciu 25:34–40 kei na Mosaia 2:17–18, 4:14–15. Tuvani ira taucoko na veika e tukuna vei keda na veivolanikalou oqo e dodonu me da cakava vei ira na tani. O ira na gone me ra qai digia e dua na itavi ni veiqaravi e rawa ni ra cakava ena macawa mai oqo.
4. Wasea vakalalai na kalasi qai solia yadua ki na veiwasewase e dua se sivia na ituvaki oqo. E rawa talega ni o bulia ga na nomu ituvaki. O ira na gone me ra cakava eso na sala e rawa ni ra vakaraitaka kina na loloma kei na veikawaitaki ka qaravi ira na tamata oqo.

E dua na gone vou e lako mai ki na Lalai ka sega ni kila e dua.

Tauvimate e dua na gone ena nomu kalasi ni Lalai.

Nomu itokani e sega ni lewena na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edai.

E da na lewe ni nomu tabanalevu se tabana e sa rui galili.

E rau osooso tiko na nomu itubutubu ka rau kerei iko mo veivuke ka meimei vua na tacimu se ganemu lailai.

E dua e cavuta eso na ka tawaloloma vua e dua na nomu itokani.

iTinitini

iVakadinadina	Vakayatuyatutaka na nomu vakavinavinaka ena bula kei na ivakaraitaki ni iVakabula. Vakadinadinataka ni da sa vakamura tiko na ivakavuvuli i Jisu ena noda vakaraitaka na noda veikawaitaki kei na loloma vei ira era vakavolivoliti keda tu. Na vakatutu vei ira na gone ena loma ni macawa e dodonu me ra tovolea ka vakaraitaka na levu ni loloma ka cakava eso na veiqaravi lalai ena noda dui vuvale kei ira eso tale.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura vei ira na gone me ra wilika mai vale na Marika 1:40–45 kei na Luke 7:11–17 me railesuvi kina na lesoni ogo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena dua na masu.

O Jisu Karisito kei na Siga ni Vakacecegu

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira yadua na gone me ra dau cakava ena siga ni Vakacecegu na veika me ra dau vakarokorokotaki rau ka nanumi rau kina na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Joni 5:2–16, Maciu 12:1–13, Luke 13:11–17, 14:1–6, ivakadewa nei Josefa Simici ni Marika 2:26–27, iVakatekivu 2:1–3, Lako Yani 20:8–11, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 59:9–14. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni Wiliwili: Marika 2:23–28, 3:1–6, kei na Luke 6:1–11.
3. Digia na veitaro me veivosakitaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki na kena me ra na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira sara vakalevu ena nodra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi: iVolatabu se Veiyalayalati Vou me ra yadua na gone.

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

Sureti ira na gone me ra tukuna ki na kalasi na sala era vakaraitaka kina na nodra loloma kei na veiqaravi vei ira na tani ena loma ni macawa. Me ra tukuna me baleta na veika era dui sota kaya.

iTavi Qaravi ni Malele

Kerei ira na gone me ra laveta na ligadra kevaka era nanuma ni ra kila na isau ni iba oqo:

Sa tukuni vakavica ena ivolanikalou.

Erau tukuna na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito ni sa rui bibi.

E savasava.

O ira na tamata era maroroya ka doka era vakaraitaka ni ra lomana na Tamada Vakalomalagi kei Jisu.

E dua vei ira na vitu.

E duatani mai vei ira na vo ni ono.

Eda qarava kina na Tamada Vakalomalagi ka vakacegu mai na noda cakacaka.

E dua na siga ni dua na macawa.

Kena isau: Na Siga ni Vakacecegu.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakavulica na ivakamacala ni veivakabulai nei Jisu ena siga ni vakacecegu mai na ivolanikalou ka tuvani tu ena iwasewase na “Me Vakarautaki.” (Eso na vakatutu ni veisala me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)

Ni o sa vakavulica na ivakamacala oqo, vukei ira na gone me ra kila ni o ira na Jiu ena gauna i Jisu era a sega ni bulataka na siga ni vakacecegu me vaka era a vakaroti kina. Era a bulia eso na lawa dredre ka sega ni vukea nodra qarava na Tamada Vakalomalagi. Me kena ivakaraitaki, na ibuki e rawa ni rau semati vata ena dua ga na liga e donu vakalawa me vesu ena Siga ni Vakacecegu, ia kevaka e gadrevi me sereka e rua na liga e sa na cala vakalawa. "Mo vakamakama se boko buka ena Siga ni Vakacecegu e [tabu vakalawa]. E tabu me. . . . vakadodo-donutaki na sui, se semati vata e dua na ramusu ni sui. . . .Ke dua e buluti koya na icaca ni vale ena Siga ni Vakacecegu, e rawa ni keli tani mai, kevaka e bula tiko, ia kevaka e sa mate, me biu tu ga ena vanua oya me yacova ni sa cava na Siga ni Vakacecegu" (James E. Talmage, *Jesus the Christ*, tt. 215–16).

E a vakavulica o Jisu vei ira na Jiu ni veilawa oqo e cala. E vakaraitaka mai na nona ivakaraitaki ni Siga ni Vakacecegu na siga me vakarokorokotaki kina o koya kei na Tamana mai na noda caka vinaka kei na noda cakava na ka e yaga, me vaka na noda vukei ira na tamata.

Taro Me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na veivakatakilakila ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni, vakayagataka na veitaro o vakila ni na vukei ira vakavinaka na gone ena nodra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli ena nodra bula. Ni o wilika vata tiko kei ira na gone na veidusidusi ena vukea me ra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava eda sa vakaroti me da cakava ena Siga ni Vakacecegu? (Lako Yani 20:8–11.) Na cava eda vakaroti kina me da cakava na ka oqo? (iVakatekivu 2:1–3.)
- Na cava e cakava o Jisu ena Siga ni Vakacecegu me vakabulai koya na tamata sa tauvimate tu vakadede? (Joni 5: 6, 8); na tagane sega ni dodoka rawa na ligana? (Maciu 12:13); na marama vakalairoro? (Luke 13:13); na tagane tauvimate? (Luke 14:4. Vakamacalataka ni tauvimate e vu mai na vuvuce ni yago.) E rawa beka ni ciqomi ena Siga ni Vakacecegu Edaidai? Na cava na vuna?
- Na cava na vuna era doloka kina na sila ena Siga ni Vakacecegu na tisaipeli? (Maciu 12:1.) Na veika yaga cava soti me da cakava e veisiga yadua, ena Siga ni Vakacecegu sara mada ga?
- E vakarokorokotaka vakacava o Jisu na Siga ni Vakacecegu? Era vakarokorokoraka vakacava na Jiu? (Vukei ira na gone me ra kila ni o Jisu e vakarokorokotaka na Siga ni Vakacecegu me vukei ira na tamata ka cakava kina na nona veidokai vei Tamana Vakalomalagi.)
- Na cava e rua na vu ni nodra a cudruvi Jisu na nodra iliuliu na Jiu? (Joni 5:18.)
- O cei e bulia na lawa me baleta na Siga ni Vakacecegu mai na ivakatekivu kei vuravura? (Maciu 12:8; iVakatekivu 2:1–3. Taleva tale vei ira na gone ni o Jisu Karisito a bulia na vuravura ena nona veiliutaki na Tamada Vakalomalagi.) Na cava na nomu nanuma me baleta na vakananau nei Jisu ena nodra sa veisautaka na Jiu na lawa a tauyavutaka?
- Na cava na nomu nanuma me baleta na veika era vakila na tagane sa tauvimate tu vakadede ena yasa ni tobu ni wai mai Peceseita, na marama vakalairoro, na tagane sega ni dodoka rawa na ligana, kei na tagane ka tauva na vuvuce ni yago ena gauna era sa vakabulai kina? (Luke 13:13.) E doka vakacava o Jisu na Tamana mai na nona cakava na veika oqori ena Siga ni Vakacecegu?

- Na cava o nanuma me ibalebale ni nona kaya ko Jisu ni tara vakalawa na caka vinaka ena Siga ni Vakacecegu? (Maciu 12:12.) Mo na kila vakacava na ka vinaka me caka ena Siga ni Vakacecegu? (Lako Yani 20:8–11; V&V 59:9–14.)
- A cava soti na ka me da kakua ni cakava ena Siga ni Vakacecegu? Me veivosakitaki na itukutuku oqo mai na Mataveiliutaki Taumada: “E dodonu meda kakua ni volivoli ena Siga ni Vakacecegu kei na vakaitavi ena veika vakabisinisi eso itavi qaravi ni qito eso” (*Ensign*, Janueri 1993, t. 80).

Veivosakitaka na vosacavuti oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball: “na vakarokorokotaki ni Siga ni Vakacecegu sa i koya na ivakatakilakila ni noda lomana vakalevu na Tamada Vakalomalagi” (*The Teachings of Spencer W. Kimball*, t. 218). Me ra veivosakitaka na gone na veisala e ganita me rawa ni ra vakaraitaka nodra lomana na Tamada Vakalomalagi ena Siga ni Vakacecegu me vaka nodra la’ki lotu, wilika na ivolanikalou, volavola ena nodra ivolaniveisiga, veisiko vei ira na wekadra kei ira na tauvimate, marautaka na vakatorocaketaki ni ivakatagi, sokalou, qaravi ira na tani, kei na vakaitavi ena itavi qaravi vakavuvale ena vakacegu. Kevaka e cavuti e dua na itavi qaravi ka lomatarotarotaki, me ra kerei na gone me ra vakatulewa ena itavi qaravi oya kevaka e gaunisala vinaka me ra vakaraitaka kina nodra lomana ka rokova na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito se kevaka e ganita me qai caka ena duatale na siga.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena gauna cava ga ni lesoni se me raillesuvi, ivakalekaleka, se ibolebole.

1. Me ra vulica na gone na Vunau kei na Veiyalayalati 59:9–23 ka tuva eso na itavi qaravi ka vakarota na Turaga me da cakava ena Siga ni Vakacecegu kei na veivakalougatataki e sa yalataka tu vei keda ena noda maroroia na ivakaro oqori
2. Me ra vola na gone na veicakacaka era dau raica ni ra dau cakava na tamata ena siga ni Vakacecegu. Mo lewa na itavi qaravi oqo kevaka e veiganiti kei na Siga ni Vakacecegu mai na kena tarogi na veitaro oqo:

E na vukei au beka na noqu dokai rau na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito?

E salavata beka kei na ivakaro a solia vei keda na Tamada Vakalomalagi me baleta na Siga ni Vakacecegu?

E veivakacegui beka?

E dua beka na kena yaga vua e dua?

Bolei ira na gone me ra cakava eso na ituvatuva me baleta na kena maroroia na Siga ni Vakacecegu me rokovi.

3. Me veivosakitaki na itukutuku mai na Mataveiliutaki Taumada oqo: “Keitou vakamasuti kemuni taucoko na Yalododonu Edaidai mo ni rokova na siga oqo ka vagalalataki kemuni mai na itavi qaravi vakavuravura ka soli kemuni vakatabakidua me curumi kemuni na yalo ni qaravi Kalou, vakavinavinaka, veiqaravi kei na itavi qaravi vakavuvale ka veiganiti vata kei na Siga ni Vakacecegu. Ni o ni lewe ni Lotu tovolea mo ni cakava na itavi qaravi ni Siga ni Vakacecegu me vakayagataka vata na vakanananu kei na Yalo ni Turaga, nodra bula ena vakasinaiti ena marau kei na vakacegu” (*Ensign*, Jan. 1993, t. 80).

4. Me ra vola na gone ena dua na tikinipepa ka qai ukutaka ena peni duiroka na veivosa au na maroroya na Siga ni Vakacecegu me rokovi.

iTinitini

iVakadinadina	Wasea nomu ivakadinadina ena kena bibi ni maroroi na Siga ni Vakacecegu me rokovi mai na kena caka na ka e vinaka ka yaga vakalevu kei na veivakalougatataki o sa taura me kena isau. Vakaugeti ira na gone me ra cakava na veika ena Siga ni Vakacecegu me dokai kina na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Joni 5:2–16 me railesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

Jisu Karisito e Vakayagataka Nona Kaukauwa ni Matabete Me Vakalougatataki Ira na Tani

iNaki ni Lesoni

Me ra vukei na gone yadua me ra kila vakavinaka cake na kaukauwa ni matabete.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Marika 4:35–41, 6:33–44, Luke 9:37–43, Maciu 14:23–33, Cakacaka 10:38, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 13, 27:12, 124:123. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: Maciu 8:23–27; Joni 6:1–14, 16–21; kei na *iVakavuvuli Talei*, wase 13.
3. Digia na veitaro me veivosakitaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ka ra na okati kina na gone ka vukei ira vakavinaka sara me ra rawata na inaki ni lesoni
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. iVolatabu se iVolatabu Vou me ra yadua na gone.
 - b. iYaloyalo 7-15, Vakaruruya na Cagi (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 214; 62139); 7-16, Vakani ira na Lima na Udolu (62143); kei na 7-17, Taubale e Dela ni Wai o Jisu.

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Me boko na cina ena rumu, se me waqa na cina livaliva. Taroga se cava e gadrevi me waqa kina na cina. (Livaliva). Me ra tukuna vei iko na gone eso na ka eda vakayagataka ka gadrevi kina na livaliva me rawa ni cakacaka. Na mataqali kaukauwa cava tale e tiko? Tukuna vei ira na gone edaidai eda na vulica kina me baleta e dua na kaukauwa, sa i koya na kaukauwa uasivi duadua, e uasivi cake mai na kaukauwa vakatamata. Sa i koya na kaukauwa ni Kalou. Eda vakatoka me matabete.

Duatale na iTavi Qaravi ni Malele

Vakaraitaka vei ira na gone na makeneta kei na so na tikitiki ni kaukamea. O ira na gone me ra vakayagataka na makeneta me dreti ira na tikini kaukamea ena dela ni teveli. Kevaka e sega nomu makeneta, uvuca e dua na baluni qai masiraka ena isulu me rawa ni kabi kina e lalaga se vua e dua na gone. E rawa talega me dua na gone me seruta na uluna vakavica qai vakayagataka me tomika cake kina eso na tikinipepa lalai.

- Na cava e vakavuna me dreta na makeneta na kaukamea, me kabita na lalaga se na isulu na baluni, se me tomika cake na tikinipepa na iseru? (Na makeneta e tiko kina na kaukauwa ka dau dreta na kaukamea. Na livaliva lalai e vesuka tu na baluni ena lalaga se isulu, se na iseru me tomika cake mai na tikinipepa.)

- Na kaukauwa cava soti tale e rawa ni o vakayagataka? (Tibi ni liva, livaliva, cagi kei na so tale.)

Vakamacalataka vei ira na gone ni ra sa na vulica na kaukauwa ka uasivia na kaukauwa taucoko ga. Sa ikoya na kaukauwa ni Kalou, na matabete.

iVakamacala ni
iVolanikalou kei
na Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Ena nomu vakayagataka na iyaloalo ena kena gauna veiganiti, vakatavulica na ivakamacala e baleti Jisu ena nona vakayagataka na nona kaukauwa. (Me baleta eso na veisala vakaturi me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.)

1. Vakaruruya na Cagi (Marika 4:35–41)

- Na cava era vakila na tisaipeli i Jisu ena gauna ni cagi kaukauwa? (Marika 4:38.) Na cava na vuna era nanuma kina ni sega ni kawaitaki ira o Jisu? O kila vakacava ni kawaitaki iko tiko na Tamada Vakalomalagi?
- E vakaruruya vakacava o Jisu na cagi kaukauwa? (Marika 4:39.)
- Na kaukauwa cava e vakayagataka o Jisu me vakaruruya kina na cagi kaukauwa? (Nona kaukauwa—na kaukauwa ni Kalou.) Na cava eda vakatoka kina na kaukauwa kei na lewa ni Kalou? (V&V 124:123. Na Matabete.)
- Ni sa oti na nona vunauca na cagi, na cava a tarogi iratou kina na nona tisaipeli o Jisu? (Marika 4:40.)
- Na cava era vakila na tisaipeli me baleti Jisu ni oti na nona vunauca na cagi? (Maciu 8:27; Marika 4:41.)

2. Vakani ira na lima na udolu (Marika 6:33–44)

- Na cava na nomu vakasama e vu ni nodra muri Jisu na tamata ki na loma ni veikau? (Marika 6:33.) Na cava e cakava taumada o Jisu ni bera nona cakava na cakamana ni nona vakania na lewe lima na udolu? (Maciu 14:14.) Na kaukauwa cava e vakayagataka o Jisu me vakabulai ira kina na tauvimate? (Na kaukauwa ni matabete.) O cei na ivurevure ni kaukauwa ka vakalougatataka na noda bula? (Cakacaka 10:38.)
- Na kaukauwa cava e vakayagataka o Jisu me vakarautaka na kakana me rauta taucoko na tamata? Na cava e cakamana kina na levu ni kakana e vo tu? (Marika 6:42–44; John 6:12–13.)

3. Vakabula o Jisu e dua na Gonetagane ka tiko vua e Dua na Yalo Velavela (Luke 9:37–43)

- Na cava e leqa vua na luvena tagane e dua na tamata? (Luke 9:38–40.) Na cava e kerea na tamata oqo me vakayacora o Jisu?
- Na cava e a qai cakava rawa o Jisu vua na gonetagane? (Luke 9:42.) Na cava era a cakava na tamata era a tiko vata kei Jisu ena ka ni cakamana oqo? (Luke 9:43.)
- O cei tale e a lakova na tamata oqo me kere veivuke kina? (Luke 9:40.) Na cava na nomu nanuma eratou sega ni vukea rawa kina na tamata oya kei na luvena na tisaipeli? Na cava na vuna e vakatokai iratou kina na nona tisaipeli o Jisu me ratou "itabatamata sa sega ni vakabauta"? (Luke 9:41.) Na cava na vuna o nanuma kina ni yaga na vakabauta ena kena cakacaka na kaukauwa ni matabete?

4. Lako voli e dela ni wai (Maciu 14:22–33)

- Na kaukauwa mai vei e lako kina e dela ni wai o Jisu ki na waqa era tiko kina na nona tisaipeli? Na cava era nanuma na tisaipeli ena nodra raici koya ena imatai ni gauna? (Maciu 14:26.) Na cava e tukuna vei ira o Jisu? (Maciu 14:27.)

iVakaleka ni Taro
me Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vakamacalataka ni o Jisu e vakayacora e va na ka veivakaurabuitaki mai na nona kaukauwa. E vakayacora talega e vuqa na cakamana ena nona vakayagataka na kaukauwa ni matabete. E wasea o Jisu na nona kaukauwa vata kei ira era taura tu na matabete ena gauna oqo.

O Pita, Jemesa kei Joni eratou a taura na idola ni matabete ena Ulunivanua ni Veivakamataliataki (Maciu 17:1–9). Na idola ni matabete oqo a soli vei iratou o Pita, Jemesa, kei Joni me rawa kina ni tiko vei iratou na kaukauwa vakamatabete ena gauna e sa lako kina o Jisu. Me sa Peresitedi ni Lotu o Pita ena gauna e sa tucake kina o Jisu, ka na gadreva na idola ni matabete me tomana tiko kina na cakacaka ni Lotu.

- Na idola ni matabete cava erau a solia o Mosese kei Ilaija vei Pita, Jemesa kei Joni? (O Mosese e a solia vei rau na idola ni matabete ni vakasoqoni vata tale kei Isireli; ka mai solia vei rau o Ilaija na idola ni kaukauwa ni veivauci [raica na V&V 110:12–16].)
- Eda vakayagataka vakacava na idola ni vakasoqoni vata edaidai? (Yavu ni Vakabauta 1:10. Cakacaka ni Kaulotu.) E rawa vakacava mo vakaitavi ena cakacaka vakadaukaulotu ena gauna oqo, ka rawa vakacava mo vakarautaki iko mo qarava na cakacaka vakadaukaulotu?
- Evei na vanua me da vakayagataka kina na idola ni veivauci edaidai? (Ena loma ni valetabu.) E rawa ni o vakarautaki iko vakacava mo lako ki na valetabu?

Vakamacalataka ni oti na mate nei Jisu kei iratou na iApositolo a kautani mai vei ira na tamata e vuravura na veivakalougatataki ni Lotu kei na matabete. E kena dodonu me a vakalesui tale mai ki vuravura na matabete. A vakalesuya tale mai o Jisu na nona lotu kei na matabete mai vei Josefa Simici me rawa kina vei keda taucoko me da ciqoma na veivakalougatataki ni matabete ena noda bula edaidai.

- Na cava e bibi kina me tiko ena Lotu ena gauna oqo na matabete? Na cava soti na matabete e rua? A vakalesui mai vakacava na Matabete i Eroni? (V&V 13.) A vakalesui mai vakacava na Matabete i Melikiseteki? (V&V 27:12.)

Vukei ira na gone me ra kila ni gonetaganane kilikili e rawa ni ra ciqoma na matabete vata oya ka a vakalesuya mai o Joni na Dauveipapitaisotaki vei rau o Josefa Simici kei Oliver Cowdery. Vakamacalataka ni nodra ciqoma na gonetaganane na Matabete i Eroni, sa soli kina vei ira na kaukauwa me ra veiqaravi ena yaca ni Kalou ena nodra vakalougatataki ira na lewe ni nodra tabanalevu se tabana. (Raica na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 5.)

- Na veivakalougatataki cava beka eda ciqoma mai na kaukauwa vakamatabete? (Vakatokayacataki kei na vakalougatataki ni gonelalai, papitaiso, vakadeitaki, na sakaramede, vauci vata ena valetabu, kei na vuqa tale.) Na noda veivakalougatataki cava eda na ciqoma mai vei ira na matabete? (Veivakalougatataki ni tauvimate, veivakalougatataki vakatama, kei na dauveituberi vakavuvale.)
- Sa vakalougatataka vakacava na matabete na nomu bula?

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi vata oqo ena gauna cava ga ni lesoni se me railesuvi, vakalekalekataki, se bolebole.

1. Ena veitikinipepa lobi vola kina na *Papitaiso kei na Veivakadeitaki, Vakalougatataki ni Tauvimate, Dua na Veivakalougatataki Vakatama, Vakamau ena Valetabu, kei Na Sakaramede*. Biuti ira na tikinipepa ena dua na kato se waqanivola me volai kina "Cakacaka Tabu ni Matabete kei na Veivakalougatataki." Tukuna vua e dua na gone me taura mai e dua na tikinipepa ka wilika ki na kalasi. Me veivosakitaki na itavi ni matabete ena veivakalougatataki se na cakacaka tabu. Me tokaruataki ena veitikinipepa tale eso. Kerei ira na gone me ra wasea na veika era sotava ena cakacaka tabu kei na veivakalougatataki oqo.
2. Railesuva na ikalima ni yavu ni vakabauta, ka vukei ira na gone me ra cavuqaqataka.
3. Lagati se wiliki na qaqa ni sere "Master, the Tempest Is Raging" (*Hymns*, no. 105).
4. Vakaraitaka na iyaloalo "A Boy and the Power of God," ikatolu ni wasewase ni *Primary Video Collection* (53179).
5. Vakamacalataka ni gauna e sa yabaki tinikarua kina e dua na gonetagane ena Lotu, sa na rawa vua, kevaka e bula kilikili kaya, me ciqoma na Matabete i Eroni ka tabaki ki na itutu ni dikoni. Me vakarautaki na veitikinipepa volai oqo:

Veisoliyaka na Sakaramede
Soqona na isolisoli ni lolo
Dau kau itukutuku nei bisopi
Taqomaka na iyaya ni Turaga

Kerei ira na gone me ra cavuta na nodra itavi na dikoni. Ni ra sa solia na gone e dua na kena isau dodonu, tuvana na veitikinivosa e veirauti vata kaya. Vukea na nodra vakatakila na itavi taucoko mai na nomu soli vakasama vei ira kevaka e gadrevi.

iTinitini

iVakadinadina

Wasea nomu ivakadinadina ena kaukauwa ni matabete ka tu vei Jisu. Wasea talega na nomu ivakadinadina ni tu talega na kaukauwa vakabete vata oqori vei ira na tagane bula kilikili ena Lotu ena gauna oqo ka so na veivakalougatataki ena takavi keda mai na matabete duadua ga.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Marika 4:35–41 me railesuvi kina na lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone ena kena vakaukauwataki na nodra vakabauti Jisu Karisito mai na nodra vulica na cakamana e yaco me vaka na lewa ni Tamada Vakalomalagi ni da vakabauta.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Marika 2:1–12, 5:21–43, kei na 1 Nifai 7:12. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. iKuri ni wiliwili: Maciu 9:1–8, 18–31; 17:20; Luke 8:41–56; Ica 12:6, 12, 16, 18; kei na *iVakavuvuli Talei*, wase 18.
3. Digia na veitaro me veivosakitaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki me ra vakaitavi kina na gone ka na vukei ira sara vakalevu me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. iVolatabu se Veiyalayalati Vou me ra yadua na gone.
 - b. iYaloyalo 7-18, O Jisu ni Vakalougatataka na Luvena Yalewa o Jairusi (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 215; 62231).

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

iTavi Qaravi
ni Malele

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena dua na masu.

Tarogi ira na gone kevaka e dua e a bau tauvimate bibi. Me ra qai veitalanoa-taka na kena ivakatautauvatani ka vakamacalataka na cava e qai cakava na vuvale me vukea na kena vakavinakataki cake na nona bula. O ira na gone era sa ciqoma oti na veivakalougatataki ni matabete me ra tukuna vei ira na vo ni gone me baleta na veika era sota kaya. Vukei ira na gone me ra kila ni ra vakaraitaka na nodra vakabauti Jisu Karisito mai na masu kei na nodra kerea na veivakalougatataki ni matabete ena gauna era leqa kina se ni ra tauvimate.

Vakamacalataka vei ira na gone ni italanoa ni lesoni oqo e baleti ira na tamata a vakabulai ira o Jisu me baleta na cecere ni nodra vakabauti koya.

iVakamacala ni
iVolanikalou kei
na Veitaro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vakavulica na ivakamacala ni nona veivakabulai o Jisu me vaka e kunei ena ivolanikalou ka volai tu ena iwasewase “Me Vakarautaki” (Na vakatutu me baleta na veisala me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)

1. O Jisu ena Nona Vakabula na Tamata Tauvi Paralasi (Marika 2:1–12)

- Na cava e kaya taumada o Jisu vua na tamata tauvi paralasi (sega ni tarovi rawa na yavavala ni masela)? (Marika 2:5.) Na cava eratou sa veinanuyaka na vunivola ena vosa nei Jisu? (Marika 2:7.) A cava na vosa vakacacataki? (Vakaraitaki ni sega ni doka na Kalou se lasutaka tiko ni o koya na Kalou.) A vosa vakacacataki beka o Jisu? Vukei ira na gone me ra kila ni rawa vei

Jisu me vosota na ivalavala ca baleta ni o koya na Luve ni Kalou, ia o ira na vunivola era a sega ni vakabauta ni o Jisu na Luve ni Kalou.

- Na cava e a kaya o Jisu vei ira na vunivola? (Marika 2:8–9.) Na cava e kaya vua na tamata tauvi paralasi? (Marika 2:10–11.)
- Na cava era kaya na tamata ena nona sa vakabulai na tamata tauvi paralasi? (Marika 2:12.) Na cava na nomu nanuma e vu ni nona vakabulai na tamata oqo?

2. O Jisu e a Vakatura mai na Mate na Luvei Jairo Yalewa (Marika 5:21–24, 35–43)

Vakaraitaka na iyalo 7-18, Jisu ni vakalougatataka na luvena yalewa o Jairo.

- O cei o Jairo? Eda kila vakacava ni o koya e vakabauti Jisu? (Marika 5:22–23.) E vukei Jairo vakacava o Jisu me vakaukauwataka na nona vakabauta? (Marika 5:35–36.)
- Ena nodrau lako mai o Jisu vata kei Jairo ki na vale nei Jairo a cava era a cakava tiko e kea eso na tamata? (Marika 5:38. Vakamacalataka ni kena ivakarau tudei ena gauna ni lolosi vaka koya era na tagi ka qoqolou vakalevu ni dua na daulomani e mate.) A cava na kena duidui ena kedrau maliwa mai na ka e vakayacora o Jairo kei ira era lolosi tiko?
- Na cava o nanuma e vakavuna na nona vakatalai ira ki tautuba ko ira era sega ni vakabauta ko Jisu ni bera na nona curu ki na nona rumu na goneyalewa me vakabula? (Marika 5:40.)

3. Vakabula o Jisu na yalewa turidrabalavu (Marika 5:25–34)

- E vakaraitaka vakacava na yalewa ka tara na isulu nei Jisu na nona vakabauti Jisu? (Marika 5:27–28.)
- E kila vakacava o Jisu ni sa tara na nona isulu na yalewa? (Marika 5:30.) Na cava na vuna me matalia kina vei koya ni vakila e dua ni tarai koya? (Marika 5:31.)
- Na cava na vuna e vakabulai kina na yalewa? (Marika 5:34.) Vakamacalataka ni a sega ni dua na cakamana e tiko ena nona isulu o Jisu. E vakabula na yalewa na nona vakabauti Jisu e baleta talega ni nona lewa na Tamada Vakalomalagi. Na cakamana cava soti e dau yaco ki na noda bula me baleta na veicakacaka lalai eso?

Vakaleleka ni Taro me Veivosakitaki ka Vakayagataki

- Na cava na nomu nanuma e vakayacora tiko kina o Jisu na cakamana? (Maciu 9:29–30; Marika 1:41; 2:5, 10; 5:36. Me vakadinadinataka ni o koya na Luvena vakalou na Kalou, me vakaukauwataka na nodra vakabauta o ira era vakadinati koya, baleta ni lomani ira ka kauwaitaki ira era gadreva tu na veivuke, ka baleta talega na nodra vakabauta o ira era vakadinata.)
- Na cava eso na cakamana e yaco tiko ena noda bula edaidai?

Vukei ira na gone me ra kila kevaka eda vakabauti Jisu Karisito ka buladodonu, eda na sotava na cakamana me vaka na lewa ni Kalou (raica 1 Nifai 7:12).

- Vakamacalataka ni vuqa na gauna na tamata e vakaleqai se tauvimate ena sega ni vakabulai ena nona dau masu. E kena ibalebale beka oya ni sega na noda vakabauta? A cava na vuna? Na cava beka e vuna me sega kina ni vaka na lewa ni Kalou me vakabulai e dua na tamata? (Na kalou ena vinakata me vakatovolea na vakabauta ni vuvale ni tamata oya, ena vinakata na tamata oya me bucina cake na nona yalovosota, kei na so tale.)

Railesuva na vosa cavuti oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball: “E sega ni dau vakabulai ira na tauvimate ena veigauna taucoko na Turaga, se me taqomaki ira na tu ena veivanua rerevaki. E sega ni dau vakacegui ira wasoma na yalo sega ni dau vei vosoti kei na yalorarawa, na ituvaki sega ni namaki oqo e rawa ni tiki ni inaki levu ni navunavuci” (*Tragedy or Destiny*, t. 5).

- Na cava beka na kena ibalebale me da vakabauti Jisu Karisito? (Ni da vakadinata ni o Jisu Karisito e Luve ni Kalou ka iVakabula kei vuravura, ni da vakadinata ni o Jisu e tu vua na kaukauwa taucoko, ni da nuitaka ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu erau na cakava na ka e uasivi vei keda, noda ciqoma na lewa ni Kalou, na gagadre ni talairawarawa ki na lewa ni Kalou.)
- E rawa vakacava mo bucina vakalevu cake sara na nomu vakabauti Jisu Karisito?

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena gauna cava ga ni lesoni se me railesuvi kina, vakalekalekataki, se bolebole.

1. Tokaruataki na i kava ni yavu ni vakabauta, qai tarogi ira na gone se cava era nanuma kina ni “vakabauta na Turaga o Jisu Karisito” e imatai ni ivakavuvuli ni kosipeli. Me ra tokaruataka tale na tikina ena nodra vakanananu se vukei ira me ra cavuqaqataka.
2. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na 1 Nifai 7:12, me tekivu ena malanivosa “sa rawa vua na Turaga.”
3. Kerei ira na gone me ra vakamacalataka se eda kila vakacava ni bula tiko ni kua o Jisu Karisito. E rawa talega ni o cakava eso na tikinipepa volai me baleti ira oqo kei na so tale na isaunitaro o vakasamataka. E rawa talega mo vola eso na vosa bibi ena papanivolavola.

Na ivolanikalou era vola na parofita e tukuna vei keda me baleti Jisu Karisito.
Eso tale era sa vakadinadinataki koya.
E rawa ni da vakila na nona loloma.
A raici koya o Josefa Simici ka vakaroti kina me tauyavutaka tale na nona lotu.
Kevaka eda dau masu, ena vakadinadinataka vei keda na Yalo Tabu ni bula tiko o Jisu.
4. Lagati se wiliki na qaqa ni sere “Faith” (*Children’s Songbook*, t. 96).
5. Kerei ira na gone me ra wilika na Maciu 17:20. Vakamacalataka ni sore ni mosita e sa rui lailai, ia ena tubu me dua na vunika vakaitamera. Kevaka e kaukauwa tu na noda vakabauta me vaka e dua na sore ni mosita me tubu ki na dua na vunika levu, e rawa ni da cakava na veika lelevu cake sara.

iTinitini

- iVakadinadina Vakadinadinataka ni kevaka eda vakabauti Jisu Karisito, e rawa ni da sota kaya na cakamana me vaka era a sota kaya na tamata nei Karisito donumaka na nona gauna. O na rairai gadreva mo wasea e dua na cakamana ena nomu bula se sureti ira na lewenikalasi me ra wasea na nodra vakataki ira.
- Vakatutu ni
Wiliwili e Vale Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Marika 2:1–12 me railesuvi kina na lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

Na Vosa Vakatautauvata ni Daukakaburaki kei na Witi kei na Sila Ca

iNaki ni Lesoni

Me vukea na gone yadua ena nona kila ka vakayagataka na itukutuku vakayalo ena rua na vosa vakatautauvata e a kaya o Jisu.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 13:1–9, 18–30, 37–43; Marika 4:14–20; Luke 8:11–15; kei na Vunau kei na Veiyalayalati 86:1–7. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica "Vakarautaka Nomu Lesoni," t. vi, kei na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.).
2. iKuri ni wiliwili: Marika 4:1–9, Luke 8:4–8, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 101:65–66.
3. Digia na veitaro me veivosakitaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki na kena me ra vakaitavi kina na gone ka na vukei ira sara vakalevu me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. iVolatabu se Veiyalayalati Vou me ra yadua na gone.
 - b. Pepa me ra yadua na gone ka volai koto kina "i-Ba ni iTukutuku Vunitaki" se me dua ga na i-ba levu me ra solevaka na gone.

I-Ba ni iTukutuku Vunitaki

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7
5	6	K	E	I	M	A	M	I	7	8	V	U	L	I	9
2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8
7	M	A	I	8	9	N	A	1	2	V	O	S	A	4	5
3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	8	V	A	K	A	T	A	U	T	A	U	V	A	T	A
3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi Qaravi
ni Malele

Solia vei ira na gone na pepa o a vakarautaka se na i-ba levu ka tukuna vei ira na gone me ra vakasaqara na itukutuku ka vunitaki tiko ena kedra maliwa na veinaba.

Vakamacalataka ni gauna e vakavulici ira kina na tamata o Jisu, ena vuqa na gauna e dau veivakatavulici ena vosa vakatautauvata, oya na italanoo leleka ka vunitaki tu kina na itukutuku vakayalo.

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki ena
iVakamacala ni
iVolanikalou

Vakavulici ira na gone ena vosa vakatautauvata ni dau kakaburaki (na tamata dau tei sorenikau) kei na vosa vakatautauvata ni witi kei na sila ca. (Na vakatutu ni veisala me vakatavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.) Vakamacalataka ni ena gauna e vakavulica kina o Jisu na vosa vakatautauvata, e a vakayagataka na veika e sa matau vei ira na tamata me vakavulica kina na itukutuku vakayalo. Ena nomu veivosakitaka na vosa vakatautauvata, me ra rogoca na gone na itukutuku vakayalo vunitaki.

1. Na Vosa Vakatautauvata ni Daukakaburaki (Maciu 13:1–9, 18–23; Marika 4:14–20; Luke 8:11–15)
 - Ena vosa vakatautauvata ni daukakaburaki, na cava e vosa kina o Jisu ka rogorogo matau vei ira na tamata? (Maciu 13:3–8.)
 - Wilika vata kei na kalasi na Maciu 13:18–23, Marika 4:14–20, kei na Luke 8:11–15. Na cava o nanuma me sorenikau? Na cava era matataka na manumanu era kania na sorenikau? A cava na vanua veivatu? A cava na veiwa vakavotona? A cava na vanua vinaka? Na cava na wakana? Na cava soti na iyau vakavuravura?
 - Eda vulica vakacava na vosa ni Kalou?
 - E dodonu me da ciqoma vakacava na vosa ni Kalou? E dodonu me da mataqali "vanua" vakacava? (Maciu 13:23.)
 - Na itukutuku vakayalo vunitaki cava e koto ena vosa vakatautauvata ni dau kakaburaki?
2. Na Vosa Vakatautauvata ni Witi kei na Sila ca (Maciu 13:24–30)
 - Na veivosa rogorogo matau cava e cavuta o Jisu ena vosa vakatautauvata ni witi kei na sila ca?
 - O cei o nanuma ena vosa vakatautauvata oqo me dau ni kakaburaki? Na cava e matataka na witi? O cei e lako mai na bogi me kaburaka na sila ca? Na cava na sila ca? Na cava e matataka na tatamusuki? Wilika na Maciu 13:37–43 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 86:1–7 vata kei ira na gone ka taroga na veitaro oqo.
 - O koya e vei o vinakata, mo witi se mo sila ca? Baleta na cava?
 - A cava na itukutuku vakayalo vunitaki ena vosa vakatautauvata oqo?

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni o vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi oqo ena gauna cava ga ni lesoni se me raillesuvi, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Cakava e dua na ivolakabi me tautauvata kei na kena oqo me vukei ira na gone me ra kila na ibalebale ni rua na vosa vakatautauvata, se vola na itukutuku ena papanivolavola ni o veivosakitaka na vosa vakatautauvata. Ni o sa vola taucoko na itukutuku, lesuva tale me raillesuvi kina. Me ra cakava vakataki ira na gone na nodra ilavelave ni ivolakabi.

Vosa Vakatautauvata ni Daukakaburaki

Sorenikau	Kosipeli nei Jisu Karisito se na vosa ni Kalou
Qele	Lomadra o ira era rogoca na vosa
Ena bati ni sala	Sega ni kila
Ena dela ni vanua veivatu	Rogoca ia e sega na wakana; levaleva totolo
Ena kedra maliwa na vanua veiwa vakavotona	Ora tiko ena ogaoga kei na iyau vakavuravura
Ena qele vinaka	Rogoca ka kila
Manumanu vuka	Setani
Vuanikau	Cakacaka vinaka

Vosa Vakatautauvata ni Witi kei na Sila Ca

Daukakaburaki	Jisu Karisito kei na nona iApositolo
Sorenikau vinaka (witi)	Dau muri Jisu
Lomanibai	Vuravura
Meca	Setani
Sila ca (co ca)	Dau muri Setani
Dautatamusuki	Agilosu
Tatamusuki	iKarua ni Lako mai nei Jisu

2. Kauta mai e dua na sore ni (vuanikau, kakana draudrau, raisi, witi, bini). Me veivosakitaki na cava e gadreva na sorenikau me vuavuaivina ka bulabula vinaka kina. Taroga vei ira na gone se cava ena yaco ki na sorenikau kevaka era a tei ena yasa ni sala, ena vanua veivatu, se ena maliwa ni veiwa vakavotona. Vakatautauvatana oqo ki na teivaki ni vosa ni Kalou e lomada. Me ra veivosakitaka na gone na mataqali yalo vakacava era matataka na veimataqali qele kei na cava e gadrevi me tubu kina na kosipeli ka vuataka na vuanikau vinaka ena noda bula.
3. Vola na vosa *daliga, mata*, kei na *uto* ena papanivolavola.
 - Na cava o cakava e daligamu? matamu? lomamu? Me ra wilika na gone na Maciu 13:15. Na cava a kaya ko Jisu ni dodonu me da cakava ki na veitiki ni yagoda oqo? Vakayagataka na tikina oqo ki na vosa vakatautauvata kei na kosipeli. kevaka eda rogoca dina tiko na vosa ni Kalou, raica na dina e tiko kina, ka cakava na ka e vinakata o Jisu me da cakava, se o cei eda na tautauvata ena vosa vakatautauvata oqo?
4. Me ra vakatotomuria, rokataka, se lainitaka na matanivola ena nodra dui iba ni itukutuku vunitaki se ena kena ka levu me rawa ni laurai vakavinaka na vosa. Tukuna vei ira na gone yadua me ra cavuta e yadua na yaca ni dua na ka era vulica mai vei rau na vosa vakatautauvata e rua oqo.
5. Wilika vata kei ira na gone eso na vosa vakatautauvata ka kunei ena Maciu 13 ka vukeya me ra lewa na cava na kena ibalebale. Me vukeya nodra kila na vosa vakatautauvata, raica na James E. Talmage, Jisu na Karisito, wase 19, se "Parable" Bible Dictionary ena LDS edition of the Bible.

iTinitini

iVakadinadina	Vakadinadinataka ni o Jisu Karisito na noda iVakabula ka ni kevaka eda vulica na nona vosa ka muria na ivunau, e rawa me da na yaco me vaka na Tamada Vakalomalagi ka rawa me da na laki bula vata tale kei koya.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Maciu 13:1–9 me raillesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

Vakabula o Jisu e Dua na Tamata Sucu Mataboko

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone yadua me ra kila ni rawa me da valuta na veivakatovolei kei na bolebole e na noda lako mai vei Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu Joni 9. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica "Vakarautaka Nomu Lesoni," t. vi, kei na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.). Mo kila: Ni o vakarautaka ka vakavulica na lesoni oqo, nanumi ira tiko na gone ena nomu kalasi e vakaleqai tu na nodra rai.
2. Digia na taro me veivosakitaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki me ra vakaitavi kina na gone ka na vukei ira sara vakalevu ena nodra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaragi e gadrevi:
 - a. iVolatabu se Veiyalayalati Vou me baleti ira na lewenikalasi yadua.
 - b. Dua na tiki ni sulu me vesu kina na mata.
 - c. iYaloyalo 7-14, Vakabula na Mataboko o Jisu (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 213; 62145).

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Me vesu na mata ni dua na gone, qai kerei koya me droinitaka e dua na tiki ni dua na ka, me vaka na tiki ni talevoni, e na papanivolavola. Me lako mai na ikarua ni gone, vesu na matana, me dronitaka e dua tale na tiki ni ka vata ga o ya. Tomani tiko me yacova ni sa levu e vakaitavi e na droinitaki ni ka o ya. Me veivosakitaki vata kei ira na gone se cava e sa rui dredre kina na itavi oqo.

- E vakacava na kena dredre ni sega ni rawa ni laurai me qai droinitaki tiko na iyaloalo?
- Ena vakaevai na veika o vakila kevaka o sa sega ni rawa ni rai tale?

Tukuna vei ira na gone ni o na vosa tiko me baleta e rua na mataqali mataboko. Tukuna vei ira me ra rogoca na kena duidui na mataqali mataboko ena nomu vakatavulica tiko na ivakamacala ni ivolanikalou.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakaraitaka na iyaloalo kei Jisu ena nona vakabula na mataboko. Vakavulica na ivakamacala ena Joni 9 na nona vakabula o Jisu na tamata sucu mataboko. (Na vakatutu ni veisala me vakatavulici kina na ivolanikalou, raica, "iVakavuvuli mai na iVolanikalou," t. vii.) Ni o sa vakatavulica tiko na italanaoa vukei ira na gone me ra kila ni o ira na Farisi (veiliutaki vakalotu vei ira na Jiu) era sa taqaya ni sa na seyavu yani na nodra taleitaki kevaka era sa vakadinati Jisu Karisito na tamata. O koya era na dau tovolea kina vakawasoma me ra vakatitigataki na tamata ena veika e cakava ka vakavulica. Era sega ni kawaitaka na dina ni kosipeli ka vakavulica ko Jisu ka sa vakavuna na nodra mataboko vakayalo. Vakamacalataka ni gauna eda dau laiva kina noda lewa kocokoco me vakalati-lati mai na noda muria na iVakabula, e rawa ni yaco me da mataboko vakayalo.

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na veivakatakilakila ni ivolanikalou ni o vakarautaka nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o vakila ni na vukei ira vakavinaka na gone e na nodra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Ni ko wilika vata tiko kei ira na gone e na kalasi na veivakatakilakila e na vukei ira ena nodra rawata na veika titobu e koto e loma ni volanikalou.

- Na cava era taroga vei Jisu na tisaipeli me baleta na tamata e a sucu mataboko? (Joni 9:2.) Na cava na vuna e so na tamata era nanuma e na so na gauna ni tauvimate kei na leqa era lako mai baleta ni dua e ivalavala ca? Na cava e kaya o Jisu ni vakavuna na mataboko? (Joni 9:3.)
- E na sala cava era mataboko vakayalo kina na Farisi? (Joni 9:16.) Na cava era beitaki Jisu kina? Na cava o nanuma kina ni ra sega ni kilai Jisu me luve ni Kalou?
- O ira na Farisi e na imatai ni nodra taroga na tamata e a sucu mataboko se cava e a yaco, e a vakatakilakilataki Jisu vakacava? (Joni 9:11.) Na ikarua ni gauna era taroga kina na tamata mataboko o ya o cei e a tukuna me o Jisu (Joni 9:17.)
- Na cava e sa yaco ki na tamata mataboko ena nona rai vakayalo ka vakayago talega? Na cava e kaya na tamata mataboko nona rai vakayalo ka vakayago talega ? Na cava e kaya na tamata mataboko nona a tarogi e na ikatolu ni gauna baleti Jisu? (Joni 9:30–33.)
- Na cava e yaco vua na tamata mataboko baleta ni a vakadinadinataki Jisu? (Joni 9:22, 34.) E na nona rogoca o Jisu ni sa vakasavi mai na valenilotu (nodra valenilotu na Jiu), na cava e qai cakava? (Joni 9:35.) Na cava o nanuma ni vakila na tamata mataboko ena nona vakasaqarai koya mai o Jisu? Na cava na iotioti ni nona vakadinadinataki Jisu? (Joni 9:35–38.) Na cava sa qai yaco kina matana vakayalo?
- Na cava na vuna o nanuma ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu nodrau vakatara vei keda na veivakatovolei kei na leqa e na nona bula? E rawa vakacava na veivakatovolei kei na leqa oqo me vukea ka walia noda mataboko vakayalo? E rau na vukei keda vakacava na Tamada Vakalomalagi kei Jisu mai na noda vakatovolei kei na veileqa? (Raica na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 4.)
- E vakacava o iko kei na nomu vuvale dou sa vakalougataki e na veivakatovolei? Vakauqeti ira na gone me ra veivosakitaka na taro oqo, ia mo qarauna na ka e dodonu me vakamareqeti e na loma ga ni vuvale me kakua ni ra veivosakitaka na gone.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa niko vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi vata oqo e na gauna cava ga ni lesoni se me raillesuvi, vakalekalekataki, se bolebole.

1. Wasea na kalasi ki na iwasewase lalai. Solia ki na veiwasewase yadua me ra wilika na veivolanikalou oqo. Me ra veivosaki ga vakaiwasewase oti me qai tukuni mai ki na kalasi se ra walia vakacava nodra dui veivakatovolei na tamata era cavuti tiko e na ivolanikalou.

Taniela 3:17–18, 23–25, 28

1 Nifai 18:16, 20–22

Mosaia 24:13–16

Alama 14:8–11

2. Vukei ira na gone me ra kila na kena bibi ni noda qarauni ira era vakaleqai tu. De daumaka mo sureta e dua sa matua ka vakaleqai tu vakayago (se na itubutubu ni dua na gone ka vakaleqai tu) me lako mai ki na kalasi me veivosakitaki na veisala me ra lomani kina o ira era vakaleqai tu; e sega ni da vakaisini ira. E rawa ni da vukei ira kevaka era gadreva me vakakina; e rawa ni da sureti ira me da qito vata; e rawa ni ra noda itokani. E dodonu me da okati ira me ra dau vakaitavi vata kei keda ena noda itavi qaravi vata.
3. Wiliki se lagati na qaqa ni sere oqo "I'll Walk with You" (*Children's Songbook*, t. 140).
4. Wiliki ka me veivosakitaki na itukutuku oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball:
 "E dodonu li me saumi mai vakatotolo na veimasu taucoko. . . e na lailai se sega na mosi, rarawa, veicati, se mate sara, kevaka me ra a sega qo, ke a sega talega na marau, rawa ka, tucaketale, sega na bula tawamudu kei na vakalou" (*Faith Precedes the Miracle*, t. 97).

iTinitini

iVakadinadina	Wasea nomu ivakadinadina ni Turaga e na vakalougatataki keda ka vukei keda mai na veivakatovolei kei na leqa kevaka eda talairawarawa ki na nona ivakaro, vakabauti Jisu Karisito, ka tovolea mo tautauvata kei koya.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatutu vei ira na gone me ra vulica mai vale na Joni 9:1–38 me raillesuvi tale kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi e na dua na masu.

Na Sipi ka Yali, na Tiki ni Siliva ka Yali, kei na Gone Cidro.

Lesoni
19

iNaki ni Lesoni Me vukei ira vakayadua na gone e na gagadre me ra vukei ira era sa malumalumu tu me ra lesu tale mai ki na itavi qaravi vata ni Lotu i Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ka masulaka Luke 15, Maciu 18:12–14, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 18:10–11. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaya e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou.
 - b. iYaloyalo 7-19, The Good Shepherd, kei na 7-20, The Prodigal Son (62155).

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na masu.

**iTavi Qaravi
ni Malele** Wasea vata kei ira na gone e dua na gauna o iko se dua tale o kila ni a yali e dua na nona iyaya vakamareqeti ka qai kune tale. Vakamacalataka vei ira na gone na kena dredre ka vakamareqeti na iyaya o ya, na cava o vakila baleta ni sa yali, na cava o cakava e qai kune tale kina, kei na kena sa kune tale e vakacava na itovo ni vakanananu. Kevaka e ganita, e rawa ni o kauta mai na iyaya ka vakaraitaka ki na kalasi. Kerei ira na gone me ra wasea e so na ka e yaco e na nodra bula ni yali e dua na ka e vakamareqeti ka qai kune tale.

**iVakamacala
ni iVolanikalou** Vakayagataka na iyaloyalo e na gauna e veiganiti, vakavulica na vosa vakatautauvata ni sipi ka yali, na tiki ni siliva ka yali, kei na gone cidroi. (Na vakatutu ni veisala me vakatavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica iVakavuvuli mai na iVolanikalou. (Na vakatutu ni veisala me vakatavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Vakavuvuli mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vakamacalataka vei ira na gone ni vosa vakatautauvata oqo, tautauvata ga na vosa vakatautauvata ni daukakaburaki kei na witi kei na tea, e vakatavulica e dua na ivakavuvuli bibi vakosipeli.

**Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki** Vulica na veitaro oqo kei na veivakatakilakila ni ivolanikalou ni o vakarautaka nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o vakila ni na vukei ira vakavinaka na gone ena nodra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Ni o wilika vata vukei ira me ra rawata na veika titobu e koto e loma ni ivolanikalou.

1. Na Sipi ka Yali kei na Tiki ni Siliva ka Yali

- Na cava e vuna e sa rui kauwaitaka kina vakalevu na ivakatawa e dua ga na sipi mai na lewe duanadrau se na marama e na dua mai na tini na tiki ni siliva? (Luke 15:4, 8.) Vakamacalataka ni o ira na tamata dravudravua na dua na tiki ni siliva se sipi e sa rui vakamareqeti vei ira. E na sala vata ga, o ira taucoko na luvei Tamada Vakalomalagi era vakamareqeti vua. E na sala vata ga, o ira taucoko na luve iTamada Vakalomalagi?
- Na cava na vuna o nanuma kina ni sa yali na sipi? O nanuma ni yali vakacava na tiki ni siliva? E rawa vakacava vei keda se dua tale eda kila me yali? Vukei ira na gone me ra kila ni da yali e vakatakilakilataka talega ni tamata e ra talaidredre tiko ki na ivakaro ka ra cakava tiko e so na ka me vakavuna nodra tawakilikili me ra lesu tale yani vua na Tamada Vakalomalagi.
- Na cava e qai cakava na ivakatawa ni sipi e na kena a yali e dua ka sa qai kune tale? (Luke 15:5.) E vakaraitaka vakacava mai na ka e cakava na nona lomana na sipi? O cei e matataka mai na ivakatawa ni sipi? Era matataki cei na sipi?
- Na cava e a cakava na yalewa me kunea tale kina na tiki ni siliva? (Luke 15:8.) Na cava e cakava o Jisu Karisito me vukei ira era sa tyali ka talaidredre ki na ivakaro? (V&V 18:10–11.) E rawa vakacava ni da vukei ira era sa yali tu beka?
- Na cava e rau qai cakava na ivakatawa ni sipi kei na yalewa ni rau sa kunea na sipi kei na tiki ni siliva? (Luke 15:6, 9.) E na vakacava beka na ka o vakila kevaka mo a vukea e dua me veivutuni ka lesu tale vei Jisu Karisito?
- Na cava o nanuma kina ni ko ira na agilosu kei lomalagi era marautaka ni sa veivutuni e dua? (Luke 15:7, 10.)

2. Na Gone Cidroi

- Na cava na ibalebale ni *cidroi*? (Daulako ka dau vakasabusabu.)
- Na cava e cakava na gone cidroi e na nona ivotavota ni iyau? (Luke 15:12–13.) Na cava nomu nanuma me kena ibalebale na “bula vakasausa”? Na cava na vuna o nanuma ni so na tamata era lewa me ra bula vakaoqo? E vakacava nomu nanuma ni vakila o tamana nona sa lako tu o luvena? E vakacava nomu vakananau kevaka e dua na lewe ni nomu vuvale e cakava talega me vaka na gone cidroi? (Qarauni ira vinaka na gone de mani dua na lewe ni nodra vuvale era talaidredre tiko ki na ivakaro.)
- Na cava e a cakava na gone cidroi me rawa kina ni kana ni sa oti nona ilavo? (Luke 15:14–16.)
- Na cava na ibalebale ni “Ni sa kilai yalona tale”? (Luke 15:17.) E vukea vakacava na nona gadreva me veivutuni na nona leqa kei na rarawa?
- Na cava na nomu nanuma e vuna na nona sa via lesu tale vei tamana? (Luke 15:17–19.) Na mataqali ililulu vakacava o tamana? (Luke 15:17.)
- E vakacava na vakananau nei tamana ni sa lesu tale yani ivale o na luvena? (Luke 15:20.) Na cava e cakava vei luvena? (Luke 15:22–24.)

- E vakacava na vakasama nei luvena qase ena nona sa kila ni sa lesu tale yani ivale na tacina gone? (Luke 15:28–30.) Na cava na vuna e bibi tiko ga kina me da lomani ira na lewe ni vuvale era talaidredre ki na ivakaro?
- Na cava e a yalataka o tama vei luvena qase? (Luke 15:31.) Na ivakaraitaki cava e cakava o tama e na nodra kauwaitaki o ira era ivalavala ca ia era sa veivutuni mai? (Luke 15:32.) E vakacava nomu vakasama e na nomu raica e dua ni sa veivutuni ka vuki tani mai na cala ki na dodonu? E vakacava na dodonu ni ka me da cakava vei ira na tamata era a talaidredre tu ki na ivakaro ia era sa rarawa vakaidina?

iTavi Qaravi ni Malele

E rawa mo vakayagataka e dua se sivia na itavi qaravi vata oqo e na gauna cava ga ni lesoni se me raillesuvi, vakalekaleka, se bolebole.

1. Me ra vakasamataka na gone e so na sala e rawa ni ra vukea kina e dua na gone e sa malumalumu e na lotu. (Kena isau e rawa ni okati kina veitokani, ivakaraitaki vinaka, sureti ira ki na itavi qaravi vata ni Lotu, cakacaka vata, kei na so tale.)

2. Tukuna na italanoa oqo:

O Joshua Dennis yabaki tini e a lako vata kei tamana kei na lewe vuqa tale ki na vakaqara e na dua na qara ka sa biu tu vakadede. E a qaqarauni vinaka sara tiko e na loma ni qara ia era a mani veitawasei kei ira na ilawalawa gonetagane ka vakavuna nona yali e na butobuto sega na kakana kei na wai. Nodra sa vakila na kena vo nona sa yali, era sa tekivu me vakasaqarai koya e na gauna vata ga o ya. Dede vakalailai e drau na tamata era mai vakasaqarai Joshua. E udolu na tamata era lolo ka masumasu me rawa ni kune e na bula vinaka. Era vaqara me lima na siga, ia era sega ni kunei koya rawa. E dua na kenadau ni qara e rogoca na vaqara oqo qai bole mai me veivuke. E buta vinaka tu e na qara ka qai kunei Joshua e na vanua era sega ni tadra na kena vo. Ni sa kunei Joshua, e sega ni kila me tekivuna vakacava na nona vakamacala e na levu ni nona marau. Na tamata taucoko ena loma ni qara kei na udolu tale na levu ni tamata era tagi e na vakacegu kei na marau ni ra sa kila ni bula ka taqomaki vinaka tu o Joshua (raica "Making Friends: Joshua Dennis—A Treasure of Faith," *Friend*, Noveba. 1990, tt. 20–22).

Me veivosakitaki na kedrau duidui na yali vakayago kei na yali vakayalo. Vakamacalataka ni sa dodonu ga me da cakacaka vakaukauwa me ra vueti o ira era sa yali tu vakayalo vakakina o ira era sa yali tu vakayago.

3. Me qitotaki na Vakawaqara ka Kunea. Tukuna vua e dua na gone me vakasamataka e dua na vanua e rawa ni yali kina ka me vola e na dua na tikinipepa se me vakasolokakanataka vei qasenivuli. O ira na vo ni gone me ra taroga "io" se "sega" na taro me kilai kina na vanua e tiko kina na gone (E vanua osooso? E na veitulunivanua? E na ruku ni dua na ka?). Vukei ira na gone me ra kila ni taura e dua na gauna kei na sasaga me kunei kina e dua e a yali, vakabibi e dua e sa yali tu vakayalo.
4. Vukei ira na gone me ra cavuqaqataka na Vunau kei na Veiyalayalati 18:10.

iTinitini

iVakadinadina

Wasea vei ira na gone ni o vakadinata ni Tamada Vakalomalagi e lomani ira yadudua na luvena eda sa rui bibi taucoko vua. Vakabibitaka ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito e rau gadreva me da vukei ira era sa yali me ra lesutale mai vei rau.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura vei ira na gone me ra vulica mai vale na Luke 15:11–32 me raillesuvi kina na lesoni oqo.

Sureta edua na gone me tinia na kalasi e na masu.

Na iTalanoa Vakaibalebale ni kai Samaria Dauloloma

Lesoni
20

iNaki ni Lesoni Me vukei ira yadua na gone me ra gadreva na vakaraitaka na loloma dina kina tamata kecega.

- Me Vakarautaki**
1. Vulica ena masumasu na Luke 10:25–37 kei na Maciu 22:34–40. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.).
 2. iKuri ni wiliwili: Joni 14:15, 21; 1 Joni 4:20–21; kei na vakacurumi ni “Bete” kei “ira na luve iLivai” e na iVolavosa Vakaivolatabu e na iVolatabu tabaki ni LDS.
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou
 - b. Na iYaloyalo 7-21, Na Kai Samaria Dauloloma (iYaloyao Taurivaki ni Kosipeli 218; 62156), kei na 7-22, Mape ni Vanua Tabu.
-

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Kaciva e dua na gone ka taroga, “(Tukuna na yacamu), o cei na kai nomu?” Taroga e vuqa tale na gone. Vakamacalataka ni da dau nanuma ni ko ira na kai noda sa i ira ka ra tiko volekati keda. Na lesoni ogo e vukei keda me da kila na veika e vakavulica ko Jisu me baleta se ko cei na kai noda kei na noda veimaliwai kei ira.

Me dua na gone me wilika Maciu 22:34–40. Veivosakitaki na bibi ni noda lomani ira na tani.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakaraitaka na iyaloyalo Na Kai Samaria Dauloloma kei na Mape ni Vanua Tabu. Vakavulica na italanoa vakaibalebale ni Kai Samaria Dauloloma ka kunei e na Luke 10:25–37. (Ena Vakatumu ni kena vulici na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vakaraitaki Samaria kei Jiutia mai na mape vei ira na gone, ka vakamacalataka na ka e yaco tiko vei ira na kai Jiutia kei Samaria. E na nodra cati ira vakalevu na kai Samaria ko ira na Jiu, era na lakova na gaunisala balavu e na loma ni bucabuca ni Joritani e na nodra lako mai Jerusalemi ki Kalili, me kua ga ni ra muri e Samaria. E rawa ni ra dramataka na gone na ivakamacala ni ivolanikalou ogo.

Taro me veivosakitaki na Vakayagataki

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou ogo e na nomu vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro ko kila ni na vukei ira vinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukei ira ena nodra raica na loma ni ivolanikalou.

- Na cava e tukuna o Jisu me da kitaka, me da rawata kina na bula tawamudu? (Luke 10:27–28.) Na cava o nanuma ni ra sa rui bibi kina na ivakaro oqo? (Maciu 22:37–39.)
- E rawa vakacava ni da vakaraitaka na noda lomana na Tamada Vakalomalagi kei Jisu? (Joni 13:34–35; 14:15, 21.)
- O cei na kai nomu? Ko nanuma ni vakaibalebaleta oqo ko Jisu vei ira ga ka ra tiko volekati iko?
- Na taro cava e a sauma tiko ko Jisu e na nona tukuna na italanoa vakaibalebale ni Kai Samaria Dauloloma? (Luke 10:25, 29.)
- Na cava o nanuma era sega kina ni vukea na Jiu ka mavoa oqo ko ira na bete ni Jiu kei na luvei Livai? (Luke 10:31–32.)
- Na cava e kitaka na kai Samaria vua na Jiu ka mavoa oqo? (Luke 10:33–35.)
- Na cava e vakabibitaki kina na nona lomana na Jiu na kai Samaria? Na itovo vinaka cava ni kai nomu e tiko vua na kai Samaria? E vukei keda vakacava na italanoa oqo me da kila se ko cei na kai noda? E rawa vakacava veikeda me da kai noda vinaka cake?
- O cei o nanuma ni lomana vakalevu na Turaga—na bete, na luvei Livai, se na kai Samaria? Baleta na cava?
- E rawa vakacava me da muria na ivakavuvuli nei Jisu ka vakaraitaka na noda loloma vei ira na tani? Me vakacava na noda ivakarau vei ira era gadreva na noda veivuke e dua ka duatani mai vei keda? e dua ka kitaka beka e dua na itovo sega ni vinaka vei keda?

Sureti ira na gone me ra wasea e so na ka e yaco vei ira e na nodra veivuke vua e dua ka gadreva na veivukei se na gauna era vukei kina mai vei ira era gadreva na veivukei se na gauna era vukei kina mai vei ira na tani. Me qaravuni me ra kakua ni wasea e so na italanoa ka na vakavu madua vua e so na lewe ni tabana lelevu.

- Ni ko vakaraitaka na nomu loloma vei ira na tani e na nomu veivuke se vei qaravi vei ira, e vakacava mada na ka o vakila? O vakila li ni ko voleka vua na Tamada Vakalomalagi kei Jisu? Na veivakalougatataki levu cava e na noda kevaka e da lomana dina na Tamada Vakalomalagi kei ira na kai noda? (Luke 10:25–28.)

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo e na gauna ni lesoni se me iraici lesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Vola na vei itavi qaravi oqo e na veitiki ni pepa yadudua. Vola na A kei na B e na veitiki ni pepa oqori, ka solia yadua vei ira na gone. Tukuna vei ira na gone me ra vakalasetaka ni dua na gone vou e sa toki mai ki na nodra yasa ni koro. Tikini pepa A me ra tukuna kina e so na ka e rawa ni ra cakava me ra vakaraitaka kina ni ra kai nona vinaka kei na nodra lomana na gone vou oqo. Tikina B e vakaraitaka na sala e tautauvata ka vakaraitaka na loloma vua na Tamada Vakalomalagi. Kerea na gone ka tiko vua na naba 1 me wilika na nona itavi qaravi, ka oti qai naba 2, ka me vaka tiko yani ko ya.

- (1) a. Sikova na nona vale.
b. Lako mai ki na iSoqosoqo ni Lalai kei na Veisoqo ni Lotu tale e so.
 - (2) a. Sureti koya mai ki nomudou vale.
b. Cakava na nomudou vale me vanua ka rawa ni tiko kina na Yalo i Tamada Vakalomalagi.
 - (3) a. Vulica e dua na ka me baleta na gone.
b. Wilika na ivolanikalou.
 - (4) a. Veitalanoa kei koya.
b. Masu.
 - (5) a. Kitaka e dua na ka me baleta na gone.
b. Muria na ivakaro.
 - (6) a. Kitaka e dua na ka me baleta nona vuvale.
b. Veiqaravi vei ira na tani.
 - (7) a. Sureta na gone me lako mai ki na nomu itavi qaravi.
b. Masuta ka kerea na Yalo ni Tamada Vakalomalagi me tiko kei iko.
2. Wilika na iVakaro e Tini (Lako Yani 20:8–17). Vakatauvatana kei na rua na ivakaro a solia ko Jisu e na Maciu 22. *Vola na Lomana na Tamada Vakalomalagi* e na yasa ni vavanivolavola e na dua na yasana kei na *Lomana na Tani* e na yasana ka dua. Tarogi ira na gone me ra tukuna se yasana cava era na volai yadudua kina na iVakaro e Tini. Wilika na Joni 14:15, 21 ka vukei ira na gone me ra kila ni nodra maroroya na vei iVakaro yadua e vukei keda e na noda vakaraitaka na noda lomana na Tamada Vakalomalagi.
3. Me ra wiligusutaki na gone na Maciu 22:37–39.
4. Me lagati se wiliki na qaqa ni "Have I Done Any Good?" (*Hymns*, no. 223) se "Love One Another" (*Hymns*, no. 308; se *Children's Songbook*, t. 136).

iTinitini

iVakadinadina	Vakadinadinadinataka na nomu lomana na Tamada Vakalomalagi kei Jisu kei na nomu vakavinavinakataka na kosipeli. Vakauqeti ira na gone me ra muria na ivakaraitaki i Jisu e na nodra lomani ira na tani.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica na gone na Luke 10:25–37 e vale me rai lesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

Vakabula e Tini na Vukavuka ko Jisu Karisito

iNaki ni Lesoni

Me vakauqeti ira na gone yadua me ra vakavinavinakataka vua na Tamadra Vakalomalagi na levu ni veivakalougataki era ciqoma.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Luke 17:12–19 kei na Vunau kei na Veiyalayalati Vou 59:7. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. Vola e dua na ivola ni vakavinavinaka lekaleka vei ira yadua na gone, me na vakayagataki e na gauna ni lesoni, ka vakaraitaki kina na nomu vakavinavinaka e na dua na ka e a cakava na gone ko ya se dua na ivakarau e vakaraitaka.
4. Vola e na dua na kadi vei ira yadua na gone na vosa *Nanuma mo vakavinavinakataka na Tamada Vakalomalagi*.
5. Iyaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVolatabu se iVolatabu Vou.
 - b. Dua se vuqa na ilavelave ni Vunau kei na Veiyalayalati.
 - c. Itaba 7-23, The Ten Lepers (Gospel Art Picture Kit 221; 62150).

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na masu.

Itavi Qaravi ni Malele

Solia na ivola ni vakavinavinaka vei ira yadudua na gone. Ni oti na nodra wilika na ivola, veitalanoataka kei ira na ka e da vakila ni ra vakavinavinakataka na tamata. Ko na vinakata beka mo wasea edua na gauna e a vakaivnavinakataki iko kina e dua ka vakamacalataka na ka ko a vakila. Sureti ira na gone mera wasea e so na gauna vakaoqo era a sotava.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakaraitaka tu na iyaloalo Na Tini na Vukavuka, vakatavulica na italanoa ni nona vakabulai iratou na lewe tini na vukavuka ko Jisu me vaka e kune e na Luke 17:12–19. (E na vakatutu ni sala me vakatavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na (raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vakamacalataka vei ira na gone ni vukavuka sa ikoya e dua na mate vakarerevaki ni kuli ni yago. E na gauna ko ya era dau nanuma vakabibi na tamata ni mate dewa. E na guana iJisu era sega ni vakatarai na vukavuka me ra lako ki na loma ni koro lelevu ka sega ni rawa ni ra lako volekati ira na tamata tale eso.

Taro me Veivosakitaki na Vakayagataki

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka tiko na veitaro ko vakila ni na vukei ira vinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivaka-

vuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukei ira e na nodra raica na loma ni ivolanikalou.

- Na cava e ratou kitaka na vukavuka ni ratou sa raici Jisu? (Luke 17:13.) Ko nanuma beka ni ratou kila se ko cei ko Jisu ka ratou vakabauti koya?
- Na cava e kerea o Jisu vei iratou na vukavuka me ratou kitaka me ratou bula kina? (Luke 17:14.)
- E vica na vukavuka e a lesu tale vei Jisu me la'ki vakavinavinaka? (Luke 17:15–16.) Na cava e a kaya ko Jisu me baleti iratou na vukavuka? (Luke 17:17–19.)
- Na cava mada ko nanuma eratou sega ni lesu kina e lewe ciwa na vukavuka me ratou la'ki vakavinavinaka vei Jisu?
- Na cava mada ko na vakila ke ko vukea e tini na tamata ka qai dua ga e lesu mai me mai vakavinavinakataki iko?
- Na cava e dodonu me da vakavinavinakataka kina na Tamada Vakalomalagi? Wilika se me dua na gone me wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 59:7. Na cava e sa rui bibi kina me da vakavinavinaka Vua na Tamada Vakalomalagi. Na cava sa rui bibi kina me da vakavinavinakataka vua na Tamada Vakalomalagi na veivakalougatataki eda taura?
- E rawa vakacava me da vakaraitaka na noda vakavinavinaka vua na Tamada Vakalomalagi?

Solia vei ira yadua na gone e yadua na kadi ko a vakarautaka. Sureti ira na gone me ra tukuna e so na ka e rawa ni ra vakavinavinakataka vua na Tamada Vakalomalagi. Ko na rairai vinakata mo vola vakalekaleka e na vavanivolavola na ka era tukuna.

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na iTavi qaravi oqo e na gauna ni lesoni, se me railesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Vukei ira na gone me ra wiligusutaka na Vunau kei na Veiyalayalati 59:7. Me ra vola na ivolanikalou oqo e na daku ni card ka volai tiko kina, "Nanuma mo vakavinavinakataka na Tamada Vakalomalagi," ka vakauqeti ira me ra biuta na card oqo e na vanua ka rawa ni ra na raica tiko kina e veisiga.
2. Vola *Vakavinavinaka* e na vavanivolavola. Me ra tukuna na gone na yaca ni ka e ra vakavinavinakataka ka tekivu ni yacana e lako mai e na dua na matanivola ni vosa oqo. Vukei ira me ra kila ni da vakararavi Vua na Turaga e na veika kece e noda ka vakakina koi keda.
3. Toqa e dua na droini me tautauvata kei na kena oqo e na vavanivolavola:

Vakavinavinaka

Tukuna

iTubutubu

iTokani

Kakana

iSulu

Vakaraitaka

Muria na iVakaro

Veiqaravi vei Ira na Tani

Masu

Me ra tukuna na gone na veika matata e rawa me ra tukuna kina vua na Tamada Vakalomalagi "vinaka". Vola oqo e na ruku ni *Tukuna*. Oti mera qai lewa na sala e rawa ni ra vakaraitaka kina vei Koya na nodra vakavinavinaka e na veivakalougataki oqo. Vola oqo e na ruku ni *Vakaraitaka*. Vakabibitaka na bibi ni kena tukuni kei na vakaraitaki ni vakavinavinaka.

4. Vakaraitaka na iyaloalo rairai totoka ni vei e vakavolivoliti keda kei na manumanu e na vanua era bula kina. Railesuva na veibuli ka vukei ira na gone me ra kila ni dodonu meda vakavinavinaka vua na Tamada Vakalomalagi kei Jisu baleta na vuravura kei na veika kece e rau bulia vei keda.
5. Solia vei ira yadua na gone edua na tiki ni pepa kei na penikau ka mera vola e dua na ivola ni vakavinavinaka vua e dua, me vakana itubutubu, na itokani, dua na yasa ni koro vata, na qase-ni-vuli, na bisovi, kei na so tale. Vakayaloqqaqataki ira na gone mera la'ki solia na ivola, se vakaraitaka ni ko rawa ni veivuke e na kena soli na ivola ke gadrevi.
6. Wilika Mosaia 2:19–24 ka veivosakitaka na cava e a tukuna na Tui ko Penijamini. Vukei ira na gone mera kila ni sega ni rawa meda sauma lesu vua na Tamada Vakalomalagi na ka kece e kitaka vei keda; e dodonu me da solia vua na vakavinavinaka kece sara e rawa me da solia vua.

Kena iTinitini

IVakadinadina

Vakamacalataka na vakavinavinaka 'o vakila vua na Tamada Vakalomalagi kei Jisu. Vakaraitaka talega na nomu vakavinavinaka vei ira na gone e na kena soli na digidigi mo nodra qasenivuli ka vukei ira, me ra kila ni sega ni rawa keda sauma lesu vua na Tamada Vakalomalagi na ka kece e kitaka vei keda; e dodonu meda solia vua na vakavinavinaka kece sara e rawa me da solia vua.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatututaka me na vulica na gone na Luke 17:12–19 e vale me irai lesuvi ni lesoni oqo.

Sureta edua na gone me solia na masu ni suka.

Na Dauveiqaravi sega ni dau loloma

Lesoni
22

Inaki ni Lesoni Me vukei ira na gone yadudua mera vinakataka mera dau veivosoti.

- Me Vakarautaki**
1. Vulica e na masumasu Maciu 18:21–35; 6:12, 14–15; kei na Vuanu kei na Veiyalayalati 58:42. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
 2. iKuri ni wiliwili: Efeso 4:32, Vunau kei na Veiyalayalati 64:8–10, kei na James E. Talmage, *Jesus the Christ*, tt. 392–97 (ke tiko).
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. iYaragi e gadrevi: Me ra yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou
-

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

iTavi Qaravi
ni Malele

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na masu.

Kerei ira na gone mera vakalevutaka vaka 7 na 70. E na rawa mo biuta na cakacaka oqo e na papanivolavola.)

- E naba levu li na kena isau? Na cava na kena dede ni nomu wilika na kena cecere ko ya?

Kerea e dua na gone me wilika Maciu 18:21–22.

Vakamacalataka ni naba oqo e vakavulica vei keda e dua na lesoni bibi baleta na veivosoti. E a vakavulica tiko ko Jisu ni dodonu meda vinakata meda vosota e duatale. (Raica Talega na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 4.)

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica na ivakamacala ni dauveiqaravi sega ni dauloloma mai na Maciu 18:21–35. (Vakatutu ni kena vakavulici na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Oqo e rawa ni talanoa vinaka me dramataki. O iko se dua na gone me wilika na veitikina ka ra taura na gone na itutu ni tui, na dauveiqaravi sega ni dauloloma, ko ira na nona itokani dauveiqaravi, kei ira tale eso na dauveiqaravi.

Taro me
veivosakitaki
na Vakayagataki

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro ko kila ni na vukei ira vinaka na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukei ira e na nodra raica na loma ni ivolanikalou.

- Na cava ea via vakayacora taumada na tui vua na dauveiqaravi ka dinautaka tu vua e 10,000 na taledi? (Maciu 18:25.) Vakamacalataka ni taledi e dua na umailavo levu (Raica *Jesus the Christ*, tt. 396–97, e na so tale na ivakamacala baleta na taledi.)

- A cava e veisautaka kina na nona vakasama na tui? (Maciu 18:26.) E vakacava na nona rai me baleta na nona dauveiqaravi? (Maciu 18:27.) Na cava o nanuma ni balebale ni yalo-loloma?
- Na cava a kitaka na dauveiqaravi ni sa vosota na tui na nona dinau? (Maciu 18:28.) Na cava e kerea na dauveiqaravi ka dinautaka e 100 na pene (E dua sara na ilavo lailai) vua na dauveiqaravi ka dinautaka e 10,000 na taledi? (Maciu 18:29.) E vakacava na nona ivakarau na dauveiqaravi e na nona vakamamasu na nona itokani? (Maciu 18:30.) Na cava e a qai kitaka na tui ni sa kunea na ka e a yaco? (Maciu 18:31–34.)
- E so li na gauna eda tautauvata kei na dauveiqaravi sega ni dauloloma? tautauvata kei na tui? Na cava o vakila ni ko vosoti ira na tani? ni ko sega ni veivosoti?
- Na cava e rawa ni da vulica mai na duidui levu e na dinau e tu vei rau na dauveiqaravi?
- Na cava ea via vakavulica tiko ko Jisu e na nona tukuna na italanoa vakaibalebale ni dauveiqaravi sega ni dauloloma? Na cava e tukuna veikeda ko Jisu me da kitaka me rawa kina ni da rawata na veivosoti? (Maciu 18:35.)

Tarogi ira na gone de rawa ni ra kila na qaqa ni masu nei Jisu e na Vunau mai na Ulunivanua ka tukuni kina na veivosoti. Me ra dolava na nodra iVolatabu e na Maciu 6:12 ka wilikavata na tikina oqo. Wilika talega na tikina 14 kei na 15.

- Kerei ira na gone me ra vakasamataka e dua na gauna e a vakayacora kina e dua na ivakarau ca e dua vei ira. Na cava era vakila e na veivakalolomataki ko ya? Na cava e ra kitaka? Na cava e vakavulica veikeda ko Jisu Karisito e na gauna vakaoqori? E a rawarawa li na veivosoti? E rawa vakacava me da veivosoti vakalevu? Vakamacalataka ni sega ni dodonu vua e dua me vakacacana e dua tale ia kevaka e dua e kitaka tiko vei ira na gone, sa dodonu me ra tukuna vua na nodra itubutubu, dua na tamata uabula e ra dinata, se na bisovi.
- E na vakacava na nona vakasama ke ko kitaka e dua na ka ca vua e dua na itokani se lewe ni nomu vuvale, ka dina ga ni ko sa kere veivosoti, e sega ga ni vosoti iko na tamata koya?
- Ni da kitaka e dua na cala ka qai veivutuni ka kerea na turaga me vosoti keda, na cava e sa tukuna vei keda ni na kitaka? (V&V 58:42.)
- Na cava e tukuna vei Pita o Jisu e na nona taroga me vosoti koya vakavica e dua ka ivalavala ca vua? (Maciu 18:21–22.) Na cava 'o nanuma ni via vakavulica tiko vei Pita ko Jisu? (E sega ni yalani na levu ni gauna me da veivosoti kina.)

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa mo vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo e na dua ga na gauna e na lesoni se me rai lesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Solia yadua vei ira na gone na pepa kei na penikau. Me ra vola sobu na *a*, *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g* e na dua ga na gauna e na lesoni se me rai lesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole. Na taro kece e rawa me saumi e na io se sega.
 - a. Ko sa veivosoti e na nomu kaya, "Au vosoti iko, ia au na sega ni guilecava na ka ko a kitaka"?

- b. Ko sa veivosoti ni ko via sauma lesu vua e dua ka vakacacani iko na ka vata ga ko ya?
- c. Ko sa veivosoti ni mokuti iko na tacimu se ganemu ko qai sega ni cudru?
- d. Ko sa veivosoti ni ko via sauma lesu vua e dua ka vakacacani iko na ka vata ga ko ya?
- e. Ko sa veivosoti ni ko sega ni via vosa vua edua ka vakacacani iko?
- f. Ko sa veivosoti ni ko vosa vakacataka e dua ko nanuma ni a vakacacani iko?
- g. Ko sa veivosoti ni ko vosa vakacataka e dua ko nanuma ni a vakacacani iko?

Veivosakitaka na ibalebale kei na bibi ni veivosoti ni veivosakitaki tiko na isau ni veitaro oqo.

2. Me dua na gone me wilika na Vunau kei na Veiyalayalati 64:8–10. Wasea na veitikina oqo ki na veimalanivosa ka solia vei ira na gone me ra vakamacalataka na veimalanivosa vei ira na lewe ni kalasi. E rawa talega me ra wasewase na kalasi. E rawa talega me ra wasewase na kalasi vaka iwasewase ka me ra veivosakitaka na ibalebale ni vosa nikalou ko ya. Me ra wasea na ka era nanuma, ka vukei ira me ra kila ni sa solia mai vei keda na ivakaro mera kila ni sa soli mai veikeda na ivakaro me da dauveivosoti.
3. Vakauqeti ira na gone me ra wiligusutaka na Vunau kei na Veiyalayalati 64:10 se Maciu 6:14–15.
4. Solia vei ira na gone na pepa, penikau se maka. Kerei ira mera toqa e vitu na kato e na nodra pepa. Kerei ira tale mera toqa tale vakaono e vitu na kato. Tukuna vei ira na gone ni vakatinitaki na levu ni kato era toqa e na nodra pepa na levu ni gauna e tukuna kina ko Jisu me da vosoti ira na tani. E a vakavulici ira tiko na tamata me ra dau vosoti ira na tani.
5. Lagata se wilika na qaqa ni “Help me, Dear Father” (*Children’s Songbook*, t. 99).

Kena iTinitini

IVakadinadina	Vakadinadinataka na bibi ni dau veivosoti me vaka e vakavulica ko Jisu. Vukei ira na gone mera kila ni gauna era veivosoti kina, era sa kilikili mera vosoti mai vua na Tamada Vakalomalagi.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatututaka mera vulica na gone na Maciu 18:21–35 mai vale me raillesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me solia na masu ni suka.

Inaki ni Lesoni Me ra vulica na gone mera vakadinati Jisu ni sai koya na iVakatawa Vinaka.

- Me Vakarauteki**
1. Vulica ena masumasu na Joni 10:1–18, Marika 10:13–16, kei 3 Nifai 11:37–38. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarauteki Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
 2. iKuri ni wiliwili: Maciu 19:13–15 (raica na Vakavakadewa nei Josefa Simici e na ivakamacala e na boto ni veva Maciu 19:13) kei na Luke 18:15–17.
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVolatabu se iVolatabu Vou.
 - b. Yadua na gone na iVola iMomani.
 - c. IYaloyalo 7-19, The Good Shepherd, kei na 7-24, Christ and the Children (Gospel Art Picture Kit 216; 62467).

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi qaravi ni Malele

Vakamacalataka vei ira na gone ni ko na vakarau tukuna vei ira na dui tavi e nona na veitamata yadua. Tukuna vei ira ni ko na solia yadudua na ivakamacala lekaleka sara ni ka e cakava e dua na tamata. Ni ra nanuma na gone ni ra sa kila na cava e cakava na tamata ko ya, mera lako mai ki liu ka vakasolokakana-taka vei iko na kena isau. Kevaka era dodonu, mera duri tu ga. Kevaka era cala mera la 'ki dabe. Vakayagataka na ivakamacala leleka vakaoqo:

Au cakacaka e tautuba
 Au nanumi ira vakalevu au qaravi ira.
 So na gauna au dau valani ira tani na manumanu kila se daubutako.
 Sa dodonu me'u ivakatawa vinaka.
 Au dau taqomaki ira na gone
 Au dau vaqarai ira na yali.
 O ira ka'u vakaraica era kila na domoqu ka muri au.
 Au vakasaqara na veico vinaka kei na wai savasava me baleti ira ka'u qarava.
 Era tukuna na agilosu na sucu i Jisu vei ira e so ka tu vei ira na itavi oqo.
 Au vakatawani ira na sipi.

Ni ra sa kila kece na gone ni tamata koya na ivakatawa ni sipi, mera qai lesu tale ki na nodra idabedabe. Vakamacalataka ni ena gauna ni lesoni era na vulica kina me baleta na ivakatawa ni sipi vinaka, oya o Jisu Karisito.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakaraitaka na yaloyalo Na iVakatawa Vinaka. Vakamacalataka ni ivakatawa e vakatarakarataka na veiwekani nei Jisu kei ira na dau muri koya baleta ni ko ira

na ivakatawa vinaka era soli ira e na vukudra na nodra sipi. Ena gauna ni ivolatabu, ni ra sa vakauti mai na qele ni sipi. E na gauna ni ivolatavu, ni ra sa vakuti mai na qele ni sipi ki na nodra loma ni bai (sheepfold) (lalaga cecere qai biu e delana na wavotovotoa me tarova na nodra lade yani ki loma na olifa) e na bogi, era vakaitavi yadudua na ivakatawa e na nodra taqomaki na sipi e na nodra davo vakababa tu e na matamata ka dola tu mera vaka tu na matamata se katuba (Joni 10:7,9). Ke dua na manumanu kila e rawa me ladeva yani na lalaga, e na solia na nona bula na ivakatawa ke rawa me taqomaka na ivakatawa, o ira yadua na sipi era kila na domo ni nodra itakatawa. Me bula na sipi, e na muri volekata sara na nona ivakatawa e na nona kau ki na loga ni co vinaka.

Vakavulica vei ira na gone na italanoa vakaibalebale ni iVakatawa Vinaka e na Joni 10:1–6. (E na ivakatutu ni sala me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na ivolanikalou,” t. vii.)

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro ko kila ni na vukei ira vinaka na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukei ira e na nodra kila vakatitobu na ivolanikalou.

- A cava era muri ira kina na nodra ivakatawa na sipi? (Joni 10:4) Na cava ko nanuma ni ibalebale ni “kila na domona”? Na domo icei e dodonu meda kila? E raswa vakacava meda kila na domona na iVakabula?
- O cei na daubutako kei na daukovekove vakayalo edai? (Joni 10:1; Vakadewa i Josefa Simici ni Joni 10:8.) (Vukei ira na gone mera vakasamataka na tamata se veika e rawa ni vakauqeti ira mera vukitani mai na nodra ivakatawa, ko Jisu.) Na cava e na sega ni vakayararataki kina na sipi mai vei ira na “daubutako kei na daukovekove”? (Joni 10:8.) E rawa vakacava ni da taqomaki keda mai na veiuqeti ca? O cei tale e rawa ni veivuke e na noda taqomaki mai na veiuqeti ca oqo? (Na Yalo Tabu, na parofita, itubutubu, itokani vinaka, qasenivuli na bisovi.)
- E ivakatawa vinaka vakacava ko Jisu? (Joni 10:9–11.) Ke sa i Jisu na iVakatawa Vinaka, na cava ko ikeda? E rawa vakacava e na noda kila ni sa i Jisu na iVakatawa Vinaka me vukei keda e na noda muri ko ya?
- E vakaraitaka vakacava na iVakatawa Vinaka na nona lomana na nona sipi? (Joni 10:11.) E soli mai vei cei na kaukauwa ka rawa kina vei Jisu me vakadavora na nona bula ka taura cake tale? (Joni 10:17–18.) E rawa vua me mate baleta ni tinana e vakayago. E rawa vua me taura cake tale na nona bula baleta ni tamana, na Tamada Vakalomalagi, e tawamudu.) Na cava e kena ibalebale vei keda “na iVakatawa vinaka e solia na nona bula e na vukudra na nona sipi”? (Joni 10:11.) E rawa vakacava e na nona solia na nona bula ko Jisu me rawa kina vei keda me da na bula vata tale kei koya kei na Tamada Vakalomalagi?

Vukei ira na gone mera kila ni dua na sala e iVakatawa Vinaka kina ko Jisu Karisito e baleta ni a soli koya vakaikoya me rarawa baleta na noda ivalavala ca ka solia na nona bula e na vukuda. O koya gona eda na tucake kece tale ka na rawa vei keda meda veivutuni, papitaiso, ka vosoti na noda ivalavala ca.

Vakamacalataka ni ko na tukuna e dua tale na italanoa ka vakaraitaka e dua na sala e kauwaitaki ira kina na nona sipi na iVakatawa Vinaka. Vakaraitaka na iyaloalo ni Karisito kei ira na Gone. Vakavulica na italanoa kei Jisu ni vakalougatataki ira tiko na gone (raica na Marika 10:13–16).

- Na cava era via vakatalai ira kina na gone ko ira na tisaipeli? (vakadewa nei Josefa Simici ni Maciu 19:13.) Na cava e tukuna ko Jisu ni ratou via vakatalai ira tani na gone na tisaipeli? (Marika 10:14.) Na cava e kitaka vei ira na gone? (Marika 10:16.) Na cava ko nanuma ni ko na vakila ke ko a dua vei ira na gone lalai koya? E rawa vakacava e na noda kila ni lomani keda ko Jisu na noda muri koya?
- E tukuna ko Jisu ni dodonu meda "Vakataki ira na gone lailai" kevaka e da via curu ki na matanitu ni Kalou (Marika 10:15; Mosaia 3:19; 3 Nifai 11:37–38). Na cava ko nanuma ni kena ibalebale "vakataki ira na gone lailai"? Na cava e vinakata kina ko Jisu meda curu ki na matanitu vakalomalagi?

iTavi qaravi ni Veivakabulataki

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo e na gauna ni lesoni se me raillesuvi, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Solia yadua vei ira na gone e dua na wa me tinikarua na idi na kena balavu. Kerei ira na gone mera vakadavora vakadodonu na nodra wa e dela ni teveli se fuloa e matadra ka ra tovolea mera biliga tani na wa mai vei ira. Oti mera qai dre mai na wa vei ira. Vakatautauvatana na ka oqo kei na nodra kauta na sipi na ivakatawa (Joni 10:4). Vakamacalataka e Isireli e na kauta na nona sipi na ivakatawa e na nona liu tiko vei ira. Mai na so tale na vanua era vakacemuri ira yani na sipi mai muri. O Jisu ni noda iVakatawa Vinaka, e liu e gaunisala ka kerei keda meda muri koya.
2. Wilika ka veitalanoataka na Same 23 kei ira na gone.
3. Wasea na kalasi e na so na iwasewase lalai. Mera vakasamataka e so na sala e vakaraitaka kina ko Jisu na nona lomani keda (so na vakasama na nona sauma na lutu nei Atama, e rarawa me baleta na noda ivalavala ca, vakavulica vei keda na kosipeli e na ivolanikalou, na nona ivakaraitaki, vukei keda ni da gadreva na veivuke, kei na so tale.) Veitalanoataka ni veika oqo e vukei keda meda kila tiko ni lomani keda ko Jisu.
4. Wilika ka veivosakitaka na itukutuku ni nona vakalougatataki ira na luvedra na Nifaiti ko Jisu. (3 Nifai 17:12–13, 21–24).
5. Raillesuva kei ira na gone e dua se ko iratou na imatai ni tolu na yavu ni vakabauta.
6. Vukei ira na gone mera wiligusutaka na Joni 10:11.
7. Lagata se wilika na qaqa ni sere "I Feel My Savior's Love" (*Children's Songbook*, t. 74).

Kena iTinitini

iVakadinadina

Vakadinadinataka ni lomani keda yadudua ko Jisu ka vinakata me da muri koya. Wasea e dua na gauna e na nomu bula ni ko vakila na loloma i Jisu se e na nomu muri koya ka qai vakalougatataki kina.

Vakatutu ni Wiliwili e Vale

Vakatura mera vulica na gone na Joni 10:1–18 e vale me raillesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi e na masu.

iNaki ni Lesoni Me vakauqeti ira na gone yadua me ra solia vakadodonu na nodra ikatini kei na isolisoli tale eso.

- Me Vakarautaki**
1. Vulica ena masumasu na Marika 12:41–44, 3 Nifai 24:10, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 119:4. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
 2. iKuri ni wiliwili: Luke 21:1–4 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 64:23.
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVolatabu se iVolatabu Vou.
 - b. Tini na sede (se toqa e tini na mapolo lalai e na vavanivolavola me tukuna na sede.)
 - c. Me ra yadua na gone na pepa kei na peni.
-

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iTavi qaravi
ni Malele

Vakaraitaka e tini na sede vei ira na lewe ni kalasi.

- O cei e vinakata na sede oqo?
- Kevaka au solia kece vei iko na sede oqo, ko rawa ni solia lesu tale mai vei au e dua? Baleta? E rawa ni ko solia lesu mai vei au e rua se tolu se ko ira kece beka?

Vakamacalataka ni Tamada Vakalomalagi e vakaroti keda meda sauma na noda ikatini, meda solia lesu vua e dua na ikatini ni veika ga eda rawata. E kerei keda talega meda solia eso tale na isolisoli, me vaka na isolisoli ni lolo kei na isolisoli ni kaulotu, me vukea na toso ni nona cakacaka e na vuravura oqo.

Vakadreta vei ira na gone ni veika kece e na vuravura oqo e a bulia na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. E vakalougatataki keda na Tamada Vakalomalagi e na yagoda kei na vakasama me rawa kina meda cakacaka ka vakasama. Na ka kece eda rawata se taura e na vuravura oqo e nona iloloma ki vei keda. E vinakata na Tamada Vakalomalagi meda vakaraitaka na noda vakavinavinaka, vakabauta, kei na talairawarawa ena noda sauma na ikatini kei na isolisoli tale eso ki na Lotu.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica na italanoa ni solisoli ni yada (Marika 12:41–44). (E na vakatutu ni sala me vakatavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vakamacalataka ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu erau a dau vakarota tu ga vei ira na tamata me ra sauma na ikatini kei na so tale na isolisoli me vukea na veika e gadreva na Lotu.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vakarautaka tiko na nomu leseni. Vakayagataka na veitaro ko vakila ni na vukei ira vinaka na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukei ira e na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava era biuta na vutuniyau ki na kato ni ilavo? (Marika 12:41.) Na cava e biuta na yada ki na kato ni lavo? (Marika 12:42. Vakamacalataka ni maite e dua na tiki ni ilavo lailai sara.) Na cava e taleitaka kina vakalevu ko Jisu na isolisoli ni yada mai na nodra na vutuniyau? (Marika 12:43–44.)
- E vica e vakarota vei keda na Tamada Vakalomalagi meda sauma e na ikatini? (V&V 119:4. Vakamacalataka ni “Tubu” e kena ibalebale na ilavo ga eda rawata. Vakayagataka na pepa kei na penikau, vakaraitaka vei ira na gone na icakacaka ni levu ni katini.) Na cava na kena ibalebale ni saumi vakadodonu ni ikatini?
- E vica e kerea vei keda o Tamada Vakalomalagi meda sauma e na isolisoli ni lolo. E vica e kerea meda sauma e na isolisoli ni kaulotu? Vukei ira na gone mera kila ni, sega ni tautauvata kei na ikatini ka vakaroti vei keda meda sauma, e vakatau vei keda na isolisoli eda solia e na isolisoli ni lolo kei na kaulotu ka me vakatau mai na ka e tu vei keda kei na noda gagadre. E kerei keda ga na Tamada Vakalomalagi meda lomasoli, baleta ni da solia vakalevu, eda vakaraitaka ni da via vakayacora na cakacaka ni Tamada Vakalomalagi.
- Na gaunisala cava tale e rawa meda tosoya kina na nona cakacaka na Tamada Vakalomalagi? (Lako Yani 25:1–8; V&V 124:26–27.) Vakamacalataka ni ko ira na lewe ni Lotu e na vicasagavulu na yabaki era sa tara na valetabu e na veiyasa ivuravura ka na rawa me noda na kalougata levu ke da soli ka kevaka eda tiko e na tikina ka tara kina e dua na valetabu vou.
- Na cava e kerei keda kina na Turaga meda sauma na ikatini? Na kalougata cava e noda ke da sauma vakadodonu na ikatini? (3 Nifai 24:10.) Na cava na kena ibalebale e na dolavi na katuba kei lomalagi vei keda? Na kalougata cava e da na ciqoma ni da sauma na isolisoli tale eso?

Veitalanoataka na itukutuku oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball, ikatini-karua ni Peresitedi ni Lotu:

“E sa yalataka na Turaga ni na dolava na katuba kei lomalagi kevaka eda talairawarawa ki na nona ivakaro. E rawa ni solia vei keda na isau vinaka, e rawa ni solia vei keda na vakasama e na kena vakayagataki na noda ilavo. E rawa ni solia vei keda na kila meda rawata kina na itutu vinaka. E rawa ni vukei keda meda vakayacora na veika e da via kitaka” (*iVakavuvuli nei Spencer W. Kimball*, t. 212).

Vakabibitaka ni veivakalougatataki levu duadua eda rawata e na noda sauma na ikatini kei na vei solisoli tale eso. E kaukauwa na noda vakabauta e na gauna kece eda digitaka kina meda muria na lawa ni katini ka dodoliga e na soli ka kina isolisoli ni lolo kei na kaulotu.

- Ko sa vakalougatataki vakacava se duatale ko kila e na saumi ni ikatini se solisoli tale eso? Wasea vei ira na gone e dua na ivakaraitaki mai na ka e yaco vei iko ka sureti ira na gone mera wasea na veivakalougatataki e yaco vei ira e na nodra solia na isolisoli eso.
- E na gauna cava me saumi kina na ikatini? (E rawa ni saumi na ikatini e na dua ga na gauna e na loma ni yabaki, ia e vinaka me saumi e na gauna ga e da taura kina e dua na ilavo.) E da solia vei cei na ikatini kei na isolisoli tale eso?

(Vua na bisovi se ko irau na nona daunivakasala. E vakauta na ikatini na bisovi ki na vale ni volavola liu ni Lotu, me na qai lewa na iliuliu ni Lotu na kena vakayagataki e na cakacaka ni Turaga. Na iSolisoli ni Lolo kei na ilavo ni kaulotu e vakayagataki ga eke; na vo ni ilavo e vakau ki na vale-ni-volavola liu ni Lotu.)

- E vakayagataki vakacava na noda ikatini (Raica na itavi qaravi ni veivakabulabulataki.) E vakayagataki vakacava na isolisoli ni lolo? (Na isolisoli ni lolo e tokona na porokaramu ni welefea ni Lotu.)
- Na cava na tithingsettlement? (E dua na veivosaki eda cakava vakadua e na veiyabaki kei bisovi. Eda raica lesu na itukutuku ni katini kei na vei isolisoli tale eso e da sa sauma ka tukuna vua se da sauma tiko li vakadodonu na noda ikatini, E rawa ni da kaya ni da sauma vakadodonu na ikatini ni da raica na ikatini dina ni veika kece eda rawata ka solia oqo vua na Turaga.)
- E na nomu nanuma, na cava e sa rui bibi kina meda sauma na ikatini e na yaloda dina? (Moronai 7:6–8.) Ke lailai na ka eda rawata e se dodonu ga me da saumi ikatini? Baleta?

Veitalanoataka na itukutuku oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball: “E tu ko ira ka ra kaya ni sega ni rawa nira sauma nodra ikatini baleta ni sa rui lailai na ka era rawata. . . . E sega ni dua e sa rui dravudravua me sauma na ikatini” (Na veivakatavuvuli nei Spencer W. Kimball, t. 212).

- Na cava e bibi kina me da sauma na isolisoli tale eso? E rawa cakacava meda vakayagataka na isolisoli ni yada me ivakaraitaki ni soli isolisoli ki na Lotu? Vukei ira na gone me ra kila ni mai muri e na rawa meda kerei meda solia na veika kece etu vei keda ki na Lotu. Ia ena gauna oqo e da kerei meda solia walega na ka e rawa ni da solia ka da rawata talega na noda gagadre.

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo e na gauna ni lesoni, se me irai lesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Me vakayagataki na ilavo lasulasu (ka rawa ni cakava ga na nomu), me ra qitotaka na gone ni ko ira e dua na vuvale ka wasewasea na ilavo ko solia vei ira. Me ra wasea na ilavo ni kakana, sau ni vale, yaya ni vale, sulu kei na ka ni veivakamarautaki. Tukuna vei ira mera vola na ikatini kei na isolisoli tale eso ia me biu sara e liu e na ituvatuva. Vakamacalataka vei ira na gone ni dodonu me da dau sauma taudua e liu na ikatini baleta ni nona na Turaga.
2. Wavokita na loma ni vale ka tarogi ira yadua na gone mera tukuna e dua na gaunisala e vakayagataki kina na nona ikatini. Soli vakasama mai na ituvatuva oqo ke vinakati:

Tara valenilotu, valetabu, semineri kei na koro ni vuli ni lotu, koro ni vuli ni kaulotu, kei na vale ni volavola ni volakawa.

Saumi ni itavi qaravi ni tabana levu kei na iteki kei na veivola ni veivakatavulici kei na iyaya ni cakacaka.

Saumi ni qaravi ni vale-ni-lotu kei na kena iyaya.

Saumi ni nodra veilakoyaki na Vakaitutu Raraba.

Saumi na nodra veilakoyaki kei na iyaya ni kaulotu.

Voli ni komupiuta me vakayagataki e na valetabu kei na vale-ni-volavola ni vola kawa.

Vukea na tabaki ni mekesini ni lotu.

Saumi ni kakaburaki ni Lotu e na setelaiti.

Saumi ni vakavakadewa kei na tabaki ni ivolanikalou.

3. Soli vei ira na gone e yadua na tiki ni pepa kei na penikau ka me ra lako kina dua na katuba leka se vanua ga e rawa ni ra rai kina ki tautuba. Tukuna vei ira mera vola vakatotolo e na dua na gauna lekaleka na veika era rawa. Vakamacalataka ni solia vei keda na ka kecega e tu vei keda na Tamada Vakalomalagi, na noda sauma na ikatini kei na isolisoli tale eso sa ikoya e dua na sala me da vakaraitaka kina na noda loloma kei na vakavinavinaka Vua.
4. Tukuna na italanoa oqo mai vei Peresitedi Ezra Taft Benson, ka veivosakitaka na vakabauta e gadrevi me saumi kina na ikatini kei na veivakalougatataki e lako mai na talairawarawa ki na lawa:

“E na dua na gauna ni’u a se cauravou lailai, au a rogoci tamaqu kei tinaqu ni rau veivosakitaka tiko na nodrau ka vakailavo ena vakavakarau ni tithing settlement ena siga ka tarava. E dinautaka tiko ko Tamaqu e ruasagavulu ka lima na dola e na baqe, ka dodonu me saumi e na loma ni macawa. E na nodra vakaraica tiko na ikatini, Ee dinautaka tiko e ruasagavulu ka lima tale na dola. E tiko talega e dua na hay derrick [e dua na ka e vakayagataki e na laveti ni hay ki na haystack] ka kitaka ga ko koya. E . . . saga tiko me volitaka, ka sega tiko ni rawa.

“Na cava me rau kitaka—[sauma] na baqe, sauma malua na ikatini, se sauma na ikatini ka nuitaka ni na rawa ni [saumi na baqe] e na vica ga na siga? Ni rau veivosaki oti, ka’u kila ni rau masulaka vata ni bera ni rau vakacegu, ea lewa ko Tamaqu ena siga ka tarava me lako ki na tithing settlement ka sauma na ruasagavulu ka lima na dola, ka sa vakavuna me sauma dina vakaddonu na nona ikatini. E na nona vodo ose lesu mai ki vale, ea tarovi koya e dua na kai nona ka kaya, ‘George, au kila ni ko volitaka tiko e dua na derrick. E vica na kena isau?’

“E kaya ko Tamaqu, Ruasagavulu ka lima na dola. ‘A kaya na turaga koya, ‘Au se sega ni raica, ia ni’u kila na nomu dau buli ka, au kila ni rauta vinaka e ruasagavulu ka lima na dola na kena isau. Wawa vakalailai au lako ga oqo ki vale me’u vola e dua na jeke me baleta. Au gareva tiko.’ Oqo e dua na lesoni au na sega ni guilecava” (*Na ivakavuvuli nei Ezra Taft Benson*, tt. 471–72).

5. Tukuna na italanoa oqo:

“E na gauna au a yabaki lima se ono kina, au a dabe e na teveli ni kana kei na noqu matavuvulevakaitamera ka vakarorogo e na nodratou veivosakitaka na ikatini. E ratou veivosakitaka na ikatini. E ratou tukuna vei au ni ikatini sa ikoya e dua na ikatini ni veika kece ko rawata ka dau saumi vua na Turagsa mai vei ira era lomani koya.

“Ni oti na vakayakavi au a kauta mai na ilavo lailai kau a maroroya tiko ka fikataka na ka au dinautaka vua na Turaga me ikatini. Au sa qai lako ki na rumu e vale ka lokataka na kena katuba—na valenisili—ka tekiduru e na yasa ni tavu ni sisili. Au biuta na tolu se va na sede ena lomaloma ni ligaqu, ka’u kerea na Turaga me ciqoma—ni’u kila ni na kitaka vakakina. E taura e dua na gauna na

noqu vakamamasu, ia na ilavo e tiko ga e ligaqu. E sega ni dua na gone tagane lailai me vakila na nona sega ni vakadonui me vakataki qu. E a taura na ikatini mai vei rau na noqu itubutubu kei iratou kece na tuakaqu ma Turaga. Na cava e sega kina mai vei au? Ni'u tucake mai na noqu tekiduru, au vakila na noqu sega ni kilikili au sega ni rawa ni tukuna vua e dua na ka a yaco. E kila ga au sega ni rawa ni tukuna vua e dua na ka a yaco. E kila ga na Turaga.

“Ni oti e vica na siga e na, e na loma ni kalasi ni Lalai e a tukuna o qasenivuli ni via tukuna e dua na ka e sega ni tiko e na lesoni. Au dabe e na kurabui e na nona vakavulici keimami e na icakacaka ni saumi katini. Ia na ka au vulica e bibi cake sara mai na icakacaka ni saumi katini. Au vulica ni Turaga e sa rogoca ka sauma na noqu masu, ni lomani au kei na noqu bibi vei koya” (Ariel Ricks, “Lavo vua na Turaga,” *Ensign*, Tiseba. 1990,t. 47).

6. Lagata se wilika na qaqa ni “Because I Have Been Given Much” (*Hymns*, no. 219).

Kena iTinitini

Ivakadinadina kei na bolebole

Solia na ivakadinadina baleta na bibi ni saumi ni ikatini. Wasea na ka o vakila me baleta na talei ni noda saumi katini me sala ni noda vakaraitaka na noda vakavinavina vua na Tamada Vakalomalagi kei Jisu.

Solia vei ira yadua na gone na risiti kei na waqanivola ni isolisoli ka bolel ira me ra sauma vakadodonu na nodra ikatini e na gauna era taura kina e dua na ilavo.

Vakatutu ni Wiliwili e Vale

Vakatututaka mera vulica e vale na gone na Marika 12:41–44 me raillesuvi ni lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me tinia na kalasi e na masu.

Na iTalanoa Vakaaibalebale ni Goneyalewa e Lewe Tini

iNaki ni Lesoni

Me vakauqeti ira yadudua na gone mera vakarautaki ira vakayalo e na iKarua ni Lesu Mai iJisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 25:1–13 (raica na vakadewa i Joseph Smith e na Maciu 25:1, vakamacala e na boto ni veva a) kei na Vunau kei na Veiyalayalati 45:56–57, 63:53–54. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou
 - b. Na veivosa volai oqo:
 - 10 na Goneyalewa = Lewe ni Lotu
 - Waiwai = Vakarau vakayalo
 - Tagane Vakamau = Jisu Karisito
 - Vakamau = Karua ni Lesu mai i Jisu
 - c. Yaloyalo 7-25, Na iKarua ni Lesu Mai (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 238; 62562)

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

ITavi qaravi
ni Malele

Kerei ira na gone mera vakalasutaka ni ra na gade tiko vakalasi.

- Na cava eda gadreva me da vakarautaka e na noda gade?
- Na cava me da kauta?

Tukuna, “Eda lako ena dua na gade ka da na kauta na _____,” cavuta e dua na iyaya. Me dua na gone me cavuta na iyatu vosa vata ga ko ya, kei na iyaya ko cavuta, qai kuria e na duatale na iyaya. Me wavolita na loma ni rumu, mera vakaitavi kece na gone ena nodra kuria na vei iyaya sa tukuni oti. Solia vei ira na gone e ya duatale se vakavuqa na gauna, me vakatau mai na levu ni kalasi. Vukei ira e na kena cavuti na iyaya ke vinakati.

Vakaraitaka ni vakavakarau e dua na tiki bibi ni vuqa na ka e na noda bula.

- A cava e so tale na ka e rawa ni da vakarautaki keda kina ka sega walega e na noda dau gade?

Veivosakitaka vakalekaleka na vakavakarau eda kitaka e na la’ki vuli, e na kana, ena lotu vakavuvale, kei na so tale. Tukuna vei ira na gone ni lesoni oqo era na vulica kina na nodra vakavakarau vakayalo me baleta e dua na ka taleitaki ka na vakarau yaco mai ni mataka.

Ivakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulici ira na gone na italanoa vakaibalebale ni goneyalewa lewe tini (Maciu 25:1–13). (Vakatutu ni kena vulici na iVakamacala ni iVolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Tukuna vei ira na gone ni vuqa na gauna e dau veivakavulici e na italanoa vakaibalebale ko Jisu, ka dau vakayagataka na iyaya se ituvaki ni bula me vakavulica e dua dina vuni vakayalo. E vakayagataka na italanoa vakaibalebale me rawa kina vei ira ka ra via vulica mera kila na dina (Raica na Maciu 13:10–17). Vukei ira na gone me ra kila ni italanoa vakaibalebale oqo e vakatautauvatani kei na ikarua ni Iesu mai iJisu Karisito, ko ya na nona Iesu mai na iVakabula me mai veiliutaki e na gauna ni Mileniumi, ki na vakamau.

Vakamacalataka ni italanoa vakabalebale ni gone yalewa lewe tini e tauri mai na ivakarau makawa ni vakamau vakaJiu. Na tagane vakamau kei ira na nona itokani era la'ki kauta mai na yalewa vakawati mai na nona vale ki na vale nei tagane. E na gaunisala era na wawa na itoni nei yalewa vakawati mera tokoni ira. Ni ra sa yaco ki na itikotiko nei tagane, era na qai curu kece e loma me yaco na vakamau. Na veivakamau oqo e dau vakayacori e na yakavi, o koya gona ko ira era waraki rau na mai vakamau era na kau cina.

Taro me
veivosakitaki ka
Vakayagataka

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro ko kila ni na vukei ira vinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni ivolanikalou. Vakaraitaka na veivosavolai kei na iyaloyalo e na gauna dodonu.

- O cei era matataka na goneyalewa? (Maciu 25:1.) O cei e matataka na tagane vakawati? (Jisu Karisito.)
- Eda kila vakacava ni ratou vakabauti Jisu Karisito kece na goneyalewa lewe tini (Maciu 25:6–7. E ratou “A lako yani” me sota ka waraka na tagane vakawati) E rawa vakacava ni da vakaraitaka ni da vakabauti Jisu?
- Na cava e tukuni kina vei iratou e lewe lima na goneyalewa ni ratou lialia? (Maciu 25:3.) Na cava e tukuni kina vei iratou na lewe lima ni ratou vuku? (Maciu 25:4.)
- Na cava e yaco ni sa lako mai na tagane vakawati? (Maciu 25:6–8.) Na cava o nanuma eratou sega ni vakarautaki iratou kina na goneyalewa lialia e lima? Na cava na nomu nanuma e na noda vakarautaki keda e na nona Iesu tale mai ko Jisu?
- Na cava o nanuma e ratou sega ni wasea kina na nodratou waiwai na gone yalewa vuku e lima? (Maciu 25:9.) Na cava e ratou sega ni solia kina e so na nodratou waiwai vei iratou tale na so? Vakamacalataka ni ibulibuli ni nodra cina na Jiu, na gusuna e tuba e buli mokimokiti yani ki loma, ka vakavuna me dredre kina ni livi na waiwai mai na dua na cina ki na duatale (raica na droini e na icavacava ni lesoni). E na italanoa vakaibalebale, na waiwai ena nodra cina na goneyalewa vuku e ivakaraitaki ni bula savasava kei na talairawarawa. Eda dui vakatawana yadua na noda cina, ka ivakatakarakara ni noda dui bula, ena talairawarawa kei na dodonu. Na veivakalougatataki e solia vei keda na Tamada Vakalomalagi e na noda cakacaka vakadodonu e sega ni rawa ni soli vei ira na talaidredre
- Na cava e yaco vei iratou na lewe lima e sega tu ni vakarau? (Maciu 25:10–12.) Na cava e yaco vei iratou na lewe lima ka vakarau? Na cava e rui

bibi kina vei keda meda vakarau tu me baleta na iKarua ni Lesu Mai? E rawa vakacava me da vakatawana na noda cina e na waiwai?

Wilika na itukutuku oqo mai vei Elder Bruce R. McConkie: "O ikeda yadudua, eda vakavakarau meda sota kei na noda Kalou e na noda muria na nona ivakaro ka bulataka na nona lawa. . . . Na kosipeli e na kena cecere tawamudu, vakalesui tale mai e na gauna edai, sa tu qo me vakarautaka e dua na mata tamata e na ikarua ni lesu tale mai ni Luveni Tamata" (*Na Mesaia ni Meliniumi*, t. 572).

Mera wilika na gone na Maciu 24:36 kei na 25:13. Vakamacalataka me vaka ga ni ratou sega ni kila na goneyalewa lewe tini na tiki ni auwa e na yaco mai kina na tagane vakawati, eda sega talega ni kila na gauna e na lako tale mai kina ko Jisu.

- E na vakacava beka e na nona lesu mai ko Jisu Karisito? (V&V 45:56–57; 63:53–54.) Na veivakalougatataki cava e maroroi tu vei ira era vakavakarau vakayalo? (V&V 38:30.)

E rawa mo vakayagataka na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 2, me raillesuvi ka vakayagataki e na lesoni oqo.

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo e na gauna ni lesoni se me raillesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Veitalanoataka vakalekaleka na ivakamacala oqo me ra kila kina na gone na ikarua ni lesu mai Jisu Karisito:

E na nona a biuti ira na nona iApositolo mai Jeruisalemi ko Jisu, era a tukuna kina na agilosu vei ira ni na lesu tale mai e na ikarua ni lesu mai i Jisu Karisito. (Cakacaka 1:9–11.)

Na Tamada Vakalomalagi ga e kila na gauna ni iKarua ni Lesu Mai. (Maciu 24:36.)

E na lako mai e na kaukauwa kei na lagilagi ko Jisu ka veiliutaki e na vuravura me dua na udolu na yabaki. (V&V 29:11.)

E gadrevi me da vakarautaki keda e na nona lesu mai e na ikarua ni gauna na Karisito. (V&V 33:17–18.)

Ko ira na yalododonu ka ra sa vakarau tu e na ikarua ni lako mai nei Jisu era na tiko vata kei koya e na siga cecere koya ka ra na bula ena iserau ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu ka sega ni mudu. (V&V 76:62–63.)

2. Solia vei ira yadua na gone na kopi ni cina e na icavacava ni lesoni, se droinitaka e dua na cina e na vavanivolavola. Mera vola eso na ka e na nodra cina na gone, se vola na yaca ni so na ka e na vavanivolavola, ka na rawa ni vakasinaiti nodra cina vakayalo e na waiwai (so na vakasama e rawa ni tukuni ivakadinadina, vulica na kosipeli, veiqaravi vei ira na tani, saumi katini, bula kilikili e na veitokani ni Yalo Tabu, dau masu, vakayacora na veikacivi vakaLotu, kei na so tale). Vukeyi ira me ra rawata kina na waiwai ni nodra cina, me vaka e ratou a kitaka na gone yalewa vuku e lima.

Vakatautauvatana na ka era vola na gone e na nodra cina kei na vakasama nei Peresitedi Spencer W. Kimball's: "E na noda bula na waiwai ni vakavakarau e soqoni e na turu vakaturu ni bula savasava. Na noda dau tiko e na soqo ni sakaramede e kuria na waiwai ki na noda cina, turu vaka turu e na veiyabaki

kece. Lolo, masu vakavuvale, veisiko mai vei ira na matabete, na gagadre ni yago - na kena lewai, vunautaki ni kosipeli, vulici ni ivolanikalou—na itavi kece e soli koya kei na talairawarawa e dua na turu ki na noda sitoa. Na veika ni loloma, saumi ni solisoli kei na ikatini, vakasama kei na cakacaka savasava, vakamau e na veiyalayalati ni tawamudu—oqo tale ga, ke kuria vakabibi na waiwai e rawa meda vakawaqaca kina e na bogi levu na noda cina malumu” (Na Vakabauta e Liu e na Caka Mana, t. 256).

Veivosakitaka e so na sala me vakuri kina na waiwai ki na noda cina ka ra se bera ni tukuna na gone, ka solia vei ira me ra vakacuruma ki na nodra ituvatuva ke ra vinakata. Vukei ira me ra kila ni veika oqo e sega ni rawa ni da kauta tani me yacova ni lako mai na iVakabula.

3. Wilika na itukutuku oqo mai vei Peresitedi Spencer W. Kimball: “E ratou lewe ni matanitu na goneyalewa lewe tini ka nodratou na dodonu ki na veivakalougatataki kece—na kena duidui ga ni lima e ratou sega ni qaqa ka ratou sega ni vakarau ni sa yaco mai na siga cecere ko ya. E ratou rarawataka vakalevu na nodratou itokani edaidai [lewe ni lotu edaidai ka ra sega tu ni vakarau] ni ra na vaka kina. (*The Miracle of Forgiveness*, t. 8).
4. Lagata se wilika na qaqa ni “When He Comes Again” (*Children’s Songbook*, t. 82). Ni oti na lagati ni sere, kerei ira na gone me ra raitayaloyalotaka ni na vakacava mada me tukuna vei ira ko Jisu, “Ko sa qaravi au vinaka. Lako mai ki ligaqu ka tiko kina vakadua.”

Kena iTinitini

IVakadinadina

Vakadinadinataka na bibi ni noda vakavakarau ki na ikarua ni lesu mai nei Jisu Karisito e na noda bulataka na bula savasava. Wasea kei ira na gone na kena bibi vei iko mo na kilikili me rawa kina ni ko na vakaitavi e na cakacaka vakaitamera koya.

Vakatutu ni Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica na gone na Maciu 25:1–13 e vale me railesuvi ni lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me tinia na kalasi e na masu.

Inaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone me ra gadreva me ra vakayagataka na nodra taledi me vukei ira na tani kei ira talega.

Me Vakarauteki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 25:14–30 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 60:2–3, 82:3. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarauteki Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou
 - b. Tiki ni pepa ka ra volai kina e yadua na taledi, me vaka, “E tu vei iko na taledi mo dua na dau vakatagitaka vinaka na vaiolini,” “E tu vei iko na taledi ni dau kene itokani,” “E tu vei iko na taledi ni dau vosa vinaka,” “E tu vei iko na taledi ni dau qito soka vinaka,” “E tu vei iko na taledi ni dau veivakameautaki,” “E tu vei iko na taledi ni dau veiliutaki vinaka,” “E tu vei iko na taledi ni daukau lotu vinaka,” “E tiko vei iko na taledi ni dau vakamarautaki ira na tani” ka so tale. Ni bera ni ra curu mai na gone, lobika na tiki ni pepa kece ka vakabiri ira e na veivanua e loma ni rumu ka rawa ni ra raica na gone. Kakua ni vakaraitaka ni nona e dua na gone e dua na taledi oqori.

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na masu.

ITavi qaravi
ni Malele

Tukuna vei ira na gone ni so na itukutuku vinaka era vunitaki tu e loma ni rumu. Sureta e dua na gone me vakaqara e dua na itukutuku ka wilika e cake. Qai taroga na gone ko ya me tukuna se cava e rawa ni kitaka me vakatoroicaketaka kina na taledi ko ya. Solia vei ira na gone e yadua na gauna, ka uqeta me vakabulabulataki na taledi yadua. Vakamacalataki ni lesoni oqo e na vakavulici ira e na bibi ni vakatoroicaketaki ni taledi.

IVakamacala
ni iVolanikalou

Railesuva na ibalebale ni dua na italanoa vakaibalebale mai na Lesoni 25. Vakavulica vei ira na gone na italanoa vakaibalebale ni taledi e na Maciu 25:14–30. (Vakatutu ni kena vakavulici mai na iVolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) E na italanoa vakabalebale, na taledi e i vakaraitaki ni tikitiki ni ilavo. Vei keda na taledi e kena ibalebale na veika e rawa ni da kitaka me vakalougatalaki se vukei ira na tani.

Taro me
veivosakitaki na
Vakayagataka

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vkarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro ko vakila ni na vukei ira vinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukei ira e na nodra raica vakatitobu na ni ivolanikalou.

- Na cava e solia kina na Turaga me duidui na levu ni taledi vei iratou yadua na nona tamata? (Maciu 25:15.) E duidui vakacava na nomu taledi mai na nona na nomu itokani? Nodra taledi na nomu vuvale? Na cava e solia kina na Tamada Vakalomalagi e duidui na isolisoli vei keda yadudua? (V&V 46:12.) E rawa vakacava me da vakaraitaka na noda vakavinavinaka vua na Tamada Vakalomalagi e na isolisoli duidui e solia vei keda? (V&V 46:11.)
- Na cava e rau kitaka ki na nodrau ilavo na dauveiqaravi ka soli vei rau e lima kei na rua na taledi? (Maciu 25:16–17.) Na cava o nanuma ni rau kitaka ka rawa kina me vakaruataki na nodau ilavo? E rawa vakacava me da vakalougatataki mai na cakacaka vakaukauwa?
- Na cava e cakava e na nona ilavo na dauveiqaravi ka soli vua e dua na taledi? (Maciu 25:18.) Na cava ko nanuma ni vu ni nona kitaka na ka oqo? (Maciu 25:24–25.) Na cava ko nanuma ni vuna era sega kina ni dau cakacakataka na nodra taledi e so na tamata? Na cava e yaco ki na nodra taledi na tamata ke ra sega ni cakava kina e dua na ka?
- Ni sa lesu mai na turaga ka sureti iratou na nona dauveiqaravi me ratou mai tukutuku vua, na cava ea tukuna vua na dauveiqaravi ka soli vua e lima na taledi? (Maciu 25:21.) Na cava e tukuna vei koya ka soli vua e ruua na taledi? (Maciu 25:23.) E rawa vakacava ni vakalougatataki keda na cakacakataka vakaukauwa na noda taledi? E sa vakalougatataki iko vakacava na nona taledi se ka e rawata e dua tale?
- Na cava e solia kina na i sau tautauvata vei koya na dauveiqaravi ka rawata mai e rua na taledi? (Maciu 25:21, 23.)
- Na cava e tukuna na turaga vei koya ka soli vua e dua na taledi? (Maciu 25:26–27.) Na cava e cudruva kina na dauveiqaravi na turaga? Na itotogi cava e solia vua na Turaga? (Maciu 25:28, 30.) Na cava e rui bibi kina na ivakavakayagataki ni noda taledi se ka eda rawata mai na levu ni taledi e tu vei keda veitalia ga se mataqali taledi vakacava?
- Na cava o nanuma ni vuni nona solia na turaga na taledi e dua vua ka tu vua e tini? E dodonu li oqo? Baleta na cava? Vakamacalataka ni levu ni noda vakayagataka na noda taledi, na levu ni taledi e soli vei keda. Ke sega ni dua na ka eda cakava e na noda taledi, e na yali vei keda. (Raica na Maciu 25:29; V&V 60:2–3.) Vukei ira na gone me ra kila ni ko ira na tamata ka rairai ni vaka me lailai na nodra taledi era na rawata na veivakalougati kece sara kevaka era vakayagataka na nodra taledi e na kena levu duadua.
- Na cava 'o nanuma ni via vakavulica tiko vei keda ko Jisu e na nona tukuna na italanoa vakaibalebale ni taledi? Vukei ira na gone me ra kila ni Turaga e solia vei keda na taledi, kaukauwa ni rawa ka kei na galala (me vaka na lewena na nona lotu). E vinakata me da vakayagataka na veika kece oqo me da vakavinakataka kina na noda bula ka qaravi ira na tani. E vinakata talega me da vakaraitaka na noda vakavinavinaka e na noda cakacakataka na noda taledi.
- Na cava tale e vinakata vei keda na Turaga baleta ni da lewena na nona lotu? (V&V 82:3.)
- Era wasea vakacava na tamata na nodra taledi e na Lotu? E rawa vakacava ni vakalevutaki na noda taledi e na noda vakadonuya na itavi kei na veikacivi e na Lotu? (Raica na iTavi Qaravi ni Veivakabulabulataki 5.)

- Ko cei kei na gauna cava me da solia kina na noda itukutuku me baleta na isolisoli kei na taledi e soli vei keda? Na cava ko na via tukuna? E na vakacava mada na ka ko na vakila ke tukuna vei iko na Turaga, “E vinaka ka dina” (Maciu 25:21)?

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo e na gauna ni lesoni se me raillesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Sureti ira na gone me ra tukuna mai na levu ga ni taledi era nanuma rawa; tuvana na taledi e na vavanivolavola e na gauna era cavuta mai kina. Vakauqeti ira na gone me ra vakacuruma mai na ivakarau me vaka na dau vakarorogo vinaka, dau loloma, dau mamarau, ka so tale.
2. Solia yadua vei ira na gone e dua na tiki ni pepa kei na penikau ka sureti ira me ra vola e dua na ituvatuva ni nodra dui taledi. Tukuna vei ira me kua ni dua e na kalasi me raica na ituvatuva. Qai kerei ira na lewe ni kalsi mera solia e dua na taledi vei ira kece sara na gone e na kalasi. E na gauna e tukuni kina na nodra dui taledi, vakatura me na vola e na nodra ituvatuva na taledi e tukuni baleti koya yadua kevaka e sega ni tiko e na nona ituvatuva. Qai taroga na veitaro oqo:
 - Kevaka era vakayacana e dua na ka na lewe ni kalasi me baleti iko ka sega ni tiko e na nomu pepa, na cava e rawa ni ko cakava mo rawata kina na taledi koya?
 - Kevaka era sega ni tukuna na lewe ni kalasi e dua na ka ko sa vola oti tu, e rawa vakacava ni ko rawata na taledi ko ya?

Bolei ira yadudua me ra digitaka e dua na nona taledi ka vakasamataka na nomu cakacakataka e na loma ni macawa ka tarava.

3. Wasea na italanoa oqo baleti Peresitedi Heber J. Grant:

“E na gauna au curu kina e na dua na baseball club, o ira na gonetagane keimami yabaki vata kei ira ka qase cake vakalailai era qito e na imatai ni ciwa [na dauqito vinaka]; ‘o ira ka ra gone vei au era qito e na ikarua kei ira ka ra gone sara e na ikatolu, kaú qito vata tiko kei ira koi au. E dua na vuna oqo ni’u sega ni rawa ni viritaka na polo mai na dua na beisi ki na dua tale. E dua tale na vuna ni sega vei au na kaukauwa vakayago me’u cici se tavi vakavinaka. Ni’u tomika cake e dua na polo, era na kacivaka mai na gonetagane: “Viri mai e ke viavia yalewa!”

“E dau levu na nodra lasa na noqu icaba me baleta na veika au sega ni rawata au mani yalataka ni’u na qito ena ciwa ka na qaqa ka jjabeni ni Territory of Utah.

“ . . . Au maroroya e dua na dola ka’u qai volia kina e dua na polo. Au vakayagataka e levu na gauna e na noqu viritaka tiko na polo e na vale ni yaya ni teitei nei Bishop Edwin D. Woolley’s. . . . Levu na gauna e sa dau mosi sara ga na ligaqu ka dau dredre kina me’u moce e na bogi. Ia au sega ni cegu e na noqu sasaga ka vakavuna me’u rawata na ikarua ni ciwa e na neitou isoqosoqo. Au a qai curu sara ki na dua na isoqosoqo vinaka, ka mani qito sara e na ciwa ka rawata na jabeni ni territory” (*Gospel Standards*, tt. 342–43).

4. Na malanivosa oqo e dau taleitako na tukuna ko Peresitedi Heber J. Grant. Veivosakitaka kei ira na gone na kena ibalebale, ka uqeti ira me ra wiligusutaka. "Na ka eda qacoya na cakava e na rawarawa me da kitaka; sega ni baleta ni veisau na ka oqori, ia e baleta ni noda kaukauwa e na vakalevutaki" (*Gospel Standards*, t. 355).
5. Sureti ira na gone me ra vakasamataka e so na itavi e soli vei ira na tamata e na Lotu. Solia vei ira e so na tiki ni pepa kei na penikau me ra vola kina e dua na itavi se veikacivi (e rawa ni ra vola e dua se sivia). Me ra biuta na tiki ni pepa e na dua na kisi se tavaya. Qai sureti ira na gone me na lako yadudua ka drete e dua na tiki ni pepa mai na kisi ka tukuna na taledi cava e rawa ni ra na rawata e na nodra vakayacora na ilesilesi se itavi. Tuva na taledi ka volai e na vavanivolavola me laurai e vica tale na veimataqali taledi e rawa ni ra kila na gone.
6. Lagata se wilika na qaqa ni "I'm Thankful to Be Me" (*Children's Songbook*, t. 11).

Kena iTinitini

iVakadinadina	Vakadinadinataka na marau e yaco ni da vakayagataka na taledi e solia veikeda na Kalou meda tiko vinaka kina kei ira na tani. Wasea kei ira na gone na nomu vinakata mo vakila na marau ni lesu tale vua na Tamada Vakalomalagi me dua ka sa vakayagataka vakavinaka na nomu taledi.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatututaka me ra vulica mai vale na gone na Maciu 25:14–30 me irai lesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi e na masu. Vakamacala: Na itavi qaravi ni veivakabulabulataki ni Lesoni 27 e na vinakata e dua na lewe ni veiliutaki e na i Soqosoqo ni Dauveivukei se matabisovi me mai vosa vei ira na gone baleta na nodra dau solia na veiqaravi ni loloma. Ke ko via vakayagataka na itavi qaravi oqo, kerei koya ko vinakata me lako mai ni se vo levu toka na gauna ka vakamacalataka vua na cava ko vinakata me mai vosa kina.

Inaki ni Lesoni

Me ra vulica na gone ni veiqaravi vei ira na tani e vukei keda me da vakavakarau kina gauna e na mai lewai keda kina ko Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu Maciu 25:31–46. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: Jekope 2:17–19; Mosaia 4:16, 26; kei na Vunau kei na Veiyalayalati 104:17–18.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na gone na iVolatabu se iVolatabu Vou.
 - b. Na gone na iYaloyalo 7-26, The Last Judgment (Washington Temple mural), and 7-25, The Second Coming (Gospel Art Picture Kit 238; 62562).

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na masu.

Sureti ira na gone me ra wasea kei na kalasi e dua na ka era a cakava e na loma ni macawa sa oti me vakatoroicaketaka se wasea e dua na taledi.

**iTavi qaravi
ni Malele**

Wilika na veika oqo vei ira na gone (vakayagataka na veika e rawarawa ni ra kila na gone) Tarogi ira na cava era nanuma ni dodonu me ra kitaka kevaka:

Era raica e dua ka gone mai vei ira ni via gunu ka sega ni tara rawa na wai.

E kila e dua na gone ka sa sega tiko ni mai Lotu e na vica na macawa.

Era kila e dua ka sega ni veirauti na kena.

Era raica e dua ka sega tu na nona kote katakata, ni sa rui batabata vakalevu.

Era kila e dua ka sa dede na nona davo tiko e vale baleta na tauvi mate se dua na leqa.

- Na cava e na vinakata ko Jisu mo cakava? Na cava ko nanuma ni dodonu kina vei iko mo vukei ira e na gauna vakaoqo?

Raica lesu kei ira na gone ni ena rua na lesoni sa oti era a vulica kina e dua na italanoa vakaibalebale ka vakayagataka ko Jisu me vakavulici ira kina na tamata me baleta na ikarua ni nona lesu mai. Na lesoni oqo e vakavulica na ikatolu ni italanoa vakaibalebale e na Maciu 25, ko iratou kece e tolu na italanoa vakaibalebale oqo e vakavulica na noda vakavakarautaka na nona lako mai ko Jisu kei na gauna e na mai lewai keda kina. Dua na sala vinaka ni vakavakarau me da qaravi ira na tani.

Ivakamacala
ni iVolanikalou

Vakaraitaka na iyaloalo Na iOtioti ni Veilewai kei na iKarua ni Lesu Mai e na gauna vinaka e na nomu vakavulici ira na gone e na italanoa vakabalebale ni sipi kei na me mai na Maciu 25:31–46. (Vakatutu ni kena vulici na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)

Taro me
veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro ko kila ni na vukei ira vinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukei ira e na nodra kila vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava ‘o nanuma, e na vakaevei ni sa na lesu tale mai ko Jisu?
- E vakatavuvulitaka ko Jisu ni gauna e lesu mai kina e na wasea na veimatanitu me vaka e wasea na sipi mai na me na ivakatawa. (Maciu 25:32.) E na italanoa vakaibalebale oqo o cei era matataka na sipi? (Maciu 25:33–36.) O cei o ira na me? (Maciu 25:33, 41–43.) Na cava e na wasei ira kina na sipi mai na me ko Jisu? Na cava na kedrau duidui levu na sipi kei na me?
- Na cava na ibalebale ni nona kaya ko Jisu ni ko ira era tiko e na ligana imatau era vakani koya vakasulumi koya, kei na so tale? (Maciu 25:37–40.) O cei “Sa lailai vei ira na wekaqu oqo”?
- Na veiqaravi vakacava e ra solia na yalo savasava? (Maciu 25:35–37.) Na cava e vinakati me da kitaka me rawa ni da wili kina kei ira na sipi ni Turaga? Vukei ira na gone mera vakasamataka e so na sala e rawa me ra vakayacora kina e so na veiqaravi. Wasea e so na veiqaravi ko sa raica, ka sureti ira na gone me ra wasea e so na ivakaraitaki era sa raica.
- Na cava na kena isau vei keda kevaka e da qaravi ira na tani? (Maciu 25:34, 46.) Na cava e na yaco vei ira era sega ni dau qaravi ira na tani? (Maciu 25:41, 46.)
- O cei me da qarava? O cei eda kila e rawa me vukei mai na noda veiqavi? (Maciu 25:40; raica talega na Mosaia 4:16.) (Raica na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 1.)
- E qaravi ira vakacava na tani ko Jisu? (Railesuva e so na ivakamacala ni ivolanikalou baleti Jisu ni vakabulai ira na tauvimate, vakalougatataki ira na gone, vakania na 5,000, kei na so tale. Vakabibitaka na loloma e vakaraitaka ko Jisu vei ira na tamata e na nona kitaka na veika oqo.) E rawa vakacava me vukei iko na nona ivakaraitaki ni qaravi ira na tani?
- E rawa vakacava ni da vakalougatataki ira na tani mai na noda veiqaravi? Ko vakalougatataki vakacava e na nomu qarava e dua tale? Na cava ‘o vakila ni ko qarava na tani? Na cava o vakila e lomamu me baleti ira ko qarava?

E rawa ni ko vakayagataka na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 4 me uqeti ira na gone me ra vakayagataka na lesoni oqo e na nodra bula.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo e na gauna ni lesoni se me irai lesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Wasea ka veitalanoataka na italanoa oqo kei ira na gone:

"E vuqa na ka au vakananuma me baleta na noqu gauna ni gonetagane. Na dau waraki ni vakayakavi e na Siga Tabu e dua vei ira. E na gauna sara ga e sa dau sivia tu kina na neitou kana ka keitou sa dau dabe toka e na teveli, e qai dau tukuna mai vei au ko tinaqu, Tommy, ni bera ni datou kana, kauta na veleti qo au sa vakarautaka tu vua na qase Qase 'o Bob ka lesu mai vakatotolo.' "u. . . .na cici sobu ki na vale i Bob ka wawa vakamalua me yacova ni sa yaco mai ki katuba. Oti kau na solia vua na veleti kakana. E na solia mai ko koya na veleti savasava mai na Sigatabu sa oti ka na solia mai e tini na sede baleta na noqu veiqaravi. "Au sega ni rawa ni taura na ilavo. E na mokuti au ko tinaqu." E na qai kaya, Tukuna vei koya vinaka'. . . .Au nanuma, talega, ni dau kana vinaka talega vakalailai na kakana ni'u dau lesu mai na talai" (Thomas S. Monson, "The Long Line of the Lonely," *Ensign*, Fepurueri. 1992, t. 4).

2. Vakarautaka me dua na lewe ni veiliutaki e na iSoqosoqo ni Dauveivukei se lewe ni matabisopi me lako mai ki na kalasi ka vakamacalataka se ra dau solia vakacava na veiqaravi ni loloma na iSoqosoqo ni Dauveivukei. Me vakamacalataka na vulagi na nona dau veivuke na Lotu vei ira era gadreva, ka okati talega kina na vakayagataki ni isolisoli ni lolo.

3. Solia yadua vei ira na gone na pepa kei na penikau, ka tukuna vei i ra me ra tuvana na sala e rawa ni ra veiqaravi kina e vale se e na veitikotiko voleka. Bolei ira na gone mera vakayacora e dua na cakacaka ni vei qaravi e na macawa koya.

4. Veivosakitaka na itukutuku oqo:

"E na dua na Kalou vuku ka dodonu me na mai dabe ka lewa na tamata kecega. . . E ra na vtuniyau e na dua na gauna na tamata ca, ko ira na dau bera na vakayau mai na nodra talaidredre, ia na gauna sa voleka mai ni ra mai lewai 'kece na tamata, me vakatau mai na nodra cakacaka' (Vakatakila. 20:13). E sega ni dua e na rawata e dua ga na ka. E na siga ko ya e na sega ni dua me drotaka rawa na isau ni nona ivalavala, e sega ni dua e sega ni taura na veivakalougatataki e dodonu me nona. Na italanoa vakaibalebale ni sipi kei na me e solia vei keda na yalayala ni na soli na lewa taucoko." (Spencer W. Kimball, *The Miracle of Forgiveness*, tt. 304–5).

5. Vakarautaka e rua na kisi se itawatawa. Vola e na dua na kisi "Sipi" kei na dua tale na kisi "Me" Biuta na kisi "Sipi" e na yasamu imawi. E na so na tiki na pepa vola vinaka kei na cakacaka ca (vakacuruma e so na itavi e na vanua ka sega so ni laurai levu). Me ra wilika na gone e yadua na i tavi ka lewa se itavi ni "Sipi" se "me" ka biuta na pepa e na kena kisi dina.

Vakayagataka na veitavi ka volai e ra se kitaka ga na nomu:

Dau tukuna ga na dina vei rau na nomu itubutubu.
Sega ni tukuna vakadodonu ni ko kitaka e dua na cala.
Dau veivala kei rau na tacimu kei na ganemu.
Tukuna na "Vosoti au" ni ko vakararawataka e dua.
Tukuna vakatikina ga na dina.

6. Vukei ira na gone me ra wiligusutaka na Maciu 25:40.

7. Lagata se wilika na qaqa ni "I'm Trying to Be like Jesus" (*Children's Songbook*, t. 78).

Kena iTinitini

IVakadinadina	Vakadinadinataka ni vinakataka ko Jisu me da qaravi ira na tani ka da na vakalougatataki ni da kitaka. Wasea kei ira na gone na ka o vakila e na kena soli na galala mo veiqaravi.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatututaka me ra vulica na gone e vale na Maciu 25:35–40 me irai lesuvi ni lesoni oqo, Sureta e dua na gone me tinia na kalasi e na masu.

Inaki ni Lesoni

Me vukei ira yadudua na gone me ra kila ni Luve ni Kalou ko Jisu, ka sa tu vua na kaukauwa me vakamalumalumutaka na mate.

Me Vakarauteki

1. Vulica ena masumasu na Joni 11:1–46. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarauteki Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Railesuva na Luke 7:11–17; 8:41–42, 49–56.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou.
 - b. E dua na taba ni kau lailai se draunikau vou kei na dua na ka mate (se dua na iyaloalo ni ka ruarua oqo).
 - c. Na iYaloalo 7-27, Jesus Raising Lazarus from the Dead (iYaloalo Taurivaki ni Kosipeli 222; 62148), kei na 7-18, Jesus Blessing Jairus's Daughter (iYaloalo Taurivaki ni Kosipeli 215; 62231).

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Vakaraitaka vei ira na gone na taba ni kau se draunikau ka se qai musu ga kei na ka mate. Kerei ira na gone me ra veivosakitaka na kedrau duidui na rua.

- E rawa li ni da kitaka e dua na ka vua na kau mate me vakakina na irairai ni kena ka se qai musu ga?
- Me baleta ni sa musu tani mai na vunika na taba ni kau lailai, na cava e na yaco vua?
- O cei e tu vua na kaukauwa me solia tale na bula vua e dua na ka sa mate

Vakamacalataka ni ko Jisu e tu vua na kaukauwa me vakamalumalumutaki mate. E a vakabula e levu na tamata ka ra sa mate oti.

iVakamacala ni iVolanikalou

Railesuva vakalekaleka na italanoa ni nona vakatura ko Jisu na luvena tagane na yada mai Neini (Luke 7:11–17) kei na luvei Jairo yalewa (Luke 8:41–42, 49–56). Qai vakavulica vei ira na gone na italanoa ni nona vakaturi Lasarusai mai na mate ko Jisu me vaka e laurai e na Joni 11:1–46. Vakaraitaka na iyaloalo e na kena gauna. (E na vakatutu ni sala me vakatavulici kina na ivakamacala ni iVolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vakamacalataka ni vakabulai ira na mate ko Jisu, e vakayacora na cakamana ka vakadinadinataka ni Luve ni Kalou ka tu vua na kaukauwa me vakamalumalumutaka na mate. Vakamacalataka vei ira na gone ni baleta ni nodra ivakarau

na Jiu mera dau mai tiko vata kei na vuvale ni mate ko ira na wekadra kei na nodra itokani me vica na siga ni oti na mate, era a vuqa gona kina na tamata era a tiko vata kei Meri kei Maca ni mate oti ko Lasarusu, ka ra vakadinadina-taka kina na cakamana levu ka vakayacora ko Jisu.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vakadikeva na veitaro kei na tikina tautauvata e na ivolanikalou oqo e na nomu vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro ko vakila ni na vukeyi ira vinaka na gone me ra kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Na wiliki ni tikina tautauvata kei ira na gone e loma ni kalasi e na vukeyi ira e na nodra raica na loma ni ivolanikalou.

- Ni sa rogoca ko Jisu ni sa tauvi mate ko Lasarusu, e vakacava na dede ni wawa nei Jisu ni bera ni qai lako ki Pecani? (Joni 11:6.) E sa vakacava na dede ni davo tu ni yago iLasarusu e na qara ni qai yaco yai ko Jisu? (Joni 11:17.)
Na cava e wawa kina vakadede ko Jisu qai lako? (Me rawa ni ra kila taucoko vakaidina ni sa mate ko Lasarusu, kei na nona vakabulai e na ivakadinadina kaukauwa vakalou kei na vu ni lako mai iJisu [Joni 11:4, 15].)
- Na cava e rau tukuna vei Jisu ko Meri kei Marica e na gauna e a yaco yani kina? (Joni 11:21–22, 32.) Na cava e nanuma o Marica ni sa tukuna vua ko Jisu ni na tucake tale mai ko Lasarusu? (Joni 11:23–24.) Na cava na ivakadinadina nei Marica ni se bera mada ga ni raica na ganena me vakaturi mai na mate? (Joni 11:27.)
- Na cava e masu kina vua na Tamada Vakalomalagi ko Jisu ni bera ni vatari Lasarusu? (Joni 11:41–42.) Na cava e vinakata ko Jisu me ra kila na tamata? (Ni a vakatalai koya mai na Tamada Vakalomalagi.)
- Na cava e a tukuna ko Jisu vei Lasarusu? (Joni 11:43.) Na cava e a yaco? Na cava e a vakaisulutaki tu kina ko Lasarusu? (Joni 11:44.)
- Na cava 'o nanuma ni ra vakila ko Meri, Marica, kei ira na tamata tale e so ka ra raica na cakamana oqo? E na vakacava na ka 'o vakila ke ko a tiko kina? Na cava e ra a cakava na tamata ni oti nodra raica na cakamana? (Joni 11:45–46.) Kevaka mo a raici Lasarusu ni a curu mai tuba mai na qara e na vakaevei na itovo ni nomu vakabauti Jisu?
- Na cava e rawa ni vakaturi Lasarusu kina mai na mate ko Jisu? E vakacava na nomu vakasama ni ko kila ni tu vei Jisu na kaukauwa me vakatura e dua mai na mate? E vukeyi keda vakacava na cakamana oqo me da kila ni Luve ni Kalou ko Jisu? (Joni 11:4.)
- Na cava e a qai kitaka e muri ko Jisu me vakadinadinataka na nona kaukauwa vei mate? (E a tucake tale. Vukeyi ira na gone me ra kila ni nona bula tale mai na mate ko Lasarusu, e se tamata ga ka na mate tale. Ni ra tucake tale mai na mate na tamata, era na sega ni mate tale. E ra na bula ka sega ni mudu.)
- Na cava na ibalebale ni nona kaya ko Jisu ni sa ikoya "na tucake tale kei na bula"? (Joni 11:25.) Na cava na kena ibalebale oqo vei keda?

Vakamacalataka ni sega walega ni tu vei Jisu na kaukauwa me vakabula tale mai e dua, me vaka e a kitaka vei Lasarusu, e tu talega vua na kaukauwa vakaitamera me vakaturi ira na tamata kece ga mai na mate ki na bula tawamudu.

Na Bolebole

Bolei ira na gone me ra talanoataka na italanoa ni nona vakaturi Lasarusu mai na mate ko Jisu vua e dua tale e na loma ni macawa ka lako mai.

**iTavi qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

E rawa ni ko vakayagataka e dua se vuqa na itavi qaravi oqo ena gauna ni lesoni se me irai lesuvi, vakasama lekaleka, se bolebole.

1. Kerei ira na gone me ra vakatasuasuatiki Meri, Marica, Lasarusa, kei ira na Jiu ka ra a tiko e na gauna e a vakabulai Lasarusa kina mai na mate ko Jisu. Kerea e dua tale na gone me vakatarogi ira na tamata me kunea na cava e a yaco, na cava era raica, na cava era vakila ni ra sa raici Lasarusa e na nona sa curu mai e na qara kei na ka era vakila baleti Jisu.

2. Vakarautaka e so na tiki ni pepa ka vakaraitaka na ka e a yaco, me vaka oqo, ni dua e vakadinadinataka ni Luve ni Kalou ko Jisu Karisito. Vakarautaka e so tale na pepa ka tu kina na ivolanikalou ka vakamacalataka na ka a yaco:

Na ka ea Yaco: Sucu nei Jisu.

Volanikalou: Sa kaya na agilosu, "Ni sa sucu vei kemudou e na siga oqo, e na koro i Tevita, na iVakabula, ko koya na Karisito na Turaga" (Luke 2:11).

Na ka ea yaco: Sa papitaiso ko Jisu.

Volanikalou: A sa rogo mai lomalagi e dua na domo ka kaya, "O iko na noqu Gone ni toko"; na Yalo Tabu sa lako sobu vua me vaka na ruve (Marika 1:9–11).

Na ka ea yaco: E taubale e na wai ko Jisu.

Volanikalou: Era kaya na tisaipeli nei Jisu e na waqa, "Sa dina sara ko ni sa Luve ni Kalou" (Maciu 14:25–27, 32–33).

Na ka ea yaco: E vakabula ko Jisu e dua na tamata ka sucu mataboko.

Volanikalou: "A sa kaya vua [na tamata,] Noqu Turaga, au sa vakabauta [ni ko ni Luve ni Kalou]. A sa cuva vua" (Joni 9:32, 35–38).

Na ka ea yaco: E vakadinadinataka na Karisito ko Pita.

Volanikalou: E na nona tarogi iratou na nona tisaipeli ko Jisu se ko cei e ratou nanuma ni sa ikoya, e a kaya ko Pita, "Sa i kemuni na Karisito, na Luve ni Kalou Bula" (Maciu 16:13–16).

Na ka e a yaco: E a raica ko Josefa Simici na imatai ni raivotu.

Volanikalou: E tukuna na Tamada Vakalomalagi, "Oqo na Noqu Gone ni Toko. Rogoci Koya" (Joseph Smith—History 1:17).

Vakacuvava sobu na pepa e na fuloa se teveli ka me veibiuyaki. Me dua na gone me lako mai ka vukica e rua na pepa ka tovolea me vakasotaravata na ka e yaco kei na ivakamacala ni ivolanikalou dodonu. Kevaka e rau sega ni lako vata na pepa e rua oqo, biuta lesu tale vakatobuicu ka laiva me dua tale na gone me tovolea. Kevaka era sa veisa kece na pepa ni se bera ni ra vakaitavi kece na gone, me qai tekivu tale na qito.

3. Vukei ira na gone mera wiligusutaka na Joni 11:25.

Kena iTinitini

iVakadinadina	Vakadinadinataka ni Luve ni Kalou ko Jisu Karisito ka tu Vua na kaukauwa me vorata na mate. Vakaraitaka na nomu lomana na iVakabula kei na nomu vakavinavinakataka na nona mai mate, ka na rawa kina vei keda me da tucake ka rawata na bula tawamudu.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatututaka mera wilika e vale na gone na Joni 11:39–46 me iraillesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi e na masu.

Na Curu Vakaturi nei Jisu Karisito kei na iOtioti ni Vakayakavi

iNaki ni Lesoni

Me vukea na gone yadua e na nona kila na bibi ni nona vakayagataka na sakaramede e na veimacawa me ivakananumi kei Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 21:1:11; Marika 14:12:26; Luke 19:29:38; 22:15:20; kei na Vunau kei na Veiyalayalati 20:77,79. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica "Vakarautaka Nomu Lesoni," t. vi, kei na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.)
2. Me ikuri ni wiliwili: na iUlutaga ni Vunau kei na Veiyalayalati 27, Vunau kei na Veiyalayalati 27:2, kei na *iVakavuvuli Talei*, wase 23.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi
 - a. Me ra yadua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou na gone.
 - b. Me vica na ilavelave ni Vunau kei na Veiyalayalati.
 - c. Me ra yadua na gone na peni kei na pepa. (ke rawa).
 - d. iYaloyalo 7-28, Na Curu Vakaturi (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 223; 62173), kei na 7-29, Na iOtioti ni Vakayakavi (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 225; 62174).

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me tekivuna na kalasi ena masu.

Tavi Qaravi
ni Malele

Wasei ira na gone ki na vica na ilawalawa, ka tarogi ira se cava era na vakayacora e na nodra veivale kevaka era gade yani e so na vulagi bibi, oqo na veika me vaka na samaki ni vale, vakarautaki ni kakana vinaka kei na so tale. Mera vakayacora tiko na veilawalawa na nodra itavi ka me ra qai vakilakila na vo ni lewenikalasi na itavi era vakayacora tiko.

- Vakacava mada ke gade yani ki nomudou vale na iVakabula, na cava soti o na vakarautaka? Tukuna vei ira na gone ni lesoni oqo e na vakavulici ira me baleta na vakavakarau cecere era a vakayacora na tamata vua na iVakabula e na dua na gauna me ivakaraitaki ni nodra veiciqomi kei na veivakacerecerei.

iVakamacala ni
iVolanikalou kei
na Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki.

Vakaraitaka na itaba ni Curu vakaturi. Vakavulica vei ira na gone na veika me baleta na Curu Vakaturi e Jerusalemi nei Jisu. (Maciu 21:1–11; Luke 19:29–38). (Me baleta na veisala tale e so ni kena vakavulici na iVakamacala ni iVolanikalou, raica na Veivakavulici mai na iVolanikalou, t. vii.)

- Na cava era vakayacora na tamata ni ra sa rogoca ni sa lako tiko mai ki na nodra koro o Jisu Karisito? (Maciu 21:8–9.) Na cava o nanuma ni nodra vakanananu me baleti Jisu? Na yalo vakacava o nanuma ni na yacovi iko kevaka mo tiko talega e kea?
- Na cava era a kailavaka kina na tamata, Osana ni ra sa salavata tiko kei Jisu ki Jerusalemi? (Vukei ira na gone e na nodra kila ni sa ikoya oqo na sala era dau vakaraitaka kina nodra veivakacaucautaki kei na nodra sokalou vei Jisu ka vakakina nodra vakabauta ni sa Luve ni Kalou). Na sala cava eda sokalou kina vua na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito nikua? (E na noda tiko e na lotu ni sakaramede, e na wiliki ni iVolanikalou, lagati ni sere, masu, kei na kena vakayagataki na sakaramede).

Vakavulici ira na gone e na veika me baleta na iTioti ni Vakayakavi e na Marika 14:12:26 kei na Luke 22:15–20. Vakaraitaka na itaba ni iTioti ni Vakayakavi. Vakamacalataka ni Kanavata ni Lako Sivia e Solevu ni kanavata e na veiyabaki ka ivakananumi ni gauna e a lako sivita kina na veivalevale nei tukadra o koya na agilosi ni rusa mai Ijipita ka sega ni vakamatei ira na nodra ulumatua tagane. (raica na Lako Yani 12:21–30).

- Na cava e vakatokai kina na Kanavata ni Lako sivia me iTioti ni Kanavata (Luke 22:15–18.) Na cava e a vakayacora o Jisu e na Kanavata oqo? (Marika 14:22–24.) Baleta na cava? (Me vakaraitaka na bibi ni Veisorovaki. E a vakarota na Turaga me vakayacori na sakaramede me da dau nanumi koya kina ka vakakina na nona veisorovaki).
- Na cava e tukuna o Jisu ni rokataka na madrai? (Marika 14:22.) Na cava e tukuna o Jisu ni rokataka na waini? (Marika 14:23–24. Vakamacalataka ni sa vakayagataki na wai me isosomi ni waini edaidai). Vukei ira na gone me ra kila ni madrai kei na wai e rau ivakatakarakara ni yago kei na dra i Jisu.
- Na sala cava e rau tautauvata kina na iTioti ni Kanavata kei na noda lotu ni sakaramede nikua? Vakananuma vei ira na gone ni na nona a dovia na madrai ka vakalougatataka ka solia yani kei na waini, sa vakakina na nodra vakayacora tiko na vakaitutu e na matabete nikua. O na via taura beka na gauna vinaka oqo mo vukei ira na gonetagane e na nomu kalasi mera kila ni gauna era sa na ciqoma kina na Matabete i Eroni, era sa na ciqoma tale tikoga vakakina na kaukauwa mera matataki Karisito e na lotu ni sakaramede.

Kevaka e so vei ira na gone era taroga se cava sa vakayagataki kina na wai me isosomi ni waini wilika vei ira na Vunau kei na Veiyalayalati 27:1-2.

- Mera wilika na gone na Vunau kei na Veiyalayalati 20:77, 79. Erau ivolanikalou ni cava? Vakamacalataka ni a vakaraitaka vakaikoya o Jisu na vosa ni sakaramede ka ra sa vakaroti na matabete me vakamurimuria me vaka e volai e na Vunau kei na Veiyalayalati.
- Ni da vaka emeni e na masu ni sakaramede ka vakaitavi e na kena vakayagataki, na cava beka e da yalataka tiko me da vakayacora? Na cava e yalataka na Turaga ni na sauma lesu vei keda? Na cava beka e bibi kina me da dau nanumi Jisu? Na cava o rawa ni vakayacora mo dau namuni koya tikoga kina? (Raica na iTavi Qaravi ni Veivakabulabulataki).

**iTavi Qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

Sa rawa mo vakayagataka e dua, rua se e so vei ira na itavi qaravi oqo e na gauna ni leseni se, me itokarua, ivakaleleka, se me bolebole.

1. Taleva na yalayala ni papitaiso e nai ka 6 ni leseni. Vakamacalataka ni veiyalayala ni masu ni sakaramede e tautauvata kei ira e na yalayala ni papitaiso. Eda sa vakavouya tiko na noda yalayala ni papitaiso e na veigauna kece e da vakaitavi kina e na sakaramede. Sa rawa mo vakaraitaka na veivosavolai oqo:

Au yalataka.

me'u taura me noqu na yaca iKarisito.

me'u dau nanumi koya tikoga.

ka muria nona veivakaro

E yalataka vei au na Turaga

Ni na dau tiko ga kei au na Yalona.

2. Tarogi ira na gone se dua li na vuni kena soli vei ira na yacadra. Tarogi ira na vakatokayacataki mai vei ira tale eso mera talanoataka mada se cava era nanuma me baleta nodra tokara tiko na yaca ko ya. Tarogi ira na tu na yaca vuni ni nodra matavuvale se cava na kena ibalebale vei ira ni ra vakatokai e na yaca oqori. Qai tarogi ira na gone se cava e kena ibalebale vei ira me da tokara na yaca i Karisito ni da sa yaco me da lewe ni Lotu i Karisito me baleti ira na Yalododonu Edaidai. Vukei ira na gone me ra kila deivaki ni noda ivakarau taucoko e dodonu me salavata tiko kei na nona e dua e vakatokai koya me daumuri Jisu Karisito.
3. Me ra vola na lewenikalasi na veisala e rawa mera nanumi Jisu tikoga kina ena gauna ni sakaramede ka vakakina e na nodra bula e na veisiga. Sa rawa me na okati eke na veisala oqo:

E na gauna ni sakaramede:

Vakananuma na nona a vakararawataki ka vakamatei e na vukuda.

Vakasamataka na veimala ni vosa ni sere ni sakaramede.

Vakanananutaka e so na italanoa me baleta na bula nei Jisu (kereira na gone mera vakasamataka mai e so vei ira na italanoa oqo).

Vakananuma e dua na ivakavuvuli nei Jisu ko sa gadreva mo bulataka se e dua mo bulataka vakavinaka cake.

Vakananuma na nomu veiyalayala ni papitaiso.

E na noda bula ni veisiga:

Masu vua na Tamada Vakalomalagi e na veisiga e na yaca i Jisu Karisito.

Talairawarawa vei ira na noda itubutubu.

Dau lomani ira na nomu lewe ni vuvale.

Dau wilika na ivolanikalou.

Talairawarawa ki na veivakaro

Dau vakarokoroko e na veivanua tabu

Vukei ira era vakaleqai tu

Dau tiko e na veisoqoni ni Lotu.

Mera vola na gone na veisala oqo e na dua na tiki ni pepa ka mera maroroya tiko me veivakananumi tiko vua e na loma ni macawa.

4. Veivosakitaka vata kei ira na gone na bibi ni sere ni sakaramede e na nomu taroga vei ira na veitaro oqo:

- Na cava eda dau laga kina e dua na sere ni se bera ni masulaki na sakaramede?
- O cei e dau lagataki tiko e na sere ni sakaramede?

Vakauqeti ira na gone me ra dau vakarogoca vinaka na sere ni sakaramede e na veimacawa. Sa rawa mo ni na lagatavata e dua na sere ni sakaramede se me vakatagitaki e dua moni rogoca vata taucoko ka vakanananutaki Jisu tiko. O ni na via laga beka na sere "Jesus, the Very Thought of Thee" (*Hymns*, no. 141). Sa na rawa talega vei iko mo kerea na dau ni sere ni nomudou tabana levu me lagati na sere oqo e na lotu ni sakaramede ka tarava.

5. Lagata se wilika na qaqa ni sere In Memory of the Crucified (*Hymns*, no. 190).

iTinitini

iVakadinadina	Taura dei na nomu ivakadinadina baleti Jisu Karisito kei na nona lomani keda vakayadua. Vakadreta ni kedra vakanananu e dau vukei keda me da dau digitaka na veika dodonu ka rawa kina me da na la'ki tiko vata tale kei koya. Vakauqeti ira na gone mera nanuma na iVakabula ni ra sa vakayagataka na sakaramede e na veimacawa ka me ra yalataka me ra na bula kilikili kaya.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura mera vulica mai vale na Marika 14:12–26 me italevi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

iNaki ni Lesoni

Me ra vukei na gone me ra lomana na nodra Dauveivueti, Jisu Karisito, baleta na nona a vakararawataki kei na nona sorovaka na nodra ivalavala ca.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu na Maciu 26:36–46, Luke 22:40–46, Joni 3:16, 15:12–13, Mosaia 3:7, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 19:15–18. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni Wiliwili: 2 Nifai 9:21–22, Alama 34:9, Vunau kei na Veiyalayalati 76:41–42, kei na Vakavuvuli Talei, wase 12.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi
 - a. Mera yadua na iVola Tabu se na Veiyalayalati Vou na gone
 - b. Na veivosa tabaki oqo:
 - Na cava na Veisorovaki
 - Na cava e da gadreva kina na Veisorovaki?
 - E da na mate taucoko
 - E da dau valavala ca kece
 - Sa noda iVakabula ka Dauveivueti o Jisu Karisito.
 - E tawa ivalavala ca oKoya.
 - E tu Vua na kaukauwa me rawai mate.
 - c. Itaba 7-1, Jisu na Karisito (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 240; 62572), kei na 7-30, Jisu Nona masu tiko e Kecisimani (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 227; 62175).

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

Tarogi ira na gone se dua vei ira e via wasea vei ira na lewenikalasi na kena vukei na nona bula ni sokalou e na gauna ni sakaramede me vaka ea vulici e na lesoni ni macawa sa oti.

**Tavi Qaravi
ni Malele**

Tarogi ira na gone me ra vakanananutaka mada e dua tale me vaka koya (vakamacala vakamatailalai ka vakataudeitaka na dina ni ka e yaco):

Kaya mada ke dou sikova tiko e so na wekamudou. E na nomu talaidredre o qai la'ki curu tu ki na dua na rumu ka vakatabui mo curuma. E a mani yaco mo vakavorotaka e dua na iyaya saulevu sara.

- Na yalo cava e na curumi iko?
- Na cava o na tukuna vei kena itaukei.?

- Na cava o na vakayacora mo sosomitaka kina na iyaya o sa voroka oya?
- Na cava o na vakayacora ke sega vei iko na ilavo mo volia tale e dua me vaka sara ga na kena oya? Ko na sauma vakacava?

Vakamacalataka ni na vukei iko o Tamamu baleta ni sa dau lomani iko. Ia, e a tukuna o koya kevaka o sa rarawataka vakaidina, yaco mo talairawarawa, ka sa-uma na ka o rawata, e na qai vukei iko e na nona sauma na kena vo.

- E vakaevai? E rawa li mo a sauma vakataki iko? Na yalo cava li e na luvuci iko me baleta na nona vukei iko o tamamu.

Vakamacalataka ni noda digidigi me da sucu mai ki vuravura, sa gadrevi kina na veivuke me rawa ni da na lesu tale vei Tamada Vakalomalagi.

Vukei ira na gone mera kila ni nodrau loloma levu vei keda o Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito sa vakavuna nodrau navuca e dua na ituvatuva me vukei keda e na noda cakava rawa e dua na ka e da sega ni rawa ni vakayacora vei keda vakaikeda. Na lesoni oqo e baleta e dua na tiki ni navu-navu oya, e baleta na soli bula cecere e a vakayacora o Jisu Karisito me sauma kina na noda ivalavala ca ka rawai mate talega. Na soli bula oqo e vakatokai na Veisorovaki. Vakaraitaka na itaba kei Jisu Karisito.

iTokarua lekaleka

Me cavuta na gone na ikatolu ni yavu ni vakabauta. Kerei ira mera taleva na vuni noda mai bula e delai vuravura vakakina na gadrevi ni Veisorovaki meda rawata kina na bula tawamudu. Me vukei keda e na noda taleva tale oqo, me vakayagataki na veivosa volai era lavetaki tiko e na vanua e volai koto kina "Me Vakarautaki".

Na cava na Veisorovaki? (Na Veisorovaki sa ikoya na nona bole mate o Jisu Karisito me vakararawataki e na vuku ni noda ivalavala ca ka solia kina na Nona bula e na kauveilatai ka rawai mate talega kina.)

Na cava e gadrevi kina na Veisorovaki? (Vakananuma vei ira na gone na ituvatuva nei Tamada Vakalomalagi. E da a digitaka meda lako mai ki vuravura ka mai bula vakayago. Ia, na yago oqo e na mate e na dua na siga).

E da na mate taucoko. (E da gadreva e dua na iVakabula me vakabulai keda e na mate vakayago oqo ka me rawa kina na tucake tale mai na mate).

E da ivalavala ca kece. (Na noda ivalavala ca sa vakavuna meda tawakilikili ka sega ni rawa ni lesu kina vei Tamada Vakalomalagi. E da gadreva e dua na dauveivueti me sauma na noda ivalavala ca ni da sa veivutuni.)

O Jisu Karisito e noda iVakabula ka noda Dauveivueti; (Vakamacalataka na nona a bole me noda iVakabula ka Dauveisorovaki, e a tu vakarau me solia Nona bula e na vukuda.)

E tawa cala o Koya. (Me vaka ni dodonu vakaoti o Jisu Karisito sa iKoya dua-dua talega e rawa me yaco me noda iVakabula ka Dauveivueti.)

E tu vua na kaukauwa me rawai mate. (Me vaka ni a tawa ivalavala ca o Jisu Karisito ka sa Luvena Tagane duabauga na Kalou, e tu kina Vua na kaukauwa me rawai mate.)

Wilika vata kei ira na lewenikalasi na Joni 3:16. Sureti ira na gone mera wasea na lomadra me baleta na nodrau ituvatuva vakasakiti o Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. Wasea na nomu yalololoma vei Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito ka vakakina na nomu vinakata mo la'ki bula tale vata keirau e na dua na siga.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakaraitaka na itaba ni Nona masu tiko e Kecisimani o Jisu. Vakavulica vei ira na gone na veika e a yaco vei Jisu mai Kecisimani me vaka e kune e na Maciu 26:36–46, Luke 22:40–46, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 19:16–18. (Ke gadrevi e so tale na sala me vakavulici kina na iVakamacala ni iVolanikalou, raica Veivakavulici mai na iVolanikalou, t. vii.) Vakamacalataka ni a kila deivaki tu o Jisu na Nona itavi ka ni sa yaco mai na kena gauna me kune rarawa kei na mosi vakaitamera me sorovaka kina na ivalavalaca kei vuravura.

Taro me
Veivosakitaki ka
Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na iVakamacala ni iVolanikalou ni ko vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o kila ni na vukei ira vakavinaka na gone e na nodra kila vinaka na iVolanikalou ka rawa mera vakayagataka e na nodra bula ni veisiga. Na wiliki ni veitiki ni iVolanikalou oqo e na vukei ira na gone e na kalasi e na nodra bula ni vakadidike e na iVolanikalou.

- Na cava e a tukuna vua na Tamada Vakalomalagi o Jisu e na nona masu tiko Vua mai Kecisimani? (Maciu 26:39, 42, 44.) Na cava e vuni nona talairawarawa tikoga vua na Tamada Vakalomalagi o Jisu dina ga ni sa vakarau tiko me sotava na veivakararawataki vakadomobula? (E a lomani Tamana, vakabauti Koya ka lomani keda talega).
- Na cava e a yaco vei Jisu ni masu tiko mai Kecisimani? (Luke 22:44; Mosaia 3:7.) O cei e a laurai votu mai ka mai vuni kaukauwa vua? (Luke 22:43.)
- E na vukui cei e a mai vakararawataki kina o Jisu e Kecisimani? (V&V 19:16.) Vukei ira na gone mera kila ni a kune rarawa talega o Jisu e na kauveilatai, ia na rarawa levu duadua sai koya e a sotava e Kecisimani, ni a bunotaka kina na dra.

Wilika na veivosa oqo mai vei Elder Marion G. Romney: Na iVakabula e a sauma na dinau ni noqu ivalavala ca. E sauma na dinau ni nomu ivalavala ca. E a sauma talega na dinau ni tamata yadua e a bula mai, e bula tiko se me na qai bula mai e delai vuravura. (*Improvement Era*, Tiseba 1953, tt. 942–43).

- E vakacava li na levu ni rarawa e a sotava o Jisu? (V&V 19:18.)
- Na cava na vuni nona via sotava na veika rarawa o Jisu? (Joni 15:12–13.) Na yalo cava e luvuci iko niko kila ni a kune rarawa ka sorovaka na nomu ivalavala ca o Jisu? E rawa vakacava me da vakaraitaka vei Jisu na noda vakavinavinakataka na Veisorovaki?
- Na cava e dodonu me da vakayacora me rawa ni saumi kina e na nona a vakararawataki o Karisito e na vukuni noda ivalavala ca? (Veivutuni, papitaisotaki, ka maroroya na nomu veiyalayala ni papitaiso.) E vakatarai keda vakacava me da lesu vua na Tamada Vakalomalagi na veisorovaki nei Jisu? Na cava e na yaco keda sega ni veivutuni? (V&V 19:15–17.)

Vukei ira na gone me ra kila ni da ciqoma na veisorovaki i Karisito ni da veivutunitaka na noda ivalavala ca, papitaisotaki ka ciqoma na Yalo Tabu, ka vakamuraia na veiivakaro nei Karisito. Ni da vakayacora na veika oqo sa rawa meda vosoti ka vakasavasavataki mai na noda ivalavala ca ka rawa talega kina me da na la'ki bula tawamudu kei Tamada Vakalomalagi.

Yavu ni Vakabauta

Me talevi, veivosakitaki, ka ra vukei na gone me ra wiligusutaka na ikatolu ni yavu ni vakabauta.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

Ni na via vakayagataka e dua, rua se so vei ira na veitavi qaravi vata oqo ena dua ga na gauna e na loma ni lesoni se me italevi, ivakaleleka se ibolebole.

1. Vakarautaka e so na veivosanikalou me vakataki ira oqo (se volai ira e na papanivolavola) kei na so tale e na dua tale na iyatu, ni veivakamacala ni vosanikalou. Dui biubiuti ira me kakua ni ra tiko vata na veivosanikalou kei na kedra ivakamacala. Me dua na gone me raica mai e dua na ivolanikalou, digia na kena ivakamacala, qai toqa e dua na laini me sema na ivolanikalou kei na kena ibalebale dodonu. Me ra vakaitavi kece na gone.

Maciu16:21 (E gadrevi dina na soli bula nei Jisu)

Joni 3:16 (E lako mai ki vuravura o Jisu me vaka ni rau lomani keda kei Tamada Vakalomalagi.)

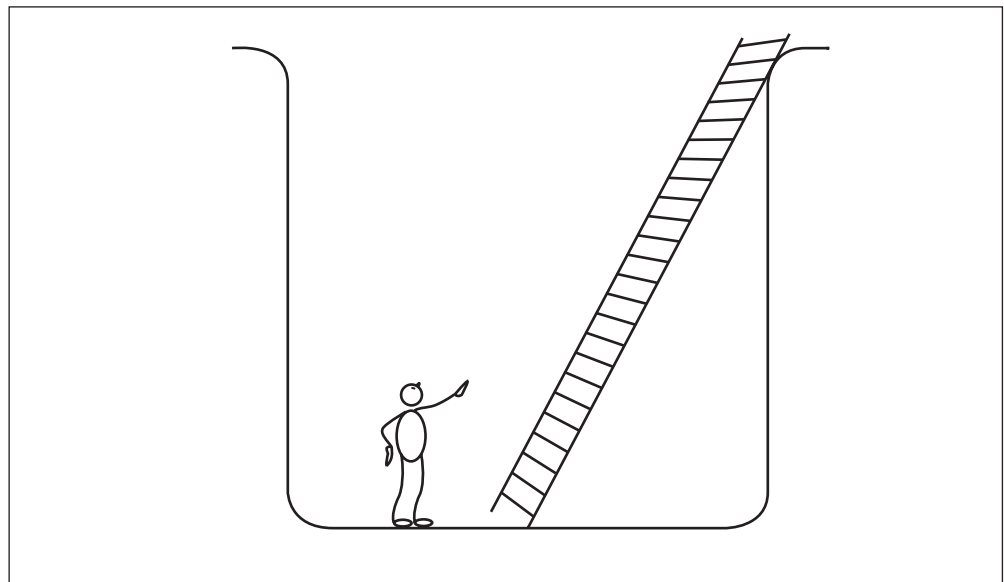
Joni 10:17–18 (E tu vei Jisu na kaukauwa me solia na nona bula ka kauta tale.)

1 Pita 1:19–20 (E a digitaki mai lomalagi o Jisu me mai noda iVakabula.)

1 Joni 1:7 (Na veisorovaki i Jisu Karisito e vakasavasavataki keda mai na noda ivalavala ca ke da veivutuni.)

Vunau kei na Veiyalayalati 20:29 (Ena qai rawa ga me da na vakabulai e na matanitu ni Kalou kevaka e da veivutunitaka na noda ivalavala ca, vakabauti Karisito ka papitaisotaki.)

2. Talanoataka vei ira na gone na veitalanoa oqo ka vakayagataka na vei iYaloyalo e gadrevi.

E a lutu kina dua na qara titobu e dua na tamata ka sega ni kaba rawa mai ki tuba. Veitalia ga na ka e vakacakava sa sega ga ni rawa vua me lako tani mai vakaikoya. E a kaci veivuke ka reki ni rogoci koya e dua e lomani koya e na nona tasiviti koya tiko, ka vakalutulututaka mai e dua na ikabakaba e na loma ni qara. E a rawa kina vua me kaba laivi mai e loma ni qara ka marautaka tale na nona vakabulai.

E da vakaikoya na tamata oya e loma ni qara. Na bula ivalavala ca sa vaka na lutu e na loma ni dua na qara, ka da sega ni rawa ni kauti keda rawa mai ki tuba vakataki keda. Me vakataki koya ga na dau loloma ka tasivi o ya e na nona rogoca na kaci ni kere veivuke, e vaka talega ki na na Tamada Vakalomalagi e na nona tala mai na Luvena e Duabauga me mai rawa kina na dro bula. Na veisorovaki i Jisu Karisito e rawa me vakatautauvatani ki na ikabakaba ka vakalutulututaki mai ki loma ni qara, e a sala me da rawata ki na na kaba mai tuba. Me vaka ga ni sa dodonu vua na tamata koya me kaba laivi mai e na i kabakaba, e dodonu me da veivutunitaka na noda ivalavala ca ka muria na vei ivakavuvuli ni kosipeli, kei na kedra veicakacaka tabu, me da kaba tani mai ki na e na qara ka vakatara me mana na veisorovaki ki na noda bula. Ia oqo, ni da sa mai vakayacora rawa na ka e da rawata, na veisorovaki sa qai mai ivakadei ni noda vakadonui me kilikili ka rawa kina na lesu tale ki na iserau nei Tamada Vakalomalagi.

3. Wilika na Mosaia 14:3–5 kei na Alama 7:11–12. Me veivosakitaki ni a sega walega ni kune rarawa e na Veisorovaki o Jisu Karisito me baleta na noda ivalavala ca ia, e a sotava talega na mosi e dodonu me da sotava vakakina na tauvimate kei na rarawa levu. E kila deivaki sara tu ga o koya na veika eda sotava kei na veika rarawa e vuravura. E na loma ni nona loloma kei na veikawaitaki titobu e na dau vukei keda o Koya e na noda leqa kei na vei bolebole ni bula.
4. Vukei ira na gone me ra wiligusutaka na Joni 3:16.
5. Me lagati se wiliki na qaqa ni sere “I Stand All Amazed” (*Hymns*, no. 193) se “Help Us, O God, to Understand” (*Children’s Songbook*, t.73).

iTinitini

iVakadinadina	Cavuta e na nomu vakadinadina ni sa noda iVakabula ka Dauveivuetai o Jisu Karisito. Vakamacalataka na nomu loloma vei Jisu kei Tamada Vakalomalagi kei na nomu vakamuduo e na nodrau vakarautaka na sala me da valuta kina na ivalavala ca, na mate, ka meda la’ki bula vata tale kei rau e na dua na gauna.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica na gone mai vale me italevi ni lesoni oqo na Maciu 26:36–46 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 19:16–18. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

Na nona a Cakitaki, Vesu ka Veilewaitaki o Jisu Karisito.

Lesoni
31

iNaki ni Lesoni Me ra kaukauwa ka qaqa na gone vakayadudua e na nodra ivakadinadina me baleti Jisu Karisito.

- Me Vakarautaki**
1. Vulica ena masumasu na Maciu 26:14–16, 47–27:31 kei na 22:47–23:25. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
 2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 3. Vola na veivosa kei na yatuvosa oqo ena rua na kadi duidui: *Luveni Kalou, iVakabula, Dauveivueti, Vakalou, Taucoko, Kaukauwa sara, Dauloloma, Dauveibuli, qasenivuli, dauveivakabulai, kasiviti, cakitaki, beitaki vakalasu, lausaba, warolaki, kuitataki, vesuki, vakalialiai, vakaisalataki e na wa vakavotona, vakacacani me yacova na mate.*
 4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou na gone.
 - b. Selotaipi se so na ka ka rawa me ra kabi kina na kadi.
 - c. itaba 7-31, The Betrayal of Jesus (IYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 228; 62468), kei na 7-32, Peter’s Denial (IYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 229; 62177).

**Vakatorocaketaki
ni Lesoni**

Tavi Qaravi ni Malele Dui biubiuti ira na kadi o sa vakarautaki ira tu ka tuvai ira vakatoboicu e na teveli se buturara. Vakamacalataka vei ira na gone ni so vei ira na kadi e volai koto kina na veika me baleti Jisu ka so tale na veika e a vakayacori vua e na icava-cava ni Nona bula e delai vuravura. Me ra vakaitavi taucoko na gone e na nodra taura yadua na nodra kadi, wilika ka biuti ira e na dua se rua na ibinibini. E na imatai ni binibini me ra biu kina na kadi e ra vakamacalataki Jisu, e na kena ika-rua me biu kina na veika e a vakayacori vua ni voleka ni mai cava na Nona bula.

Taleva vakalekaleka na veika e a yaco ena Were mai Kecisimani ka tukuna vei ira na gone ni e na lesoni oqo era na vulica tiko kina na veika e a yaco ni oti sara na nona masumasu o Jisu e Kecisimani.

iVakamacala ni iVolanikalou Vakavulica vei ira na gone na veika me baleta na nona a cakitaki, vesuki ka veilewaitaki o Jisu (Maciu 26:14–16, 47–27:31 kei na Luke 22:47–23:25). (So tale na veisala ni kena vakatavuvulitaki na iVakamacala ni iVolanikalou. (raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Kerei ira na gone me ra rogoca na veivosa me baleta na veika e a vakayacori vei Jisu. Vukei ira me ra kila deivaki ni

a rawa vei Jisu me a vakayagataka na nona kaukauwa me taqomaki koya mai na veivakacacani, ia, e a kila o Koya ni a tiki ni veivakararawataki e dodonu me sotava me icavacava ni tavi e a mai qarava e vuravura me taucoko kina na cakacaka ni Veisorovaki (raica Mosaia 15:5).

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na veivakamacala mai na iVolanikalou oqo ni ko vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o kila ni na vukeyi ira na gone me ra kila vakavinaka na iVolanikalou ka vakayagataka na kedra dina e na nodra bula ni veisiga. Na kena wiliki vata kei ira na gone na veika oqo e na vukeya na nodra raica vakatitobu na ivolanikalou.

- O cei e a cakitaki Jisu? (Maciu 26:14–16.) E a cakitaki koya vakacava o Jiutasa? (Maciu 26:48.) Na cava e a qai yaco vei Jiutasa? (Maciu 27:3–5.)
- Na cava e a tarovi iratou kina na Nona iApositolo o Jisu e na nodratou via taqomaki Koya? (Maciu 26:51–54; Luke 22:49–51.) Na lesoni cava o nanuma ni ratou vulica na tisaipeli ena nona semata tale na daligani tamata oya o Jisu? Na cava o nanuma ni vuni nodratou dro na iApositolo ka biuti Jisu tu mai? (Maciu 26:56.) Kevaka mo a tu mai kea, na cava o nanuma ni o na vakayacora?
- Na cava na vuni nona sega ni sauma na nodra taro na dauveibeitaki o Jisu e na gauna ni Nona veilewai? (Maciu 26:62–63; 27:12–14; Luke 23:9.) (Raica iTavi qaravi ni Veivakabulabulataki 3.) Vakamacalataka ni gauna e a tarogi kina o Jisu se o Koya na Karisito, na Luve ni Kalou, se Nodra Tui na Jiu, e a sauma (raica Maciu 26:63–64; 27:11). Dusimaka ni a sega ni cakitaka na veiyacana dina se tovolea me vakabulai Koya. E a kila deivaki o Jisu ni sa na dodonu me vakamatei me cava kina na nona itavi e vuravura.
- Lesu tale ki na veivosa e na itavi qaravi ni malele e vakamacalataka na veika e ra vakayacora na tamata vei Jisu. Na cava e nomu vakanananu ni o wilika na veivosa oqo? Na cava e nomu vakasama me baleta na veika vakasisila era vakayacora na tamata vei Jisu? Sa so beka era dau cati iko baleta ni o Vakabauti Jisu Karisito se baleta ni o dau la'ki lotu? Na cava o a vakayacora?
- E vaka vica li na nona cakitaki Jisu o Pita? (Luke 22:54–60.) Na cava o nanuma ni a vakayacora kina na ka oqo o Pita? Na yalo vakacava e a qai yacovi Pita ni sa kila na cala ni ka e a vakayacora? (Luke 22:61–62.) Vukeyi ira na gone e na nodra kila ni se sega ni ciqoma e na gauna o ya na Yalo Tabu o Pita. E dua na tamata rogo o Pita ka yaco e muri me Peresitedi ni Lotu ka solia talega na nona bula e na vuku ni nona ivakadinadina. E rawa vakacava me da tu vakataganetaka na noda ivakadinadina me baleti Jisu Karisito me vakacava sara na veiblebole e da sotava? (Raica iTavi Qaravi ni Veivakabulabulataki 5.)

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na via vakayagataka beka e dua se so vei ira na veitavi oqo e na loma ni lesoni me italevi, ivakaleleka, se ibolebole.

1. Me ra cavuta yadudua na gone na veivakarau se veika e kilai kina o Jisu ka ra dau vakavinavinakataki koya kina.
2. Taleva na imatai kei na ikatolu ni yavu ni vakabauta. Vukeyi ira na gone e na nodra kila ni ra vakanananu tiko vei keda na yavu ni vakabauta oqo na cecere kei Jisu Karisito ka vakakina na bibi ni nona itavi ni veiqaravi.

3. Vola na veilavelave lelevu ni veivosa oqo: *Kaiava, Pailato, Eroti*. Solia na veiyaca oqo vei iratou e lewe tolu na gone ka vakamacalataka ni ko iratou na dui dauveiliutaki oqo e duidui talega na veitavi e ratou vakacolati kina e na vanua. Me ratou dui tutu e loma ni rumu na dauveiliutaki e tolu oqo ka me ra qai sikovi iratou na vo ni lewenikalasi ni ratou cavuta tiko na veivosa oqo. Se me ratou duri e na matadra na lewenikalasi na lewe tolu ka cavuta na veika oqo:

Kaiava: Na yacaqu o Kaiava. Koi au na nodra bete levu na Jiu, ka kena ibalebale ni'u nodra iliuliu ni lotu na Jiu. Au a vinakata me vakamatei o Jisu, ia a kilikili kei au me'u taura e liu na veivakadonui mai vua na nodra iliuliu na kai Roma, sa ikoya gona o ya na vuni noqu vakatalai koya vei Pailato.

Pailato: Na yacaqu o Ponitio Pailato: Koi au na nodra Kovana na kai Roma, ka'u iliuliu ni daunipolitiki e Jutia. E ra a vinakata na Jiu me'u tauca vei Jisu na itotogi mate, ia, au a sega saraga ni raica e dua na nona cala. Au a mani vakatalai koya kina vei Eroti.

Eroti: Na yacaqu o Eroti. Au Jiu koi au, ka ra sa lesi au na kai Roma me'u Tui e Kalili. E a vakatalai Jisu mai vei au o Pailato baleta ni'u Tui ni vanua e a tubu cake mai kina o Jisu. Au a nanamaki me'u raica na tamata oqo ka sa vakatokai me o Jisu. Au a rogoa na veika baleti koya ka vinakata me'u raica ni vakayacora e dua na cakamana, ia, e sega ni via vosa vei au se sauma na noqu taro ka'u a mani vakatalai koya lesu tale vei Pailato.

Pailato: Au a sega ga ni raica na vuna me lewai kina na tamata oqo me vakamatei, ia era sa cikeva tikoga na tamata. Au sa mani soro kina na tovolea tiko me'u tukuna vei ira ni'u sega ni kunea e dua na cala nei Jisu ka laivi ira na tamata mera kauti koya ka vakoti koya.

Ni ratou na lesu tale na gone lewetolu oqo ki na nodratou idabedabe, me veitalanoataki se vakacava na nona a lako dina voli vei iratou yadudua na turaga oqo o Jisu ka vakatarogi mai vei iratou.

4. Vola e na so na tiki ni pepa e so na veika e tara na noda bula, na veika me vaka oqo, ka rawa me dredre vei ira na lalai me ra sotava (vakayagataka e so na sala ka na ganiti ira na nomu lewenikalasi):

E dua e dredrevaki iko baleta ni o la'ki lotu.

E dua e via vecei iko mo tovolea e so na waigaga ni veivakamatenitaki se mo kania e dua na itibi tavako.

O raica e dua drau vuli vata ni vakayaco ivakarau kaukauwa tiko vua e dua tale na gone.

E dua na nomu itokani sega ni lewenilotu e kerei iko mo vakamacalataka na nomu vakabauta.

E kerei iko e dua drau vuli vata mo lasu me rawa ni kua ni leqa kina o koya.

Me ra taura yadua na tiki ni pepa na gone ka wilika. Me ra veivosakitaka na veika e yaco oqo ka digia e dua na ka dodonu me vakayacori.

Vakamatatataka ni so na gauna e rui dredre me da dau tuvakataganetaka na noda ivakadinadina me baleti Jisu Karisito, ia e da na vakalougatataki vakalevu sara kevaka e da vakayacora.

5. Solia vua e dua na gone e dua se rua na kadi ka vakamacalataki Jisu (sa rawa mo vakayagataka talega e so tale na vosa se yatuvosa me

vakamacalataka na bula nei Jisu.) Taroga vei ira na gone me ra tukuna vei iko se cava na nodra vakanananu ni ra wilika na veivosa e na veikadi oqo. Kerei ira me ra vakataulewataka e na nodra vakasama se ra kila dina ni sa Luve ni Kalou

o Jisu, na iVakabula, na Dauveivuetai, ka so tale. Sureti ira na gone me ra vakamacalataka se a vakalougatataki ira vakacava na ivakadinadina oqo.

6. Me ra lagasere na gone se me sureti e dua me mai lagasere "He Died That We Might Live Again" (*Children's Songbook*, t. 65).

iTinitini

iVakadinadina

Solia na nomu ivakadinadina me baleta na cecere nei Jisu Karisito, ka wasea vei ira na gone na bibi ni ivakadinadina oqori vei iko. Vakamacalataka na nomu vakavinavinaka e na vuku ni nona tu vakarau o Jisu me sotava na rarawa ka mate me rawa kina ni da tucake tale ka rawata na bula tawamudu.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica mai vale me italevi ni lesoni oqo na Maciu 26:47–54.

Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

Na Veivakoti ki na Kauveilatai kei na Buluti nei Jisu Karisito

Lesoni
32

iNaki ni Lesoni

Me ivakaukauwa ni nona ivakadinadina na gone yadua, baleta na nona a mate o Jisu e na vukuda sa rawa kina me da na bula tale.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu Maciu 27:32–66, Luke 23:26–56, and Joni 10:17–18, 19:13–42. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni Wiliwili: Marika 15:20–47.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi
 - a. Me ra yadua na iVola Tabu se na Veiyalayalati Vou na gone.
 - b. E dua na ilavelave ni iVola iMomani.
 - c. itaba 7-33, The Crucifixion (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 230; 62505); 7-34, Burial of Jesus (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 231; 62180); and 7-35, Jesus’ Tomb (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 232; 62111).

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me tekivuna na kalasi ena masu.

Tavi Qaravi
ni Malele

Wasea vata kei ira na gone na italanoa oqo:

E na dua na siga cagicagi, batabata e a coqa e dua na ikawakawa e Washington, D.C., e dua na waqavuka ka cokataki yani ki na wai batabata ni Potomac River. E vuqa sara na tamata e ra a mate, ia, e lewe ono eratou kukube tokaga e na buini waqavuka me yacova ni ra sa viritaka yani vei iratou e so na tamata e na dua na helicopter e dua na iqaloqalo. E a batabata sara vakalevu na wai ka sa dredre sara na lili tiko e na waqavuka. E ra a domobulataka na tamata oqo de ra mate ni se bera ni yaco mai na gauna me ra taura kina na ivocevoce ka laveti bula yani.

E na veigauna taucoko e ra vakalutulututaka yani kina na ivocevoce vua e dua, e a solia yani vua e dua tale me rawa ni vueti e liu. E a vakayacora tiko oqo me yacova nira sa vueti taucoko, sa yaco talega mai ni sa sega ni rawa ni kukube tale tiko. Ni sa lesuvi koya tale mai na helicopter, sa yali yani e na loma ni wai. E a mate ni bera ni dua e vakabulai koya rawa.

- Na cava o nanuma ni vuni nona solia tikoga kina vua e dua tale na iqaloqalo na tamata oqo? Na yalo vakacava e na yacovi iko kevaka o a dua vei ira na vakabula na tamata oqo?

Vakamacalataka na yalomu me baleta na qaqa kei na loloma me tu vei iko me rawa kina ni o solia na nomu bula e na vukudra na tani me vaka e a vakayacora na tamata oya.

Vakamacalataka vei ira na gone ni lesoni oqo e ra na vulica kina na rarawa kei na mosi e a sotava o Jisu e na kauveilatai. E a tu vakarau me solia na nona bula me rawa ni rawata na tamata era a bula tu e delai vuravura se ko ira ka ra na mai bula e delai vuravura me ra rawa ni na bula tale e na vuku ni nona loloma levu veikeda.

iTalevi lekaleka

Vakananuma vei ira na gone na itutu ni bula e rau a sa biuti rau tu kina o Atama kei Ivi ka vaka kina o ira na nodrau kawa e na gauna e rau a kania kina na vuanikau vakatabui mai na were ko Iteni. E na vuku ni nodrau talaidredre o Atama kei Ivi sa yaco kina me rau vakayago ka sa kena ibalebale ni dua na siga e na yaco me mate na yagodrau. Me vaka ni da nodrau kawa o Atama kei Ivi, e da sa lesi talega meda mate me vakataki rau.

Vakamatatataka na dina ni sa ituvatuva nei Tamada Vakalomalagi me da na mate vakayago, ia, me vaka talega na levu ni nona loloma na Tamada Vakalolomalagi e a tala mai kina na Luvena e Duabauga, o Jisu Karisito me mai rawa na mate. E na vuku ni nona mate kei na tucake tale o Karisito, e da sa vakabulai kina mai na mate vakayago. E da mate ia e da na tucake tale (raica John 3:16–17; Ilamani 14:15).

Taleva lesu tale mai na lesoni ni sa oti na nona vakararawataki, cakitaki, vesu ka veilewaitaki o Jisu.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulici ira na gone e na nona vakoti kei na nona buluti o Jisu me vaka e kune e na Maciu 27:32–66. (Me baleta na veisala me vakavulici kina na iVakamacala ni iVolanikalou, raica Veivakavulici mai na iVolanikalou, t. vii.) Raica talega na Luke 23:34, 39–43 kei na Joni 19:19–22, 25–27, 34, 39. Vakayagataka na veitaba e na kedra gauna vinaka.

O na via raica beka na veitikina oqo me vukei iko e na nomu vakatavuvulitaka na veivakasama e na lesoni oqo:

1. O Saimoni na kai Kirini e na nona colata na kauveilatai i Jisu (Maciu 27:32).
2. Nona a vakoti e na kauveilatai e na kedrau maliwa e rua na daubutako o Jisu (Maciu 27:33–38; Luke 23:32–33).
3. E na nona vola o Pailato e dua na yaca me biu e na kauveilatai (Joni 19:19–22).
4. E na nona vakaisini o Jisu (Maciu 27:39–44).
5. Nodrau veitalanoa kei na daubutako o Jisu (Luke 23:39–43).
6. Nona tukuna vei Joni o Jisu me raici tinana (Joni 19:25–27).
7. Sa butoleka na vanua (Maciu 27:45–46).
8. Na mate i Jisu Karisito (Maciu 27:50–56). E ra sa suaka na sarisarina na sotia (Joni 19:34).
9. Sa biu e na ibulubulu na yago i Jisu (Maciu 27:57–61; Joni 19:38–42).
10. E ra sa talai e so na ivakatawa me ra yadrava na ibulubulu. (Maciu 27:62–66).

Taro me
veivosakitaki na
Vakayagataki

Vulica na veitaro oqo kei na veivakamacala ni iVolanikalou e na nomu vakarautaka tiko nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira vinaka na gone e na nodra kila na vosanikalou ka vakayagataka e na nodra bula e na veisiga. Na kedra wiliki vata kei ira na gone na veitikina e na vukei ira e na nodra kila vakatitobu na ivolanikalou.

- Ni oti na nona veilewai o Jisu na cava e a vakayacora o Pailato? (Maciu 27:26.) Na cava na ibalebale ni *warolaki*? (Me kanaquitataki.) Na cava na ibalebale ni *vakoti* e na kauveilatai? (Me vakamatei e na nona lauvako, se vesuki e na ligana kei na yavana e na kauveilatai.) Vakamacalataka ni na lauvako ki na kauveilatai e idola ni veivakamatei berabera ka mosimosi sara ka dau vakayacori ga vei ira na bobula kei na daubasulawa caca duadua.
- E na yaca rua cava e kilai kina na vanua e a vakoti kina o Jisu? (Maciu 27:33; Luke 23:33.)
- Ocei e a vakoti vata kei Jisu? (Maciu 27:38; Luke 23:33.)
- Na cava era a solia vei Jisu na sotia me gunuva? (Maciu 27:34.) Vakamacalataka ni vaniqa kei na wai wiwi e dau soli vakawainimate me vukea na nodra vakamatei na lima na sala ni kilakila (senses) se vakamalumutaka na mosi. Vukei ira na gone e na nodra kila ni a sega ni via gunuvi rau na wai oqo o Jisu baleta ni a vinakata me vakila ka yadrava ni sa vakacavara na itavi ni Veisorovaki.
- O cei e a kerei Tamana Vakalomalagi kina o Jisu me vosoti ira? (Luke 23:34, ivakamacala era e na ivolanikalou tabaki ni LDS.) Na cava o nanuma ni bibi kina na nona vosoti iratou na sotia o Jisu? Na cava e bibi kina me da dau veivosoti? E da vakalougatataki vakacava ni da vosoti ira na tani?
- Ocei e ra a vakallialiai Jisu e na Nona rube tu e na kauveilatai? (Maciu 27:39–44.) Na cava e so na ka e ra a tukuna Vua? E a sauma vakacava o Jisu? (1 Nifai 19:9.) E dodonu li me da sauma vakacava na nodra vosa na tamata?
- Na ivukivuki cava e rau na vakaraitaka vei Jisu o i rau na daubutako? (Luke 23:39–43.) Na cava e a tauca na ikarua ni daubutako ka kilai kina ni sa tekivu me veivutuni? (Luke 23:40–42.) Na vosa cava e a sauma vua o Jisu? (Luke 23:43.)
- E a vakaraitaka li vakacava na nona lomani tinana o Jisu ni sa rube tu e na kauveilatai? (Joni 19:25–27.) Na cava e da vulica eke me baleti Jisu?
- E vakacava na dede ni buto leka ni vanua? (Maciu 27:45.) Na cava e cavuta tagitagi mai o Jisu? (Maciu 27:46.) E a sa biuti Luvena li na Kalou? Vakamacalataka ni a sa taura tani mai vakalailai o Tamada Vakalomalagi vei Jisu na Yalona me rawa kina ni rawata vaka iKoya o Jisu na Nona qaqa taucoko e na vuku ni valavalaca kei mate.
- Na cava na kena ibalebale ni o Jisu” e sa vakararavi vakatabakidua vua na Yalo? (Na sala duadua ga e rawa ni mate kina o Jisu sai koya me laiva na yagona na yalona. E vakataudeitaka na vosanikalou ni a solia vakaikoya na nona bula o Jisu ka sega ni a kau tani mai vua.) Me ra wilika na gone na Joni 10:17-18. Na cava o nanuma kina ni a solia vaka iKoya na Nona bula o Jisu?
- Na veika veivakurabuitaki cava soti e a yaco e na nona mate o Jisu? (Maciu 27:51–53.) Na cava na ibalebale ni sei rua? (Tawase irua.) Na ivakadinadina cava e a cavuta na Sotia ni Roma ni oti nona raica na veika e a yaco? (Maciu 27:54.)

- O cei o Josefa na kai Aramacea? (Maciu 27:57.) Na cava e a vakayacora? (Maciu 27:58–60.)
- Na cava e ra a kerea na Farisi vei Pailato me vakayacora? (Maciu 27:62–66.) Na cava na vuni nodra vinakata kina me yadravi na ibulubulu? Na cava e sega kina ni yaga na nodra sasaga? Na cava e vakavulici keda kina e na kaukauwa ni tamata kei na kaukauwa ni Turaga

iVakaleleka ni Taro me Veivosakitaki ka Vakayagataki

O na via vakayagataka na veitaro oqo me vukei ira na gone e na nodra kila na nodrau isema ni valavala ca o Atama kei Ivi kei na ke na gadrevi e dua na iVakabula.

- Na sala cava na imatai ni ivalavala ca, e rau a vakayacora o Atama kei Ivi ki na ivakaro nei Tamada Vakalomalagi mai na were o Iteni? (E rau a kania na vua ni kau mai na vunika ni kila na ka vinaka mai na ka ca.) Na cava na isau ni valavala ca oqo? (E rau a vakatalai tani mai e na were. E rau a yaco me rau vakayago ka rawa me rau vakaluvani. O irau kei ira kece na nodrau kawa sa yaco kina me ra na mate. Oqo sa tiki kece ni navunavu nei Tamada Vakalomalagi.)
- Na cava e yaco ki na yagoda kei na yaloda ni da sa mate? (Na laiva na yago na yalo ka lako ki na vuravura ni yalo; na yago, sa mate no ni sa sega na yalo, sa dau bulu e na loma ni qele.) Na cava e da rawa ni vakayacora me rau na duavata tale kina na veiyago kei na yalo? (E sega sara ni dua na ka, me vaka ni da sa vakayago, sa sega veikeda na kaukauwa me da semai rau tale na veiyago kei na yalo vakataki keda.)
- O cei e a vakatara veikeda me da rawa na bula sega na ke na inuinui oqo? Baleta na cava sa i Jisu duadua ga e rawa ni vakabulai keda? (Baleta ni tawa cala; e Luvena Tagane Duabauga na Tamada Vakalomalagi, e na bula vakayago ka tu vua na kaukauwa me rawai mate.) Na cava na nomu nanuma ni ko kila ni tiko e dua e rawa me vukei iko kei na nomu matavuvale mo dou rawata na tucake tale?

iTavi Qaravi ni Veivakabulataki

Sa rawa vei iko mo vakayagataka e dua se e so vei ira na itavi qaravi oqo e na gauna ni leseni me italevi, ivakaleleka, se ibolebole.

1. Vakayagataka na veivosanikalou e na ilavelave vakarautaki se na papanivolavola. Tukuna vei ira na gone ni veivosanikalou e tiko kina e dua na vosa nei Jisu mai na kauveilatai. Laivi ira na gone me ra wilika na veivakamacala ka tukuni kina se kaukauwa cava se ivakarau ni kawa cava e vukei Jisu me vakayacora rawa kina na veika oqo.

Luke 23:34 (Na Nona dauloloma kei na veivosoti.)

Luke 23:43 (Na kaukauwa ka tu Vua ka rawa kina me kilakila.)

Joni 19:26–27 (Na loloma kei na veikauwaitaki e tu Vua me baleti tinana.)

Maciu 27:46 (E a dauvakatusa na Nona vakararavi vei Tamana.)

Luke 23:46 (E a dau vakamalumulumutaki Koya ki na lewa nei Tamada Vakalomalagi.)

Maciu 27:50, ivakamacala, *d* (E a sa vakacavara vinaka na ituvatuva nei Tamada Vakalomalagi)

2. Vola e na papanivolavola na yacadra na tamata se o ira na ilawalawa e ra tukuni tiko e na ivolanikalou me baleta na mate kei na bulu nei Jisu. Tarogi ira na gone se cava e ra nanuma me baleti ira na tamata se ilawalawa tamata. Vukei ira na gone e na nodra kila na veika e ra vakayacora yadudua:

Jisu Karisito
 Pailato
 Saimoni na kai Kirini
 Ira na sotia
 Dauveivakalialiai
 Rua na daubutako
 Meri na tinai Jisu
 Joni na Daulomani
 Na Turaga ni Valu
 Josefa na kai Aramacea

3. Me veivosakitaki na wiligusutaki na ikarua ni yavu ni vakabauta.
4. Me lagati se wiliki na qaqa ni sere "He Died That We Might Live Again" (*Children's Songbook*, t. 65) se "Did Jesus Really Live Again?" (*Children's Songbook*, t. 64).

ITinitini

iVakadinadina	Vakamacalataka na nomu vakavinavinakataka na soli bula levu e a vakayacora o Jisu e na nona mate e na kauveilatai. Solia nomu ivakadinadina ni da na tucake me bula tale vatakei koya me vaka na levu ni nona loloma.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica mai vale na gone me italevi ni lesoni na Maciu 27:34–50. Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone e na nodra kila ni a tucake tale mai na mate o Jisu ka vakakina koi keda taucoko.

Me vakarautaki

1. Me vulici ka masulaki na Maciu 27:52–53; 28:1–15; Luke 24; Joni 20; Cakacaka 1:3, 9– 11; kei na 1 Koronica 15:5–6, 22. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: Marika 16.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou na gone.
 - b. Tikini pepa ka volai koto kina e dua vei ira na vosa se veiyatuvosa oqo: *Sulu lineni, isaluwaki, were, sotia, vatu.*
 - c. iTaba 7-35, Jesus’ Tomb (62111); 7-36, Mary and the Resurrected Lord (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 233; 62186); kei na 7-37, The Resurrected Jesus Christ (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 239; 62187).

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me tekivuna na kalasi ena masu.

Tavi Qaravi
ni Malele

Biuti ira na tikini pepa ka tukuni tiko e na veika me vakarautaki ki na dua na taga ka raici ira na gone me taura yadua mai. Kerei ira me ra vakamacalataka mai na ka e volai tu kina ka kerei ira me ra tukuna vei iko se vakamacalataki vakacava tu li na buluti nei Jisu ena veivosa se yatuvosa oqori. Vola me veirauti kei ira na gone na vosa se yatuvosa ka me rawa ni ra vakaitavi taucoko.

Tukuna vei ira na gone me ra kaya tu ga ni sa mataka sara tu ga ni Siga Tabu ni oti na nona vakoti kei na nona buluti o Jisu. Me ra kaya mada ga ni ra tiko vata kei iratou na tisaipeli e na nodra vakalolokutaka tiko na mate nei Jisu. E ratou a nuitaka ni na vakabulai iratou o Jisu mai na lawa vakaRoma ka tauyavutaka na nona matanitu e vuravura e na kaukauwa kei na lagilagi. Ia, oqo e sa mate o Koya. Tukuna vei ira na gone ni o ni sa na veivosakitaka na veika e a yaco e na mataka ni Siga Tabu o ya e Jeruisalemi.

iVakamacala ni
ivolanikalou

Ni vakayagataki tiko na veitaba e na kedra gauna donu, vakavulici ira na gone e na veika me baleta na nona tucake tale o Jisu me vaka e kune e na Maciu 27:52–53, 28:1–15, Luke 24, and Joni 20. (Me baleta e so tale na veisala me vakatavuvulitaki kina na vosanikalou, raica na Veivakavulici mai na iVolanikalou, t. vii.) Vakamacalataka ni dina ga sa tukuna vakavica vata vei iratou na nona tisaipeli o Jisu ni na bula tale ni oti na nona mate, eratou a sega sara ni kila vinaka na ibalebale ni nona vosa. Se sega vakadua ni dua e tucake tale, ka

ratou sega ni kila rawa se na bula tale mai vakacava o Koya. E dina ga ni ratou a rogoca mai vei ira na agilosu ni sa tucake tale o Jisu ka raici Koya vakaikoya, e a dredre ga vei iratou me ratou ciqoma na veika e sa yaco oqo.

Taro me
veivosakitaki ka
vakayagataki

Vulica na veitaro kei na ivakamacala ni vosanikalou ni ko vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma ni na vukei ira na gone e na nodra kila na vosanikalou ka vakayagataka na kedra ivakamacala e na nodra bula ni veisiga. Na kena wiliki vata kei ira na gone na veivosanikalou e na vukei ira e na nodra kila vakavinaka cake na vosanikalou.

- Na cava e ratou a lako yani kina ki na i bulubulu e na mataka ni Siga Tabu o Meri na yalewa ni Makitala kei na so tale na yalewa? (Marika 16:1.) O cei eratou a raica na marama ni ratou gole yani ki na ibulubulu? (Luke 24:4.) Na cava e a kaya vei iratou na agilosu? (Luke 24:5–6.) Na cava na kena ibalebale me da na tucake tale? (Na yalo vakayago ni rau sa sema vata tale kei na yagona vakalewe kei na sui, ka sega ni na veikalikali tale.)
- Na cava eratou a vakayacora na marama ni oti nodratou raica na ibulubulu lala? (Luke 24:8–12.) Na cava eratou sega ni vakabauta kina na veika eratou tukuna na marama na tisaipeli? (Luke 24:11; Joni 20:9.) Na cava o nanuma ni o na vakayacora ke mo a dua vei ira na tisaipeli ni ko rogoca na itukutuku oqo?
- Na cava eratou a kunea o Pita kei iratou na vo ni tisaipeli e na loma ni bulubulu. (Joni 20:3–7. Vakamacalataka ni “sa ikarua beka ni tisaipeli o Joni.) Na cava eratou a vakabauta kina ni sa tucake tale o Jisu Karisito? (John 20:8.)
- Na cava e a se rarawa voli ga kina o Meri ni oti na ke na tukuni vua ni sa tucake tale o Jisu? (Joni 20:11–13.) Na cava e yaco me vukei Meri e na nona kila ni sa tucake dina o Jisu? (Joni 20:14–16.) Na cava e kaya kina vua o Jisu me kakua ni tarai Koya? (Joni 20:17.)
- O cei tale e a tucake talega e na siga ni nona tucake tale o Jisu? (Maciu 27:52–53.) O cei soti e na nomu matavuvale e na tucake tale? O cei tale e na tucake talega? (1 Koronica 15:22.)
- Na talanoa cava e a bulia na iliuliu ni bete me ivakamacala ni bulubulu lala? (Maciu 28:11–15.) Na cava eratou a vakadonuiya kina me ratou talanoataka talega na italanoa oqo na sotia dina ga ni ratou a sa raici ira na agilosu? (Maciu 28:12, 15.)
- O cei a taubale vata kei iratou na tisaipeli e na sala ki na koro ko Emeo e na siga e a vakaturi cake tale kina o Jisu? (Luke 24:13–16.) Na cava eratou a talanoataka ni ratou lako tiko? (Luke 24:17–27.) Na cava eratou vakakila e yalodratou ni ratou veivosaki kei Jisu? (Luke 24:32.) Na cava e vakavuna me katakata na yalodratou? (Na Yalo ni Kalou.) Na sala cava beka o iko, se dua vei iratou na nomu vuvale e vakauqeti koya kina na Yao Tabu?
- Na cava e vakayacora o Jisu e na bogi ni siga e a vakaturi cake tale kina? (Luke 24:36–48.) Na cava eratou a sogata kina na katuba na tisaipeli ni sa rairai vei iratou o Jisu? (Joni 20:19.) Na cava e lomadratou na tisaipeli ni ratou sa raici Jisu? (Luke 24:37.) Na cava e vakayacora o Jisu me vakadinadinataka vei iratou na tisaipeli ni a sa tucake tale mai oKoya? Na cava e ratou vulica rawa na tisaipeli me baleta na yago e sa vakaturi cake tale? (Luke 24:39–43.)
- Na cava e sega kina ni vakabauta o Tomasi ni sa tucake tale o Jisu? (Joni 20:24–25.) E vaka cava na dede ni gauna e a qai raici Jisu rawa kina o Paula? (Joni 20:26.) Na cava e kaya vei Tomasi o Jisu ni sa vakaraitaki koya vua?

(Joni 20:29.) E vakakaukauwataka vakacava na nomu ivakadinadina na tucake tale nei Jisu Karisito?

- O cei tale e a vakaraitaki koya vua o Jisu ni oti nona tucake tale? (Maciu 28:9; 1 Koronica 15:6.) (Sa rawa mo vakayagataka na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 1 me italevi ni nona a rairai taucoko o Jisu ni oti na nona tucake tale.
- E vakacava na balavu ni gauna e a tiko voli ki na kei iratou na nona tisaipeli o Jisu ni oti nona tucake tale? (Cakacaka 1:3.)
- E a kaucake vakacava ki lomalagi o Jisu? (Cakacaka 1:9–11.) O cei e a mai vakamacalataka vei ira na tamata na veika sa yaco? Na cava e vakavulica vei keda na veika oqo me baleta na nona karua ni lesu mai o Jisu?

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

Sa rawa mo vakayagataka e dua se so na itavi qaravi e na gauna ni lesoni se me italevi, ivakaleleka, se bolebole.

1. Solia yadua vei ira na gone e dua vei ira na ivakatakilakila ka tukuna vua me wilika e na kalasi. Me ra vakilakila na gone na isau ni ivakatakilakila yadua. Kevaka e ra sega ni kila e dua na isau ni taro, me solia o koya e taroga tiko na taro na ivakamacala me rawa ni ra vaqara na gone na kena isau mai na vosanikalou.

Sai au na imatai ni tamata e rairai kina o Jisu ni sa tucake tale mai na mate. Ocei ko i au? (Meri na yalewa ni Makitala. Joni 20:1, 16.)

E a rairai vei keitou o Jisu, ka keitou tara na yavana. Ocei koi keitou? (Na marama tale eso. Maciu 28:5, 9.)

Sai au na imatai ni Apositolo me'u curu ki na ibulubulu lala. Ocei ko i au? (Pita. Joni 20:6.)

Ko i au na iApositolo ka cici vatakei Pita ki na ibulubulu lala, e na noqu raica au a vakabauta ni sa vakaturi cake tale o Jisu. Ocei koi au? (John. John 20:8.)

Keirau a sala vata kei Jisu kei noqu itokani e na sala ki Emeu, ia, au a sega ni kilai koya. Ocei koi au? (Kaliopate. Luke 24:18.)

E a rairai vei keitou o Jisu ni keitou bose sogo butu tiko e na dua na rumu. O cei koi keitou? (Tisaipeli. Joni 20:19.)

Au a sega ni tiko kei iratou na vo ni Apositolo ni a rairai vei iratou o Jisu e na imatai ni gauna. Au a sega ni vakabauta ni sa tucake tale mai na mate o Jisu me yacova ni'u sa raici koya e na mataqu ruarua ka tara na we ni vako e na ligana kei na yavana. Ocei koi au? (Tomas. Joni 20:24.)

Keitou a tiko e na gauna e a vaqiqica mai ki na na agilosu na vatu mai na katuba. E a saumi keitou na liuliu ni bete me keitou vosa lasu e na ka keitou a raica. Ocei koi keitou? (Roman soldiers. Maciu 28:12.)

2. Vola e so na ivakamacala ni yalodratou na tisaipeli e na siga e a mate kina o Jisu me vaka na *lolosi*, *rarawataka*, *veilecayaki*, e na dua na iyatu e na papanivolavola. Me ra vakatura na gone na kedra veibasai na veivosa oqo–

me vaka na *mamarau, reki, nuinui, vakabauta*,—ka volai ira e na dua tale na iyatu. Vakamacalataka ni sa ikoya oqo na veiyalo e a yacovi iratou na tisaipeli ni ratou sa kila ni sa tucake tale o Jisu. Veitalanoataka na cava na kena ibalebale na nuinui ni tucake tale veikeda yadua.

3. E na nodratou veivakadonui na Veiliutaki e na Lalai, e na masumasu me digitaki ka sureti e dua na lewe ni lotu ka sa mate e dua na nona daulomani me wasea vei ira na gone na cava na kena ibalebale vua na tucake tale mai na mate.
4. Me lagati se wiliki na qaqa ni sere "Did Jesus Really Live Again?" (*Children's Songbook*, t. 64), "He Sent His Son" (*Children's Songbook*, t. 34), or "I Know That My Redeemer Lives" (*Hymns*, no. 136).

Tinitini

iVakadinadina	Vakaraitaka na yalomu me baleta na tucake tale ni iVakabula kei na kena bibi vei iko. Vakadinadinataka ni rarawa e na were, nona mate, kei na nona tucake tale sa ka bibi duadua e se sega vakadua ni yaco e delai vuravura.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica mai vale na gone me italevi ni lesoni na Luke 24. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone me ra vakaraitaka na nodra lomani Jisu Karisito e na nodra vukea e so me ra kila ka bulataka na kosipeli.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena Masumasu Joni 21:1–17 kei na Marika 16:15. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica "Vakarautaka Nomu Lesoni," t. vi, kei na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. Cakava e so na ikotikoti ni sipi ka me ra yadua na lewe ni kalasi tudei taucoko. (Raica na kena icakacaka e na taba e muri ni lesoni), ka vola kina na yacadra yadua na gone. (Se vola na veiyaca ni gone e na nodra dui tiki ni pepa). Ni se bera ni tekivu na kalasi biuti ira wavokita na rumu me rawa ni ra raica na gone.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. E dua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou ki na gone yadua.
 - b. Itaba 7-38, Jesus and the Fishermen (iYaloyalou Taurivaki ni Kosipeli 210; 62138).

Vakatutu ni wiliwili e Vale

Tavi Qaravi ni Malele

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

Kerei ira na gone me ra rai wavokita na rumu ka tukuna vei iko se cava e ra raica ni sa veisau. Tukuna vei ira na gone ni na sipi e ra raica tiko e ra sa kabuwacara ka me ra veivuke na gone e na nodra soqoni vata mai e na nodra vaka-saqara o koya e volai tiko kina na yacadra yadua ka me ra dui kauta mai vei iko. Kevaka e vo e so na ikotikoti ni sipi oqo vakamacalataka ni o na qai tarogi ira tale na sipi oqo e na loma ni lesoni.

Sureta e dua na gone mo drau vakaitavi vata e na dua na qito lekaleka. Kaciva na gone e na yacana taucoko, kaya, (Yaca), o lomana li na noda iVakabula, o Jisu Karisito? Me sa sauma oti kaya, Vakania nona lami. Cavuta tale vakarua na yaca ni gone kei na taro oqo, ni sa sauma oti kaya," vakania nona sipi. Taroga na gone se yalo vakacava e tarai koya ni tomana tiko ga nomu taroga tiko na taro vata ga koya. Vakamacalataka ni a vakakina o Pita mai vei Jisu ni oti nona tucake tale o Jisu.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakavulica vei ira na gone na veika me baleta na nona a rairai vei iratou na nona tisaipeli o Jisu e na batini wai mai Taiperia (se Kalili) mai na Joni 21:1–17. (E na so tale na veisala me vakatavuvulitaki kina na vosanikalou, raica Veivakavulici mai na iVolanikalou, t. vii.) Vakayagataka na itaba e veiganiti.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro kei na ivakamacala mai na ivolanikalou ni ko vakarautaka tiko nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o kila ni na vukei ira vinaka na gone e na nodra kila na vosanikalou ka vakayagataka na vei ivakavuvuli oqo e na nodra bula ni veisiga. Na wiliki vata ni vei ivakamacala oqo e na vukei ira na gone e na nodra kila vakavinaka sara na vosanikalou.

- Na cava eratou a vakayacora tiko o Pita kei iratou na vo ni tisaipeli e na wai mai Taiperia? (Joni 21:3.) Na cava e a tukuna vei iratou na tisaipeli o Jisu me ratou vakayacora ni ratou sega tiko ga ni rawa ni toboka e dua na ika? (Joni 21:5–6.) O kila me baleta na cava e kila kina o Joni ni sa iJisu. Ni sa sinai e na nodratou lawa na ika? (Joni 21:6–7.) Na cava e a vakayacora o Pita? (Joni 21:7.) Na cava o nanuma ni cakava kina na ka oqo o Pita? (Ni sa kila o koya ni sai Jisu sa sega ni rawa vua me tarova na nona via voleka Vua.)
- Na taro cava e a taroga vei Pita o Jisu? (Joni 21:15.) Na cava o nanuma ni vuni nona tarogi Pita kina vakatolu o Jisu? Na yalo vakacava beka e bikai Pita ni a tarogi koya vakatolu o Jisu e na dua ga na taro? (Joni 21:17.) Na ivua cava sa qai vakataqari oqo vei Pita me vaka ni a sa mai mate ka tucake tale o Jisu?
- Na cava e a nanuma o Jisu ni a kaya, “Vakania noqu sipi”? Ocei na nona sipi? (O ira kece na Luve I Tamada Vakalomalagi.) E na cava e vinaka o Jisu me ra vakani kina na Nona sipi? (Na dina ni kosipeli.) Na cava e a kacivi ira kina na nona tisaipeli o Jisu me ra vakayacora? (Marika 16:15.)

Vukei ira na gone me ra kila mai na veivosaki oqo ni vakaroti iratou na Nona iApositolo o Jisu me ratou vunautaka na kosipeli, ka vinakati iratou me ratou tomana na itavi oqo ka sega ni me ratou lesu tale ki qoli. O Pita e sa Peresitedi tiko ni Lotu e na gauna oqo, e nona na itavi me liutaka na lotu ka vakasalataka na sasaga ni kena kaburaki na kosipeli.

- Era tu beka nikua na ivakatawa ni sipi me ra vakania na sipi nei Jisu? Ocei koi ira? (raica na iTavi qaravi ni Veivakabulabulataki 2.)

Kevaka e ra tiko na ikotikoti ni sipi e loma ni rumu, kerea vua e dua na gone me soqoni ira ka kauti ira mai ki liu. Vakamacalataka ni so vei ira na gone ka volai tu sipi na yacadra e ra gadreva e dua na ivakatawa me vakani ira e na kosipeli.

- E rawa vakacava veikeda me da ivakatawa ka vakania na nona sipi o Jisu? (E na noda ivakaraitaki vinaka, e na noda sikovi ira e ra sa sega ni lako tiko mai ki na kalasi ka itokani vinaka vei ira e koronivuli, e na noda tutaka na kosipeli kei na Lotu, e na noda qaravi ira e ra leqa tu, kei na so tale.) E rawa vakacava me da vukei ira na noda lewenivuvale kei ira na noda icaba e na nodra kila vinaka na vakavuvuli ni kosipeli? Na cava e vuni noda vakaraitaka tiko na noda lomani Jisu ni da lomani ira tiko na tani?

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bualtaki

E na rawa vei iko mo vakayagataka e dua se e so vei ira na itavi qaravi oqo e na lesoni me italevi, ivakaleleka, se ibolebole.

1. Vola *Vakania Noqu Sipi* e na muaicake ni dua na draunipepa (se vakayagataka na papanivolavola.) Veivosakitaki kei ira na gone na veisala e ra rawa ni vakaraitaka kina na nodra lomani Jisu e na nodra vakani ira na nona sipi. Vola na nodra vakamacala e na jati se papanivolavola. Vakayagataka na veivakasama oqo ke gadrevi:

Ivakaraitaki vinaka e na nomu dau laki lotu, vosataka na veivosa kilikili, muria na ivakaro, dau dina, dau masu, vulica na iVola Tabu, bulataka a veika o vulica, talairawarawa vei irau na nomu itubutubu kei na lawa ni vanua.

Dau solia nomu ivakadinadina vei ira na lewenilotu kei ira era sega ni lewenilotu.

Vukei ira e so e na nodra digia na dodonu ni ra vakatovolei.

Veitalanoataka na kosipeli kei ira era sega ni kila tu.

Masulaka ka vulica na vosanikalou mo voleka kina vua na Turaga.

Solia vei ira na gone me ra yadua na peni kei na pepa ka vola, au na ivakatawa vinaka e na noqu_____ .Kerei ira na gone me ra vakacavara na iyatuvosa oqo e na nodra vola na veisala e ra sa navuca me ra na dua ki na na ivakatawa vinaka.

2. Vola e na papanivolavola e so na itavi ni veikacivi vakalotu me vaka na bisopi, qasenivuli, peresitedi ni iteki, qasenivuli e vale, qasenivuli dauveisiko, daukaulotu, parofita, iapositolo, peresitedi ni Lalai, kei na so tale. Kerei ira yadua na gone me ra digia e dua na itavi ni veikacivi, ka vakamacalataka se sala cava e vukea tiko kina na vakani ni nona sipi na Turaga. Kerei ira na gone me ra wasea na gauna e a vukei ira kina e na nodra kila vakalevu cake na kosipeli na qasenivuli, itokani, se lewenivuvale. Sa rawa talega mo wasea e dua ka e a yaco vei iko.
3. E na so na tiki ni pepa vola kina na veika oqo se eso tale me vakakina oqo me vaka na nona rawa ni vukea e so me ra lewenilotu qaqa. Kerea e dua na gone me digia e dua na tiki ni pepa, wilika lo, ka vakayacora na ka e volai kina. Kerei ira na vo ni gone me ra vakilakila na cava oya, ka me qai vakamacalataka na sala e ra rawa kina ni vakania na sipi nei Jisu me vakakoya. Me ra vakaitavi kece na gone.

E so na gone e ra vakasosataki ira tiko e so tale e na nomu kalasi.

E so vei ira na nomu lewe ni kalasi era via raica tiko e dua na iYaloyalo ca.

E dua na nomu itokani e cikevi iko tiko mo taura wale mai e so na loli e na dua na sitoa ka sega ni sauma.

E dua vei ira na nomu ilawalawa e vinakati ira na kena vo me ra gunu bia se voroka na Vosa ni Vuku e na so na sala.

4. Vakamacalataka ni dau yaco na gauna vinaka ni wasei ni kosipeli ni o sa yaco mo nona itokani vinaka. Me veivosakitaki na cava era dau taleitaka vua na nodra itokani na gone kei na sala cava e ra rawa ni vakavinakataki cake kina na sala oqo.

Ni oti e so na vakasama kei na vakavakarau, vola e so na ivola leleka vei ira yadudua na gone e so na nodra ivakarau ni bula o dau qoroya. Dusimaka e so na vu ni nomu na via nona itokani kina.

5. Me ra vakamacalataka na gone se sala cava era dina kina ki na noda bula na veivosanikalou oqo:

Maciu 24:14

Maciu 28:19–20

Vunau kei na Veiyalayalati 4:1–4

Vunau kei na Veiyalayalati 15:6

Vunau kei na Veiyalayalati 31:3–5

6. Me lagati se wiliki na qaga ni sere to "Dare to Do Right" (*Children's Songbook*, t. 158) se "I'm Trying to Be like Jesus" (*Children's Songbook*, t. 78).

iTinitini

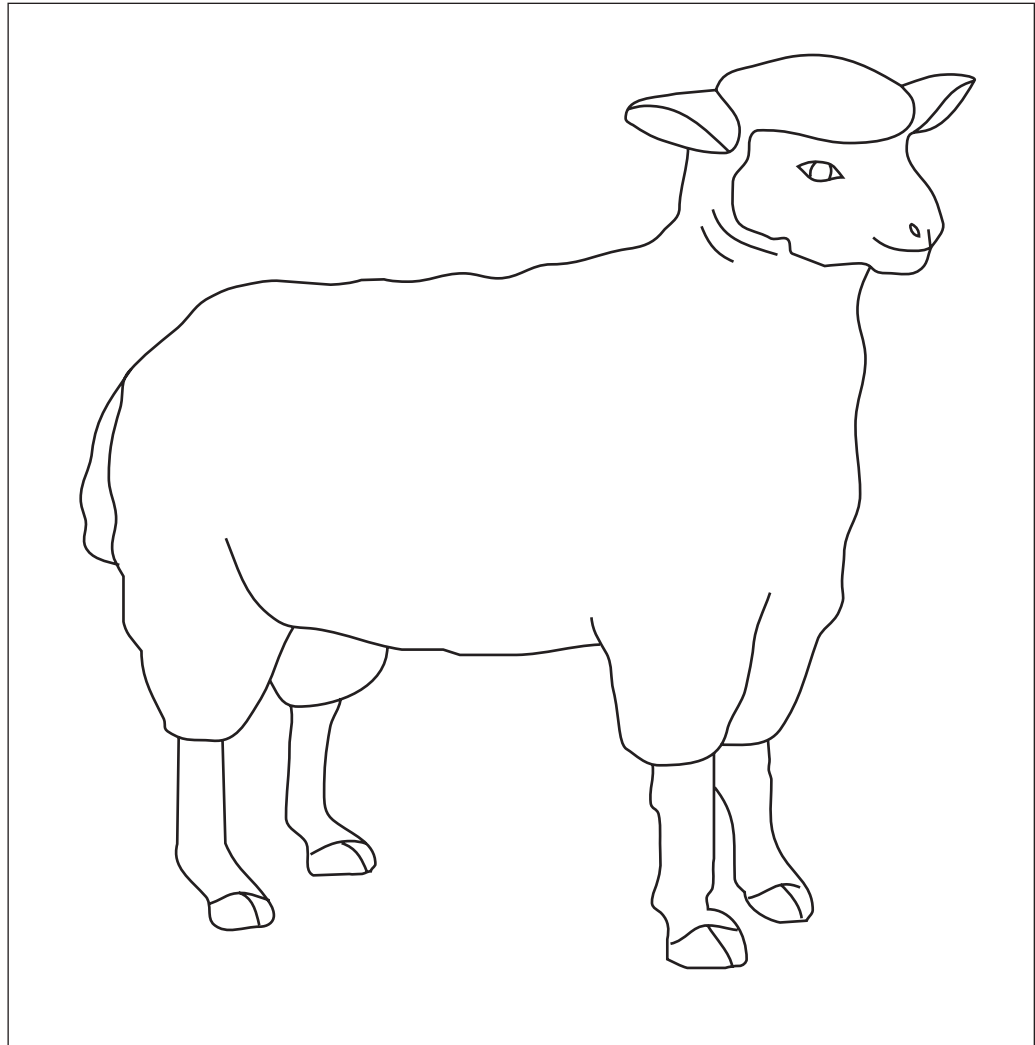
iVakadinadina

Solia nomu ivakadinadina ni ni da sa lewe ni lotu, sa tu veikeda yadua na ivua me da vukei ira e so e na kena vulici na kosipeli kei na nodra toro voleka vei Jisu Karisito. Wasea vei ira na gone na yalomu e na nomu rawa ni wasea tiko vei ira na kosipeli.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica mai vale na gone me italevi ni lesoni na Joni 21:1-17.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na kalasi.

Vakania Noqu Sipi

INaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone e na nodra kila na iLesilesi e a mai qarava o Jisu Karisito.

Tukutuku lekaleka vei qasenivuli: Na lesoni oqo e raica raraba na nona bula tau-mada, vakatamata kei na bula ni oti na bula vakatamata nei Jisu. E kena inaki me vukei ira na gone e na nodra kila vakavinaka cake na iLesilesi e a mai qarava o Jisu. Baleta ni rai raraba na lesoni oqo era rabailevu talega na taro. Ni ko sa veivosakitaki ira, e na vinaka cake mo raici matua na veika bibi me baleta na nona iLesilesi na Turaga ka kua sara ni raici yadua se vakamatailalai.

Me Vakarautaki

1. Wilika ena masumasu Mosese 1:33, 39; 4:2; Luke 24:27; Joni 3:16; 15:9–13; 1 Korinica 10:4; Mosaia 13:33; 3 Nifai 11:7–10; Ica 3:14; Vunau kei na Veiyalayalati 138:30; kei na Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:17. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: *iVakavuvuli Talei*, wase 3, 11, kei na 43.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou na gone.
 - b. Vosavolai (raica na ivola tabaki).
 - c. Itaba 7-1, *Jesus the Christ* (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 240; 62572).

Me nanumi: E na gauna ni lesoni sa rawa mo vakacavara na veika volai e na pepa (chart) me vaka na kena oqo (se rawa me volai e na papanivolavola.) Me volai Na iLesilesi iJisu Karisito qai koi iratou na iulutaga bibi e tolu me vakababa e tukuna. Me biuta na gone e dua na vosavolai e na ruku ni iulutaga e ganita ni veivosakitaki tiko na iLesilesi iJisu.

Na iLesilesi nei Jisu Karisito		
Na Bula nei Karisito e na Bula Taumada	Na Bula Vakatomata nei Karisito	Mate e na vukuda
Bolea me mai noda iVakabula	Vakatavuvulitaka na Kosipeli	Na Bula iKarisito ni oti na Mate
Bulia na Vuravura	Vakabulai ira na tauvimate	Sikova na vuravura ni yalo
E a Jiova ni Veiyalayalati Makawa	Tuvalaka na Nona Lotu	E a tucake tale
Vakatakila na ka vei ira na parofita	Vakamatei me baleta na noda ivalavala ca	Sikovi ira na Nifai Tuvana na Nona Lotu me baleti keda e na vukui e na Parofita Josefa Simici Vakatakila tiko na ka vei ira na iLiuli ni Lotu nikua. Lomani keda ka dauvukei keda. E na lesu tale mai

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Tavi Qaravi ni Malele

Sureta e dua na gone me tekivuna na kalasi ena masu.

Me ra cavuta na gone na veivosi ka vakamacalataki ki na se o cei ko ira vua na so tale me vaka: *luvena tagane, luvena yalewa, makubuna, gonevuli, dauqito soka*, kei na so tale. Volai ira oqo e na papanivolavola. E na yasana ka dua ni papanivolavola (se e na veivosavolai) vola kina e so na veiyaca ka kilai kina o Jisu (raica Christ, Names of e na Bible Dictionary ni Vola Tabu tabaki ni LDS), tekivu vei ira ka sega sara ni kilai levu vei ira na gone, me vaka na, *Dauivakaraitaki, Daunilewa, Uluvalu, Dauveisorovaki*, ka qai toso yani ki na veivosi ka kilai vinaka cake vei ira me vaka na, *iVakabula, Dauveivueti, Dauveibuli* kei na so tale. me ra laveliga na gone kevaka e ra kila se ko cei e kilai e na veiyaca oqo.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakaraitaka na iyaloalo Jisu na Karisito. E vakamacalataka ni a sa vakayacora o Jisu e vuqa na veika talei e na vukuda, sega ni gauna walega sa mai tiko kina e vuravura ia, ni a se bera mada ga ni sucu mai ka vakakina ni oti nona mate kei na nona tucake tale. Vukei ira na gone me ra kila ni vakayacora na veika oqo o Jisu me vakacavari kina na ituvatuva ni veivakabulai veikeda nei Tamada Vakalomalagi. E da vakatoka me ituvatuva ni Veivakabulai baleta ni mai na veivuke nei Jisu e da na rawa ni lesu ka bula tawamudu kei Tamada Vakalomalagi ka raici Jisu tale. (raica Mosese 1:39). Me ra wilika e na domoilevu na gone Joni 3:16. (E na so tale na sala me vakatavuvulitaki kina na vosanikalou, raica Veivakavulici mai na iVolanikalou, t. vii.)

Taro me veivosakitaki ka Vakayagataki

Vulici ira oqo kei na veivakamacala ni ko vakarautaka tiko na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma e na vukei ira na gone e na nodra kila vinaka cake na ivolanikalou ka vakakina na nodra bulataka e na veisiga. Na wiliki vata ni vei ivakamacala oqo kei ira na gone e na loma ni kalasi e na vukei ira e na nodra kila vinaka sara na ivolanikalou.

- Na cava e so na veika e a vakayacora o Jisu ni se bera ni sucu mai e dela ivuravura?
- O cei e a bolea me noda iVakabula? E na gauna cava e a bole kina? (Ica 3:14; Mosese 4:2.) O cei e a digitaki Jisu me noda iVakabula? (John 3:16; Abraham 3:27.)
- O cei e a buli vuravura? Gauna cava e a buli vuravura kina o Jisu? (Vakatekivu 1:1; Mosese 1:33.)
- O cei o Jiova, se na Turaga ni Veiyalayalati Makawa? O cei e a vakatakila na ka vei ira na parofita ni Veiyalayalati makawa, me vakataki Mosese kei Eparama? (Jisu Karisito. raica “Jehovah” e na Bible Dictionary.) O cei e ra soli na kedra ivakadinadina o Mosese kei ira tale na vo ni parofita? (Luke 24:27; Mosaia 13:33.)
- Na cava e a vakayacora o Jisu ni se tiko e delai vuravura? Me ra vola na gone na veika kece sara era rawa ni nanuma me baleta Nona iLesilesi e vuravura o Jisu. Na cava na vuni nona vakayacora na veika oqo e na vukuda o Jisu? (Joni 15:9, 11.)
- Na cava e a vakayacora o Jisu ni oti nona a mate? (1 Pita 3:18–20; V&V 138:30; e a sikovi ira na yalo e na nodra valeniveivesu.) Na cava e a vakayacora o Jisu ni oti Nona tucake tale? (3 Nifai 11:7–10, 27:8: sikovi ira na Nifai mai Merika ka vakaraitaka vei ira na yagona; Joseph Smith— History 1:17: sikovi Josefa Simici me vakalesuya mai na dina; V&V 115:4: tauyavutaka na nona lotu me baleti keda.
- Na sala cava e vukei keda yadua kina o Jisu nikua Emosi 3:7; Maciu 28:20.) (Raica itavi qaravi ni veivakabulabulataki 2.)
- Na cava beka e da nanamaki kece tu kina ? Na vei parofisai kei na yalayala cava nei Jisu e vakaraitaka na nona lesu tale mai? (Maciu 24:30–31; V&V 29:11.)
- E rawa vakacava me da na vakaraitaka vei Jisu na noda vakavinavinakataka na veika sa vakayacora veikeda? (Joni 15:10, 12.) Vukei ira na gone e na nodra nanuma na vei ivakaro e ra rawa ni muria me ivakaraitaki ni nodra vakavinavinaka vei Jisu.

iTavi qaravi ni Veivakabula- bulataki

Sa rawa mo vakayagataka e dua se so vei ira na vei itavi qaravi e na loma ni lesoni me italevi, ivakaleleka se ibolebole.

1. Vakaraica “Jesus Christ” e na Topical Guide ni iVola Tabu tabaki ni LDS mo raica kina ‘Jesus’ veiulutaga kei na itavi tale e so. Digia e vica vei ira na iulutaga oqo me veivosakitaki.
2. Vukei ira na gone e na nodra kila ni lomani keda tiko o Jisu ka liutaka tiko na lotu nikua. Talanoataka na italanoa baleti Peresitedi Lorenzo Snow, na ikalima ni Peresitedi ni Lotu, e na nona raici Jisu e na loma ni Valetabu e Salt Lake.

E na dua na yakavi e rau a la’ki sikova kei na dua na makubuna yalewa na Valetabu mai Salt Lake o Peresitedi Snow. Ni a muri makubuna tiko mai o Peresitedi Snow ni sa lesu tale tiko e a tarovi koya vakasauri e na sala ki tuba. E a kaya, Wawa mada vakalailai, Allie. Au via tukuna vei iko e dua na ka. E ke sara ga e a rairai kina vei au na Turaga e na gauna e a mate kina o Peresitedi Woodruff. E a taura tale e dua na ikalawa, dodoka na ligana, ka tomana, E a

tucake sara tu ga eke, via dua na ikalawa mai na buturara. E vakaga e a duri tu e na dua na peleti koula. E a qai vakamacalataka na ke na irairai na Turaga o Peresitedi Snow ka vakakina na nona isulu vulavula totoka. (Raica LeRoi C. Snow, *An Experience of My Father's, Improvement Era, Sepiteba*. 1933, t. 677.)

3. Me ra vakaraica na veitikina oqo na gone me vukei ira e na nodra taleva na veika e a vakayacora o Jisu e na nona iLesilesi vakatamata:

Maciu 5:2 (vakatavuvulitaka na kosipeli)

Maciu 14:14 (vakabulai ira na tauvimate)

Marika 3:14 (vakaduria na Nona Lotu)

2 Nifai 2:6–7 (sorovaka na noda ivalavala ca ka mate e na vukuda.)

Maciu 28:6–7 (e a tucake tale)

4. Me lagati se wiliki na qaqa ni sere "I Feel My Savior's Love" (*Children's Songbook*, t. 74).

Tinitini

iVakadinadina	Cavuta na nomu ivakadinadina ni vakavinavinaka vei Jisu e na vuku ni veika e sa vakayacora veikeda ka na tomana tiko ga me vakayacora veikeda. Talaucaka vei ira na gone na nomu vakavinavinakataka na gauna e soli vei iko ka rawa kina mo vulica e levu cake tale na ka me baleta na nona gauna e vuravura o Jisu.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica mai vale me italevi ni lesoni oqo na: Joni 15:9–13. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone e na nodra kila na isolisoli ni Yalo Tabu ka vakakina na nodra vakila na veivakauqeti ni Yalo Tabu.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu Cakacaka:1–24, 32–33, 36–47 kei na Joni 14:25–27. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: *iVakavuvuli Talei*, wase 7 kei na 21.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Me ra yadua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou na gone.
 - b. Joke kei na papanivolavola.
 - c. Itaba 7-39, Siga ni Penitiko.

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

Tavi Qaravi ni Malele

Vakavulica vei ira na gone ni a vakavulici iratou na nona iApositolo o Jisu e na vuqa na ka. E kila o koya ni na sega ni tiko vata ga kei iratou. Sa mani yalataka ni na tala mai e dua na loloma talei vei iratou.

Wilika na veivakatakilakila ogo. Me ra tucake na gone ka me ra nanuma ni ra sa kila na iloloma cava koya, ka me ra la’ki vakasolokakanataka yani e daligamu. Kevaka e ra sa sauma donu, na Yalo Tabu, me ra tucake tiko ga.

Au vakatavuvulitaka na dina.
 Au dau veituberi.
 Au dau veivakacegui.
 Au dau ivakadinadina kei Jisu Karisito.
 Au dau vosa ki na lomamu kei na yalomu.
 Au dua vei iratou na lewe tolu vakalou.
 Au tamata vakayalo ia e sega na yagoqu vakayago.

Vola *Yalo Tabu* e na papanivolavola. Wilika na Joni 14:25–27 vatakei ira na gone. Taleva na veika sa volai tu me vukei ira na gone e na nodra kila na veika e vakayacora veikeda na Yalo Tabu.

Vola Penitiko e na papanivolavola. Vakamacalataka ni vosa na *Penitiko* e kau mai vua na dua na vosa vaKiriki ka ke na ibalebale ka limasagavulu. Na Penitiko e dua na solevu vakaJiu ka dau vakayacori e na veiyabaki ni oti e limasagavulu na siga mai na Kana Vata ni Lako Sivia. E a solia o Jisu na sakaramede vei iratou na nona Tisaipeli e na iTioti ni Vakayakavi ka vakayacori e na gauna ni Kana Vata ni Lako Sivia. Eratou a qai ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu na

Tisaipeli ni oti e limasagavulu na siga mai na gauna oya. Vola e na papanivolavola *Solisoli ni Yalo Tabu*.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica vei ira na gone na veika e a yaco e na Siga ni Penitiko (Cakacaka 2:1–24, 32–33, 36–47). (Me baleta na veisala me vakavulici kina na vosanikalou, raica Veivakavulici mai na iVolanikalou, t. vii.) Vakaraitaka na itaba Day of Pentecost e na kena gauna vinaka.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki.

Vulica na veitaro kei na veivakasama vakayalo ni ko vakarautaka tiko na lesoni. Vakayagataka na veitaro e na vukei ira vinaka na gone e na nodra bula ni veisiga. Na wiliki vata ni veitikina oqo kei ira na gone e na vukei ira e na nodra kila vinaka cake na vosanikalou.

- E na siga ni Penitiko, e a lako mai vakacava vei iratou na Tisaipeli nei Jisu na Yalo Tabu? (Cakacaka 2:1–4.)
- Na cava e solia vei iratou na tisaipeli na kaukauwa me ratou duivosavosa ka kilai na ka eratou tukuna mai vei ira na dauvosataka na veivosale eso? (Cakacaka 2:4.) E veivuke tiko li vakacava ki na cakacaka ni Kaulotu e na gauna oqo na isolisoli oqo ni Yalo Tabu? (E na nodra vukei na kaulotu e na nodra vulica na vosa ni veivanuatani. Na isolisoli talega ni duivosavosa oqo e vukei ira na qaravi e na nodra kila vakavinaka na itukutuku ni kosipeli dina ga nira sega ni kila vinaka na nodra vosa na daukaulotu.)
- Na cava e a coka na yalodra na tamata ni oti na nona solia nona ivakadinadina ni vakoti kei na tucake tale nei Jisu, o Paula? (Cakacaka 2:33, 36–37. Na Yalo Tabu.) Na cava na ke na ibalebale ni cokai na yalona e dua? (Me yaco e dua na yalo ni veivutuni kei na rarawa levu) E rawa vakacava ki na Yalo Tabu me vakauqeti keda ki na yalo e rarawataka na veika e da a vakayacora.
- E vukei keda vakacava na Yalo Tabu me da kila na ka me da vakayacora? Vukei ira na gone mera kila ni ra sa dau vakila na tamata na veivuke ni Yalo Tabu e na vuqa na veisala e na nodra bula, oqori me vaka na yalovakacegu, vakila ni sa donu e dua na ka, mo kila mai vakamatata na vosa ni Kalou se so tale na veika, nodra kunea na isau ni taro e na vosanikalou, nomu rogoca e dua na vosa se lesoni ka vukei iko, mai valenilotu kei na so tale. Kevaka o nanuma ni veiganiti sa rawa mo wasea e dua na ka e a yaco vei iko ko vakila kina na Yalo Tabu e na nomu bula.
- Na cava e a kaya vei ira na tamata o Paula ni ra gadreva me ra vakayacora me ra rawata kina na isolisoli ni Yalo Tabu? (Cakacaka 2:38.) Na cava e gadrevi mo vakayacora mo rawata kina na isolisoli ni Yalo Tabu?
- E vica vei kemuni sa soli oti vua na isolisoli ni Yalo Tabu? Vukei ira na gone me ra kila ni rawata ni vakauqeti ira na Yalo Tabu me ra papitaiso dinaga ni qai dau ciqomi na isolisoli ni Yalo Tabu ni da sa vakadeitaki me da lewenilotu i Jisu Karisito me Baleti ira na Yalododonu Edaidai, oqo ni sa oti na noda papitaiso. Kevaka e da yalododonu, na isolisoli ni Yalo Tabu sa na vakataudeitaka na Nona na dau tikotiko ga kei keda na Yalo Tabu me itokani (raica V&V 121:45–46).
- Ni oti nodra papitaiso na 3,000 na yalo na cava e so na ka e ra vakayacora me rawa ni liutaki ira tikoga kina na Yalo Tabu? (Cakacaka 2:42–47.) (Sa rawa me ra vakasamataka na vei saunitaro oqo na gone mai na vosanikalou ka me ra qai volai e na papanivolavola.)
- Na cava e gadrevi me da vakayacora me tikoga kina kei keda na Yalo Tabu? (veivutuni, papitaiso, ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu, bula kilikili, masulaka na

veiliutaki ni Yalo Tabu, tu vakanomodi ka vakarorogo, ka qai muria na veivakauqeti e yaco mai.)

Wasea na veivosavosa oqo kei ira na gone:

Masulaka vua na Tamada Vakalomalagi me nomu tiko na veivakalougatataki ni Yalo Tabu e na veigauna. . . Na Yalo Tabu e . . . isolisoli mai Vua na Tamada Vakalomalagi . . . e dau vakasolokakana vei iko e na domolailai, malua, mo vakayacora na veika vinaka. Ni ko vakayacora na ka dodonu, sa na dau vakila vakakina na yalomu, sa ikoya oqori na Yalo Tabu ni vosa tiko vei iko. Na Yalo Tabu e itokani vakasakiti. Sa dau tu vakarau e *na veigauna* me vukei iko" (Ezra Taft Benson, Ripote ni Koniferedi, Epereli. 1989, t. 103; se *Ensign*, Me 1989, t. 82).

Sureti ira na gone me ra wasea e dua na tiki ni nodra bula se nona e dua na lewe ni nodra vuvale ni a vakila kina na veivakauqeti ni Yalo Tabu ka dau segata me ra vakamura na veivakauqeti oqo (raica Itavi qaravi ni Veivakabulabulataki 6.)

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

Sa rawa mo vakayagataka e dua se so vei ira na itavi qaravi vata oqo e na lesoni se me italevi, ivakaleleka, se ibolebole.

Wasea na veitalanoa oqo me baleti Peresitedi Harold B. Lee, nai ka tinikadua ni Peresitedi ni Lotu:

Au a sa via yabaki walu tiko kina ni a kauti au o tamaqu ki na dua na iteitei tiko vakatikitiki. E na nona cakacaka tiko au a tovolea me'u vakaogai au e na veika era dau vakayacora na gone tagane. E a siga katakata ka cawa na vanua, au a qito voli me yacova ni'u sa wawale. E na tai kadua ni bai au a raica e dua na ivovo ni bolabola ka veivakauqeti sara vei au. E lomaqu, au a vakananuma ni dua na ivovo ni Vale ni Tui, kau rawa ni vakadikeva, au a mani torova na bai ka tekivu kabata me'u rawa yani ki na bolabola. E a qai rogo mai e dua na vosa ka kaya, "Harold, kakua ni lako e kea." Au veiraiyaki me'u raica se o cei e cavuta na yacaqu. E a toka yawa yani ki na dua na yasana yawa ki cake o tamaqu. E a sega ni rawa vua me raica mai na ka au vakayacora tiko. Au sega ni raica rawa e dua e yasaqu. Au qai liaca ni dua au sega ni raica rawa e a vakasalataki au tiko me'u kakua ni lako e kea. Na cava e tu mai kea au sega ni kila rawa, ia, au a vulica ni'u se gone sara ni ra tu e so e da sega ni raica ka rawa me ra vosa vei keda" (in Conference Report, Mexico Area Conference 1972, tt. 48–49).

2. Volai ira na veivakamacala oqo e na dua tale na tikini pepa. (Me baleta e so tale na ivakamacala ni Yalo Tabu, raica na, Topical Guide e nai Vola Tabu tabaki ni LDS.) Sa rawa me ra na digia yadua na gone mai na dua na kato. Me ra raica na gone na veivakamacala era volai e na pepa ka me ra tukuna na veika e tukuni e na tikina oqori me baleta na Yalo Tabu.

Joni 14:26 (Na Yalo Tabu e vakatokai me Dauveivakacegui, e na vakavulici keda e na ka kecega ka na vukei keda talega me da dau nanuma na veika.)

Joni 15:26 (Na Yalo Tabu sa yalo ni Dina; ka na dauvakadinadinataki Karisito.)

Joni 16:13 (Na Yalo Tabu e na tuberi keda ki na veika dina, ka na dauvakatakila vei keda na veika e na yaco mai muri.)

Cakacaka 4:31 (Na Yalo Tabu e dau vukei keda me da vunautaka na vosanikalou e na doudou.)

Cakacaka 5:32 (Sa solia na Kalou na Yalo Tabu vei ira era talairawarawa Vua.)

Kalatia 5:22 (Na loloma, reki, vakacegu, vosota vakadede, yalomalua, na yalo vinaka, kei na vakabauta sa vu mai Vua na Yalo Tabu.)

3. Wilika na ivakamacala oqo. O na via cakava beka e yadua na nodra ilavelave na gone.

“Ni oti na papitaiso, sa yaco vua e dua me vakadeitaki me lewe ni lotu iJisu Karisito me Baleti ira na Yalododonu Edaidai ka sa yaco e na dua na gauna lekaleka me ciqoma talega kina na isolisoli ni Yalo Tabu. Ni oti oqo, e na nona bula taucoko, sa rawa vua na tagane, yalewa, kei ira tale madaga na gone me nodra tikoga na veidusimaki veivakauqeti oqo me tuberi ira tiko e na nodra bula (Boyd K. Packer, *Personal Revelation—Available to All, Friend*, June 1990, loma ni waqana e liu).

4. Vakaraudaka me ra yadua na gone na ivola vakarau me baleti ira oqo:

Kevaka au bula dodonu, e na vukei au na isolisoli ni Yalo Tabu e na nona vakavulici au, liutaki au, vakacegui au, taqomaki au, vakasalataki au ni bera na leqa, vakadinadinataka vei au na Dina.

5. Kerei ira na gone me ra cavuta na veiyaca kece eso e kilai ki na na Yalo Tabu. Vakaraudaka na veiyaca oqo ke ra sega ni nanuma na gone: *na Yalo Tabu, na Yalo ni Kalou, na Yalo ni Turaga, Dauveivakacegui, na Yalo*. (raica “Holy Ghost” e na Bible Dictionary ni Vola Tabu tabaki ni LDS.)

6. Me lagati se cavuti na qaqa ni sere “The Holy Ghost” (*Children’s Songbook*, t. 105) se “The Still, Small Voice” (*Children’s Songbook*, t. 106).

O na vinakata beka mo vola na veivakasama mai na “The Still, Small Voice” e na papanivolavola. Vakamacalataka ni me vaka e dua na lewe ni lotu ni Lotu iJisu Karisito ni Yalododonu Edaidai ka sa papitaiso oti, sa rawa me noda talega na veivuke oqo. Vukei ira na gone e na nodra kila ni ke ra bula dodonu tiko ka muria tiko na veivakauqeti ni Yalo Tabu e rawa me ra na ciqoma na veiliutaki, veivakasalataki, kei na veivakacegui.

Tinitini

iVakadinadina	Cavuta na nomu ivakadinadina ni lomani keda yadudua o Jisu ka sa vakayacora me rawa veikeda me da ciqoma na isolisoli ni Yalo Tabu me noda qasenivuli, dauveivakacegui, ka iliuliu.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica mai vale na gone me italevi ni lesoni oqo na Cakacaka 2:1–8, 36–41. Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone me ra kila ni koi ira, me vakataki Pita, sa rawa me ra vakatorocaketaka na kaukauwa ni nodra ivakadinadina me baleti Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masumasu Maciu 4:18–19; 14:22–33; 16:13–17; 17:1–9; Luke 22:31–34, 54–62; Cakacaka 3:1–9; 4:6–20; 5:12–42; kei na Alama 32:21. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaragi e gadrevi: Me ra yadua na iVola Tabu se Veiyalayalati Vou na gone.

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me tekivuna na kalasi ena masu.

Tavi Qaravi
ni Malele

Kerei ira na gone mera vakarorogo vinaka ki na veitalanoa oqo:

Matai ni talanoa: E na gauna e vakamacalataka kina o Jisu ni sa vakarau me vakamatei, e dua e kaya, kemuni na Turaga au sa vakarau me'u lako vata kei kemuni, ki vale ni veivesu ki na mate talega. (Luke 22:33) Na tamata talega oqo e a salavata kei ira na lewevuqa ni sa vesu ka kau me lewai o Jisu. E a gole mai e dua na marama ka cavuta, ko koya talega oqo e a sala vata tiko kei Jisu, ia e a cakitaka ko koya ka kaya, Au sega ni kilai Koya. Oti ga vakalailai e kaya tale e dua, Ko iko talega e dua vei ira. E a cakitaki koya tale na tamata vata oya. Na ikatolu ni gauna e a vakadinadinataki koya matua tale e dua me dua vei ira na dau muri Jisu, ia e qai kaya tale o koya, Ko iko, au sa sega ni kila na ka ko sa kaya. (raica Luke 22:56:62.)

Karua ni italanoa: E na dua na siga e rau a tu vakadua e na mata ni dua na loki-loki e dua na tamata kei na nona itokani. E a qai kaya na tamata oqo vua na lokiloki, Ena yaca i Jisu na kai Nasareci mo tucake ka lako. E a taura na liga ni lokiloki ka vakaduria cake. E a vakabulai saraga e kea na lokiloki ka curu sara ki Valetabu, lako, ka lade, ka vakacaucautaka tiko na Kalou. Ni sa rogoca na ka oqo na Bete Levu, e ra a taroga se kaukauwa cava e a vakabulai kina na tamata oqo. E kaya na tamata e vakabulai e na kaukauwa nei Jisu Karisito, e dina ga ni kila ni na rawa me biu ki valeniveivesu se vakamatei me baleta na ka e tukuna oqo. E a vakaroti koya na Bete me kakua tale ni veivakavulici e na yaca i Jisu Karisito. Ia e a sauma ka kaya e bibi cake me muria na vosa ni Kalou mai na vosa ni Bete vakailasu ni Jiu, ka ni na tomana tiko ga na nona vakatavuvuli e na yaca i Karisito (raica Cakacaka 3:1–9; 4:6–20.)

Vakamacalataka ni sa i Pita na tamata ka talanoataki tiko e na italanoa ruarua koya. Ni oti nona cakitaki Jisu o Pita ni se bera ga Nona vakoti, e a se vuli ka

tubu tiko. E a vesu o Jisu, ka sa rere o Pita. Ia, e na gauna e vakabulai koya kina na lokiloki o Pita, e a sa ciqoma kina na Yalo Tabu ka sa kaukauwa cake na nona ivakadinadina me baleti Jisu. Oqo talega na vuni nona kaukauwa me vakayacora kina na ka e dodonu se vakacava sara na ka e na rawa ni yaco vua.

- Na cava na ivakadinadina? (Na noda veikilai yadudua kei Jisu Karisito ka vakakina na noda kila na dina ni nona Lotu.) Vakamacalataka ni lesoni oqo sa rawa ni vukea na vakaukauwataki ni nodra ivakadinadina me baleti Jisu Karisito na gone.

iVakamacala ni ivolanikalou kei na taro me Veivosakitaki ka Vakayagataki.

Vakavulica vei ira na gone na veivakamacala baleti Pita oqo ka me ra veitalano-ataki yadudua. Vulica na veitaro kei na ivakamacala ni ivolanikalou ni ko vakarautaka tiko na lesoni. Vakayagataka na veitaro o kila ni na vukei ira vinaka na gone e na nodra kila vakavinaka cake na vosanikalou kei na nodra vakayagataka e na nodra bula ni veisiga. Na wiliki vata ni veivakamacala oqo kei ira na gone e na vukea na nodra kila vinaka cake na vosanikalou.

1. E na nona muri Jisu o Pita (Maciu 4:18–19; nanuma ivakamacala e ra ni tikina 19 e na iVola Tabu tabaki ni LDS).

- Na cava o nanuma ni muri Jisu Karisito kina o Pita ni oti nona tukuna vua o Jisu se o cei o Koya? Na cava e dodonu me biuta o Pita me rawa kina ni muri Jisu? Na cava e dodonu me da biuta me rawa kina ni da muri Jisu? O sa vakalougatataki li vakacava e na nomu muria na iVakabula?

2. Jisu kei Pita e na nodrau lako e dela ni wai (Maciu 14:22–33).

- Na cava o nanuma ni rawa kina vei Jisu me taubale e dela ni wai? (Maciu 14:25.) Na cava e vuni kena rawa vei Pita me taubale e dela ni wai ka la'ki sotavi Jisu? (Maciu 14:28–29.)
- Na cava e yaco vei Pita ni oti nona kalawa vakavica? (Maciu 14:30–31.) Na cava o nanuma ni vakavuna na yavavala ni vakabauta nei Pita? (Maciu 14:31.) Na cava e dau malumalumu kina e na so na gauna na noda vakabauta? E dau vakaukauwataka vakacava na noda vakabauta o Jisu? (Mai vua na Yalo Tabu, ira noda itubutubu, ira na iLiuliu ni Lotu, ira noda itokani vinaka, na vosanikalou kei na so tale.)

Vukei ira na gone me ra kila ni veigauna e ra vakayacora kina na loma i Tamada Vakalomalagi, e da sa vakatovototaka tiko na vakabauta. Na veigauna e da sa vakayacora kina oqo, e na tubu tiko na noda vakabauta. E na noda muria na ivakavuvuli nei Jisu sa na rawa kina me vakaukauwataka na noda ivakadinadina na noda vakabauta.

3. E tusanaka o Pita ni sa Luve ni Kalou o Jisu Karisito (Maciu 16:13–17).

- Ocei e a kaya o Pita me sai Jisu? (Maciu 16:16.) E kila vakacava na ka oqo o Pita? (Maciu 16:17. E na cakacaka ni Yalo Tabu.) E rawa vakacava veikeda meda vakataki Pita ka tusanaka na noda ivakadinadina baleti Jisu Karisito?

4. E a tiko kei Pita o Jisu e na Ulunivanua ni Veivakamataliataki (Maciu 17:1–9; raica veivosaki leleka kei na veitaro me vakayagataki e na lesoni 15,t. 51).

- Na cava e a yaco vei Jisu e na ulunivanua ni veivakamataliataki? (Maciu 17:2.) Ocei e a rairai vei Jisu, Pita, Jemesa kei Joni? (Maciu 17:3.) Na domo icei e ratou a rogoa na tisaipeli? (Maciu 17:5.) Baleta na cava o nanuma kina ni rawa me vakaukauwataka na ivakadinadina nei Pita me baleti Jisu?

5. Erau a vakabula e dua na lokiloki ko Pita kei Joni ka mani biu kina ki valeniveivesu (Cakacaka 3:1–9;4:6–20;5:12–42).

Me dua na gone me taleva na italanoa kei Pita kei Joni e na nodrau vakabula na lokiloki. Talanoataka na vo ni italanoa mai na Cakacaka 5:12–42.

- Erau a dro mai vakacava mai valeniveivesu o Pita kei Joni (Cakacaka 5:19) Na cava e a tukuna veirau na agilosi me rau vakayacora? (Cakacaka 5:20). E na rawa beka ni o la'ki vunau tale ni oti nomu tauri vakavesu baleta ni ko a vunau tiko? Na cava beka na nomu nanuma me baleta na sala erau a rawata tiko kina na kaukauwa me rau cakadodonu o Pita kei Joni?

Vukei ira na gone me ra kila ni da na sega sara ni rawa ni vesuki ni da vunautaki Jisu Karisito tiko, ia, eda na vakatovolei ga e na vuqa na sala. E na rawa beka ni o vakatovolei vakacava me baleta na nomui vakadinadina baleti Jisu Karisito? (Raica itavi qaravi ni veivakabulabulataki 4)

- E a rawa vakacava me tubu na ivakadinadina nei Pita me baleti Jisu Karisito? E rawa vakacava me noda e dua na ivakadinadina vakakoya? E rawa vakacava me da vukea na tubu ni noda ivakadinadina? (wilika na vosanikalou, vulica vakalevu na veika me baleti Koya muria na ivakaro, masu, vakatudaliga ki vua na Yalo Tabu, lako i lotu kei na so tale.)

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

Sa rawa mo vakayagataka e dua se eso vei ira na itavi qaravi oqo e na lesoni se me italevi, ivakalekaleka se ibolebole.

1. Vukei ira na gone me ra kila ni ivakadinadina e okati kina na veika oqo:

E bula tiko o Tamada Vakalomalagi ka sa tama ni yaloda.

Sa luvei Tamada Vakalomalagi o Jisu Karisito ka sa noda iVakabula.

Sa iJosefa Simici na iApositolo ka vakalesuya mai na kosipeli e na gauna edaidai.

Na Vola iMomani e vosanikalou ka tiko kina na taucoko ni kosipeli.

Na Lotu I Jisu Karisito me Baleti ira na Yalododonu Edaidai e Lotu dina duaduaga.

Eda sa liutaki mai vei ira na iApositolo kei na parofita

Me veivosakitaki na veisala eda rawa ni rawa ivakadinadina kina me baleta na veidina oqo.

2. Vakamacalataka ka vukei ira na gone mera wiligusutaka na ikaciwa ni yavu ni vakabauta.
3. Me ra vakasamataka na gone e so na veika e yaco veirau o Pita kei na iVakabula ka vakatubura na nona ivakadinadina baleti Jisu. (Nodra vakani na 5,000, nodra vakabulai na tauvimate, nona vakaturi cake tale mai na mate na luvei Jairo, kei na so tale.) E da na kila vakacava vakaikeda ni sa Luve ni Kalou o Jisu Karisito? (E na noda vulica na vosanikalou, masumasu muria na ivakaro, kei na so tale.)
4. Me ra cavuta na gone e so na sala e ra na tovolea kina e so me ra tarova na noda Lotu ka vakayacora e so na ka cala. Me veivosakitaki e so na sala e rawa ni ravuti kina na veitemaki oqo. Vakayagataka na veisala oqo ke veiganiti:

E dua e tovolea me tarova na nodra la'ki lotu.
 E dua e tovolea me vecei ira me ra voroka na Vosa ni Vuku.
 E dua e tovolea me vakavuna nodra lasu.
 E dua e tovolea me vakavuna nodra vakayagataka nodra ikatini.

Vakamacalataka ni dodonu me da rawata e dua na ivakadinadina kaukauwa me baleti Jisu Karisito me vakataki Pita.

5. Talanoataka na veika e a yaco vei Josefa F. Simici, nai ka ono ni Peresitedi ni Lotu ni se cauravou, ka se qai lesu mai na kaulotu:

E na dua na siga ni oti na nodra taubaletaka e dua na vanua sega soti ni yawa o Josefa F. Simici kei na so na nona ilawalawa eratou a la'ki tara keba, edua na ilawalawa mateni e ra a vodo ose mai e loma ni keba e na ruru kei na vosavosaca ka ra veivakarerei mai me ra na vakamatei ira na Lotu Momani e ra na veisivi kaya. E so vei ira na itokani nei Josefa F. Simici e ra sa muria sobu sara na uciwai ka yali sara yani ni ra sa rogoca nodra sa lako tiko mai na tamata oqo. Era waraka me ra sa pasi na ilala oya. O Josefa F. Simici e a ca buka tiko vakayawa vakalailai mai, donuya na nodra vodo cake yani na ilala oqo. E na gauna e raici ira kina, e a kaya ni matai ga ni vakasama e nanuma sai koya me qara e dua na vanua me vuni kina, 'Na cava me'u vunitaki ira kina oqo' Ni tikoga vua na vakasama oqo e a tayabe doudou yani ki na keba kei na binibini buka e ligana. E dua sara vei ira e a dusi koya mai e na nona dakai ka vakaqaqai koya mai e na domolevu kei na cudru, 'O iko e dua na "Momani?"

E a sega tale ni wawa o Josefa F. Simici. Raica matua na tama koya e na matana ka kaya, 'lo saka; boro tu ena vuti ni sipi; karakarawa dina, rauni vakavica.'

E sauma ka sega saraga na rere se kidroa vua na tamata o ya. E a taura na ligai Josefa ka kaya. 'Ia, o iko na tamata wananavu duadua au qai sotava. Daru lululu mada, cauravou, au marau ni'u raica e dua ka rawa me tudei e na nona vakabauta' (Joseph Fielding Smith, *The Life of Joseph F. Smith*, tt. 188–89).

6. Vukei ira na gone me ra wiligusutaka na Cakacaka 5:29.
 7. Lagati se wiliki na qaqqa ni sere "Testimony" (*Hymns*, no. 137), qaqana 1 kei na 2.

Tinitini

iVakadinadina	Cavuta nomu ivakadinadina baleti Jisu Karisito, ka vakadinadinataka ni gauna eda vulica kina e vuqa na ka baleti Jisu ka dau vakatudaliga ki na veivakadeitaki ni Yalo Tabu, na noda ivakadinadina baleti Jisu e na tubu tikoga e na noda bula taucoko. Vakamacalataka ni se rawa ni dau tikoga na lomalomarua kei na vakatarotaro, ia, e na gauna e da tomana tiko ga kina noda wilika tiko na ivolanikalou, masumasu, ka muria tiko na ivunau e na kaukauwa vakakina na noda ivakadinadina.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura me ra vulica mai vale na gone na Maciu 16:13–17 kei na Cakacaka 5:29–32 me italevi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

iNaki ni Lesoni

Me vakauqeti ira na gone me ra digitaka me ra yalodina e lomadra, e na nodra vosa kei na veika era cakava.

Me Vakarauteki

1. Vulica e na masumasu na Cakacaka 4:32–5:10. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica "Vakarauteki Nomu Lesoni," t. vi, kei na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: *iVakavuvuli Talei*, wase 31.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaya e gadrevi: Me ra yadua na gone na iVolatabu se na Veiyalayalati vou.

Vakatorocaketaki ni Lesoni

Tavi Qaravi
ni Malele

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na masu.

Talanoataka vei ira na gone na italanoa e ra ka taroga vei ira mera digia se cava era na kitaka kevaka era a tu e na itutu nei Jale:

"E dua na cauravou lailai a qito kei ira na nona ilala e na tavipolo ni a rogoca na domo i tinana ni rogolevu ka memela, ka kaci, 'Jale, Jale!' Sega ni wawa a biuta na isasabai, tomika na nona jaketa kei na isala, ka gole i vale.

" 'Wawa mada; vakaotia na qito!' era tataro na lewe ni nona ilala.

" 'Me'u sa lako sara ga 'qo. Au a kaya vei tinaqu ni'u na lako yani e na gauna ga e kaci kina,' a sauma yani o Jale.

" 'Vakadivarataki iko,' era kaya yani na gone.

" 'Sega au a rogoca vinaka,' a kaya o Jale.

" 'E na sega ni kila o koya ni o sa rogoci koya.'

" 'O au sa kila, me'u sa lako.'

"E dua na gone a qai kaya, 'Veitalia, laiva me lako. O na sega ni veisautaka na yalona. Oqori e vesuki tu e na wa ni epereni i tinana. E menemene tu, ni kacivi ga e sa cici i vale' " (N. Eldon Tanner, e na Conference Report, Oko. 1977, t. 65; se *Ensign*, Nov. 1977, tt. 43–44).

- Kevaka o ya o iko, na cava o na cakava?

Vakamacalataka ni da sota e na veisiga na veika e yaco ka vinakati kina meda digitaka meda dina se meda lasu. Kerei ira na gone mera vakasamataka na isau ni digidigi eratou a cakava o Panapasa, Ananaiasa, kei Safaira.

iVakamacala
ni iVolanikalaou

Vakavulica vei ira na gone na italanoa kei Panapasa kei Ananaiasa kei Safaira e na Cakacaka 4:32–5:10. (Me baletana veisala me vakatavuvulitaki kina na veivosanikalou raica na "iVakavuvuli mai na iVolanikalou," t. vii) Dusimaka ni dua vei ira na sala eda rawa kina meda vakataki Jisu o ya meda vulica meda dau vosa vakadodonu ka dina e na veika kece eda cakava.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro e ra kei na yavu dusi ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na taro o nanuma e na vukei ira vakavinaka duadua na gone mera kila ka vakayagataka na ivolanikalou e na nodra bula. Ni o wilika vata kei ira na gone e na kalasi na yavu dusi ni ivolanikalou e na vukei ira mera ciqoma na yalo ni ivolanikalou.

- Na cava era kerea na iliuli ni Lotu vei ira na lewenilotu mera cakava me rawa kina mera rawata na veika era guta dina? (Cakacaka 4:34-35.) Na cava na nomu vakasama me baleta na nomu veiwaseitaka na veika kece sara o taukena?
- E a dina vakacava o Panapasa e na ka e a cakava? (Cakacaka 4:36–37.) Na cava na ibalebale ni dina vei iko? (Dau vosa dodonu, sega ni butako, se veidabui, sega ni dauveilasutaki, ka vica tale.) E vakaevei na yalomu ni dau vosa vakadodonu e na gauna taucoko?
- E rau lawakica vakacava o Ananaiasa kei Safaira? (Cakacaka 5:1–2.) Na cava a vakamura kina o Safaira na lasu nei na watina? (Cakacaka 5:1–2, 7–8.) Na cava e rawa ni a yaco kevaka e a yalodina o Safaira?
- O cei e rawa ni vakaleqai kevaka e dua na tamata e daulawakica? Vakamacalataka kevaka e da sega ni sota vakatotolo kei na isau ni noda lawakica, me vakataki Ananaiasa kei Safaira, e da se na vakaleqai keda tiko ga vakaikeda. E da rawa talega ni vakaleqa e so tale mai na noda lawakica.
- Na cava e na yaco kevaka o lawakica? Na cava e na yaco kevaka o dau dina? Vakaraitaka e dua na ivakaraitaki o kila e baleta na dau dina kei na daulawakica. Vukei ira na gone me ra kila ni dau sega ni rawarawa me dau dina, ia e dodonu meda dau dina ka veitalia na veika e wavoliti keda. Sureti ira na gone mera wasea na veika era sotava ni ra dau dina.
- O cei e dau kila e na gauna kece ni o vosa dina? E da toso voleka vakacava vua na Tamada Vakalomalagi ni da dina?
- Na cava o rawa ni cakava mo vukei ira na tani mera dina?
- Na cava e bibi kina mo dau dina vei rau na nomu itubutubu? (Me rawa kina me rau vakabauti iko.) Na cava na vuna o vinakati rau kina na nomu itubutubu me rau vakabauti iko? E rawa vakacava mo taura na nodrau veivakadinati na nomu itubutubu? Na cava e dau taura kina na yaloqaga me dua me tukutuku vakadodonu? (Raica na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 6.)
- E na duidui vakacava na vuravura kevaka na tamata kece era tamata dina?

Wilika na vosacavu mai vei Peresitedi Ezra Taft Benson, na ikatinikatolu ni Peresitedi ni Lotu:

"Mo tamata dina. Kakua ni lasu se butako. Kakua ni veidabui . . .

"Kemuni na gone, na Tamada Vakalomalagi e talai kemuni mai i vuravura e na gauna oqo ni o kemuni e so na Nona gone doudou ka dauvosa vakadodonu duadua. E kila o Koya ni na levu na ivalavalaca e na vuravura edaidai, ka kila o Koya ni o ni na yalodina ka talairawarawa" (e na Conference Report, Epe. 1989, t. 103; se *Ensign*, Me 1989, tt. 82–83).

**iTavi Qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

O rawa ni vakayagataka e dua se vica vei ira na itavivata e na dua ga na gauna e na gauna ni lesoni se me iraillesuvi, ivakalekaleka, se na ibolebole.

1. Raicalesu na ikatinikatolu ni yavu ni vakabauta ka vukei ira na gone mera kila ka vulica vakawilivosa.
2. Vola na vosa na *matavuvale*, *koronivuli*, *yasa ni itikotiko* e na papanivolavola. Raica mera vakasamataka na gone na veisala mera rawa ni dina e na nodra veimaliwai e na nodra veitosoyaki e na veitikina yadua. Veitalanoataka na veivakanananu era solia mai na gone.
- 3 Vola na vosa *Dina* kei na *Lasu* e na papanivolavola. Wasea vei ira na gone na vosa nei Elder Marvin J. Ashton: " 'Na lasu e dua na itukutuku e soli vua e dua tale na tamata ka nakiti me veivakacalai.' . . . Na lasu e rawa vinaka sara ga ni soli ka sega ni dua na vosa e vakayagataki. E rawa ni dua ga na degevacu se vakagagalu e veilasutaki" (e na Conference Report, Epe. 1982, t. 10; se *Ensign*, Me 1982, t. 9). Veitalanoataka na veika e yaco e ra ka raica mera digia na gone se ulutaga cava era veidonui kei na vuna:

Dau vosa dina
Cakava vakaiko na nomu cakacaka
Veivakacalai ni sega ni tukuna na dina taucoko
Vakadinadinataka ni o cakava e dua na ka e cala
Veidabui
Lasu
Butako
Tukuna ga e veimama na ka dina
Vakasuka lesu na iyaya e a kerei se a yali
Vakayacora na yalayala

4. Raica mera kitaka na gone yadua e dua na ivakatakilakila, me vaka beka na ibulibuli ni isasabai ni ivalu, ka volai kina "Au totaka na dodonu kei na dina." Sureti ira na gone mera caka inakinaki mera dau vosataka na veika dodonu ka dau dina e na veika kece era cakava. Raica mera sainitaka na yacadra e na ruku ni nodra ivakatakilakila.
5. Droinitaka e dua na ikabakaba e na papanivolavola se e na dua na tiki ni pepa ka vakatoka me *iKabakaba ni Vakarau Dodonu*. Bulia mai na pepa e dua na ibulibuli vakatamata se droinitaka e dua na tamata e na itekitekivu e ra ni ikabakaba. Vakayagataka na veika e rawa ni yaco me vaka e ra, raica mera cavuta mai na gone na veidigidigi taucoko e rawa e na veika yadua e rawa ni yaco. Ni oti mo qai kerei ira mera digia na digidigi vinaka duadua. Me dua na gone me tosoya na ibulibuli vakatamata (se droinitaka e dua na laini mai na ibulibuli vakatamata) e dua na itagede e na ikabakaba kevaka e tauri na digidigi vinaka duadua e baleta na vakarau dodonu. Dusimaka vei ira na gone ni idigidigi vinaka duadua e na veigauna kecega na digidigi dodonu. Vakayagataka na kena levu ni veika e rawa ni yaco me cabeta rawa kina na ibulibuli vakatamata e na ikabakaba.
 - a. O kunea na iyaya ni vakatatalo ni dua na itokani.
 - b. O kunea e dua na baosi ka tawa tu kina na ilavo.
 - c. E dua na taga loli ka nona e dua tale e koto e na dela ni teveli, ka sega tale e tiko e na rumu.

- d. O lako tiko i na dua na soqovata ka vakaicurucuru ilavo me dua e curu kina. E volai e na katuba na ivakamacala "Curu wale na gone sobu mai na yabaki walu."
 - e. E cala na veisau mai na sitoa ni levu cake.
 - f. Na nomu itokani e kerea me lavetaka na nomu isau ni taro ni dua na veitarogi.
 - g. E dua e talanoataka vei iko e dua na italanoa ca me baleta e dua tale.
 - h. O yalataka veirau na nomu itubutubu ni o na lesu i vale e na dua na gauna, ia o ira na nomu itokani era vinakata mo tiko tale vakadede.
- 6 Bulia e so na veika e rawa ni yaco, me tautauvata kei na kena e ra, me ra qitotaka na gone. Na veika o bulia me kena era na digitaka kina na gone mera dina se ra lasu vei ira na nodra itubutubu.
- a. Na tinamu e vinakata mo meimei vua na tacimu lailai. O iko o vinakata cake mo wili ivola. O kila kevaka o tukuna vei tinamu ni tiko na nomu vuli lesoni mo cakava, e na sega kina ni rawa vei tinamu me tukuna mo meimei.
 - b. O vakacalakataka na kena kavoro na beseni iloilo talei nei tinamu ni yali tu o koya.
 - c. O a yalataka vei tamamu mo na vukei koya e na dua na itavi e na Vakarauwai, ia o ira na nomu itokani era sa nakita tiko e dua na vakaitavivata o vinaka mo lakova.
7. Raica lesu na ikava ni yavu ni vakabauta.
8. Lagata se wilika na qaqa ni "Dare to Do Right" (*Children's Songbook*, t. 158), "Keep the Commandments" (*Children's Songbook*, t. 146), "I Will Be Valiant" (*Children's Songbook*, t. 162), "I Believe in Being Honest" (*Children's Songbook*, t. 149), or "Stand for the Right" (*Children's Songbook*, t. 159).

iTinitini

iVakadinadina	Wasea na nomu ivakadinadina me baleta na bibi ni noda bula dodonu. Vakamacalataka ni da dina e na veika kece e da cakava, na Yalo Tabu e na solia vei keda na yalo vakacegu.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura mera vulica e vale na gone na Cakacaka 4:32–5:10 me wili vaka raillesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na lesoni e na dua na masu.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone yadua mera kila vakavinaka na ibalebale ni Lewetolu Vakalou.

Me Vakarautaki

1. Vulica e na masumasu na Cakacaka 6, 7:54–60, kei na Vunau kei na Veiyalayalati 130:22–23. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: Cakacaka 7:1–53 kei na iTukutuku—Josefa Simici 1:17.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaya e gadrevi:
 - a. Era yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou.
 - b. E dua na Vunau kei na Veiyalayalati.
 - c. iYaloyalo 7-40, iMatai ni Raivotu (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 403; 62470).

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me masu me tekivu kina na lesoni.

iTavi Qaravi
ni Malele

Vola na vosa *martyr (solia na nona bula)* e na papanivolavola. Kerea e dua na gone me lako mai ki na mata ni kalasi.

- (Cavuta na yaca ni gone), o vinaka mo dua na martyr?
- E dua e kila na ibalebale ni martyr?

Vakamacalataka na martyr sa ikoya e dua na tamata ka vakabauta kaukauwa e dua na vakasama ka rawa kina vua me solia na nona bula me kena ivakadinadina.

Na lesoni oqo e baleta e dua na tamata ka taukena na ivakadinadina kaukauwa ni Tamada Vakalomalagi, Jisu Karisito, kei na Yalo Tabu ka a vakamatei me baleta na nona ivakadinadina.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica vei ira na gone na itukutuku ni bula nei Sitiveni me vaka e kune e na Cakacaka 6 kei na 7. (Na vakatutu ni sala me vakavulici kina na itukutuku ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)

Taro me
Veivosataki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro e ra kei na yavu duri ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na taro o nanuma e na vukei ira na gone vakalevu mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli e na nodra bula. Ni o wilika vata kei ira na gone na yavu duri ni ivolanikalou e na kalasi e na vukei ira mera raica vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava era kaciva kina e vitu na tamata na iApositolo mera vukei ira? (Cakacaka 6:1– 4.) Era a kacivi vakacava na vitu na tamata oqo? (Cakacaka 6:3, 5–6.) Na cava era a “tabaki ira” kina o ira na iApositolo? (Era a solia na

kaukauwa vakamatabete na iApositolo, ka ra a ciqoma mai vei Jisu Karisito, mera cakava e so na ilesilesi; o ira kece era taura na matabete era tabaki e na nodra tabaki e na liga.)

- Na itovo yaga cava e tu vei Sitiveni ka vukei koya me vukei ira na iApositolo? (Cakacaka 6:5, 8.) E a vakalougatataka vakacava o koya na nodra bula na tamata?
- Na cava era a kauti Sitiveni kina i na mataveilewai o ira na nodra iliuliu na Jiu? (Cakacaka 6:9–12.) Na cava e a vakayacora o Sitiveni ka qai beitaki koya kina vakailasu na iliuliu ni lotu? (Cakacaka 6:13–14. Vakamacalataka ni *vosa beca se vakacacataka* na Kalou e cala bibi vaka Jiu.) Na cava era nanuma kina ni a vosa vakacacataka na lotu o Sitiveni?
- Na cava e a yaco i na matai Sitiveni ni a vosa tiko e na mataveilewai? (Cakacaka 6:15.)

Vakamacalataka vakalekaleka na veika e tukuna o Sitiveni i na mataveilewai (raica Cakacaka 7:1–53). Vukei ira na gone mera kila ni o Sitiveni e vakamacalataka ka vakadinadinataka tiko na veivakalougatataka ni Kalou vei ira na tamata kei Isireli. E a tukuna tale tiko ga ni ra talaidredre na tamata vua na Kalou, era vakararawataki ka vakamatei ira na parofita, ka ra a besetaka ka vakamatea na Mesaia.

- E a raici cei o Sitiveni ni a rai cake i lomalagi? (Cakacaka 7:55.) O cei a tu vata kei Sitiveni e na gauna e a vakadinadinataka tiko kina na Tamada Vakalomalagi kei Jisu? (Na Yalo Tabu.)
- Era a raica li na tamata volekati Sitiveni na veika e a raica o koya? Na cava era a cakava? (Cakacaka 7:57–59.) Na cava a kaya o Sitiveni ni ra sa vakaviriki koya? (Cakacaka 7:59–60.) Na cava beka na vuna o ni nanuma e rawa kina vei Sitiveni me vosoti ira na tamata era a vakamatei koya?

Vakaraitaka e dua na iyaloalo ni iMatai ni Raivotu.

- O cei tale e a raica tale ga na raivotu kei Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito? (iTukutuku—Josefa Simici 1:17.)
- Na cava e da rawa ni vulica me baleta na Tamada Vakalomalagi, Jisu Karisito, kei na Yalo Tabu mai na raivotu i Sitiveni kei Josefa Simici? (E dodonu mo vakayagataka na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 4 kei na 5 me vukei ira na gone mera vulica na veika baleti i ratou na Lewetolu Vakalou.)
- E rawa vakacava meda kila ni rau bula na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito? Na cava meda cakava meda rawa kina ni kilikili meda veimaliwai kei na Yalo Tabu? Vukei ira na gone mera kila ni da talairawarawa i na ivunau, e da rawa ni taura na ivakadinadina ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito e na veivukei ni Yalo Tabu.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na rawa ni vakayagataka e dua se sivia vei ira na itavivata e ra e na dua ga na gauna e na loma ni lesoni se me iraillesuvi, ivakalekaleka, se ibolebole.

1. Wilika na Joni 17:20–21 ka veitalanoataka se a rawa vakacava vei iratou na Tamada Vakalomalagi, Jisu Karisito, kei na Yalo Tabu me ratou “dua” e na inaki. E rawa mo yavu e na ivakaraitaki ni dua na tama, tina kei ira na gone ni ratou cakacakavata e na dua ga na inaki.

O rawa talega mo vakamacalataka na itavi yadua ni lewe ni Lewetolu Vakalou e na noda masu: E da masu Vua na Tamada Vakalomalagi e na yaca i Jisu Karisito, kei na isau e na solia mai na Yalo Tabu.

2. Vakamacalataka ni so tale na tamata yalo qaqa, ka yalodina era a cakava talega na solia bula me vakataki Sitiveni e baleta na nodra ivakadinadina kei na nodra vakabauta na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. Vakayagataka na ivakaraitaki me vaka e ra mai na ivolanikalou:

E a vosataki ka tukevaki o Josefa Simici ni a tukuna ni a raica na raivotu, ka rau a vakamatei e muri o Josefa kei na tuakana o Hyrum.

E vuqa vei ira na tisaipeli kei na iApositolo ni Lotu e na gauna e liu era a vosa vakacacataki ka vakararawataki ka so era a vakamatei. E a vakamatei o Jemesa (Cakacaka 12:2), ka vaka kina o Paula, ka kilai talega mai na italanoa makawa ni ratou a vakamatei talega o Pita, Marika kei Maciu (raica "Marika," "Maciu," "Paula," kei "Pita" e na Dikiseniri ni iVolatabu e na iVolatabu e tabaka na LDS).

Raica mera talanoataka vei iko na gone na veika era rawa ni vulica mai na kedra ivakaraitaki na veitamata yalodina oqo.

3. Raicalesu na ikalima ni yavu ni vakabauta. Veitalanoataka na nodra kacivi na tamata i na ilesilesi mai vei ira na iliuliu ni Lotu, me vaka a caka vei Sitiveni me vukei ira na iApositolo e liu. Vakamacalataka ni dua na tamata e taura e dua na veikacivi, o koya e na vakatikori ni tabaki e na liga ka soli vua na lewa me vakayacora e dua na ilesilesi. Vukei ira na gone mera kila ni kacivi e dua na cauravou se goneyalewa me veiqaravi e na mataveiliutaki ni kuoramu ni matabete se kalasi ni Goneyalewa, era na kacivi ka vakatikori e na dua vata ga na sala.
4. Wilika ka veitalanoataka na Vunau kei na Veiyalayalati 130:22–23. Vukei ira na gone mera kila ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito erau taukena na yago vakalewe kei na sui ka sa vakalagilagi. Na yagoda vakatamata e irairai vata kei na Tamada Vakalomalagi kei Jisu. Na Yalo Tabu e ibulibuli Yalo, ka sega na yagona me vakalewe se sui.
5. Vakaraitaka na vosakabi e ra se vola na veivosa oqo e na papanivolavola:

Na Lewetolu Vakalou
Tamada Vakalomalagi:
Jisu Karisito:
Na Yalo Tabu:

Vola na veiyatu vosa e ra ka vakamacalataki iratou na Lewetolu Vakalou e na veitiki ni pepa ka tatawasewase. Mo kila ni o na vinakata e rua na tiki ni pepa ka tiko kina na "E taukena na yago vakalagilagi ka vakalewe kei na sui."

Tamada Vakalomalagi:
Na Tama ni yaloda
Na Tama ni yago vakatamata i Jisu
Taukena na yago vakalagilagi ka vakalewe kei na sui
E da masu vua

Jisu Karisito:
Noda iVakabula ka Dauveivuetai
Taukena na yago vakalagilagi ka vakalewe kei na sui
Bulia na vuravura
E tina vakatamata

Na Yalo Tabu
 E ibulibuli Yalo
 IVakadinadina ni Tamada Vakalomalagi kei Jisu
 Vakaraitaka na dina ni veika kecega (Moronai 10:5)
 E rawa me noda itokani wasoma

Raicalesu va na nodratou ilesilesi na lewe yadua ni Lewetolu Vakalou e na nomu solia na galala vei ira na gone mera digia e dua vei ira na tiki ni pepa o sa vakarautaka. Raica mera wilika yadua e cake na gone na iyatu vosa, lewa se lewe ni Lewetolu Vakalou cava e veidonui kaya, ka biuta na iyatu vosa e ruku ni ulutaga e rau veidonui.

6. Lagata se wilika na qaqa ni "This Is My Beloved Son" (*Children's Songbook*, t. 76) se "Joseph Smith's First Prayer" (*Hymns*, no. 26).

iTinitini

iVakadinadina	Wasea na nomu ivakadinadina e na nomu kila i iratou na Lewetolu Vakalou, ka tukuna vei ira na gone na kena bibi vei iko na nomu kila oqo. Wasea vei ira na gone na nomu lomana na Tamada Vakalomalagi, Jisu Karisito, kei na Yalo Tabu.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura mera vulica na gone na Cakacaka 7:54–60 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 130:22– 23 e na nodra dui matavuvale me railesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me masu me tini kina na lesoni.

iNaki ni Lesoni	Me vukei ira na gone mera kila ni Tamada Vakalomalagi e lomani ira kece na luvena ka vinakata mera vakayagataka na nodra galala mera vulica na kosipeli i Jisu Karisito.
------------------------	--

Me Vakarautaki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vulica e na masumasu na Cakacaka 10:1–11:18. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) 2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni. 3. iYaya e gadrevi: <ol style="list-style-type: none"> a. Mera yadua na iVolatabu se Veiyalayalati Vou na gone yadua. 2. iYaloyalo 7-41, O Koya Mo Dou Qai Lako (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 235; 62494).
-----------------------	---

Vakatoroicaketaki ni Lesoni	Sureta e dua na gone me tekivuna na lesoni e na dua na masu.
iTavi Qaravi ni Malele	<p>Vola na vosa oqo e na papanivolavola: <i>Konilio, Agilosu, Pita</i>.</p> <p>Raica me tolu na gone me ratou wilika na ivakamacala e ra e baleti ratou na tamata e tolu oqo. Kerei ira na vo ni gone me ra laveta na ligadra ni ra nanuma ni ra kila se o cei na kena ivakamacala.</p> <p>O i au na italai. Ni’u solia na itukutuku ni Kalou, au dau veivakavulici, veivakalougatataki, ka kitaka na veika kece au vakaroti me’u cakava me tarai cake kina na matanitu ni Kalou. Edaidai o ni na vulica kina e dua na itukutuku talei au ka-uta mai. O au (e dua na agilosu).</p> <p>Au a dauqoli e na Drano mai Kaleli ni a kacivi au o Jisu me’u muri koya. E a basika vei au e dua na raivotu, o ni na vulica edaidai, ka a dolava na sala ki na tamata kece mera vulica na kosipeli. O au (o Pita).</p> <p>O au e dua na turaganivalu ni mataivalu ni matanitu ni Roma ka’u liutaki ira era lewe 50 ki na 100 na tamata. Au a imatai ni Kaitani (e dua ka sega ni Jiu) me’u curu i na Lotu. Ni na vulica na noqu a papitaiso e na lesoni edaidai. O au (o Konilio).</p>
iVakamacala ni iVolanikalou	Vakavulica na italanoa kei Pita kei Konilio mai na Cakacaka 10:1–11:18. (Me baleta na veisala e rawa kina ni vakavulici na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) E na gauna e veidonui kina vakaraitaka na iyaloalo.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro e ra kei na yavu duri ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma e na vukei ira vakavinaka duadua na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli i na nodra bula. E na vukei ira na gone kevaka o wilikavata kei ira e na kalasi na yavu duri mera rawa kina mera rawata na yalo ni ivolanikalou.

- Na cava beka e a kilikili kina me taura o Konilio na raivotu mai vua na Turaga ka me papitaiso? (Cakacaka 10:2.) E rawa vakacava mo lewenilotu mamakutu (yalodina)?
- Na cava na itukutuku ni agilosu vei Konilio? (Cakacaka 10:3–6.)
- Na cava a raica o Pita e na raivotu? (Cakacaka 10:11–16.) Na cava e a kidrowataka kina o koya na raivotu? (Na Turaga a vakaroti Isireli me kakua ni ra kania e so na lewenimanumanu, ka kilai ni sega ni savasava [raica Vunau ni Soro 11]. E na imatai e a ciqoma vakacava o Pita na raivotu oqo? (Cakacaka 10:14.) Na cava e veisautaka na nona vakasama? (Cakacaka 10:15.)
- Na cava e veivakidacalataki kina me vakavulici na kosipeli vei Konilio o Pita? (Cakacaka 10:28.) Vakamacalataki me yacova mai na gauna oqo o ira na iApositolo era vakavulica wale ga na kosipeli vei ira na Jiu, ka vuqa na lewenilotu era nanuma ni o ira na Jiu ga e dodonu mera vakavulici vei ira na kosipeli. Ia o Konilio e sega ni Jiu. Na cava e a qai kila o Pita ni ibalebale ni nona raivotu? (Cakacaka 10:34–35.) O cei e dodonu me vakavulici vua na kosipeli edaidai? (Tamata kece.)
- Na cava o nanuma e a kumuni ira kece kina na nona itokani kei ira na wekana o Konilio mera rogoci Pita? (Cakacaka 10:24–27.) Na ivakavuvuli cava so ni kosipeli o vinakata mo wasea kei na nomu matavuvale kei ira na itokani?
- Na cava e kitaka o Konilio me kunea kina na iwali ni nona leqa? (Cakacaka 10:30.) Na cava dou sa bau sotava o iko se o iratou na nomu matavuvale e na lolo kei na masumasu? E sa vukei iko vakacava na Turaga mo kunea na iwali ni nomu leqa?
- Era a kila vakacava na tamata ni vosa dina o Pita? (Cakacaka 10:44–45.) Na cava e dodonu meda cakava me rawa kina me vakadinadinataka vei keda na Yalo Tabu na dina? (Moronai 10:4–5.)
- Na cava era a nanuma na tisaipeli kei ira na iApositolo tale e so ni ra a rogoca ni sa vakatavulica tiko o Pita na kosipeli vei ira na Kaitani? (Cakacaka 11:2–3.) E a vakamacalataki vakacava o Pita na ka e a cakava? (Cakacaka 11:18.) Na cava e vakavulica vei keda me baleta na loloma ni Tamada Vakalomalagi vei ira na luvena? (Raica na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 5.)
- O rawa vakacava mo vakavulica na kosipeli vei ira e so na luve i Tamada Vakalomalagi? Vukei ira na gone mera vakasamataka na veisala era rawa ni kaulotu kina edaidai kei na nodra vakavakarau mera na daukaulotu gauna taucoko.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E rawa mo vakayagataka e dua se vica na itavivata e ra e na dua na gauna ni lesoni se me raillesuvi, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Mera wasewase na gone i na ilawalawa lalai ka wilika na Cakacaka 10:36–43 ka vakavola na veika e a vakavulica o Pita vei Konilio i na nona matavuvale kei

ira na itokani. Raica mera wilika na ilawalawa yadua na nodra ituvani ni o vola e na papanivolavola se e na dua na tikinipepa. Soqona me kena ikuri kevaka era calata na gone na veitikina oqo:

E Turaga ni veika kece o Jisu Karisito (tikina 36).

E a papitaiso o Jisu Karisito (tikina 37).

E a lumuti o Jisu Karisito e na Yalo Tabu kei na kaukauwa (tikina 38).

E a caka vinaka o Jisu Karisito (tikina 38).

E a veivakabulai o Jisu Karisito (tikina 38).

E a vakamatei o Jisu Karisito (tikina 39).

E a tucake tale e na ikatolu ni siga o Jisu Karisito (tikina 40).

E a vakaroti Pita o Jisu Karisito me vakadinadinataka ni a tabaki Jisu na Kalou (tikina 42).

O ira kece na parofita era ivakadinadina kei Jisu Karisito (tikina 43).

O ira era vakabauti Jisu Karisito ka ra papitaiso e na bokoci na nodra ivakavaka ca (tikina 43).

2. Mai na veivakadonui ni nomu peresitedi ni Lalai, sureta e dua na daukaulotu oti me lako mai i na kalasi ka mai wasea na veika e a sotava ka vakaraitaka na bibi ni nodra vakavulici na luve kece ni Tamada Vakalomalagi.

3. Veitalanoataka na itukutuku e ra ka basika mai na vosacavuti nei Elder Howard W. Hunter:

Era taleitaki dina sara na gone vua na Tamada Vakalomalagi. E lomani ira ka vakamareqeti ira e na veimaroroi loloma ka sega ni yalani ni ra sega ni wasei me baleta na vanua era bula kina se ra bula vakacava se na isulusulu se na kedra irairai. E lomani ira na gone ulu vikovikoa butobuto ni Viti, kei ira na gone yalololoma ka dau vakaisulu senisenikau ni Samoa. E lomani ira na gonetagane kei na goneyalewa lalai ni Igiladi ka vakaisulu rokavata i koronivuli. E lomani ira na gone mai Japani. E lomani ira na gone daucilavi siga mai na Ceva kei Amerika kei ira na Lemanaiti. Na Tamada Vakalomalagi e lomani ira na gone e vanua kece sara. E na gauna ni moce, era tekiduru na itubutubu dauloloma e na veivanua kece kei ira na luvedra mera masu. E rawa ni yasa ni loga cecere, ka levu na kena itutuvi malumu vuti ni manumanu e na veiulunivanua na Alps se e na dela ni ibe lalai e na buturara ni dua na valelalai. Ia na Tamada Vakalomalagi e rogoca ka kilai ira kece. (Raica *Friend*, Oko, 1971, t. 10.)

4. Vukeyi ira na gone mera kila ni dina ni tamata era duidui e na veivanua ka duidui na nodra itovo kei na ivalavala, e da tautauvata ni lomani keda kece na Tamada Vakalomalagi ka vinakati keda meda Iesu kece yani vua.

Qitotaka na veivakadutaitaki ni iwasewase e ra se o koya era tautauvata me rawa kina mera kila na gone na veika era cakava se kunei e na veivanua.

Veivakadonuitaka se vanua cava beka o na rawa ni kaulotu tiko kina kevaka o:

Raica na tamata ni ra daramaka se taubena na

Salusalu	Sikoteladi
iVavakau	Awai
Liku volavola	Japani
Kimono	Oladi

Kana	
Enchiladas	Amerika
Sauerbraten	Norway
Pai apolo	Varanise
Crepes	Jamani
Ika lalai vakamasima	Mexico

Raica	
Ovisa dau vodo ose sote damudamu	Itali
Kaloko levu na Big Ben	Ositerelia
Valesimede lila balavu ka vakalakala na Leaning Tower of Pisa	Canada
Keqaro	Igiladi

- Vakamacalataka ni a dua na raivotu ka via tautauvata kei na kena a raica o Pita ka yaco e na 1978 ni a soli vei Peresitedi Spencer W. Kimball na veivakatakila mai vua na Turaga mera taura kece na tagane kilikili kei na cauravou na matabete kei na matavuvale era rawa ni ra ciqoma na veivakalougatataki ni valetabu (raica na iVakaro Raraba—2 e na Vunau kei na Veiyalayalati).
- Lagata se cavuqaqataka na qaqa ni "Children All over the World" (*Children's Songbook*, t. 16) se "We'll Bring the World His Truth" (*Children's Songbook*, t. 172).

iTinitini

iVakadinadina	Wasea na nomu ivakadinadina ni Kalou e lomani ira kece na gone ka vinakata me vakavulici vei keda kece na kosipeli, meda papitaiso, ka rokova na noda veiyalayalati me rawa kina meda lesu ka bulavata tale kei koya. Vakavinavinakataka na nomu kila na kosipeli kei na nomu papitaiso.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura mera vulica e vale na gone na Cakacaka 10:36–43 and 11:15–18 me vaka na railesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me masu me tiki kina na lesoni.

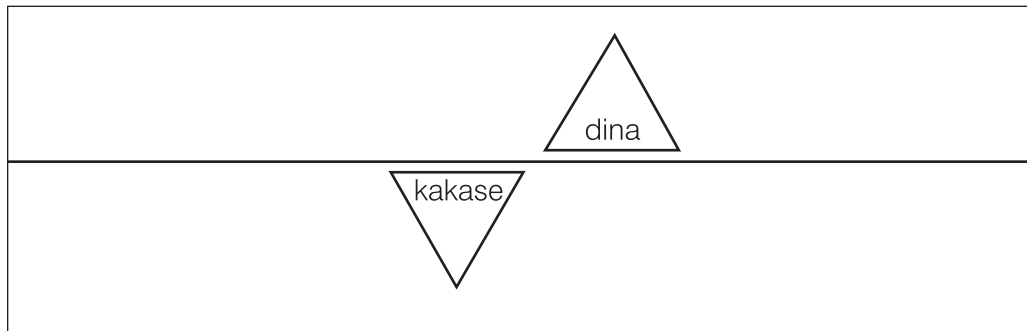
E Vakavulici Keda o Jemesa me da Qarauna na Yameda

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone mera vulica mera qarauna na veika era kaya kei na nodra vakasama.

Me Vakarauteki

1. Vulica e na masumasu na Maciu 5:33–37, Jemesa 1:26, 3:2–13, 5:12, 1 Pita 3:10, Lako Yani 20:7, kei na Mosaia 4:30. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. Musumusuka e vica na tabani pepa i na ibulibuli ni tiraieqeli. Vola na veivosa oqo se yatuvosa e na dua na tiraieqeli ka dusi sobu: *kakase, ivakadinadina lasu, lasu, veileti, vosavosa ca, veiwalitaka na yaca ni Turaga, vosa cudrucudru*. Vola na veivosa se yatuvosa oqo e na tiraieqeli ka dusi cake: *vosa ni loloma, veivakacaucautaki, vosa vakarokoroko, dina, masu, dautataro*.

4. iYaya e gadrevi:
 - a. Me yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou.
 - b. Tepi ni vakabi (se dua e tautauvata) me kabi kina na tiraieqeli i na papanivolavola.

Vakatoroicake ni Lesoni

Sureta e dua na gone me masu me tekivu kina na lesoni.

iTavi Qaravi ni Malele

Wasei ira na gone e na nomu kalasi i na ilawalawa lalai na veiilawalawa yadua me vakaraitaka e na nodra ivukivuki na sala mera lewa ka qarauna e dua na ose, baisikeli, e dua na koli ni kau me taubale, dua na motoka, dua na waqa, se so tale na ka e tautauvata. Raica o ira na vo ni gone mera kilakila se cava era cakava tiko na ilawalawa.

- Na cava e na yaco kevaka e dua e sega ni rawa ni lewa se qarauna na veika oqori?

Vakamacalataka ni lesoni oqo era na vulica na gone mera lewa ka qarauna e dua na ka e tu ga vata kei ira. E tiki ni yagodra, ia e sega ni ligadra se yacadra.

- Na cava beka o ni nanuma ni o koya?

Kerei ira na gone mera vakarorogo se cava na tiki ni yago oqo ni o wilika na Jemesa 3:3–5.

- Na cava e tukuna na ivolanikalou me baleta na yameda?

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica vei ira na gone na Maciu 5:33–37, Jemesa 1:26, 3:2–13, kei na 1 Pita 3:10. (Me baleta na veisala vakaturi me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vakamacalataka ni *vosalawaki* e kena ibalebale na noda dau tovolea me da lawakitaki ira na tani. Vukei ira na gone me ra kila ni dina ga ni dua na tiki ni yago lailai sara na yame, sa dodonu me ra na cakacaka vakaukauwa me rawa ni ra tarova tiko.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro e ra kei na yavu duri ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma e na vukei ira vakavinaka duadua na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli i na nodra bula. E na vukei ira na gone kevaka o wilikavata kei ira e na kalasi na yavu duri mera rawa kina mera rawata na yalo ni ivolanikalou.

- Na cava na ibalebale ni tarova na yameda? (Jemesa 1:26.) Na cava e da na rawa kina ni qarauna na yagoda taucoko kevaka e da tarova rawa na yameda? (Jemesa 3:2.)
- Na cava na vuna e sega ni rawa me dua na vurewai me basika mai kina na wai kamikamica kei na wai gaga se na waitui kei na waidranu? (Jemesa 3:11–12.) Na cava na ibalebale ni vosa a kaya o Jemesa ni a tukuna ni vuni lolo e na sega ni rawa me vuataka na olive kei na vaini e na sega ni vuataka na lolo? (Jemesa 3:12.) Na cava e a tovolea tiko me vakavulica vei keda e na veivakaraitaki oqori? (Jemesa 3:10.)
- Na cava e yaco vei keda ni da tekivu vosa vakacaca se vosa vakaukauwa? Na cava o nanuma e na kitaka i na veika vinaka e da kaya?
- Na ivunau cava e tukuna vei keda o Jisu me baleta na veika kei na kena itukutukuni ni veika kece e da vosa kina? (Maciu 5:33–37.) Na cava na vuna e bibi kina meda maroroya na veivunau oqori?

Toqa e dua na laini balavu vakavunilagi e na papanivolavola. Biuta ira na tiraiegele vakatobuicu e na teveli, ka solia me ra digitaka e yadua na gone, wilika, ka vakabira e na dela ni laini kevaka na delana e qara cake kei na ruku ni laini kevaka na uluna e qara sobu. (Raica na ivakaraitaki e na iwasese ni “Me Vakarautaki.”)

- Veitalanoataka na vosa yadua ni vakabira na gone yadua na tiraiegele e na laini. Veitalanoataka se cava na vuna na veika e dela ni laini e veivakauqeti ni tukuni kei na vuna na veika e ruku ni laini e votivoti. Na cava o vakila ni o tukuna e dua na vosa rogo vinaka vua e dua se baleta e dua na tamata? Na cava o vakila ni o vakacaucautaka e dua? Na cava na vuna ni da tukuna e dua na ka vinaka me baleta e dua e vakavurea meda loma vinaka talega o keda me baleti keda vakaikeda?
- Na cava e tukuna vei keda na iVunau e Tini me baleta na ivakarau ni noda vosa me baleta na Turaga? (Lako Yani 20:7.) Na cava e bibi kina vei keda meda vosa vakarokoroko e na gauna kece e baleta na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito? E rawa vakacava ni da talairawarawa i na ivunau oqo e na vukei keda meda vaka mai na Tamada Vakalomalagi kei Jisu? (E rawa mo talanoataka tale na italanoa nei Peresitedi Spencer W. Kimball e na lesoni 8.)

- E da tarova vakacava na yameda kei na veika e da kitaka? Vukei ira na gone mera kila ni veika e da vakananuma ka vakila e na lewa na veika e da tukuna kei na veika e da cakava. Ni da lewa na noda vakasama, e da rawa ni lewa na veika e da kaya. E da rawa vakacava meda lewa na noda vakasama? Veitalanoataka na vei vakatutu e ra:

Tarogi iko vakaiko, "Na cava e na vinakata o Jisu me'u cakava e na ituvaki oqo?"

Vakasamataka e dua na tiki ni ivolanikalou taleitaki.

Lagata e cake se vakagugutaka e lomamu e dua na sere ni Lalai se dua na serenilotu.

Masu e na kere veivuke.

Nanuma ni o luve ni Kalou.

Vakasamataka se cava e rau na vinakata na nomu itubutubu mo cakava.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na rawa ni vakayagataka e dua vei ira na itavivata e ra e na dua na gauna o lewa e na loma ni lesoni se me raillesuvi, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Talanoataka na italanoa kei Josefa Simici (o rawa ni kerea e dua e dau wiliwili vinaka me katona e na tepi):

E a vesu i valeniveivesu vakavica o Josefa Simici e na nodra inaki na tamata era sega ni taleitaki koya, e dina ni ra a sega ni vakadinadinataka rawa ni a cakava o koya e dua na cala. E na dua na bogi o koya kei na vica tale na tamata era a vesu e na dua na valeniveivesu batabata ka vakasisila ka ratou a dara na senicodo me vesu kina na nodratou qurulasawa ka moce e na fuloa kaukauwa. Eratou a tovolea tiko me ratou moce, ia o ira na yadravi ratou tiko, era a veivosaki e cake. Era a vosavosa ca ka talanoataka na veika rarawa era a sa cakava oti vei ira na lewenilotu.

Ni a vakarogoca tiko na veitalanoa rogo quraqura oqo, a lade cake o Josefa ka kaya vei ira na tagane o ya, "Dou galu E na yaca i Jisu Karisito au cudruvi kemudou, ka vakaroti kemudou mo dou galu; au na sega ni bula tiko me dua tale na miniti ka rogoca na veivosaki velavela vaka oqori." E a lutu na nodra iyaragi na yadra ka ra vakamamasu mera vosoti. Era a galu vakadua e na bogi taucoko. (Raica Parley P. Pratt, *Autobiography of Parley P. Pratt*, tt. 209–11.)

- Na cava o na cakava kevaka e dua e volekati iko e vosavosa ca tiko se talanoataka e dua na italanoa velavela?
2. Corita e dua na mama se qiqilailai ni waniculacula e na dua na wa balavu ka lokata vata na mua ni wa ruarua. Raica mera tu na lewenikalasi vakavolivoliti ka taura tu na wa. Digia e dua na gone me tucake e na loma ni wirini. Raica mera pasitaka na lewenikalasi na mama se qiqilailai mai na dua na gone kivei koya e tarava. Ni o tukuna "Rauta," na gone e taura tu na mama me tukuna e dua na ka vinaka vua na gone e loma ni wirini. Ni oti me rau veisau itutu na gone e loma ni wirini kei koya a tukuna na ka vinaka ka mai toso yani na qito. Tosoya tiko na qito me yacova ni gone kece e sa vakaitavi e loma ni wirini. E na rawa mo wasea talega o iko e dua na tikini vosa ni veiivakauqeti ki na gone yadua. Tukuna na yaloda kei na veika e da nanuma ni dua na ka vinaka e tukuni me baleti keda. (Kevaka e sa rui lailai na nomu kalasi me baleta na itavivata oqo, raica mera tukuna yadua na gone e dua na ka vinaka vua tale e dua.)

3. Vakatautauvata e dua na vakasama ca kei na weji kaukamea lailai e na italanoa e ra ka a tukuna o Peresitedi Spencer W. Kimball e baleta e dua na cauravou lailai ka lewe ni dua na vuvale dauteitei:

E na dua na siga e dua na cauravou gone a lesu tiko mai na iteitei, a mani kunea e dua na weji kaukamea. (Vakamacalataka na irairai ni weji.) E a kila o koya ni sa bera tiko i na ivakayavi, e a sega ni kauta i na valenibuka i na vanua e dodonu me maroroi kina, e a vakataqara e na kedrau maliwa e rua na taba ni vunikau na walnut ka a tea o tamana volekata na matamata ni vale e liu, E a nanuma me na qai kauta vakamalua na weji mai na vunikau i na valenibuka, e a sega ni kitaka vaka kina. E a koto e kea na weji ka vica vata na yabaki, ka a tubu na vunikau ka tabonaka ni sa tubu levu.

Ni oti e vuqa na yabaki e na dua na bogi ni draki batabata ka cagicagi, na uca liliwa a musuka laivi e dua vei ratou na tolu na tabalelevu ni vunikau levu o ya. E a yaco me vakatabakiduataka na vo ni vunikau ka vakavuna me bale kina i ra. Ni a ruru na cagi, a sega tale na taba ni kau me duri tu.

E na mataka lailai ka tarava, na dauteitei—na cauravou ka sa tubu me qase—e rau a lako me rau la'ki raica na vuni walnut ka sa bale. E a kaya lo, "Au na sega sara ni vakatara me a yaco na ka oqo kevaka madaga e kena isau e duanaudolu na dola. O ya e dua na vunikau totoka duadua e na buca oqo."

A sa guileca sara na weji na dauteitei, ia a se tiko voli ga. E dina ni a sa tubu na vunikau me levu ka balavu, e a sa vakamalumalutaka na weji. E a rawa sara me a vorata na cagi kaukauwa na vunikau, ia mai na weji ka a biu kina e na vica vata na yabaki yani e liu, a sa sega ni momoqaqa vinaka sara na vunikau me vaka na kena dodonu. E a vakavuna na bale kei na rusa ni vunikau na weji. (Raica Samuel T. Whitman, "Forgotten Wedges," vosacavuta o Spencer W. Kimball, e na Conference Report, Epe. 1966, tt. 70–71.)

- E tautauvata vakacava na weji kei na vakasama ca? Ni dua na vakasama ca e tiko vei keda, e rawa ni cakacakataki koya me curu titobu sara i yaloda, me vaka na weji e na vunikau, ka yaco me dua na leqa levu vei keda. E dodonu me da biuta laivi vakatotolo sara na vakasama ca.
4. Veitalanoataka na Vosa ni Vakaibalebale 23:7. Vakacuruma e na veitalanoa na sala mera muria na gone mera qarauna kina na nodra cudru, me vaka na wiliwili i na tini e na gauna era rarawa se cudru kina.
5. Lagata se wilika na qaqa ni "Hum Your Favorite Hymn" (*Children's Songbook*, t. 152).

iTinitini

iVakadinadina	Vakadinadinataka ni vulici meda maroroya na yameda o ya e dua vei ira na veika meda cakava meda rawa kina ni tautauvata kei na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. Wasea e dua na ka o a sotava ni o tukuna na veika vinaka ka sega na ka velavela e a vukei iko se dua tale o kila me vakila ni voleka vua na Turaga. Vakauqeti ira na gone mera tovolea mera taqomaka na veika era kaya e na loma ni macawa mai oqo.
Vakatoroicaketaki ni Lesoni	Vakatura mera vulica mai vale na gone na Jemesa 3:3–10 me vaka na raillesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na lesoni e na dua na masu.

iNaki ni Lesoni

Me vakauqeti ira na gone taucoko na nodra veisau vei Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica e na masumasu na Cakacaka 7:57–60, 8:1–3, 9:1–30, 26:9–23, kei na Mosaia 5:2. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
 2. iKuri ni wiliwili: Cakacaka 22:3–21.
 3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
 4. iYaya e gadrevi:
 - a. Mera yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou.
 - b. E dua na bilo sinai e na wai.
 - c. iYaloyalou 7-42, Paula e na sala i Tamasiko.
-

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi e na dua na masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Vakaraitaka vei ira na gone e dua na bilo sinai e na wai.

- Na cava e yaco ni buebue na wai? (E veisau me cawa.)
- Na cava e yaco ni cevata na wai? (E veisau me waicevata.)

Vakamacalataka ni veisau na wai me waicevata se cawa, e da kaya ni sa “veisautaki.” E sa duidui mai na ituvaki ni wai a tekivu mai kina.

- Era veisau vakacava na tamata i na kosipeli i Jisu Karisito? E veisau vakacava na nodra bula ni ra sa veisautaki?

Vola na vosa *veisautaki* e na papanivolavola. Vakamacalataka ni lesoni ogo e baleta na nona veisautaki e dua na tamata ki na kosipeli i Jisu Karisito.

iVakamacala ni iVolanikalou

Vakavulica vei ira na gone na ivakamacala ni veisau i Saula i na Lotu i Jisu Karisito me vaka e kune e na Cakacaka 9:1–20. (Na veivakatutu ni sala ni veivakavulici ni ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Vukei ira na gone mera kila ni o Saula ogo e sega ni o koya ka tui kei Isireli ia e tamata ka a yaco me daukaulotu rogo o Paula.

Taro me Veivosakitaki ka Vakayagataki

Ni o vakarautaka na nomu lesoni, vulica na veitaro e ra kei na yavu duri ni ivolanikalou. Vakayagataka na taro o nanuma e na vukei ira vakavinaka duadua na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli I na nodra bula. Wilika vata kei ira na gone na yavu duri e na kalasi e na vukei ira na gone mera kila vakatitobu na ivolanikalou.

- E a vakararawataki ira vakacava na lewenilotu o Saula? (Cakacaka 7:57–60; 8:1–3; 9:1–2.) E a vakaevei beka na nodra vakanananu na lewenilotu me baleti

koya? E na vakaevei beka na nomu vakanananu kevaka e dua e vakararawataki iko me baleta na nomu vakabauta? Na cava e dodonu me noda rai e na gauna e dua e cakava kina vei keda na veika vakaoqo? Vakauqeti ira na gone mera wasea na veika era sa sotava ni dua e veivalilitaki ira se vosa vakacacataki ira me baleta na nodra vakabauta?

- Na cava e a yaco e na sala i Tamasiko ka a vakauqeti Saula ni dodonu me veivutunitaka na noda ivalavala ca? (Cakacaka 9:3–6.) E a vosa vei cei o Saula e na nona raivotu? (Cakacaka 9:5.) E rau vukei keda vakacava na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito meda kila ni dodonu meda veivutuni? (Na veiyavalati mai vua na Yalo Tabu kei na veituberi mai vei rau na noda itubutubu, na parofita, kei na ivolanikalou.)
- Na cava na ibalebale ni “caqeta na matanimoto”? (Cakacaka 9:5.) (Na moto e gata era vakayagataka na tamata vei ira na manumanu mera toso kina. E vakawasoma era na caqe lesu mai ni ra lautono e na moto, ka dau vakavuna me mosi vakalevu sara vei ira na moto. E a kaya vei Saula na Turaga ni veika e cakava e veivakaleqai vakalevu cake vei Saula ka lailai vei ira na vo ni tamata. Ni da valuta na dina, e da vakaleqai keda vakalevu cake.) E rawa vakacava me dua me vakaleqai e na nona valuta na dina? Solia e dua na ivakaraitaki vinaka mai na nomu kila vakaiko, kevaka e rawa.
- Na cava e a cakava o Saula me veivutuni ka muri Jisu Karisito? Na cava e dodonu meda kitaka meda veivutunitaka na noda ivalavala ca? Veivosakitaka na vakasama e ra (e rawa mo vola e na papanivolavola):

E a kila vakaikoya na nona ivalavala ca. (Cakacaka 9:6.)

E a lolo ka masulaka me vosoti. (Cakacaka 9:9, 11.)

E a papitaiso. (Cakacaka 9:18.)

E a tovolea me a vakadodonutaka na veika a sa dau cakava cala. (Cakacaka 9:20.)

E a veisau ka sega ni vakararawataki ira tale na tamata.

Vakamacalataka ni a sega ni tamata ca o Saula e na yalona, e a dabui. E a vinakati me veivutuni ka papitaiso.

- Na cava e bibi kina meda veivutuni ni da kitaka e dua na cala? E cava e solia i yaloda ni da veivutuni?
- Na cava e kerea na Turaga me a cakava o Ananaiasa? Na cava e vuna? (Cakacaka 9:10– 12.) (Vakamacalataka ni oqo e duatani na Ananaiasa mai na kena a mate mai na nona veidabui.) Na cava a rere kina o Ananaiasa me kitaka na ka a kerea vua na Turaga? (Cakacaka 9:13–14.)
- Na cava na vuna a kacivi Saula kina na Turaga me “tamata digitaki”? (Cakacaka 9:15– 16.) Na ilesilesi bibi cava a vinakata na Tamada Vakalomalagi me kitaka o Saula? (Cakacaka 26:16, 18.) Na itavi levu cava e vinakata na Tamada Vakalomalagi mo na cakava? E na rawa vakacava mo kila na veika oqori?
- E a boko vakacava na matai i Saula? (Cakacaka 9:8; 22:11.) Na cava a yaco ni a vakalougatataki Saula o Ananaiasa? (Cakacaka 9:17–18.)
- Ni sa veisau o Saula, na cava e vuna mera sega ni vakabauti koya na tamata kei ira na tisaipeli ni a vunau? (Cakacaka 9:21, 26.) Na cava na vuna e a biuta kina na vanua o Saula? (Cakacaka 9:23, 29–30.)

- Na cava e cakava na Tamada Vakalomalagi ni da veivutunitaka na noda ivalavala ca? (V&V 58:42.) Na sala cava e da rawa kina ni vukei ira na tani era tovolea tiko mera veivutuni ka muri Jisu?
- Na cava na ivakadinadina nei Saula me baleti Jisu Karisito? (Cakacaka 9:20; 26:22–23.) E da kila rawa vakacava ni da sa veisautaki vakaidina i na kosipeli i Jisu Karisito? (Mosaia 5:2.)

Veivosakitaka na vosacavu mai vei Peresitedi Ezra Taft Benson, na ikatinikatolu ni Peresitedi ni Lotu: “Ni da sa vakavoui e na veisau levu, ka yaco rawa mai na vakabauti Jisu Karisito vata kei na [cakacaka] ni Yalo Tabu vei keda, e vaka meda sa veisau meda dua na tamata vou . . . O sa biuta laivi na bula kei na ivalavala ca . . . ka sa savasava. E sa oti na [gagadre] mo lesu i na itovo makawa. O sa yaco mo dua na tamata vou” (*The Teachings of Ezra Taft Benson*, t. 470). (E rawa mo vakayagataka na itavi qaravi ni veivakabulabulataki 1 mo bolei ira na gone mera sotava na veika e vakamacalataka o Peresitedi Benson.)

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

E na rawa mo vakayagataka e dua se sivia na itavivata e ra e na gauna e vinaka vei iko e na lesoni se me vaka na raillesuvi, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Kerei ira na gone mera tukuna mai e so na veika e rawa mera veivutunitaka ko ira na gone era yabaki vata, me vaka na lasulasu, lawaki ca, dau cudru, dau vosavosa ca, kei na talaidredre vei rau na itubutubu. Vola oqo e na papanivolavola e na gauna era cavuta tiko mai kina. Tukuna vei ira na gone ni ra na saumi taro vakaito. Ni o dusia e dua na itovo e na papanivolavola, mera tarogi ira vakaira na gone yadua, “Me’u veivutunitaka li na ivalavala ca oqo”? Raica mera sauma lo na gone “io” se “sega” i na veitaro yadua. Raicalesu na ikalawa a muria o Saula ni a tekivu me veivutuni.
2. Vola na veimatanivola yadua ni iyatuvosa “Veivutuni ka rai vua na Kalou” (Cakacaka 26:20) e na tikiipepa yadudua se kadi kaukauwa sikiwea. Tuvana na pepa vakatobuicu e na teveli. Kerei ira na gone mera cavuta yadudua mai vakaveitarataravi na matanivola ni alifabeti. Ni dua na matanivola e tiko e na yatuvosa e cavuti, vukica na pepa. Vakamacalataka nida sa veisau e na gauna e da sa veivutuni kina ka muria na Kalou.
3. Me veivosakitaki ka wiligusutaki na ikava ni yavu ni vakabauta.
4. Ni vakadonuya na mataveiliutaki ni Lalai, sureta e dua na duakaulotu oti me lako mai i na kalasi ka mai tukuna e dua na ka e a sotava ni a veisau na bula ni dua na tamata ni a qai vakabauta o koya na Karisito, veivutuni, ka a papitaiso. Me wasea o koya na nona vakanananu me baleta na reki kei na marau ka yaco ni bulataki na ivakavuvuli ni kosipeli.
5. Kerea e dua na gone me vola e na papanivolavola e dua na gaunisala basoga. Me dua tale na gone me vola na yaca ni dua na koro ka gadreva o koya me sikova e na ulu ni dua na gaunisala.
 - Na cava o na cakava kevaka o muria cala na basoga ka kunea ni o a taura na sala cala?
 - O na rawa ni yaco i na koro mai na vanua o sa tu kina oqo?
 - Na cava mo na cakava oqo mo yaco rawa kina i na koro o vinakata mo lako kina?
 - E tautauvata vakacava na veivutuni kei na lesu i na sala dodonu?

6. Lagata se wilika na qaqa ni "Repentance" (*Children's Songbook*, t. 98) se "When I Am Baptized" (*Children's Songbook*, t. 103).

iTinitini

iVakadinadina	Wasea na nomu ivakadinadina me baleta na bibi ni veivutuni e na noda bula kei na bibi meda veisau vakaidina I na kosipeli I Jisu Karisito. Wasea na nomu lomana na kosipeli.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura mera vulica e vale na gone na Cakacaka 9:1–20 me raillesuvi kina na lesoni oqo. Sureta e dua na gone me tinia na lesoni ni e na dua na masu.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone mera vinakata mera vosa vakadodonu ni ra vakadinadinataki Jisu Karisito.

Me Vakarautaki

1. Vulica e na masumasu na Cakacaka 13:2–4; 14; kei na 16:16–34. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. Vakarautaka e dua na ilavelave ni qito-i-ba e kune e na cavacava ni lesoni oqo. Vola na vosa *VOSA VAKADODONU* e na matanivola lelevu e na dakuna ni bera ni o musumusuka vakalalai.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Mera yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou.
 - b. Mera yadua na tiki ni pepa kei na penikau na gone.

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na soqoni e na masu.

iTavi Qaravi ni Malele

Veiwaseyaki na tikitiki ni qito-i-ba vei ira na gone. Veivosakitaka na ibalebale ni veivosa yadua e na veitiki ni qito-i-ba ka saga mera semasema vata na veitikina. Raica mera qai vukica na veitikina ka semasema vata na qito-i-ba me ra kunea e dua tale na vosa. Vola e na papanivolavola *VOSA VAKADODONU*.

- Na cava na ibalebale ni vosa vakadodonu? Vakamacalataka ni veivosa e na tiki ni qito-i-ba era vukea mera vakamacalataka na ibalebale ni vosa vakadodonu.
- Na veivosa cava e na qito-i-ba o rawa ni nanuma? Vola na veivosa se vakaraitaka na tiki ni qito-i-ba e na ruku ni *VOSA VAKADODONU*.

iVakamacala ni iVolanikalou

Raillesuva vakalekaleka na veisau nei i Paula i na kosipeli, ka tukuna vei ira na gone ni a veisautaki na yaca i Saula me Paula. A sa muduka vakadua o Paula na nona dauvakararawataki ira na daumuri Jisu ka yaco me iApositolo vosa vakadodonu ka daukaulotu i Jisu Karisito.

Vakavulica vei ira na gone na itukutuku ni nodrau kaulotu o Paula kei Panapasa ka kune e na Cakacaka 13:2–4; 14 kei na itukutuku ni veika e rau sotava o Paula kei Sailasa e valeniveivesu e na Cakacaka 16:16–34. (Na vakatutu ni sala me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Kerei ira na gone mera vakarogoca na veisala eratou vakadinadinataki Jisu Karisito kei na nona kosipeli e na vosa vakadodonu o Paula, Panapasa, kei Sailasa.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro e ra kei na yavu duri ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayataka na taro o nanuma e na vukei ira vinaka duadua na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataki na ivakavuvuli e na nodra bula. E na vukei ira na gone ni o wilika na yavu duri e na kalasi mera kila vakatitobu kina na ivolanikalou.

- Na cava a kacivi Paula kei Panapasa kina na Kalou me rau kitaka? (Cakacaka 13:2–4.)
- Ni rau sa vakabula na tagane lokiloki o Paula kei Panapasa e Lisitira, o cei beka era a qai nanuma na tamata me o rau? (Cakacaka 14:11–12.) (Vakamacalataka ni o Jupita kei Makuri e rau kalou lasulasu ka qaravi mai vei ira na tamata. Era lecava na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito) Na cava erau a tovolea o Paula kei Panapasa me rau vakatavulica me baleti Jisu Karisito? (Cakacaka 14:14–17.)
- Na mataqali veikidavaki cava beka era a soli vei Paula na Jiu mai Anitioki kei Ikoniona? (Cakacaka 14:19.) Na cava na vuna e a tomana tiko ga kina na vunautaki ni kosipeli ni a sa tulevaki oti vakaca?
- Na cava e so kina na tamata mai Mesedonia era rarawataka ni rau a vakabula o Paula kei Sailasa e dua na yalewa e na nodrau a vakasava na yalo velavela mai vua? (Cakacaka 16:19.) Na cava era a cakava na tamata o ya vei Paula kei Sailasa? (Cakacaka 16:20–23.)
- Na cava erau a kitaka o Paula kei Sailasa ni rau a vesu e valeniveivesu? (Cakacaka 16:25.) Na cava na vuna erau a masumasu ka laga sere kina vua na Kalou? Na cava o nanuma ni vakayacora vei ira na kaivesu na veika erau vakayacora?
- Na cava erau a tiko ga kina o Paula kei Sailasa e valeniveivesu ni a sa tadola na katuba ni valeniveivesu mai na uneune? (Cakacaka 16:27–31.) E a vakalougatataka vakacava na nodrau ivukivuki na ivakatawa ni valeniveivesu kei na nona matavuvale? (Cakacaka 16:32–34.) Na mataqaki isolisoli vakacava e tu vei keda meda vakadinadinataka ka veivakavulici me baleti Jisu Karisito?
- Raica me ra wilika na gone na Cakacaka 14:3 kei na 16:18, 25, 31. E vakaraitaka vakacava na veitiki ni ivolanikalou oqori ni dau vosa vakadodonu o Paula ni vakadinadinataka Jisu Karisito e na veivanua kece a lako kina? E da rawa vakacava meda vakaraitaka vei ira na tamata tale e so ni da taukena na ivakadinadina kaukauwa kei Jisu Karisito?
- Na cava na veisaqasaqa e rawa ni basika i na noda bula ni da tovolea meda vosa vakadodonu e na noda vakadinadinataka Jisu?

Vakauqeti ira na gone mera vakasamataka na veika e vica era digia mera kitaka e na loma ni macawa oqo mera vakaraitaka kina vei ira na tani ni ra taukena na ivakadinadina kaukauwa i Jisu Karisito. Raica mera vola e na pepa kevaka e lailai e dua na vakasama ka biuta na pepa e na vanua era na rawa ni dau raica wasoma. Mo tovolea talega mera vola na vosa ni qito-i-ba e na nodra tiki ni pepa.

**iTavi Qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

O na rawa ni vakayagataki e dua se vica na itavivata e ra e na gauna ga o vinakata e na gauna ni lesoni se me vaka na raillesuvi, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Vakarautaka na veivosavolai e ra se volai ira e na papanivolavola:

Wasea e na doudou na ivakadinadina i Jisu Karisito
Veivakavulici me baleta "na Kalou bula"
"Masu ka seretaka na veivakacerecerei vua na Kalou"
Tiko ga e valeniveivesu ka vakabula na ivakatawa ni valeniveivesu
Vakavulica na ivakatawa me "vakabauta na Turaga o Jisu Karisito"

Vola na yavu duri ni veitiki ni ivolanikalou e ra e na tiki ni pepa yadua:
Cakacaka 14:3, Cakacaka 14:15, Cakacaka 16:25, Cakacaka 16:28,
Cakacaka 16:31.

Vakaraitaka na vosavolai ka veisoliyaka na yavu duri ni ivolanikalou vei ira na gone. Raica mera wilika na veitiki ni ivolanikalou, yadua e na dua na gauna, ka digia se vosavolai cava e lako vata kaya. Vakamacalataka ni o Paula e a ivakadinadina vosa vakadodonu i Jisu Karisito e na veivanua kece ga e tiko kina kei na veika kece e cakava.

2. Wilika vakadua tale na veivosa e na tiki ni qito-i-ba ka raica mera veivosakitaka se sala cava era rawa kina mera vakadinadinataki Jisu Karisito e na vosa dodonu e na veivanua oqori. O na rawa ni dusimaka na veika e rawa ni yaco, ka via tautauvata kei na kena e ra, mera volai e na tiki ni pepa. Me ra qai digitaka na gone e yadua ka talanoataka se sala cava me na qarava kina na bolebole o ya:

E vakanini iko e dua na itokani ni o sega ni vinakata mo lako i qaqalo e na Siga ni Vakacecegu.

O sureti i na dua na saraiyaloyalo ka sega ni veidonui kei na itagede ni Lotu.

E so na nomu itokani era tekivu veiwali duka kei na veitalanoa velavela.

E dua na nomu itokani e a tomika e dua na mama e na dua na sitoa ka biuta e na nona taga ka vakauqeti iko mo vakamurimuri koya.

E dua na gone drau kalasi vata e tukuna na itukutuku lasu me baleta na ivunau ni Lotu.

O vakatovolei mo raica e na gauna ni veitarogi na nona pepa e dua tale na gone.

3. Raica mera vakatasuasuatata na gone na italanoa kei Paula kei Sailasa e valeniveivesu. Ni oti mera qai vaqitoqitotaka mera vakatarogi Paula, Sailasa, o ira na kaivesu, na ivakatawa, kei lewe ni nona matavuvale. Tarogi Paula kei Sailasa se cava na vuna erau a biu kina i valeniveivesu kei na veika e a yaco vei rau mai kea. Taroga vei ira na kaivesu na nodra vakasama ni rau sa masu ka laga sere o Paula kei Sailasa kei na uneune ka dolava na katuba ni valeniveivesu. Taroga na ivakatawa se cava na nona vakasama ni kunea ni sa tadola na katuba ni valeniveivesu kei na vuna a sa papitaiso kina kei na nona matavuvale.

4. Lagata se wilika na qaqani "I Will Be Valiant" (*Children's Songbook*, t. 162), "Dare to Do Right" (*Children's Songbook*, t. 158), or "Stand for the Right" (*Children's Songbook*, t. 159).

iTinitini

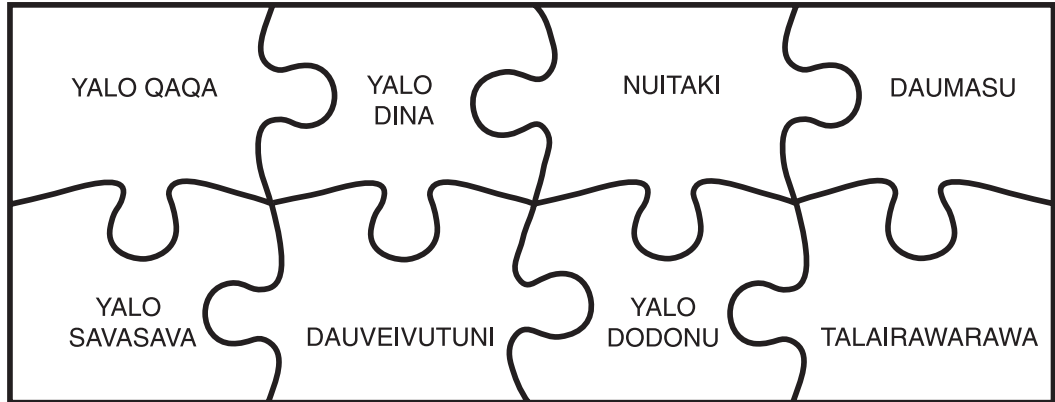
iVakadinadina

Solia na nomu ivakadinadina vakaiko me baleti Jisu Karisito. Kevaka e ganita, wasea e dua na gauna a vakalougatataki iko kina na Tamada Vakalomalagi ni o vakadinadinataki Jisu Karisito e na vosa vakadodonu.

Vakatutu ni Wiliwili e Vale

Vakatura mera vulica e vale na gone na Cakacaka 16:16–34 me vaka na railesuvi ni lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me masu me tini kina na lesoni.

Qito-i-ba ni Vosa Vakadodonu

iNaki ni Lesoni

Me vakauqeta na gone yadua me vakarautaka edaidai me na kaulotu ka wase na kospeli kei ira na tani.

Me Vakarautaki

1. Vulica e na masumasu na Cakacaka 22:17–30; 23:10–24, 31–33; kei na 26:1–2, 22–29. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: Cakacaka 19–26 (me baleta na taucoko ni ivakamacala).
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Mera yadua na gone na iVolatabu se Veiyalayalati Vou.
 - b. Na ivolavivi ka vakamacalataki e na itavi qaravi me veivakauqeti (se rawa mo droinitaka e na papanivolavola)

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

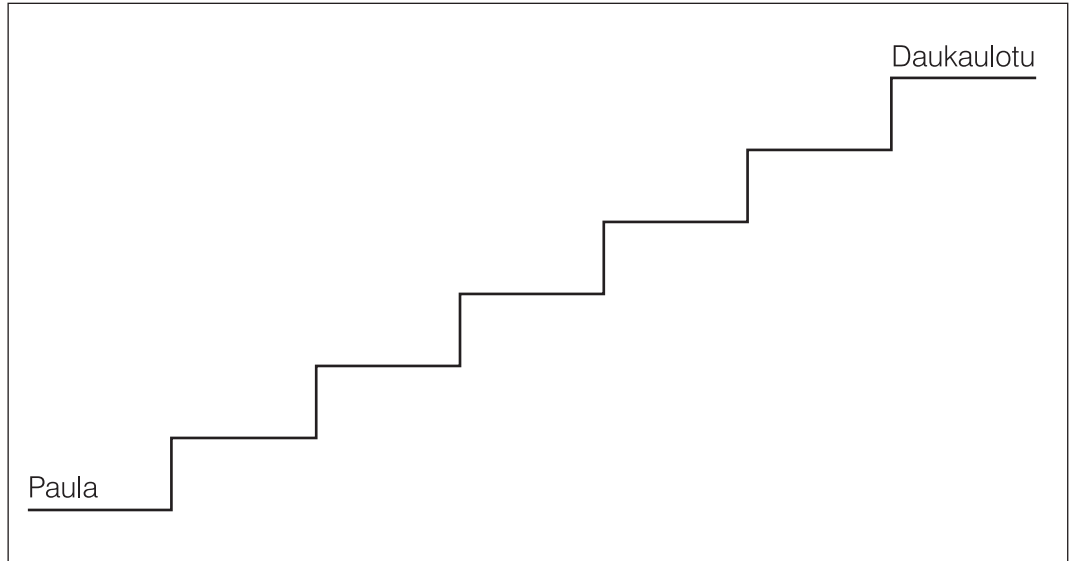
Sureta e dua na gone me masu me tekivu kina na lesoni.

**iTavi Qaravi
ni Malele**

Tarogi ira na gone se cava e ra nanuma me baleti Paula mai na lesoni era sa oti yani. (Vakadeitaka vei ira ni yacana a veisautaki mai na Saula.) Vakadeitaka vei ira na gone ni o Paula a kacivi mai vua na Turaga me daukaulotu ka me a ivakadinadina talei i Jisu Karisito (raica Cakacaka 13:2; 20:24). E a vakayagataka na vo ni nona bula e na veiqaravi ni kaulotu.

Kevaka e tiko vei iko e dua na iVolatabu e tabaka na LDS, raica mera cega i na mape 18–22 ka mera vakamura e na ligadra na veilakoyaki nei Paula e na kaulotu. (Vukei ira na gone mera cavuta na veiyaca ni vanua.) Vakamacalataka e na gauna a veisau kina o Paula, o ira wale ga na Jiu mai Jerusalemi kei na veivanua volekata era a sa rogoca na veika e baleti Jisu Karisito. Na va na ilakolako vakaulotu nei Paula e a kauti koya vei ira na kawa Jiu kei ira na Kaitani (o ira era sega ni kawa Jiu) i na vuqa na veivanua. O ira na Kaitani o ya era a lecava na veika e baleta na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito. Era a sokalou i na kalou lasulasu kei na matakau ceuti. E na veivanua kece a taleva o Paula e a vunautaka na kospeli kei Jisu Karisito.

Droinitaka e dua na dayakaramu ka via tautauvata kei na kena e ra e na papanivolavola se e na ivolavivi:

- E a vakarautaki vakacava o Paula me a daukaulotu?

Vola na nodra isau ni taro e na ikabakaba ka dusia na ilakolako *mai vei Paula ki na Daukaulotu*. Mo tovolea me wili kina na vakanananu me vaka na veivutuni, vakabauti Jisu Karisito, e a papitaiso, a soli vua na isolisoli ni Yalo Tabu, vulica na kosipeli, ka bulataka na kosipeli.

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica vei ira na gone na italanoa ni ka e a yaco vei Paula ni oti na nona ikatolu ni ilakolako vakakaulotu. (Na veisala e vakatututaki ni veivakavulici ni ivakamacala ni ivolanikalou, raica "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.) Vakamacalataka ni oqo na iotioti ni veisiko i Paula i Jerusalemi, ni a tiko mai kea era a nakita na Jiu ka ra sega ni vakabauti Jisu mera vakamatei koya. Ia ni a lewe ni matanitu o Roma, e a rai o koya vei ira na iliuliu kai Roma e Jerusalemi kei Sisaria mera taqomaki koya. Era a taqomaki koya e na nodra a qisi koya me kaivesu kei Roma ka vakauti koya i Roma me la'ki lewai mai kea. (Na itukutuku ni ilakolako i Roma nei Paula e na vakavulici e na lesoni 45.) Vakamacalataka ni a vakarerei voli, e a vakayagataka na gauna kece e galala kina o Paula me wase ivakadinadina kei Jisu Karisito.

Taro me
Veivosataki
ka Vakayagaki

Vulica na veitaro e ra kei na yavu duri ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na taro o nanuma e na vukei ira vinaka duadua na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli i na nodra bula. E na vukei ira na gone ni o wilika na yavu duri e na kalasi mera rawata na yalo ni ivolanikalou.

- Na cava era a cudruvi Paula kina na Jiu? (Cakacaka 22:17–21.) Vukei ira na gone mera kila ni o Paula a vakadinadinataka na raivotu mai vei Jisu Karisito vei ira na tamata era sega ni vakabauti Jisu. Na cava a sega kina ni vakaleqai o Paula? (Cakacaka 22:24, 29.)
- Na turagalevu ni valu a vakatarai Paula me lesu vei ira na Jiu me vakamacalataki koya, ia era a baci tovolea tale mera vakamatei koya me baleta na nona ivakadinadina. (Cakacaka 23:10.) E a vakaraitaka vakacava na nona yaloqaqa kei na vakabauta o Paula e na gauna ni veivakacacani oqo? Na cava na nomu vakanananu kevaka o a kunei iko e na itutu nei Paula?
- E a vakacegui Paula vakacava na Turaga? (Cakacaka 23:11.) Na cava o nanuma e vakasama nei Paula ni kila ni na sega ni vakamatei? E solia vakacava na Turaga na veivakacegui kei na veivakalougatataki vei ira na daukaulotu edaidai?

- Era a bukiveretaka vakacava na Jiu mera vakamatei Paula? (Cakacaka 23:14–15.) O cei a vakabulai Paula mai na vereca? (Cakacaka 23:16.) E a vukei Paula vakacava na turagalevu ni valu me drobula mai vei ira na Jiu? (Cakacaka 23:22–24.) Na cava beka na vuna a taqomaki Paula voli kina na Turaga?

Vakamacalataka ni o Filikesa, na kovana ni matanitu o Roma, a lokuyarataki Paula me kaivesu mai Sisaria me rua na yabaki me yacova ni a sa kovana vou o Fesito. E a kerea o Paula me la'ki lewai i Roma, ia ni bera ni biuta me gole i Roma e a talanoataka vei Fesito kei na Tui o Akaripa me baleta na nona a veisau kei na nona vakadinadinataki Jisu Karisito.

- Na cava na vakasama nei Paula e na veivosakivata kei na Akaripa na Tui? Na cava na vuna? (Cakacaka 26:1–3.) Na cava e a vakavulica vei rau na tui kei Fesito? (Cakacaka 26:22– 23.)
- Na cava na vakanananu nei Fesito ni rogoa na ivakadinadina nei Paula? (Cakacaka 26:24.) Na cava na nanuma nei Akaripa na Tui? (Cakacaka 26:28.) Na iulubale cava e a solia o Akaripa na Tui me a kakua kina ni ciqoma taucoko na ivakadinadina nei Paula me saumaki me Lotu Vakarisito? Na cava e so na iulubale era solia na tamata mera kakua kina ni ciqoma na kosipeli edaidai?
- Na cava e a solia na yaloqaqa vei Paula me vunau vei rau na tui kei na kovana? Vakadeitaka vei ira na gone ni o Paula e a kacivi me ivakadinadina talei i Jisu Karisito ka taura kece na gauna e rawata me solia na ivakadinadinataki koya. E na gauna cava o rawa ni wasea kina na nomu ivakadinadina baleti Jisu Karisito vei ira na tani? O rawa vakacava mo vakavakarau edaidai mo daukaulotu?

Veivosakitaka na veivosacavu e ra mai vei Peresitedi Ezra Taft Benson:

“Kemuni na gonetagane ni Lalai, ni tekivu nakinaki ka tuvana mo ni na daukaulotu nona na Turaga. Kemuni na goneyalewa, ni vakavakarau mo ni daukaulotu kevaka o ni kacivi” (e na Conference Report, Epe. 1989, t. 104; se *Ensign*, Me 1989, t. 82).

“Io . . . vakavakarau edaidai [ni o yabaki ciwa, tini, se tinikarua]. Ni vakavakarau-taki kemuni vakayago, e na vakasama, vakaitikotiko, kei na vakayalo. Mo ni dau talairawarawa e gauna kece i na veiliutaki. Tekivuna e dua na ivola ni maroroi ilavo me baleta na nomu kaulotu kevaka e se sega tiko. Sauma na nomu ikatini, ka vakasaqara na ivakadinadina ni kosipeli e na nomu vulica vakatitobu e na masuamsu” (e na Conference Report, Epe. 1985, t. 49; se *Ensign*, Me 1985, t. 37).

- Na vakavakarau cava o sa tekivuna rawa mo wasea kina na kosipeli? Na vakavakarau cava o rawa ni kitaka e na veisiga i liu?

Droinitaka e dua na dayakaramu e na papanivolavola se e na dua na ivolavivi ka via tautauvata kei na kena a vakayagataki e na itavi qaravi me veivakauqeti, vola kina na vosa *O iko e na Tikina e tu kina o Paula*. Vola na nodra vakasama na gone e na ikabakaba ka dodo mai vei iko ki na *Daukaulotu*. Vakadeitaka me wili kina na vakasama me vaka na vakabauti Jisu, mo papitaiso, ciqoma na isolisoli ni ni Yalo Tabu, taura na matabete (gonetagane), vulica na kosipeli, vulica vakatitobu na ivolanikalau, masu, lako i lotu, ka bulataka na kosipeli e na vuvale, e koronivuli, se vanua cava tale e tiko kina.

- Na veitalede cava se kilaka o rawa ni o vakatorocaketaka edaidai ka na vukei iko mo rawa kina ni dua na daukaulotu vinaka vua na Turaga?

- Na cava e bibi kina me vulici vakatitobu na ivolanikalou ni vakavakarautaki me vakavulici na kosipeli?

Dusia e so na ivakaraitaki ni vakavakarau e vukei iko se dua tale o kila me veiwasei e na kosipeli. Vakauqeti ira na gone mera wasea na veika era a sotava vakaiira se na nodra matavuvale ka a rawa kina ni vakavulica na kosipeli vei ira na tani. Kevaka e tiko e na nomu kalasi e so era a veisau mera lotu, o na rawa ni kerei ira mera wasea na veivukei era a solia na daukaulotu vei ira mera vulica na kosipeli ka rawata na nodra ivakadinadina.

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na rawa ni vakayagataka e dua se vica na itavivata e ra e na dua na gauna e loma ni nomu lesoni se me vaka na railesu, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Solia yadua vei ira na gone e dua na tiki ni pepa kei na penikau ka raica mera droinitaka e so na ikabakaba. Mera qai vola na yacadra e na ruku ni imatai ni kabakaba e ra kei na *Daukaulotu* e na ulu ni kabakaba. Raica mera vola e na veikabakaba yadua na veika era sa cakava kei na kena era se bera ni cakava e na vakavakarau mera daukaulotu.
2. Solia yadua vei ira na gone e dua na ilavalave ni yalayala ni Turaga vei ira na daukaulotu e kune e na Vunau kei na *Veiyalayalatai* 84:88. Veivosakitaka na yalayala oqo vata kei ira na gone ka vakauqeti ira na gone mera vakaraitaka e na nodra vuvale ni kabi e na dua na tikina e raici wasoma.
3. Lagata se wilika na qaqa ni sere "I Hope They Call Me on a Mission" (*Children's Songbook*, t. 169), "Called to Serve" (*Children's Songbook*, t. 176), or "We'll Bring the World His Truth" (*Children's Songbook*, t. 172).

iTinitini

iVakadinadina	Wasea na ivakadinadina ni o rau na Tamada Vakalomalagi kei Jisu Karisito erau gadreva na gone me ra vakavakarau edaidai mera vakavulica na kosipeli. Vakaraitaka na nomu vakanananu ni dua vei ira na sala vinaka duadua mera cakava o ya mera bulataka na kosipeli i Jisu Karisito e na veisiga yadua.
Vakatutu ni Wiliwili e Vale	Vakatura mera vulica vakatitobu e vale na gone na Cakacaka 23:10–24, 31–33 me irailesuvi ni lesoni oqo. Sureta e dua na gone me masu me tini kina na lesoni.

iNaki ni Lesoni

Me vukei ira na gone yadua me vulica vakavinaka cake na isolisoli vakayalo, ka soli mai vua na Yalo Tabu.

Me Vakarautaki

1. Vulica ena masuamsu na Cakacaka 27:1–28:9, 1 Korinica 12:1–11, kei na Yavu ni Vakabauta 1:7. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: iVakavuvuli ni Kosipeli, wase 22.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaragi e gadrevi:
 - a. Mera yadua na gone na iVolatabu se na Veiyalayalati Vou.
 - b. Mera yadua na gone na Mataniciva Talei se na Yavu ni Vakabauta.

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

Tavi Qaravi ni Malele

Tukuna vei ira na gone me baleta e dua na iloloma talei e a soli vei iko me baleta na dua na siga namaki se dua na siganisucu. Ni oti kerei ira na gone mera talanoataka na veisolisoli e a soli vei ira.

- Na isolisoli cava eda taura e na gauna eda curu kina meda lewena Na Lotu i Jisu Karisito ni Yalododonu Edaidai? (Na isolisoli ni Yalo Tabu.)

Vakavurea mera talanoataka na gone na cava era kila me baleta na isolisoli ni Yalo Tabu. Vakamacalataka ni ikuri ni tauri na veidusi kei na veivakaraitaki ni Yalo Tabu, na ivavakoso yadua ni Lotu i Jisu Karisito e yalataki vua na veiisolisoli tale e so. Raica mera qara na Yavu ni Vakabauta e na Mataniciva Talei ka qara na yavu ni vakabauta ka tukuna na isolisoli vakayalo. Vola e na papanivolavola na isolisoli vakayalo e tukuni e na ikavitu ni yavu ni vakabauta ni ra wilika tiko mai na gone. Vakauqeti ira na gone mera vakarogoca na italanoa ni ilakolako nei Paula i Roma mera kunea na vica na isolisoli ka a soli vua ka a rawa me vakayagataka vei ira na tani me vukei ira.

iVakamacala ni iVolanikalou

Railesuva vakalekaleka na lesoni ni macawa sa oti mera rawa kina ni nanuma na gone na inaki a kaivesu voli kina o Paula ka vakau lesu i Roma. Ni oti vakavulica vei ira na gone na itukutuku ni ilakolako nei Paula i Roma mai na Cakacaka 27:1–28:9. (Me baleta na veisala e so me vakavulici kina na ivakamacala ni ivolanikalou, raica “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.) Kevaka e tiko vei iko na iVolatabu ka tabaka na LDS, rai i na mape 22 ni o vakavulica tiko na ivakamacala ni ivolanikalou.

Ni sa oti na nomu vakavulica na ivakamacala ni ivolanikalou, vakamacalataka ni o Paula a tomana na nona ilakolako i Roma, ni yaco kina e a vunautaka na

kosipeli i Jisu Karisito e na rua tale na yabaki, e dina ni a tiko vakavesu ka lewai me kakua ni biuta na vale ka nona itikotiko.

Taro me
Veivosatakitaki
ka Vakayagataki

Vulica na veitaro e ra kei na yavu duri ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o lewa ni na vukei ira vakavinaka duadua na gone mera kila ka vakayagataka na ivakavuvuli i na nodra bula. Mo na wilika na yavu duri vata kei ira na gone e na kalasi ni na vukei ira na gone mera kila vakatitobu na ivolanikalou.

- Na cava e a vakasalataki ira kina na tamata e na waqa o Paula? (Cakacaka 27:10.) E a kila vakacava o koya? (E a vakaraitaka vua na Yalo Tabu.) E a vakabauti cei na turaga ni valu? (Cakacaka 27:11.) O cei e a dina? (Cakacaka 27:14, 20.) Ni vakasalataki keda na parofita e na dua na ka, na cava e dodonu meda cakava? Baleta na cava?
- Na cava o nanuma e na nodra vakanananu na tamata e na waqa ni ra a rogoca ni na voca na waqa? Na cava e a tukuna vei ira o Paula? (Cakacaka 27:21–22.) E a kila vakacava o Paula ni ra na bula mai na leqa ka yaco bula i Roma? Cakacaka 27:23–25.)
- Na cava e a yaco i na waqa? (Cakacaka 27:40–41.) Na cava era a via cakava na sotia vei ira na kaivesu ni a sa voca na waqa? Na cava na vuna? (Cakacaka 27:42.) Na cava e a vuna me a tataro kina na turaga ni valu mera kakua ni cakava? (Cakacaka Acts 27:43.) Na cava e vakavuna me veisau na vakasama ni turaga ni valu me baleti Paula? (Cakacaka 27:11, 14, 21, 25, 31, 43.)
- Na cava e a yaco vei Paula ni a vakawaqabuka tiko? (Cakacaka 28:3.) Na cava era a sarasara ka wawa kina na vo ni tamata me mate o Paula? (Cakacaka 28:4–6.) Na cava na vuna a taqomaki kina o Paula mai na ikata ni gata?
- Na cava a kitaka o Paula vei ira era a tauvimate? (Cakacaka 28:8–9.) Na cava na vuna e rawa kina vei Paula me a cakava na ka o ya? (E a taukena o Paula na isolisoli ni veivakabulai. E a tu talega vua na matabete ka iApositolo ka sa soli oti vua na isolisoli kaukauwa me vukei koya me vakayacora na nona ilesilesi ka a solia vua na Turaga. Vakabibitaka na vakayagataki ni isolisoli vakayalo me vukei ira na tani.)
- Na cava a rawa kina vei Paula me raica na veika era se bera mai ka vakabulai ira na tauvimate? (O Paula a sa papitaiso ka vakadeitaki me ivavakoso ni Lotu i Jisu Karisito, ka rawata kina na isolisoli talei vakayalo.)

Vukei ira na gone mera kila ni lewenilotu kece e soli vei ira na isolisoli ni Yalo Tabu. Mera wilika na gone na 1 Korinica 12:7–11. Veivosakitaka na isolisoli oqori, ka vakabibitaka ni lewenilotu yadua e soli vua e dua na isolisoli me vakalougatataki ira kina na tani.

- Na isolisoli cava e a vakayagataka o Paula e na nona ilakolako i Roma? Na cava beka e solia kina vei keda na Tamada Vakalomalagi na solisoli vakayalo? (1 Korinica 12:7; V& 46:9, 12, 26.)
- E rawa vakacava ni da kila se isolisoli vakayalo cava e sa solia vei keda na Yalo Tabu? (E da rawa ni lolo meda kila se isolisoli talei cava e noda. E rawa talega me tukuni vei keda e na noda veivakalougatataki ni peteriaki. E da rawa ni kila na noda isolisoli, ni da talairawarawa i na ivunau ka qaravi ira na tani e na noda bula.)

**iTavi Qaravi ni
Veivakabula-
bulataki**

E rawa mo vakayagataka e dua se vica na veitavivata e na dua na gauna ni nomu leseni se me vaka na railesu, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Vola na isolisoli vakayalo yadua e tukuni e na 1 Korinica 12:7–10 e na yadua na tiki ni pepa. Biuti ira e na dua na kato pepa olo me vaka na iloloma ka qai raica mera taura yadua na gone e dua na tiki ni pepa ka tukuna vei ira se isolisoli cava o ya. Veivosakitaka na isolisoli yadua vakalekaleka.
2. Wasewasei ira na kalasi i na iwasewase lalai. Solia i na veiwasewase yadua e dua na veika e ra, se so tale na yavu duri ni ivolanikalou. Raica mera lewa se isolisoli cava vakayalo e dusimaki ka wasea na nodra vakasama kei na kalasi.

Cakacaka 3:1–8 (E rau vakabula e dua na lokiloki o Pita kei Joni).

Na isolisoli ni veivakabulai.

Cakacaka 14:8–10 (E vakabula e dua na lokiloki o Paula). Na isolisoli ni veivakabulai.

Marika 5:25–34 (E tara e dua na yalewa na tutu ni isulu nei Jisu).

Na vakabauta ka veivakabulai.

Luke 2:25–26, 34–38 (E rau parofisaitaki Jisu o Simione kei Ana). Na isolisoli ni parofisai. Ni veivosakitaki na isolisoli ni parofisai, vakamacalataka ni voleka ni veika taucoko e baleta na sucu, ilesilesi, mate, kei na turicake i Jisu Karisito era a tukuni e liu mai vei ira era taukena na isolisoli ni parofisai.

Cakacaka 9:1–20 (A veisautaki o Paula i na kosipeli i Jisu Karisito).

Na isolisoli ni kila ni o Jisu Karisito e Luve ni Kalou.

Cakacaka 2:4–18 (Era taura na tisaipeli na Yalo Tabu e na siga ni Penitiko).

Na isolisoli ni dui vosavosa kei na isolisoli ni parofisai.

- E rawa vakacava mera vakalougatataka na noda bula na veisolisoli oqori?

3. E na rawa mo vakamacalataka ni o Setani e tovolea me vakamurimuria na isolisoli vakayalo. Me ivakaraitaki, o ira na daucakamana e na vale nei Fero era a rawa ni vakamurimuria e so vei ira na cakamana nei Mosese kei Eroni (Lako Yani 7:10–13). Vakamacalataka ni dodonu meda bula savasava ka tiko kei keda na Yalo Tabu me kakua kina ni da lasutaki. Vakadeitaka vei ira na gone ni isolisoli vakayalo e soli mai vua na Yalo Tabu me vakalougatataka na noda bula (raica iVakavuvuli ni Kosipeli, wase 22).
4. Vukeyi ira na gone mera vulica me ra cavuqaqataka na ikavitu ni yavu ni vakabauta.
5. Talanoataka e dua vei ira na italanoa e ra:

iSolisoli nei Jane

“E na dua na mataka lailai o Jane Grover, Tutu Tanner, kei na makubuna goneyalewa eratou a biuta na itikotiko ni painia volekati Council Bluffs, Iowa, me ratou la’ki tau vua ni gooseberries ni veikau. E dau walewale rawarawa o Tutu ka sega ni dede a sa lesu tale i na qiqikareti me la’ki vakacegu, ia o rau na goneyalewa erau a kune vuata vakalevu ka tekivu vakatawa na nodrau vokete.

"A vakasauri sa rogo na qoqolou ka vakasinaita na loma ni mataka. Ni rau cici yani i na qiqikareti, erau a domobula ni rau raica e dua na ilala kai Idia ni ra sa dreluvata tiko na isulu nei Tutu. Era sa kauta oti na nona kaloko kei na nona iseile ka ra tovolea tiko mera vakasavi ira na ose.

"E dua na kai Idia a vusaka na goneyalewa lailai, ka a sa tekivu tagi e na domobula, e dua tale a kocovi Jane yani ka tovolea me yarataki koya laivi. Ni a tovolea tiko me sereki koya tani, e a cabora e dua na masu lalai ka bibi me vukei.

"E a vakasuri ni a vakila o Jane e dua na kaukauwa vakaitamera ka sega ni se bau kila vakadua e liu. E na yalo e vakacegu e a tekivu me vosa e na dua na irorogo ni domo ka vakavuna mera biuta na kai Idia na nodra ivesu ka ra tuvakadua e na vakarorogo. E na kurabui ka sega na kena iyalayala, era a rogoca na goneyalewa ni sa vosataka na nodra vosa, ka kerei ira me ra nanuma na Yalo Kaukauwalevu, ka na sega ni vinakata mera vakamavoataki ira na nodra itokani vulavula. Erau a galu e na kurabui levu o Tukadrau kei na goneyalewa lailai. E sega ni dua mai na nodra ilawalawa e kila e dua na nodra vosa vulagi na Idia, ia oqo o Jane e sa vosataka tiko e na kena rawarawa kei na ivakaraitaki ni lewa me vaka e kila e na nona bula taucoko. Era a degevacu na kai Idia ka solia Iesu na kaloko, na iseile kei na isulu ka ra a sa taura tu. Era a mai lululu yani vei iratou ka vodo ose tani yani" (e talanoataka tale o Lucile C. Reading, "Shining Moments," *Children's Friend*, Jiulai 1941, t. 41).

- Na isolisoli vakayalo cava e a soli vei Janu Grover? (Na isolisoli ni duivosavosa.) E a rawa vakacava me vosataka o Jane e na nodra vosa? (E a masu o koya vua na Tamada Vakalomalagi e na kere veivuke; e a kerea na isolisoli.)

Vakabulai o John

"E yabaki tinikadua o John Roothoof [e dua na lewenilotu ka] bula mai Rotterdam, Holland. E a cauravou bulabula ka marautaka na lako i koronivuli kei na lotu, qito vata kei ira na nona icaba, ka kitaka na veika kece era dau marautaka na gonetagane. Ia, a sega ni kilai se cava e vuna, e a tarai koya e dua na mate ni mata mosimosi ka a tekivu me sega ni rai rawa. A sa sega ni rawa me lako i vuli se me willi ivola. E a sa sega talega ni rawa me qito vata kei ira na nona itokani. E a sa vakasinaiti na siga yadua e na butobuto kei na rarawa.

"E a yaco yani vei ira na Yalododonu Edaidai e Holland na itukutuku ni o Peresitedi Joseph F. Smith [ikaono ni Peresitedi ni Lotu] e na veisiko yani vei ira. E a mai vakasamataka vakadede yani o John na itukutuku, ka mani tukuna vei tinana, 'Na parofita e tamata levu duadua na nona kaukauwa vei ira kece na tagane e vuravura taucoko. Kevaka daru na lako vata kina soqo me na raica o koya na mataqu, au vakabauta ni'u na vakabulai.'

"Ni sa oti na soqo e na Sigatabu ka tarava, a lako o Peresitedi Smith i na daku ni valenilotu me sota kei ira na tamata ka lululu kei ira yadua. E a vukei John o Sister Roothoof, e a se vadreti tu na matana, me sala vata kei ira na kena vo me ra vosa vua na nodra iliuliu lomani.

"E a taura na ligai gonetagane mataboko o Peresitedi Smith e na liga e qaqarauni ka laveta vakamalua cake na ivadreti mai na matai John ka dikeva na mata a sinai e na rarawa. E a vakalougatataki John na parofita ka yalataka ni rai tale na matana.

“Ni rau yaco i vale, a luvata o tinai John na ivadreti me savata na matana me vaka na nodra ivakaro na vuniwai. Ni a kitaka o ya o tinana, e a kaila e na marau o John, ‘Nau, sa vinaka na mataqu. Au sa rawa ni rai vakavinaka—rai vakayawa talega. E sa oti na kena mosi!’ ” (“President Smith Took Him by the Hand,” *Friend*, Oks. 1973, t. 36).

- Na isolisoli vakayalo cava e a taura o John Roothoof? (Na isolisoli ni veivakabulai.) Na cava e vakavuna me vakabulai rawa o John? (E a vaqara na isolisoli ni veivakabulai ka vakabauta na isolisoli ni parofita ni na vakabulai koya.)

iTinitini

iVakadinadina

Vakadinadinataka ni tu kece vei keda na isolisoli vakayalo ka sa solia vei keda na Tamada Vakalomalagi. Wasea na nomu vakavinavinaka me baleta na veisolisoli ka sa tu vei iko. Kevaka e dodonu, wasea e dua na gauna o a sotava kina (se sureta e dua tale me wasea na nona a sotava) e dua na vakayagataki ni isolisoli vakayalo ka sa soli vei iko. Vukei ira na gone mera vakila na veika e rawa ni yaco mera caka vinaka e na nodra kunea ka vakayagataka na isolisoli vakayalo ka sa soli vei ira.

Vakatutu ni
Wiliwili e Vale

Vakatura mera vulica e vale na Cakacaka 28:1–11 me vaka na raillesuvi ni lesoni oqo.

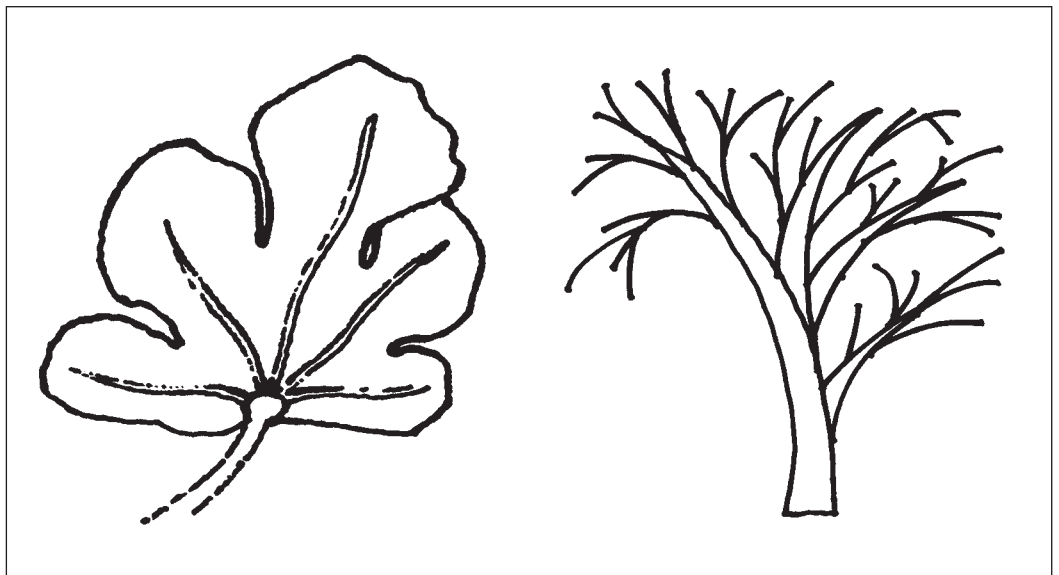
Sureta e dua na gone me masu me tini kina na lesoni.

iNaki ni Lesoni

Me vakatakila vei ira na gone na ivakatakilakila ni nona lesu mai na iVakabula, ka me vakauqeti ira mera vakavakarau mera sota kei koya.

Me Vakarautaki

1. Vulica e na masumasu na Josefa Simici—Maciu 1:1–4, 21–55; Cakacaka 1:9–11; kei na Vunau kei na Veiyalayalati 29:11; 38:30; 101:24–25; 133:46–48. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica “Vakarautaka Nomu Lesoni,” t. vi, kei na “Veivakavulici mai na iVolanikalou,” t. vii.)
2. iKuri ni wiliwili: Josefa Simici—Maciu 1:5–20 kei na Vunau kei na Veiyalayalati 45:16–75, 88:87–101.
3. Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
4. iYaya e gadrevi:
 - a. Mera yadua na gone na Mataniciva Talei.
 - b. Me vica na iVolatabu kei na Vunau kei na Veiyalayalati.
 - c. Va na draunilolo (raica na kena irairai e ra) mera musu mai na pepa vakarokana, se droinitaki e na papanivolavola, vata kei na dua vei ira na vosa se yatu vosa me volai e na veidrau yadua: *Karisito vakailasu, kumuni o Isireli, tu vakaikoya e na rarawa, veivakurabuitaki vakalomalagi.*
 - d. E dua na vakatakarakara ni taba ni vunilolo me droinitaki e na pepa se pepa kaukauwa.
 - e. Tepi se drega me kabi.
 - f. iYaloyalo 7-3, Na Sucu nei Jisu (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 200; 62116); 7-25, iKarua ni Lako Mai (62562); 7-43, Na Cabe Cake nei Jisu (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 236; 62497); kei na itaba ni parofita edaidai.

**Vakatoroicaketaki
ni Lesoni**

Sureta e dua na gone me masu me tekivu kina na lesoni.

Tavi Qaravi
ni Malele

Vakaraitaka na iyalo Na Sucu nei Jisu kei na iKarua ni Lesu Tale Mai.

- Na cava bibi e a yaco e na itukutuku rogo kei vuravura e vakaraitaki e na iyalo e rua oqo?
- Na ivakaraitaki cava e tukuna na sucu i Jisu mai Peceliema? (Era sere na agilosu, dua na kalokalo vou e rairai, e bogi ka sega na butobuto mai Amerika, kei na so tale.)
- Na cava na nomu vakananau kevaka o a tiko mai Peceliema ni sucu o Jisu?
- E na vakabeka evei e na siga e lesu mai kina o Jisu?

Vakamacalataka ni lesu tale mai na iVakabula, "na siga ni Turaga, sa levu ka vakarerevaki" (V&V 2:1). E vuqa na cakamana e na yaco ni lesu mai na Karisito, kei na tamata kece era na kila ni o koya na iVakabula. E na dua na gauna ni reki vei ira na yalo savasava ka ni ra na bula e vuravura, e na tui o Jisu Karisito, ka na gauna ni veisaututaki, ia o Setani e na sega ni rawa me temaki ira mera ivalavala ca. O ira era ivalavala ca era na vakarerei ka rarawa ni sa lesu mai o Jisu. Era na vakarusai, ni ra sega ni veivutuni (raica V&V 29:9).

iVakamacala
ni iVolanikalou

Vakavulica vei ira na gone na ivakamacala ni ivolanikalou me baleta na ikarua ni lesu mai ni iVakabula e na Josefa Simici—Maciu 1:1–4, 21–55. (Me baleta na vakatutu ni vakavulica na itukutuku ni ivolanikalou, raica "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.)

Vakadeitaka vei ira na gone ni dua vei ira na cakacaka bibi nei Josefa Simici me a tabaka e dua na ivakavakadewa vou ni iVolatabu. Na nona ivakadewa ni Maciu 24 e kune kina na dina ka sega ni volai e na Veiyalayalati Vou me baleta na ikarua ni lesu mai nona na iVakabula. Na wase ni ivola oqo e rui bibi sara vei keda na Yalododonu Edaidai ka tabaki kina e na Mataniciva Talei me Josefa Simici—Maciu.

Taro me
Veivosataki
ka Vakayagataki

Vulica vakatitobu na veitaro e ra vata kei na yavu duri ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na veitaro o nanuma e na vukei ira vakavinaka duadua na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na ivakavuvuli i na nodra bula. Mo wilika vata kei ira na gone e na kalasi na yavu duri me vukei ira mera kila vakatitobu na ivolanikalou.

- Ni a tukuna vei ira na nona tisaipeli o Jisu ni na lesu tale mai, e a vakamacalataka vakaevei na nona ilakolako mai? (Josefa Simici—Maciu 1:1.) E duatani vakacava oqo mai na nona a lako mai e na imatai ni gauna?
- Ni ra a sa kila na tisaipeli ni na lesu mai o Jisu e na gauna e sa mate oti kina kei na turicake, na cava era a qai vinakata mera kila? (Josefa Simici—Maciu 1:4.) Na cava na vuna era via kila kina na tisaipeli na nona iKarua ni Lesu Mai? Na cava e bibi kina vei keda meda vulica na iKarua ni Lesu Mai? Vakamacalataka ni o Jisu e vinakati ira na nona lewenilotu, se o ira na digitaki, mera kila na ivakatakilakila ka dusia na nona lesu mai mera kakua kina ni vakacalai ka ra na vakarau mera sota kei koya.
- Na cava e vuna a solia kina o Jisu na ivakatakilakila ni nona ikarua ni lako mai? (Josefa Simici—Maciu 1:37, 39.) Na cava e vakatautauvatataka kina na nona

ikarua ni lesu mai i na vunilolo? (Josefa Simici—Maciu 1:38.) (Vakaraitaka na taba ni lolo lailai se droinitaka na kena irairai e na papanivolavola. Vakaraitaka na draunilolo e na gauna dodonu e na gauna ni veitalanoa.)

- Na cava na Karisito vakailasu se na parofita vakailasu? (Josefa Simici—Maciu 1:21-22. O ira na tamata se lotu era tukuna ni tiko vei ira na dina ka ra tovolea mera vakasesei ira na tamata mai na lotu dina i Karisito.)
- Na cava era rawa ni cakava na Karisito vakailasu kei ira na parofita vakailasu? (Josefa Simici—Maciu 1:22.) E na rawa vakacava vei ira na digitaki (yalo savasava) mera levea na veivakacalai? (Josefa Simici—Maciu 1:37, imatai ni yatuvoa.)

Vakabibitaka meda dau vakarorogo e na gauna taucoko vua na parofita bula ka talairawarawa i na nona ivakavuvuli meda levea kina na veicakacalai. E a kaya o Peresitedi Wilford Woodruff, na ikava ni Peresitedi ni Lotu, “Na Turaga e sega ni vakatarai au se dua tale na tamata ka wili vaka Peresitedi ni Lotu oqo me vakacalai kemuni” (raica iVakaro Raraba—1 e na Vunau kei na Veiyalayalati).

- E da na kila vakacava ni Karisito dina e na gauna e yaco mai kina? E na rairai mai vakacava? (Josefa Simici—Maciu 1:25–26, 36; Cakacaka 1:9–11; V&V 133:46–48.)
- Na cava na nodra soqoni na Isireli? (V&V 45:69.) Era veivuke tiko vakacava na daukaulotu mera soqoni na yalo savasava ki na Lotu? (Josefa Simici—Maciu 1:31.) Vakamacalataka ni o ira na tamata digitaki ni Kalou, e kedra ikacivi na Isireli, era bula e veiyasai vuravura taucoko. Ni bera ni lesu mai o Jisu, era na lako na daukaulotu i na veiyasai vuravura taucoko mera vakavulica na kosipeli. O ira era ciqoma na dina ka papitaiso era na soqoni i na iteki kei Saione. E na veiyasai vuravura cava era kaulotu tiko kina na lewe ni noda tabanalevu (se tabana?)
- Na cava na ibalebale ni *rarawa levu ni tu vakaikoya*? (Leqa levu, rarawa levu, vakaleqai, vakarusai, tagiyaso.) Na rarawa levu cava e kaya o Jisu e na yaco ni bera ni lesu mai? (Josefa Simici—Maciu 1:28–30.) Na veivakaleqai levu cava o sa bau raica se rogoca?
- Na cava e so na veika talei vakalomalagi e na yaco ni bera na iKarua ni Lako Mai? (Josefa Simici—Maciu 1:33.)
- E na vakasavasavataki vakacava na vuravura e na gauna e lesu mai kina o Jisu? (V&V 101:24–25.) Na cava na dede ni nona tui o Jisu e vuravura? (V&V 29:11.)

Veivosatakitaka na veivosacavu mai vei Peresitedi Brigham Young, na ikarua ni Peresitedi ni Lotu:

“E na vakasava tani mai vuravura o koya (Jisu) kei na kena veisema sevaki, e na tavoya laivi na wainimata mai na mata yadua ka na sega na veivakararawataki se veivakacacani e na ulunivanua tabu ni Kalou” (mai na *Journal of Discourses*, 11:124).

- E na yaco e na gauna cava na iKarua ni Lesu Tale Mai? (Josefa Simici—Maciu 1:40, 46.) Na cava meda vakarau kina i na lesu mai i Jisu? E da vakavakarau vakacava? (Josefa Simici—Maciu 1:47–50.) Na cava e na yaco vei ira era sega ni vakavakarau ni sa lesu mai o Jisu? (Josefa Simici—Maciu 1:51–55.)

Vakalekalekataka e na nomu vakabibitaka ni sa veivakasalataki o Jisu me baleta na ivakatakilakila ni nona lako mai meda rawa kina ni kila ka vakavakarau. Vakamacalataka ni a kaya na Turaga kevaka e da vakavakarau e da na sega ni taqaya. (V&V 38:30.)

Wilika na veivosacavu mai vei Peresitedi Ezra Taft Benson, na ikatinikatolu ni Peresitedi ni Lotu:

“E da kila li ni da sa bula oqo e na gauna me yaco kina na ivakatakilakila kei na cakamana? E da wili kei ira era na raica ni vakayacori e vuqa na veiparofisai . . . E da sega ni kila na siga se na tiki ni gauna e na lesu mai kina o Koya, ia oqo e sa vakadeitaka: E da sa voleka i na siga levu ni Turaga!” (*The Teachings of Ezra Taft Benson*, t. 20).

iTavi Qaravi ni Veivakabulataki

O rawa ni vakayagataka e dua se vica na itavi qaravi vata e na dua ga na gauna o vinakata e na gauna ni lesoni se me vaka na railesu, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Cakava e so na ilavelave ni veivosa e ra me baleti ira na gone yadua. Veisoliyaka na veivosa ka soli penikau vei ira na lewenikalasi. Raica mera veidutaitaka na itekitekivu ni yatuvosa kei na icavacava ni yatuvosa e na nona toqa e dua na laini mai na yatuvosa e na imatai ni yatusobu ki na kena icavacava dodonu e na iyatusobu ikarua. E na vinaka beka mera raica na gone na yavu duri ka baleta na yatuvosa era sega ni kila.

Na iKarua ni Lako Mai

E Kila Duadua na Tamada Vakalomalagi	e na rarama cake mai na matanisiga (V&V 133:49).
e na vakaisulu o Jisu	sobu mai na o (Cakacaka 1:11).
Karisito Vakailasu	e na siga lagilagi vei ira na yalo savasava (V&V 2:1).
e na lako mai o Jisu	e na isulu damudamu (V&V 133:48).
Na iKarua ni Lako Mai e na	e na veivanua kece e vuravura (JS—M 1:31).
O ira na ivalavala ca era na	e na vakacalai ira na lewe vuqa (JS—M 1:22).
Ni lako mai o Jisu, e na	e na vakabutobutotaki (V&V 45:42).
Era na vunautaka na daukaulotu na kosipeli	na gauna donu e na lako mai kina o Jisu (JS—M 1:40).
Tu taudua e na rarawa e	vakarusai (V&V 29:9).
Na matanisiga e na	ivalu, dausiga, tauvimate lelevu, kei na uneune (JS—M 1:28–29).

2. Me vukei ira na gone mera kila se vinaka tiko na nodra vakavakarau me baleta na iKarua ni Lesu Tale Mai, taroga vei ira na veitaro e ra se o koya e tautauvata. Cegu vakalailai ni o taroga oti e dua na taro me rawa kina mera vakasamataka na nodra vakavakarau e na tikina o ya. Mo kakua ni kerei ira na gone mera sauma e cake na taro.

Kevaka e lako mai i noqu vale na iVakabula, au na vinakata beka me'u:

Veisautaka e so na noqu ivosavosa?

Vunitaka e so na mekesini, ivola, se na vidio?

Veisautaka na siteiseni e vakayagataki tiko e na televisini?

Bokoca laivi na ivakatagi au vakarorogo tiko kina?

Veisautaka na isulu au dara tiko me rakorako?

Kauti Koya me keirau salavata e na veivanua au lako kina?

Raica me tomani au vata kei ira na noqu itokani?

Wilika vakalevucake na ivolanikalou mai na kena au cakava tiko oqo?

Veisautaka na noqu itovo ni veimaliwai kei na noqu matavuvale mai na kena edaidai?

3. Raicalesu ka vulica moni rawa ni wiligusutaka vata kei na lewenikalasi na ikatini ni yavu ni vakabauta. Vakamacalataka ni veika e a yaco e na yavu ni vakabauta oqo era vakavure bula marau ka rawa meda namaka e na gauna e yaco mai kina o Jisu.
4. Kauta mai na niusipepa se pepa tabaki vakavula ka solia vei ira na gone mera kunea na itukutuku ka vakaraitaka na tutaudua kei na vakaloloma e yaco tiko e vuravura edaidai.
5. Raicalesu na italanoa vakaibalebale e baleti ira na goneyalewa lewe tini mai na lesoni 25, ka veivosakitaka na veika e vakavulica me baleta na veika meda vakavakarau kina i na iKarua ni Lesu Mai.
6. Me vukei ira na gone mera kila e dua na sala era rawa kina ni vakavakarau i na iKarua ni Lesu Mai, veivosakitaka na vosacavu e ra mai vei Peresitedi Ezra Taft Benson:

"E na iVola i Momani e da raica e dua na ituvatuva ni vakavakarau me baleta na iKarua ni Lesu Mai. E dua na iwase lesu ni ivola e baleta na vica na itaba yabaki ni bera ni yaco i Amerika na Karisito. Ni vulici vakatitobu na veitaba yabaki o ya e da rawa ni kila se cava a vuna mera a vakarusai kina e na gauna ni lewa ka vakarerevaki ka a yaco ni a bera ni a yaco yani o Koya ka cava e a kauti ira yani na kena vo mera wawa e na yasa ni valetabu e na vanua o Vanuasautu ka tara na wenimavoia e na ligana kei na yavana." (*The Teachings of Ezra Taft Benson*, tt. 58–59).

Vakamacalataka ni ituvatuva ni vuli e na yabaki mai oqo e tara na iVola i Momani. E na solia na gauna talei me vulici kina na veika e dodonu me rawa kina na vakavakarau vakayalo me baleta na ikarua ni lesu mai ni iVakabula.

7. Lagata se wilika na qaqa ni "Follow the Prophet" (*Children's Songbook*, t. 110) se "I Wonder When He Comes Again" (*Children's Songbook*, t. 82).

iTinitini

iVakadinadina

Wasea na ivakadinadina ni o ira era talairawarawa i na ivunau ka bulataka na bula savasava era rawa ni namaka e na reki kei na yalo marau na ikarua ni lesu mai nei Jisu Karisito. Vakaugeti ira na gone mera nanamaki i na ivakaraitaki ni ikarua ni lesu mai i Jisu ka vakavakarau vakayalo me baleta na gauna talei oqo.

Vakatutu ni Wiliwili e Vale

Vakatura me ra vulica e vale na gone na Josefa Simici—Maciu 1:46-55 me vaka na railisu ni lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

Na Matabete e Rawa me Vakalougatataka na Noda Bula (Lesoni ni Vakavakarau ki na Matabete)

iNaki ni Lesoni

Na lesoni oqo e volai me vukei ira na gone yabaki 11 mera kila na veivakalougatataka kei na ilesilesi ni matabete. E dodonu me vakavulici ni bera ni yacova na imatai ni gone e na nomu kalasi na yabaki 12.

Me Vakarautaki

1. Vulica e na masumasu na "iVakadinadina nei Parofita Josefa Simici" e na ivakamacala taumada ni iVola i Momani se e na Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:29-54. 59, 66– 72; Vunau kei na Veiyalayalati 121:34–46.
2. Qai vulica na lesoni ka lewa na sala mo vakavulica kina vei ira na gone na inaki levu ni lesoni. (Raica "Vakarautaka Nomu Lesoni," t. vi, kei na "Veivakavulici mai na iVolanikalou," t. vii.) Digia na taro ni veivosaki kei na itavi qaravi ni veivakabulabulataki era na vakaitavi kina na gone ka na vukei ira talega vakavinaka me ra rawata na inaki ni lesoni.
3. iYaragi e gadrevi:
 - a. Mera yadua na gone na iVola i Momani.
 - b. E dua na Vunau kei na Veiyalayalati.
 - c. E dua na cina me vaka na cinalivaliva, mata ni cina, se cina tabucagi.
 - d. iYaloyalo 7-1, Jisu na Karisito (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 240; 62572); Joni na Dauveipapitaisotaki ni Solia na Matabete i Eroni (iYaloyalo Taurivaki ni Kosipeli 407; 62013); kei na Veibuli i na Matabete (62341).

Vakatoroicaketaki ni Lesoni

Sureta e dua na gone me dolava na kalasi ena masu.

Tavi Qaravi ni Malele

Vakaraitaka e dua na ka ka rawa ni solia na rarama.

- Na cava e vinakati me rawa kina i na ka oqori me solia na rarama? Kevaka e tiko vei iko e dua na cina livaliva, vakaraitaka ni vinakata na beteri, e dua na mata ni cina, kei na siwiji ka ra cakacaka vinaka kece me rawa ni qai solia na rarama. Na mata ni cina e vinakata e dua na kena filameni ka coba vakavinaka e na kena icobacoba ka sema i na ivurevure ni livaliva. Na kena siwiji talega e dodonu me tabaki me rawa kina me drodro mai na livaliva.

Kerei ira na gonetagane e na nomu kalasi mera tucake. O ira na cauravou oqo era na rawa ni taura na matabete, oqo e kaukauwa levu cake mai na livaliva e baleta ni kaukauwa kei na lewa me cakacakataka kina na yaca ni Kalou. Era na rawa ni papitaisotaki ka taura na veicakacakatabu tale e so ni Lotu na luve ni Tamada Vakalomalagi mai na kaukauwa oqo. Ia me na rawa me soli vua e dua na kaukauwa oqo me vaka na inaki ni Kalou, na gonetagane e dodonu me kilikili ka vakarautaki vakavinaka.

iVakamacala ni iVolanikalou

Ni vakayagataki na iyaloyalo e na gauna e ganita, vakavulica na itukutuku ni nona a taura o Josefa Simici na peleti koula kei na nona a buli i na Matabete i Eroni mai na "iVakadinadina nei Parofita Josefa Simici" se na Josefa Simici—Ai

Tukutuku 1:29–54, 59, 66–72. E na rairai mo na raillesuva kei na kalasi na veika a yaco ka qai yaco kina na kena a soli na peleti koula vei Josefa.

Taro me
Veivosakitaki
ka Vakayagataki

Vulica vakatitobu na veitaro e ra vata kei na yavu duri ni ivolanikalou ni o vakarautaka na nomu lesoni. Vakayagataka na taro o nanuma e na vukei ira vakavinaka duadua na gone mera kila na ivolanikalou ka vakayagataka na kena ivakavuvuli i na nodra bula. Wilika ka veivosakitaki na ivolanikalou vata kei ira na gone e na kalasi e na vukei ira mera rawata vakaiira na rai vakayalo.

- Na cava e a sega kina ni rawa vei Josefa Simici me a vakadewataka na peleti koula, taura na matabete, ka tauyavutaka na Lotu ni oti ga na nona a raica na imatai ni Raivotu? (E a se sega ni vakarautaki; e a dodonu me tubu cake e na vuku kei na kilaka.)
- Na cava na imatai ni cakacaka levu e a kerea na Turaga me kitaka o Josefa Simici? (Vakadewataka na peleti koula me rawa kina meda taura na ivola i Momani.)
- Na cava a cakava tiko o Josefa e na bogi a basika kina vua na agilosi o Moronai e na imatai ni gauna? (Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:29–30.) E a rairai vakavica o Moronai vei Josefa Simici ni bera ni a qai raica o Josefa na peleti koula e na imatai ni gauna? (Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:30, 44–49; vakava.) Na cava o nanuma e a tukuna kina vakatolu tale o Moronai na nona itukutuku ni oti na nona tukuna e na imatai ni gauna?
- Na ivakaro cava tale e a soli vei Josefa ni bera ni a tekivu na vakavakadewa ni peleti koula? (Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:53–54.) E a vukei Josefa Simici vakacava na ivakaro oqo me vakarautaki koya me baleta na veicakacaka lelevu tale me na cakava? Na cava o cakava mo vakarautaki iko me baleta na veigauna sa tu mai liu?
- Na ilesilesi talei cava era na sotava e vuqa na cauravou Yalododonu Edaidai ni ra yacova na yabaki 12? (Era taura na Matabete i Eroni ka ra tabaki mera dikoni.)
- E a taura vakacava o Josefa na Matabete i Eroni? (Josefa Simici—Ai Tukutuku 1:68–70.) E soli vakacava na Matabete i Eroni vua e dua na gonetagane edaidai? (E vakatarogi me baleta na kilikili ka buli e na tabaki na uluna mai vua e dua na tagane ka sa tu vua na lewa me veitabaki.)
- Era dodonu mera vakarautaki ira vakacava na cauravou mera taura na matabete? Era dodonu mera vakarautaki ira vakacava na goneyalewa mera taura na veivakalougatataki ni matabete? (Era vakavakarau na gonetagane kei na goneyalewa e na sala vata ga. Era masu, taukena na vakabauta, vulica na kosipeli mai vei rau na itubutubu kei na qasenivuli, bula kilikili, talairawarawa i na ivunau, qaravi ira na tani, veirokorokovi, ka dina.) (Raica itavi qaravi ni veivakabulabulataki 4.)
- Na ilesilesi cava era taura na dikoni e na Lotu? (V&V 20:59.) Era qarava vakacava na ilesilesi oqori? (Veisoliyaka na sakaramede, kumuna na isolisoli ni lolo, dau talai mai vua na bisopi e na soqo ni sakaramede, ka ivakaraitaki vinaka.)
- O cei e solia duadua e liu na sakaramede? (Jisu Karisito.) Na cava e rokovi kina na sakaramedi? (Oqo na cakacakatabu ka ivakaraitaki ni nona a solia na nona bula o Jisu Karisito me baleti keda.)

Wilika se solia vua e dua na lewenikalasi me wilika na vosacavu e ra mai vei Elder Jeffrey R. Holland: “Keimami kerei kemuni na cauravou ni Matabete i Eroni

mo ni vakarautaka ka masulaka ka veisoliyaka na ivakaraitaki oqo ni nona a solibula na iVakabula ni o ni kilikili ka cakava e na vakarokoroko. Oqo e dua na itavi dokai ka ivakaraitaki ni veidinadinati rokovi ka soli e na yabaki ni bula vaka gone! E sega tale na veivakacerecerei e levu cake e solia o lomalagi vei kemuni. Keimami lomani kemuni. Bula e na nomu vinaka duadua ka vakaisulu e na nomu isulu vinaka duadua ni o qarava na sakaramede ni iVakayakavi ni Turaga" (e na Conference Report, Oko. 1995, t. 89; se *Ensign*, Nov. 1995, t. 68).

- E da rawa vakacava me da rokova ka tokona na matabete? (Ciqoma na veikacivi mai na veiliutaki ni matabete; qaravi ira na tani; vosa vakarokorokotaki ira na iliuliu ni Lotu; ka masulaki ira na tama, tuakamu se tacimu tagane, lewe ni matavuvale, kei ira na tani era lewe ni matabete.) (Raica itavi qaravi ni veivakabulabulataki 3.) E na vukea vakacava na tamamu se tuakamu se tacimu tagane me vakarokorokotaka na matabete mai na nomu kitaka na nomu itavi? Era na veivuke rawa vakacava vei iko e na nomu vakavakarau mo taura na nomu matabete se veivakalougatataki vakamatabete?

iTavi Qaravi ni Veivakabula- bulataki

O na rawa ni vakayagataka e dua se vica na itavivata e ra e na gauna ga o vinakata kina e na loma ni lesoni se me vaka na railesu, ivakalekaleka, se bolebole.

1. Vola e na pepa kaukauwa se tikitiki ni pepa na veivakalougatataki e ra ka lako mai na matabete:

Taura e dua na yaca kei na veivakalougatataki
Papitaisotaki
Taura na isolisoli ni Yalo Tabu
Taura na veivakalougatataki ni tauvi mate
Taura na sakaramede
Veiqaravi e na daukaulotu
Vakamau e na valetabu

Wasea na kalasi me iwasewase lalai ka solia i na dua na iwasewase e dua na pepa kaukauwa. Sureta na gone e na veilala yadua mera wasea na veika era a sa sotava ka veidonuivata kei na gone yadua se matavuvale ka donuya na veivakalougatataki e volai e na pepa kaukauwa.

2. Taroga ira na gone mera vakasamataka e dua na gauna era a tiko e na dua na vanua ka a butobuto sara. Qai talanoataka vei ira na italanoa ni dua na ilala saravanua ka ra curuma e dua na qara balavu ka butobuto. Ni ra sa tu kece e loma ni qara, na nodra dau veivakasarasarataki a bokoca na cina, a wawa me vica na miniti, ka qai kerei ira yadua mera dusia na katuba lesu. Ni waqa tale na cina, era dui veidusiyaki na tamata kece.

Wasea na vosacavu e ra mai vei Elder Robert D. Hales: "Kevaka e yali e vuravura na kaukauwa ni matabete, na meca e na galala me veilakoyaki ka veivakacacani ka sega e tarova. E na sega na isolisoli ni Yalo Tabu me veidusimaki ka soli rarama vei keda; sega na parofita me vosa e na yaca ni Turaga; sega na valetabu me rawa kina meda cakava na veiyalayalati tabu ka tawamudu; sega na lewa me veivakalougatataki se veipapitaisotaki, me veivakabulai se soli vakacegu . . . E na sega na rarama, sega na inuinui—na butobuto ga" (e na Conference Report, Oko. 1995, t. 40; se *Ensign*, Nov. 1995, t. 32).

3. Wilika se tukuna na italanoa e ra e baleta na ka e cakava e dua na matavuvale me tokona kina na tamadratou e na nona ilesilesi vakamatabete:

“Au a dabe [e na Koniferedi Raraba e na vica na yabaki sa oti] kei na ono na luvei Elder Ezra Taft Benson, e dua vei ira keirau a rumu vata e koronivuli cecere. E a toso cake na noqu vakarorogo ni a tucake o Peresitedi McKay me kacivaka na yaca i koya e na vosa tarava. Au a sarava e na vakarokoroko ni a toso voleka i na gusu ni vosavosa o Elder Benson, ka’u a se bera ni a bau raica koya e liu. O koya e tamata levu, sivia na ono na fute na kena balavu. E tu vua na koroi ni vuku na master’s, e kilai levu e na veimatanitu kei vuravura ni a Vunivola ni Teitei ni Matanitu o Amerika ka ivakadinadina talei ni Turaga, ka dua na tamata ka laurai ni maravu ka dei na kena irairai, e dua ka sa vosa e na soqo e na veiyasai vuravura. E a veivakakidacalataki vei au, ni dua na liga a tara na ligaqu. E dua na goneyalewa lailai a vakalakala mai vei au ka vakasolokakana e na vakusakusa, ‘Masulaki Tamaqu.’

“Ni’u a kidacala, au vakasama, ‘Na itukutuku oqo e vakau sobu tiko e na iyatu idabedabe, me’u vakuria li. Me’u na tukuna, “Masulaki Elder Benson”? Me’u na tukuna, “E dodonu mo masulaka na tamamu”?’ Ni’u vakila na vakusakusa ni itukutuku, au a kala ga ka vakasolokakanataka, ‘Masulaki Tamaqu.’

“Au a sarava na vakasolokakana ni a toso e na iyatu idabedabe vei Sister Benson, ka sa kala oti tu na uluna.

“E sa vakavuqa me tekivu e na siga o ya, me’u nanuma na itukutuku o ta—Masulaki Tamaqu, na peteraki ni vuvale. Masulaki koya ni veiqaravi vaka peresitedi ni tikina se dauveituberi vakavuvale. Masulaki koya ni sa vunivola vakatulewa ni dua na ilawalawa ni veiliutaki, ni tubucake na nona bisinisi, se e na gauna e lutu sobu kina na kena isau. Masulaki koya ni soli ivakasala e na lotu vakavuvale. Masulaki Tamaqu ka cakacaka vakabalavu me rawa kina me kaulotu o Jerolo kei Daiana me la’ki vuli torocake. Masulaki koya ni vosa e na lotu ni sakaramede se soli veivakalougatataki vei Nau me rawa kina me bulavinaka tale. E na veiyakavi ni Iesu mai vale ka oca mai se yalo lailai, masulaki koya. Masulaki Tamaqu e na veika kece e cakava—na veika lalai kei na veika levu.

“Ni toso na yabaki, na koniferedi raraba era lako mai ka oti yani, kei na veigauna kece e tucake kina o Peresitedi Benson me vosa, au vakasamataka, ‘O ira na luvena, era tawase e na veiyasai Amerika, era duavata e na masu me baleti tamadratou.’

“Au sa mai vakabauta ni itukutuku lekaleka ka a vakau e na iyatu dabedabe e na vica na yabaki sa oti e dua na itukutuku bibi duadua e rawa ni wasea na matavuvale. E sa dua na kaukauwa vakaitamera kei na vakabauta e taura e dua na tagane me sota kei na itavi e na veisiga ni nona bula e na dua na tiki ni vuravura, na luvena yalewa se luvena tagane e vakasolokakanataka tiko, ‘Masulaki Tamaqu’ ” (Elaine McKay, “Pray for Dad,” *New Era*, June 1975, t. 33).

4. Ni da bulataka na kosipeli e da sa vakarau meda cola na ilesilesi ka marautaka na veivakalougatataki ni matabete. Wilika na “Noqu Yavu e na Kosipeli” (na ivolalailai na *Noqu Veisiga Namaki* [35317], kena waqa e muri), cegu vakalekaleka ni oti yadua me rawa kina vei ira na gone mera vakasamataka se vakaevei na nodra kilikili e na nodra bula. Ni sa oti na nomu wilika na ituvani o na rawa ni raillesuva e na nomu vakayagataka na veidroini se na vosa matua.

Noqu Yavu e na Kosipeli

1. Au na nanuma na noqu veiyalayalati ni papitaiso ka vakarorogo vua na Yalo Tabu.
 2. Au na dina vua na Tamaqu Vakalomalagi, ira na tani, kei au vakaiiau.
 3. Au na vaqara na itokani vinaka ka veimaliwai kei ira na kena vo e na yalo loloma.
 4. Au na vakaisulu maqosa me'u vakaraitaka na noqu rokova na Tamaqu Vakalomalagi kei au talega.
 5. Au na wilika walega ka sarava na veika e talei vua na Tamaqu Vakalomalagi.
 6. Au na vakarorogo ivakatagi walega e matau vua na Tamaqu Vakalomalagi.
 7. Au na vakayagataka na yaca ni Tamaqu Vakalomalagi kei Jisu Karisito e na veirokovi. Au na sega ni vosa ca se vakayagataka na vosa velavela.
 8. Au na maroroya na noqu vakasama kei na yagoqu me rokovi ka savasava.
 9. Au na sega ni kania se taura na veika e veivakaleqai.
 10. Au na cakava na veika e na Siga ni Vakacecegu ka na vukei au me'u voleka vua na Tamaqu Vakalomalagi.
 11. Au na digia na dodonu. Au kila ni'u na veivutuni ni'u caka cala.
 12. Au na bula edaidai me'u kilikili me'u lako i na valetabu ka veiqaravi e na kaulotu.
 13. Au na vakamuraia na nona yavu na Tamaqu Vakalomalagi me baleti au.
5. Wasea na vosacavu mai vei Peresitedi Gordon B. Hinckley, ikatinikalima ni Peresitedi ni Lotu: "Na lotu oqo e sega ni nona na Peresitedi. E kena iliuliu na Turaga o Jisu Karisito, na yacana e da sa taura yadua vakaikeda [e na gauna ni papitaiso]. E da sa vauci vata e na itavi levu oqo. E da tiko eke meda vukea na Tamada e na Nona cakacaka kei na Nona lagilagi, 'me ra tucake tale mai na mate na tamata kecega, ka rawata na bula tawamudu' (Mosese 1:39). Na nomu ilesilesi e bibi e na nomu tikina ni veiqaravi me vaka ga na noqu ilesilesi e na noqu veiqaravi. E sega na veikacivi e na lotu oqo e lailai se lailai na kena yaga. O keda kece e na noda sasaga e na noda itavi e da veitaratara kei na nodra bula na tani" (e na Conference Report, Epe. 1995, t. 94; se *Ensign*, Me 1995, t. 71).
6. Lagata se wilika na qaqa ni "Love Is Spoken Here" (*Children's Songbook*, t. 190).

iTinitini

iVakadinadina

O na rawa mo wasea na ivakadinadina ni matabete e sa vakalesui mai ka sa lewa ni cakacaka me baleta na Kalou. Vakauqeti ira na cauravou mera bula kilikili edaidai mera taura na Matabete i Eroni kei ira kece na lewenikalasi mera bula kilikili mera taura na veivakalougatataki ni matabete. Vakauqeti ira na gone mera doka ka tokoni ira na iliuliu ni matabete.

Vakatutu ni Veiwasei Vakauqeti ira na gone mera wasea vata kei na nodra matavuvale e dua na tiki ni
Vakamatavuvale lesoni, me vaka e dua na italanoa, taro, se itavi qaravi, se wilika vata kei na ma-
tavuvale na "Vakatutu ni Wiliwili e Vale."

Vakatutu ni Vakatura mera vulica e vale na Vunau kei na Veiyalayalati 121:34–46 me vaka na
Wiliwili e Vale railesu vi ni lesoni oqo.

Sureta e dua na gone me tinia na kalasi ena masu.

